

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Patricija Pellis

ŽIVLJENJSKI POTEK OSEB Z IZKUŠNJO NASILJA V DRUŽINI V OTROŠTVU

Diplomsko delo

Mentorica: dr. Mojca Urek

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojim bližnjim, ki so mi nudili podporo v času študija in izdelave diplomskega dela.

Zahvaljujem se vsem preživelim, ki so z mano delile svojo izkušnjo nasilja, strokovnjakom, ki so z mano delili izkušnje pri svojem delu in prof. Mojci Urek, ki je sprejela mentorstvo in mi nudila pomoč in podporo.

Zahvala gre tudi zaposlenim na CSD Logatec, ki so me spodbujali k zaključku študija in mi nudili možnost praktičnega izobraževanja.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Patricija Pellis

Naslov diplomskega dela: Življenjski potek oseb z izkušnjo nasilja v družini v otroštvu

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 183 **Število prilog:** 14

Število tabel: 4

Ime in priimek mentorja: dr. Mojca Urek

POVZETEK

Namen diplomskega dela je raziskovanje življenjskega poteka oseb z izkušnjo nasilja v družini v otroštvu. Natančneje, vpliv na določena obdobja in področja življenja. Teoretični del sestavlja pregled literature s področja nasilja. Predstavlja oblike in posledice nasilja, razlaga življenjski potek, vlogo družine pri razvoju človeka, zgodovino obravnave nasilja, proces okrevanja in organizacije, ki delujejo na tem področju. V empiričnem delu predstavljam rezultate intervjujev z žrtvami nasilja oz. preživelimi in strokovnjaki iz štirih organizacij s področja nasilja (policija, Center za socialno delo, Društvo za nenasilno komunikacijo in Krizni center za otroke Palčica). Izsledki intervjujev so omogočili odgovore na sedem raziskovalnih vprašanj, ki pojasnjujejo vpliv nasilja na življenjski potek. Natančneje vpliv na obdobje otroštva, mladosti in odrasle dobe in področja življenja. Izsledki podajajo tudi predloge, za izboljšave na področju dela z žrtvami nasilja in splošnem ozaveščanju javnosti o zmanjševanju tolerance do nasilja.

Ključne besede: nasilje, nasilje v družini, življenjski potek, vpliv nasilja, posledice nasilja

Thesis title: The life course of people who have experienced domestic violence during their childhood

ABSTRACT

The purpose of this degree paper is to research the life course of people who have experienced domestic violence during their childhood. To be more exact – to research the influence on specific periods and fields of the victims' lives. The theoretical part is consisted of the overview of the literature regarding violence. It describes forms and consequences of violence, explains life's course and family's role in person's development, displays history of dealing with violence, process of recovery and organizations which are active in this field. In the empirical part I present the results of the interviews with the victims (survivors) of violence and with the experts from four organizations which are tackling those issues (Police, Centre for Social Work, Association for Nonviolent Communication and Crisis Centre for Children Palčica). Results of the interviews have provided answers for seven research questions which explain the influence of violence on the life's course. To be more thorough – the influence of violence on the period of childhood, youth, adulthood and on the fields of life. The results are also providing suggestions for improvements regarding the treatment of the victims of violence and informing the public about reducing the tolerance towards violence.

Key words: violence, domestic violence, life's course, influence of violence, consequences of violence

PREDGOVOR

Tekom študija na Fakulteti za socialno delo sem se spoznavala z delom na področju nasilja. To področje me je vedno bolj zanimalo in želela sem si, da bi lahko prisostvovala k spremembam, ki bi bile v pomoč tako žrtvam nasilja, kot tudi strokovnjakom, ki delajo z njimi.

Na temo nasilja je na voljo veliko različne literature. Med pregledovanjem sem zasledila veliko uporabnih informacij, za katere menim, da dosežejo premalo ljudi. Znane so tudi oblike nasilja in njegove posledice. V literaturi pa nisem zasledila informacij o tem, kako nasilje vpliva na sam življenjski potek žrtev.

O nasilju se vedno več govori tudi v medijih, zato imamo občutek, da ga je vedno več. Konkretnih podatkov o razsežnostih nasilja ni mogoče pridobiti, saj so v raziskave vključene le žrtve nasilja, ki so o svojih izkušnjah pripravljene spregovoriti. Zato tudi ne moremo govoriti o tem ali količina nasilja narašča ali ne. Lahko pa delujemo v smeri zmanjševanja tolerance do nasilja, ki je v družbi še vedno zelo visoka, predvsem pa se dogajanje v družini (tudi če gre za nasilje) zanemarja, saj gre po mnenju večine za polje zasebnosti.

V teoretičnem delu sem opredelila nasilje v družini, predstavila njegove oblike in zakonsko podlago, strategije preživetja, posledice nasilja, vlogo družine pri razvoju človeka, zgodovino obravnave nasilja pri nas in v Evropi, opredelila življenjski potek, proces okrevanja žrtev in predstavila organizacije, ki delujejo na tem področju.

Empirični del sestavljajo izsledki intervjujev z žrtvami nasilja oz. preživelimi in strokovnjaki iz policije, Centra za socialno delo, Društva za nenasilno komunikacijo in Kriznega centra za otroke Palčica. Želela sem primerjati poglede žrtev nasilja oz. preživelih in strokovnjakov na vpliv nasilja na življenjski potek žrtev. Osredotočila sem se predvsem na vpliv na obdobja v razvoju človeka in posamezna področja življenja (izobraževanje, odnosi z drugimi ljudmi, socialna mreža, zaposlovanje oz. delo, odnosi z matično družino, partnerski odnosi, odnos do nasilja na splošno in zaupanje do ljudi). Izkušnje, ki so jih z mano delili sogovorniki so mi omogočile, da sem pridobila konkretne podatke in predloge, ki bodo v pomoč vsem, ki delujejo na področju nasilja in preprečevanja le tega.

KAZALO

1.	TEORETIČNI UVOD	1
1.1.	OPREDELITEV NASILJA V DRUŽINI	1
1.2.	VRSTE IN OBLIKE NASILJA	2
1.2.1.	FIZIČNO NASILJE	2
1.2.2.	PSIHIČNO NASILJE.....	3
1.2.3.	SPOLNO NASILJE	3
1.2.4.	EKONOMSKO NASILJE	4
1.2.5.	ZANEMARJANJE	4
1.3.	STRATEGIJE PREŽIVETJA NASILJA	5
1.4.	POSLEDICE NASILJA	7
1.5.	VLOGA DRUŽINE V OTROKOVEM ŽIVLJENJU	8
1.6.	ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA	10
1.6.1.	ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA PO SVETU.....	11
1.6.2.	ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA V SLOVENIJI	13
1.7.	ŽIVLJENJSKI POTEKI	15
1.7.1.	OBDOBJA ČLOVEKOVEGA DUŠEVNEGA RAZVOJA.....	16
1.8.	PROCES OKREVANJA IN OBRAVNAVA ŽRTEV NASILJA.....	20
1.9.	ORGANIZACIJE, PRISTOJNE ZA ZAŠČITO IN POMOČ ŽRTVAM NASILJA	24
2.	PROBLEM.....	30
2.1.	OPREDELITEV PROBLEMA	30
2.2.	NAMEN IN CILJI.....	31
2.3.	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	32
3.	METODOLOGIJA.....	32
3.1.	VRSTA RAZISKAVE	32
3.2.	MERSKI INSTRUMENT	33

3.3.	POPULACIJA IN VZOREC	36
3.4.	ZBIRANJE PODATKOV	37
3.5.	OBDELAVA PODATKOV	37
4.	REZULTATI.....	40
4.1.	REZULTATI INTERVJUJEV Z ŽRTVAMI NASILJA OZ. PREŽIVELIMI ..	40
4.2.	REZULTATI INTERVJUJEV Z ORGANIZACIJAMI, KI DELAJO Z ŽRTVAMI NASILJA	44
5.	RAZPRAVA IN SKLEPI.....	48
5.1.	ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	50
6.	PREDLOGI.....	57
7.	VIRI IN LITERATURA	58
8.	PRILOGE	61
8.1.	VPRAŠALNIK INTERVJUJA ZA ŽRTVE NASILJA OZ. PREŽIVELE.....	61
8.2.	VPRAŠALNIK INTERVJUJA ZA ORGANIZACIJE, KI DELAJO Z ŽRTVAMI NASILJA	62
8.3.	TRANSKRIPTI INTERVJUJEV IN DOLOČITEV ENOT KODIRANJA	64
	ŽRTVE NASILJA	64
8.3.1.	INTERVJU Z OSEBO A.....	64
8.3.2.	INTERVJU Z OSEBO B.....	71
8.3.3.	INTERVJU Z OSEBO C.....	75
8.3.4.	INTERVJU Z OSEBO D.....	80
	ORGANIZACIJE.....	85
8.3.5.	POLICIJA (A).....	85
8.3.6.	CSD (B)	89
8.3.7.	DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO (DNK) (C).....	97
8.3.8.	KRIZNI CENTER ZA OTROKE PALČICA (KCO PALČICA) (D).....	105
8.4.	ODPRTO KODIRANJE INTERVJUJEV	113
8.4.1.	PREŽIVELI	113

8.4.2. ORGANIZACIJE	135
8.5. OSNO KODIRANJE	164
8.4.1. PREŽIVELI	164
8.4.2. ORGANIZACIJE	168

KAZALO TABEL

Tabela 1: Odprto kodiranje - preživeli	113
Tabela 2: Odprto kodiranje - organizacije	135
Tabela 3: Osno kodiranje - preživeli	164
Tabela 4: Osno kodiranje - organizacije	168

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. OPREDELITEV NASILJA V DRUŽINI

Opredelitev nasilja je odvisna od različnih dejavnikov. Razlikuje se glede na kulturo, zakonodajo, vrednote posameznika, čas, družbo in nenazadnje glede na subjektivno predstavo oz. interpretacijo posameznika. Toleranca do nasilja se skozi zgodovino manjša, občutljivost okolice na nasilna dejanja pa večja. Vseeno je količina nasilja še vedno prevelika, preveč ljudi si pred njim zatiska oči in raje pogleda stran, kot da bi ukrepali.

Različne organizacije in avtorji si nasilje interpretirajo z različnimi definicijami. Naj začnem z definicijo, ki jo lahko najdemo v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (ZPND):

"Nasilje v družini je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana (v nadaljnjem besedilu: povzročitelj nasilja) proti drugemu družinskemu članu (v nadaljnjem besedilu: žrtev) oziroma zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročitelja nasilja, in telesno kaznovanje otrok." (ZPND, 1.ods. 3.člena)

Gre za temeljno definicijo, iz katere različne organizacije in društva oblikujejo definicije, po katerih se ravna pri svojem delu. Dopolnimo lahko še, da nasilje v družini ponavadi ni enkratni dogodek, ampak gre za dlje časa trajajoče oz. ponavljajoče se stanje. Gre za zlorabo moči povzročitelja nad žrtvijo, z namenom, da si jo podredi in jo nadzoruje. Med žrtve štejemo tudi otroke, ki so "zgolj" priče nasilju. (Obran, 2014: 19).

"Družina predstavlja mesto dogajanj in odnosov, ki se dotikajo najglobljih dimenzij življenja." (Palaić, 2012: 101).

Nadaljuje, da se moramo zavedati, da je vsaka družina konfliktna skupina, ki si mora izbrati svoj način obvladovanja raznolikosti, ki se v njej pojavljajo, da se le te ne razvijejo v konfliktno situacije. Na razumevanje raznolikosti vplivajo različni dejavniki (npr. trenutne družbene razmere in pogoji). Nasilje v družinah je obstajalo že v preteklosti, vse do leta 1999 pa ni bilo opredeljeno kot posebna kategorija nasilja. Ne gre za zasebni, temveč za družbeni pojav in problem. Gre za vprašanje varnosti državljanov, s čimer se mora v prvi vrsti ukvarjati država oz. celotna družba.

1.2. VRSTE IN OBLIKE NASILJA

Knjiga z Naslovom nasilje nad otroki (2015) pojasnjuje, da otroci nasilje najpogosteje doživljajo tam, kjer naj bi se počutili najbolj varno. Različne vrste nasilja se pojavljajo v različnih oblikah. Poznamo fizično nasilje, psihično nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje, zanemarjanje, neodgovorno ravnanje in izkoriščanje otroka, katerih posledica je dejanska in/ali možna škoda, ki jo otrok utрпи. Pri vseh oblikah gre za neustrezno ravnanje z otrokom glede na splošne družbene in pravne norme, opuščanje potrebne skrbi in pomanjkljivo, ter neustrezno skrb za otroka. Otrok je lahko ogrožen tudi zaradi neprimernih razmer življenja. Večina nasilja, ki izhaja iz naših predsodkov in stereotipnih prepričanj, da se do nekoga lahko obnašamo drugače, se dogaja na besedni ravni. Storilci nasilja so po besedah DNK (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010) do lastnega nasilja manj kritični, saj s stereotipnimi predstavami svoja dejanja opravičujejo in racionalizirajo. Zato moramo biti pri obravnavi storilca še posebej pozorni na njegova prepričanja, saj le s tem lahko omogočimo uvid v njegova lastna dejanja.

1.2.1. FIZIČNO NASILJE

"Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile, ki družinskemu članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe." (ZPND, 2.odst.3.člena)

Fizično nasilje povzroča manj opazne (bolečina, spremembe na koži ...) in izrazite (lahke in hude telesne poškodbe, invalidnost, smrt ...) poškodbe. Širše govorimo o širokem spektru grobih, kaznovalnih, nadzorovanih in nasilnih načinov vzgoje. Oblike fizičnega nasilja so: klofutanje, boksanje, lasanje, cukanje, pretepanje in udarci z roko ali s predmeti, metanje predmetov v otroka, ureznine, brcanje, tresenje, davljenje ali dušenje itd. (Nasilje nad otroki, 2015)

Domiter Protner (2014: 15) opozarja, da se v zadnjih desetletjih pogosteje srečujemo s problemom določanja dopustnega in nedopustnega kaznovanja otroka. Avtorji se delijo na dva pola. Eni dokazujejo, da je kakršno koli telesno kaznovanje otroka del zlorabe, drugi pa takšnemu stališču nasprotujejo in so mnenja, da je določena oblika telesnega kaznovanja (npr. udarci po zadnji plati) primerna oblika discipliniranja otrok, s strani staršev.

1.2.2. PSIHIČNO NASILJE

"Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske." (ZPND, 4.odst.3.člena)

Otrok, ki je žrtev psihičnega nasilja, ima poškodovan občutek lastne vrednosti, kar negativno vpliva na njegovo samopodobo in samozaupanje. Poruši se tudi njegov občutek varnosti, obenem pa niso zadovoljene njegove potrebe po ljubezni, pripadnosti in spoštovanju. Psihično nasilje se pojavlja v različnih oblikah: grožnje, ustrahovanje, zastraševanje, žaljenje, poniževanje, kritiziranje, povzročanje občutka krivde, kričanje, pretirano nadzorovanje ali omejevanje, manipuliranje ... Lahko je tudi nenamerno, v oblikah, kot so: zanikanje otrokovih psihičnih in fizičnih potreb, minimaliziranje, zavračanje, postavljanje nerealnih oz. previsokih pričakovanj, čustveni izbruhi ... (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2015)

Domiter Protner (2014: 17,18) opozarja, da moramo med oblike psihičnega nasilja uvrščati tudi opazovanje nasilja, oz. biti mu priča. Nekateri avtorji take otroke imenujejo tudi "tihe priče". Mnogo staršev je prepričanih, da so otroke obvarovali pred nasiljem, da za nasilje ne vedo. Izkaže se nasprotno, saj lahko otroci pogosto podrobno opišejo celotno dogajanje, četudi niso bili prisotni. Žrtve psihičnega nasilja so tudi otroci, ki sicer živijo ločeno od storilca, a vendar ves čas v strahu, da se bo vrnil oz. da se bo dejanje ponovilo. Ne smemo pa pozabiti, da je oblika psihičnega nasilja tudi omejevanje stikov s tretjimi, ki bi žrtvi mogoče lahko nudili oporo oz. vsaj stik z zunanostjo in uvid, da situacija, ki se dogaja doma, ni normalna. (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010)

1.2.3. SPOLNO NASILJE

"Spolno nasilje so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena." (ZPND, 3.ods. 3.člena)

Pri spolni zlorabi gre za kršitev etičnih, moralnih in socialnih norm in določil. Zlorabo najpogosteje izvede oseba, ki je otroku blizu. Otrok ni le žrtev same zlorabe, ampak tudi manipuliranja, prevar, groženj, fizičnega nasilja ipd. Pojavlja se v različnih oblikah, kot so: načrtno opazovanje otroka pri intimnih opravilih, slačenje pred otrokom ali načrtna golota,

dotikanje intimnih delov, kazanje pornografije ali siljenje v gledanje le te, samozadovoljevanje v prisotnosti otroka ali siljenje otroka v samozadovoljevanje, dajanje neprimernih pripomb, intimno poljubljanje, drgnjenje ob otrokove genitalije, penetriranje, siljenje v prostitucijo itd. (Nasilje nad otroki, 2015)

1.2.4. EKONOMSKO NASILJE

"Ekonomsko nasilje je neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju s premoženjem, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja, ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanja s skupnim premoženjem družinskih članov." (ZPND, 5.ods.3.člena)

Ekonomsko nasilje se pojavlja tudi v oblikah neplačevanja preživnine, uporabe otroka za delo, izkoriščanje njihovega dohodka ... Nasilje lahko povzročajo tudi vrstniki in/ali sorojenci, z odvzemom žepnine, jemanjem, skrivanjem in/ali uničenjem stvari, ki so last žrtve. (Nasilje nad otroki, 2015) Na Društvu za nenasilno komunikacijo dodajajo, da se nasilje zgodi tudi v primeru, ko je žrtev nasilja prisiljena, da sama prevzame finančno breme povzročitelja (plačevanje kazni, vzdrževanje družine ipd.). Prav tako sem prištevamo tudi prepoved iskanja zaposlitve oz. dela, beleženje izdatkov ... (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010)

1.2.5. ZANEMARJANJE

"Zanemarjanje je oblika nasilja, kadar oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti ali drugih osebnih okoliščin." (ZPND, 6.ods.3.člena)

Društvo za nenasilno komunikacijo v svojem delu Nasilje nad otroki (2015) pojasnjuje, da gre pri zanemarjanju običajno za dolgotrajno, kdaj tudi za enkratno ali večkratno neustrezno ravnanje staršev oz. skrbnikov, ki ne zadovoljijo otrokovih telesnih, psihičnih, čustvenih, kognitivnih, izobraževalnih, socialnih potreb ali jih zadovoljijo na neprimeren način. Vse to otroku povzroča škodo – negativno vpliva na njegovo zdravje in psihosocialni razvoj. Zanemarjanje se kaže v različnih oblikah: telesno (zapuščanje otroka, podenje od doma, puščanje otroka samega za daljše obdobje, puščanje pod

neprimernim oz. neustreznim nadzorom, neprimerni pogoji za življenje, izpostavljanje nevarnostim, neprimerna oz. nezadostna skrbi za hrano, higieno, počitek ipd.) psihično, čustveno in kognitivno (odrekanje izpolnitve osnovnih psiholoških potreb po ljubezni, naklonjenosti, čustveni podpori, pozornosti, ignoriranje otroka, neodzivanje, ni primerne spodbude, nesodelovanje z ustanovami, izpostavljanje nasilju in nezaščita pred njim ...). Da je otrok žrtev zanemarjanja, lahko sklepamo po zdravstvenih težavah, za katere ni poskrbljeno, otrok je pogosto sam doma, kjer nihče ne poskrbi zanj, ima prenizko ali prekomerno težo, opazna je pomanjkljiva higiena, prevzema vlogo odraslega, je pogosto utrujen, prestrašen ipd.

Po besedah Domiter Protnerjeve (2014) so otroci zanemarjanju izpostavljeni najpogosteje. Pri samem opredeljevanju pa se pojavi problem, saj je zanemarjanje zelo heterogen in kompleksen, družbeno in osebno nezaželen problem. Velik vpliv imajo sami kulturni in družbeni standardi, ki določajo, kakšna naj bi bila primerna skrb za otroka, kar se skozi zgodovino spreminjajo, prav tako si jih starši oz. skrbniki različno interpretirajo.

1.3. STRATEGIJE PREŽIVETJA NASILJA

Preden se žrtve nasilja odločijo, da bodo nasilni odnos zapustile oz. preden se storilcu nasilja prepreči nadaljevanje, se vsaka žrtev po svoje prilagodi odnosu. Sčasoma razvijejo strategije preživetja, ki so jim v pomoč, da lažje preživijo neprijetne in travmatične izkušnje, ki jih prinaša nasilen odnos. Poznamo več različnih strategij preživetja. Pri oblikovanju strategij so žrtve iznajdljive, strategije pa so lahko tudi zelo kompleksne. Prilagajajo jih stanju, ki vlada v odnosu (različne stopnje v krogu nasilja) in s tem poskušajo nasilje ublažiti ali ga celo preprečiti.

Društvo DNK (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010) navaja:

✚ Zanikanje

Žrtev se pretvarja, da se nasilje sploh ne dogaja, dogodke sprevrča in ne prizna resničnega dogajanja;

✚ Minimaliziranje

Pri minimaliziranju gre za to, da razsežnost izkušnje nasilja zmanjšamo (npr. namesto, da žrtve priznajo, da jih je partner že večkrat pretepel, povedo, da jih je

samo enkrat udaril), pozornost preobračajo na druge žrtve, češ da se njim dogaja še veliko hujše in pogostejše nasilje in da bolj potrebujejo pomoč;

Racionaliziranje

Žrtve so mnenja, da so si nasilje zaslužile same, storilca pa opravičujejo, saj naj se ne bi mogel zadržati. Krivdo prevzemajo nase, saj storilca poznajo in bi lahko ukrepale, preden je do nasilja prišlo;

Van der Ent et al. (2001) opisuje še tri strategije preživetja, in sicer:

Izogibanje

Gre za eno izmed najpogostejših strategij. Žrtev se trudi, da s svojim vedenjem ne vpliva na storilčevo razpoloženje oz. se mu prilagaja. Ker se žrtev poslužuje izogibanja in pomirjanja storilca, lahko to strategijo imenujemo tudi strategija preprečevanja. Žrtve se ves čas trudijo predvidevati potek dejanj storilca, pozorne so na različne faktorje, ki vplivajo na nastanek nasilja (npr. pitje alkohola, razburjenost, neurejeno stanovanje, slabe ocene otrok, neprimerno obnašanje ipd.);

Separacija

Žrtve so se na nasilni odnos prilagodile do te mere, da so sposobne storilca nasilja in sebe, kot žrtev nasilja, ločiti v dve osebi. Prvi odnos sestavljata moški, ki je nasilen, grob in slab; v drugem odnosu oz. osebi pa je moški prijazen, ljubeč, pozoren. Žrtev nasilna dejanja opravičuje z zunanjimi dejavniki in se v času nasilja počuti nemočno, saj partnerja ne obvlada oz. ni zmožna zadostiti njegovim potrebam. Ko je partner ljubeč in prijazen, se žrtev počuti dobro, saj ima občutek, da je zaslužna za partnerjevo dobro počutje in to ji daje samozavest. V tem obdobju se trudi, da ne bi storila napake in razpoloženja oz. odnosa spremenila. Separacija žrtvam omogoča, da se v času nasilja "odmaknejo" iz odnosa in ga opazujejo od zunaj. Tako imajo občutek, da se ne dogaja njim, ampak nekemu drugemu. Žrtve, ki razvijejo to vrsto strategije, se pogosto odločijo za zapustitev nasilnega odnosa, ampak se vanj večkrat vrnejo;

Identifikacija

Gre za "stockholmski sindrom", ki je posledica separacije. Žrtev nasilja se opira na dogodke oz. čas, ko je storilec nasilja "nenevaren", prijazen, pozoren, ljubeč oz. dobra oseba. Trudi se, da ne sproži nasilja. S tem ko se nasilja boji in ga zanika, spregleda tudi dejanske vzroke zanj, zato tudi ne ve, zakaj bi storilca nasilja

zapustila oz. mu preprečila ponavljanje nasilnih dejanj. Žrtev želi storilcu nasilja pomagati, to ji daje celo občutek vrednosti. Posledica te strategije je, da si žrtev življenja brez nasilja oz. osebe, ki nasilje izvaja, ne predstavlja več.

Otroci spadajo v posebno skupino žrtev. Zanje je značilno, da prikrivajo, kaj se doma dogaja. Verjamejo grožnjam storilca, se bojijo maščevanja in razpada družine. Njihove strategije so lahko bolj ali manj konstruktivne ali destruktivne za otrokov nadaljnji razvoj in odnos z drugimi. Gray in Kempe navajata dve strategiji, značilni za otroke. Pri pretirani prilagojenosti so otroci sposobni zelo dobro oceniti situacijo in se nanjo prilagoditi. Prilagajanje gre do te mere, da se nasilju najprej želijo izogniti, ko pa do njega pride, storilca izzivajo, da bi bilo dejanje kar se da hitro opravljeno. Prilagajanje od njih zahteva, da se vedejo bolj odraslo, kot je njihovim letom primerno. Zato se večina otrok, ki živijo v nasilnem okolju, trudi, da bi se čim prej osamosvojili in ga zapustili. Druga vrsta strategij se kaže z agresijo in samodestruktivnostjo. Otrok si želi doseči nadzor nad sabo in okolico s fizično močjo. Pri teh otrocih je mogoče zaznati izrazito jezo, obračunavanje, nenehno tekmovanje z drugimi ... Njihovo vedenje je splošno manj proaktivno. (Bezenšek Lalič, 2009)

1.4. POSLEDICE NASILJA

Nasilje ima številne in ponavadi zelo hude posledice za razvoj otroka, ki je nasilje doživljal. Načini, kako se otroci odzivajo na nasilje, in posledice, ki jih utrpijo, so različni. Nekateri so jasno vidni in opazni, drugi pa prikriti in manj prepoznavni. Izpostavljenost nasilju tako lahko vpliva na otrokov telesni razvoj in duševno zdravje, čustva in vedenjski razvoj, oblikovanje identitete, samopodobe in seveda odnose z drugimi ljudmi. (Štirn, 2014)

Otrok z nasiljem v družini, ki ima ponavadi vzgojno podlago, prejema napačna in škodljiva sporočila. Ta sporočila so po navedbah DNK neustrezni vzorci vedenja med ljudmi, strategije za umik in upiranje, nasilje iz "ljubezni" je opravičljivo, nasilje je dovoljeno in uporabno sredstvo, pomembno je, da imaš moč nad drugimi in jo izkoriščaš, človek, ki se ne strinja z mano, si zasluži biti tepen ipd. (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010)

Ko govorimo o nasilju v družini, se moramo zavedati, da pogosto velja za največjo družinsko skrivnost, za katero otroci vedo oz. so naučeni, da o njej ne smejo govoriti. Ko pa spregovorijo, ljudje ne vedo, kako bi se odzvati na njihovo pripoved. Posledice nasilja

se po Kobolt (2002) kažejo v tem, da je otroke zelo strah, imajo močne občutke krivde, počutijo se nemočne, ker ne morejo preprečiti nasilja, počutijo se drugačne, zato nasilje skrivajo pred drugimi, težko zaupajo drugim ljudem, zapirajo se vase, imajo slabo samopodobo, vidna so telesna znamenja nasilja, pojavijo se težave pri govoru in izražanju čustev itd. Štirnova (2014) dodaja še, da otroci lahko spremenijo predstave o sebi, drugih in svetu. Pojavljajo se težave s sposobnostjo reguliranja afektov. Naučijo se izklopiti neprijetno pretirano aktivacijo simpatičnega živčevja s spontano aktivacijo parasimpatičnega živčevja. Otrok je poleg nasilja žrtev tudi kroničnega stresa. Prisotno je tudi nihanje med ekstremnimi odzivi in čustveno otopelostjo oz. neodzivnostjo. Posledice so vidne tudi na področju spomina. Določene dogodke so sposobni opisati zelo slikovito, druge so popolnoma potlačili in se jih spominjajo zgolj podzavestno ali s pomočjo strokovnjakov. Ravno zaradi tega moramo biti pri pogovoru z otroki, žrtvami nasilja, pozorni, saj ni nujno, da nam bodo povedali vse, kar se spomnijo, možno je, da nečesa niso zaznali ali so določene okoliščine pozabili. Možno je, da se bodo posameznih podatkov, okoliščin spomnili šele čez čas. Kot že omenjeno, se težave pojavljajo tudi v kasnejših medsebojnih odnosih. Otroci, ki so bili žrtve nasilja v družini, imajo pogosto težave z zaupanjem vase in druge ljudi, težave z vzpostavljanjem stikov z novimi ljudmi, izražanjem in sprejemanjem naklonjenosti, po drugi strani pa sta prisotni potreba in hrepenenje po bližini in varnosti.

Posledice so odvisne od različnih dejavnikov zlorabe otroka. Mednje spadajo značilnosti zlorabe (trajanje, intenzivnost, pogostost, oblika ...), odziv okolice oz. osebe, kateri se žrtev zaupa, na zlorabo, odziv pristojnih oz. vpletenih institucij, otrokove socialne mreže in podpore, ki mu jo nudi, otrokovih osebnostnih značilnosti in možnih drugih težav, strategij soočanja s stresom itd. Posledice pa niso nujno prisotne celotno otrokovo življenje. Trajanje in obseg sta odvisna od ustreznosti ukrepanja. (Nasilje nad otroki, 2015)

1.5. VLOGA DRUŽINE V OTROKOVEM ŽIVLJENJU

Naj predstavitev vloge družine začnem z opisom družine Ane Bešter Bertoncelej: *"Družina je najranljivejša in hkrati najmočnejša celica. Je prostor najmočnejše osebne transformacije. Je dar, je nekaj edinstvenega in neponovljivega. Je prostor nenehnega učenja, spoznavanja in odpuščanja. Je skupek nevidnih vezi, ki pa vežejo najmočnejše in za celo življenje. Je kraj, kjer se vsi člani vsak dan učijo ljubezni, potrpežljivosti, iskanja*

novih, boljših poti. Je motiv, da se razvijate in delate vsak dan stvari bolje, drugače."
(Bešter Bertoncej, 2017)

Opis sem izbrala zato, ker menim, da zelo dobro opiše, kako zelo pomembna je družina v življenju otroka in kako velik vpliv ima na njegov razvoj in nadaljnji potek življenja. Filipčič (2002) pove, da je družina obstajala še pred pravom in državo in v tem obdobju razvoja so se spreminjale tudi njene funkcije. Danes naj bi imela splošno funkcijo zadovoljevanja spolnih potreb moškega in ženske, reprodukcije družbe z rojevanjem potomstva, osebnostne stabilnosti odraslih (zadovoljevanje čustvenih potreb in občutka varnosti), socializacije otrok in ekonomsko funkcijo (proizvodnja in potrošnja). Če pa se osredotočimo na otroke, je njena osrednja funkcija, kljub vsem vzgojnim in izobraževalnim institucijam, ki sodelujejo pri socializaciji otrok, še vedno predvsem primarna socializacija. Štirn (2014) dodaja, da ne smemo pozabiti na pomembnost vezi med otrokom in njegovim primarnim skrbnikom, saj je to prva izkušnja odnosa, ki jo otrok doživi. Iz tega odnosa se razvije navezanost in ta odnos bo otroku služil kot model za vstopanje v nove odnose, ki jih bo gradil tekom svojega življenja. Vpliv družine v zgodnjem otroštvu je potrdila tudi nevroznanost – lekcije o človeških odnosih se naučimo že zelo zgodaj, ni nujno, da si jih je zapomnil naš um, gotovo pa si jih je telo oz. so se zapisali v naših možganih. Prav psihobiološka uglasenost med starši in otrokom je odločilna za zdrav razvoj možganov in razvoj psihopatologije v kasnejšem življenju otroka. (Repinc Zupančič, 2017)

DNK pojasnjuje, da otroci potrebujejo postavljanje meja, občutek varnosti in odločne starše, kar pa ne sme biti povezano z nasiljem. Potrebno je najti ustrezen način komunikacije, ki temelji na medsebojnem spoštovanju, jasnosti, odločnosti in samoobvladovanju. Bistvo vzgoje ni krotenje otroka, temveč spodbujanje, podpora, vodstvo, postavljanje meja, upoštevanje, spoštovanje itd. (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010)

Po besedah sociologov se je družina znašla v krizi. Znamenja krize so pogosti zakoni, v katerih prevladuje naveličanost, izogibanje medsebojnemu odnosu, rutinsko življenje, prevare, zatekanje k alkoholu, različne oblike nasilja itd. Krizo družine tako nekateri povezujejo s porastom mladoletniškega prestopništva. Splošno sprejeto je, da so otroci, ki so odraščali v neurejenih družinskih razmerah (nasilje, zanemarjanje ...), bolj nagnjeni k prestopništvu, kot tisti, ki so živeli v urejenih razmerah. Kriminološke raziskave so ugotovile, da so za to odločilni procesi, ki so dogajajo v družinah, in ne sama struktura družine. Raziskovalci so si enotni tudi v mnenju, da stroga disciplina v otroštvu pomeni veliko verjetnost uporabe enakih vzorcev, ko bo otrok oz. žrtev postal roditelj. Ko govorimo o medgeneracijskem prenosu, ga lahko predstavimo skozi tri vidike. Prvi

poudarja, da se otroci z opazovanjem staršev naučijo, kakšno vlogo imajo v družini. Ko odrastejo, v svojih družinah uporabljajo vzorec, ki so se ga naučili v svoji družini. Drugi vidik predvideva, da trpinčenje otrok v otroštvu vpliva na verjetnost kasnejšega nasilja, tako zoper otrok kot tudi partnerja. Zadnji vidik pa izhaja iz kriminološke literature, ki predvideva, da deviantna dejanja korelirajo med seboj in zato posamezniki z določenim deviantnim obnašanjem težijo k udeležbi pri drugih vrstah deviantnih ravnanj. Iz tega lahko sklepamo, da je posameznik, ki je nasilen do družinskih članov, ponavadi nasilen tudi do okolice. Prav tako naj bi bilo v družinah, kjer je prisotno nasilje nad otrokom, prisotnega tudi več nasilja med sorojenci. (Filipčič, 2002)

Gabi Čačinovič Vogrinčič navaja, da je družina prvi socialni sistem, v katerem otrok živi. Zato ima velik vpliv na osebnost otroka v vseh fazah njegovega razvoja. Izpostavljenost nasilju v družini različno vpliva na moške in ženske, pri razvoju spolne identitete. Moški se tako lažje vživijo v vlogo močnejšega, vodje družine in tudi v vlogo povzročitelja nasilja, saj so mnenja, da je smiselno kaznovati druge, izražati svojo moč. Prepričani so, da je nasilje učinkovito in da je sprejemljivo kaznovati ženske. Nasprotno se zgodi z ženskami. Le-te, se lažje identificirajo z vlogo žrtve. Ženske, ki so doživljale oz. bile priča nasilja med starši, so kasneje bolj strpne do nasilja svojega partnerja in ga tudi težje zapustijo. Vzorec vedenja in odnosov, ki ga otroci spoznajo v svoji matični družini, jih zaznamuje za celo življenje. Strpnost do nasilja se poveča, nasilje postane edini način reševanja konfliktov in odgovarjanja na stres, nasilje v odnosu med starši prenašajo v svoje partnerske in druge osebne odnose. Bezenšek Lalič (2009) opozarja, da je še posebno škodljivo za otroke nasilje nad njihovo materjo. V tem primeru občutijo njen strah, včasih ji celo želijo priskočiti na pomoč. Nasilje ima posledično velik vpliv tudi na kasnejše opravljanje starševske vloge.

1.6. ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA

Dojemanje nasilja, zakonodaja, ukrepi in delo z žrtvami se skozi leta spreminjajo. Razmere in ukrepi so odvisni od različnih dejavnikov, tudi od družbe in njenega dojemanja nasilja. Z leti se razmere na področju pomoči žrtvam in na področju zakonodaje izboljšujejo.

1.6.1. ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA PO SVETU

Zloraba otrok in mladostnikov sega daleč v preteklost. Vrnimo se v obdobje do konca 16. stoletja. Po besedah De Mause (Palaić, 2012) najdlje v preteklost segajo odkrite in dokazane spolne zlorabe otrok. Spolno zlorabljanje in druge oblike javnih zlorab so bile namreč družbeno tolerirane, še več, predstavljale so običajni kulturni vzorec. V tem času so delovali otroški bordeli, "rent a boy" servisi, dekleta so poročali s starejšimi moškimi, dečke so predajali moškim, ki so jih zlorabljali in posiljevali ... Ljudje so svoje nasilno vedenje opravičevali, češ da to počnejo zaradi "izganjanja hudiča". Izhajali so iz katoliške doktrine, ki je otroke pojmovala kot bitja, ki so po naravi slaba, saj naj bi bil otrok obremenjen z izvirnim grehom. Ljudje so tako v otrocih videli grožnjo hudiča, zato je bilo otroke potrebno "oklestiti" in jih oblikovati. Prvi, ki so temu začeli nasprotovati, so bili cerkveni moralisti, ki so se začeli boriti predvsem proti spolnemu nadlegovanju. To sicer ni pomenilo napredka pri dojemanju nasilja, ampak je bilo povezano z odnosom cerkve do spolnosti. Zanimanje javnosti je najprej vzbudilo zanemarjanje otrok in mladostnikov. Od 16. stoletja dalje so tako začele nastajati institucije za vzgojo "cestnih" otrok. Problem so torej videli v otrocih in mladostnikih na ulici, dogajanje v družinah pa jih ni pretirano zanimalo.

Pomembne spremembe so se začele v 17. stoletju, z evolucijo otroštva. Le ta dokazuje, da sta se začela psihološko zanimanje in moralna skrb za otroke. Začele so se pojavljati tudi oblike prisilne vzgoje. Fizično nasilje je pričelo nadomeščati psihološko (namesto bičanja so otroke začeli npr. zapirati v temne prostore, kjer so ostali več ur ali tudi več dni, brez hrane). Zasebnost dogajanja v družinah se je še povečala, zlorabe so se iz javnosti preselile znotraj družine. Nasilje je bilo še vedno zelo redko kazensko preganjano, na sodiščih so obravnavali predvsem primere incestov. Razlogi za fizično nasilje v družinah so bili podobni kot danes, alkoholizem moških, pa tudi žensk. Moški so imeli kot "glava družine" pravico disciplinirati žene, otroke in služabnike z uporabo psihičnega in fizičnega nasilja. Otroci tako niso bili le dejansko zlorabljeni, ampak tudi priče nasilja. Ker je bilo vse to v odnosu med moškim in žensko dovoljeno, je bila razveza možna samo v primeru nezvestobe ali v primeru fizičnega nasilja, ki je bilo ogrožajoče za življenje. Dominantna vloga moškega se je ohranila vse do 18. stoletja. Angleška zakonodaja je celo dovoljevala udarce in brce v hrbet, če ti niso pustili vidnih sledov.

V 19. stoletju se je odnos do fizičnega kaznovanja in zlorab otrok začel počasi spreminjati. Pojavile so se prve definicije zanemarjanja in fizičnega nasilja nad otroki. Vse to pa ni vzbudilo javnega interesa in tako kot prej, so se na sodišču znašli le redki primeri, še

redkeje pa so jih obravnavale socialne službe. Obravnavani primeri so bili običajno iz nižjih slojev, iz česar so ljudje posploševali, da se nasilje dogaja samo v nižjih slojih. Državne institucije so bile tako v prvi polovici 19. stoletja še vedno zelo brezbrizne do nasilja in zanemarjanja otrok. Premik se je zgodil, ko je svoj vrhunec doseglo zapuščanje dojenčkov. Odkrili so delovanje otroških rejnikov, ki so za svoje delo, ki je zajemalo umor in/ali razpolaganje s telesi dojenčkov, prejeli plačilo. Razkritje je sprožilo sprejetje Zakona za zaščito življenja dojenčkov. Potrebo po spremembi in zaščiti je sprožila tudi velika umrljivost majhnih otrok. Prišlo je do sprememb v zdravju in definiciji družine in otroštva. Povečalo se je zanimanje za otrokove pravice in posledično tudi za zlorabe. Rezultat gibanj je bila ustanovitev prvih združenj za reševanje in zaščito otrok. Zanimivo pa je omeniti, da je do tega prišlo na pobudo društev za zaščito živali, ki so opozarjala na to, da si otroci zaslužijo zaščito, tako kot živali, katerih zaščita je bila uzakonjena že prej. Od leta 1889 dalje, je bilo nasilje nad otroki uvrščeno med kazniva dejanja. Predvsem spolna zloraba je postajala vedno bolj nesprejemljiva in celo znak duševne bolezni povzročitelja. Pojavile so se tudi prve razlage spolne zlorabe. Razumeli naj bi jo kot značilnost spola (storilci naj bi bili predvsem moški); patriarhalna avtoriteta naj bi zlorabljal ranljivost otrok za spolno zlorabo, povzročitelji pa so običajno žrtvi poznani. Prav tako se je razvedelo, da je spolna zloraba prisotna v vseh družbenih slojih, ne zgolj v nižjih, kot so mislili v preteklosti. Opozoriti moramo na Tardieua, ki je s svojimi študijami raziskoval razsežnosti nasilja v družini, posledice nasilja, različne oblike itd. Njegova dela pa so bila dolgo časa deležna prezira, tudi s strani njegovih sodelavcev. S proučevanjem zlorab je nadaljeval Freud. Za razliko od večine znanstvenikov se je spolne zlorabe zavedal in vztrajno poudarjal pomen otroštva kot kritičnega obdobja v posameznikovem osebostnem razvoju in splošnega pomena staršev, ki vplivajo na razvoj osebnosti otroka.

V 20. stoletju so na dogajanje za zaprtimi vrati domov začeli opozarjati zdravniki. Ugotavljali in dokazovali so, da so mnogokratni zlomi in hematomi posledica telesnih poškodb in ne identificiranih bolezni, kot so trdili starši oz. skrbniki. Pomemben premik na tem področju je dosegla objava članka o sindromu pretepenega otroka, ki je dosegel aktivno družbeno delovanje zdravnikov in strokovnjakov drugih strok, najprej v smeri ozaveščanja in posledično preprečevanja nasilja nad otroki. Naslednji premik je bil posledica socialnega aktivizma. V tem obdobju se je širilo zaposlovanje žensk, kar je vplivalo na toleranco nasilja do njih, kar so podpirala tudi številna ženska gibanja. Velik napredek pri preprečevanju nasilja je omogočala tudi uvedba obveznega beleženja in poročanja o vseh primerih nasilja in zanemarjanja. Svojo napačno predstavo pa so priznali tudi sociologi, ki so do tedaj verjeli v mite, da je nasilje v družini redko in da je vezano samo na duševno bolne ljudi. V 80. letih 20. stoletja je zaznati porast empiričnih

raziskav zlorab, ki so bile osredotočene predvsem na spolne zlorabe. Evropa je za ostalim svetom krepko zaostajala pri raziskovanju razsežnosti nasilja v družini oz. nad otroki. Raziskave so med drugim pokazale, da je z upadom fizičnega nasilja naraslo emocionalno zanemarjanje otrok (ki dokazano prinese več posledic). Kot rizične dejavnike pojava nasilja so navajali nezaposlenost staršev, nizek socialno-ekonomski status staršev itd.

Prvo desetletje 21. stoletja je spet prineslo porast zanimanja za raziskovanje problematike nasilja v družini in nad otroki po vsem svetu. Pomembne so bile raziskave, ki sta jih izvedli UNICEF in OZN, in sicer o vseh oblikah nasilja nad otroki in o nasilju, ki ga doživljajo v družini. Med evropskimi državami je s svojim raziskovanjem izstopala Velika Britanija. Primerjalno poročilo iz let 1998 in 2009 je pokazalo upad predvsem izkušenj s pretepanjem v otroštvu. Količina zanemarjanja se ni spremenila. Med dejavniki sta še vedno prevladovala nizka izobrazba staršev in brezposelnost. Leta 2005 je bil ustanovljen projekt "Otroštvo brez nasilja", ki ga je vodilo društvo iz Poljske. Cilj projekta je bila med drugim vzpostavitev boljšega zaščitnega sistema za otroke v vzhodnih državah Evrope. Globalna iniciativa za preprečevanje telesnega kaznovanja pa je šla še dlje in dosegla, da je do leta 2011 31 držav podpisalo zakonsko prepoved vseh oblik telesnega kaznovanja otrok.

V zadnjem desetletju je tudi v Evropi prišlo do velikega napredka. Tako na področju raziskovanja, zakonodaje, kot tudi javnega mnenja in tolerance do nasilja, kar lahko razumemo kot velik korak k preprečevanju nasilja.

1.6.2. ZGODOVINA OBRAVNAVE NASILJA V SLOVENIJI

Alenka Puhar, ki je poznana kot raziskovalka zgodovine otroštva navaja, da smo na Slovenskem v 19. stoletju težko našli družino, v kateri se otroci ne bi bali palice. Še več, pretepanje je bila celo svetovana oblika vzgoje. Prve spremembe so prinesle objave člankov od leta 1890 dalje, ki so problematizirali izpostavljenost otrok fizičnemu nasilju v družini. Še dlje je šel Fran Milčinski, ki je leta 1907 opozoril tudi na pomen ustrezne pravne urejenosti, za preprečevanje in kaznovanje nasilja. Opozarjal je na vpliv nasilja v družini, na kasnejšo delinkventnost mladostnikov. Po njegovem mnenju ni bilo dovolj, da je sodišče otroka le odvzelo iz nasilne družine, ampak je zanj potrebno tudi ustrezno poskrbeti. Z Milčinskim so se strinjali tudi številni drugi, tudi tuji avtorji. Njegovo razmišljanje pa so poimenovali kot dobro prakso. V obdobju med dvema svetovnima

vojnama so značilni posebni premiki in spremenjen odnos do izpostavljanja otrok nasilju v družini. Poleg fizičnega nasilja se je pričelo opozarjati tudi na spolno in psihično. Zanimarjanje ni bilo več vezano zgolj na materialno, ampak predvsem na moralno, vzgojno in psihično. Prišlo je tudi do napredka pri spremembah zakonodaje in samem raziskovanju. Strokovnjaki so prišli tudi do zaključka, da nasilje v družini ni individualen problem družin, v katerih se dogaja, ampak celotne družbe.

Domiter Protner (2014) nadaljuje, da se je zakonodaja, ki se je začela razvijati pred 2. svetovno vojno, po vojni še bolj razvijala. Pomemben je predvsem Zakon o zakonski zvezi ter Temeljni zakon o razmerju med starši in otroki in Temeljni zakon o skrbništvu. Tako kot v tujini so tudi pri nas kot zanemarjene otroke označili tiste, ki so se sprehajali po ulicah. V kolikor se je zanemarjanje dogajalo doma, jih ni zanimalo. Zatiskanje oči pred dogajanjem znotraj družin je bilo povsem legalno. Kasnejše raziskave so pokazale še na pomembnost medinstitucionalnega sodelovanja, pri reševanju problematike nasilja v družini oz. nad otroki.

Palaić (2012) spremembe na področju nasilja v družini po letu 1990 deli na tri obdobja. Prvo obdobje zajema čas od leta 1991 do leta 2002. V tem obdobju terminologija ni bila takšna, kot jo poznamo danes. Socialni delavci so namesto o nasilju govorili o neurejenih družinskih razmerah, neurejenih partnerskih odnosih in o zanemarjanju otrok. Za temi besedami so se skrivale vse vrste nasilja oz. zlorabe otrok. Zakonsko podlago je predstavljala zgolj Ustava republike Slovenije, z Zakonom o socialnem varstvu in Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, v določenih primerih pa tudi Kazenski zakonik.

Drugo obdobje opisuje čas od leta 2003 do leta 2007. Prve pomembne spremembe je prinesel Zakon o policiji (2003). Sledil mu je Pravilnik o prepovedi približevanja kraju oz. osebi. Prepoved približevanja lahko izrečejo policisti, če obstaja utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z elementi nasilja, obstaja sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je (bila) v bližnjem razmerju.

Zadnje obdobje predstavlja čas od leta 2008 do danes. Prišlo je do pomembnih sprememb kazenskega zakonika. Natančneje uvedba 191. člena, ki je doprinesla konkreten opis oz. opredelitev, kaj je družinsko nasilje in kako se obravnava. Določa tudi, da se vsa kazniva dejanja v družini preganjajo po uradni dolžnosti in ne zgolj na predlog. Ne smemo spregledati še 192. člena, ki inkriminira tudi dejanja surovega ravnanja in zanemarjanja. Leta 2008 je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki je podrobno opredelil tudi oblike nasilja. Prav tako poudarja, da v primeru, da je žrtev nasilja otrok, ima le-ta prednost pred pravicami in koristjo drugih udeležencev postopka.

1.7. ŽIVLJENJSKI POTEKI

Življenjski potek lahko opredelimo kot pot posameznika skozi življenje, in sicer od samega rojstva pa do njegove smrti. Življenjske poti se od posameznika do posameznika razlikujejo. Potekajo v različnih smereh, z različno hitrostjo in preko stopenj. Življenjski potek lahko razložimo tudi kot glavni element socializacije, saj se posamezniki preko njega izoblikujejo. Odvisen je od individualnih (npr. pričakovanja, odločitve, izkušnje) in družbenih (kultura, družbeni red, institucije in strukture) dejavnikov. S tem, ko daje smernice, ga razumemo tudi kot življenjski cikel. Gre tudi za zaporedje prehodov med različnimi življenjskimi obdobji in situacijami.

Poznamo več vrst prehodov. Ule (2008) navaja dve vrsti:

Statusni prehodi

Med statusne prehode štejemo prehode, ki omogočajo linearno napredovanje npr. napredovanje na delovnem mestu, prehod iz ene stopnje šolanja na drugo, ipd. Služijo tudi za namen načrtovanja posameznikove prihodnosti oz. življenjskega poteka. Predstavljajo nekakšne mejnike. Pri načrtovanju se naslanjajo na družbene norme in pričakovanja. Družba določa tudi trajanje, način prehoda med njimi in zaporedje, v katerem si sledijo.

Prehodi udeležbe

Prehodi udeležbe povzročijo spremembe v življenjskem poteku. Mednje štejemo npr. poroko, ločitev, smrt svojca, izgubo zaposlitve, menjavo službe itd. Ti prehodi niso tako jasni kot statusni in nimajo tolikšnega družbenega pomena.

Prehode lahko delimo tudi na zaželene in nezaželene. Nezaželeni seveda pomenijo odklon od družbenih norm, vrednot, standardov ipd. S pojavom moderne so se tudi meje med zaželenimi in nezaželenimi prehodi zbrisale in niso več tako očitne. Za primer lahko vzamemo materinstvo. V preteklosti je bil to zaželen prehod po poroki, danes se le malo parov še odloča za poroko, otroke pa imajo že pred njo, pa to ne velja več za nezaželeni prehod. Sami prehodi so odvisni od posameznika in od tega, kakšen je njegov načrtovani življenjski potek. V večini pa se ljudje ne ozirajo več tako množično za tem, kaj družba tretira za zaželeno in kaj za nezaželeno.

Pri lažšanju prehodov so nam v pomoč institucije socialne države. Le-te lahko zagotovijo sekundarno normalizacijo, ki kot navaja Ule (2008: 25) *"ponuja začasno podporo za premostitev preloma v kritičnih obdobjih življenjskega poteka."* Del normalizacije so centri

za socialno delo, zavodi za zaposlovanje, vladne in nevladne organizacije, društva ... Njihova naloga pri tem je, kot navaja Ule (2003: 12), da *"oblikujejo merila in postopke selekcije, ki zmanjšujejo, obvladujejo socialna tveganja, ter določajo nadomestne statusne prehode"*. S tem vplivajo tudi na samo organizacijo in koordinacijo življenja posameznikov.

Pri samem prehajanju sta kot najpomembnejša dejavnika, ki spremljata posameznike, omenjena varnost in omejitve. Dokazano je, da posamezniki, ki jim je v zgodnjem življenjskem obdobju primanjkovalo varnosti le-tej, pri samih prehodih posvečajo veliko pozornosti. Zavaljo nje so se pripravljene tudi odpovedati načrtom in se prilagoditi. Kot omenjeno imajo dogodki iz preteklosti na nas velik vpliv. Vsak od nas se spomni vsaj enega dogodka v življenju, ki ga je zaznamoval. Pri večini gre za običajne stresne dogodke (npr. smrt svojca, selitev ipd.), pri nekaterih pa tudi za hujše oblike (npr. nasilje v družini, zloraba ipd.). Vse pa je skupni imenovalac - pomembni življenjski prehodi (Ule, 2008). Ti so pomemben dejavnik pri razvoju identitete posameznika. Lahko jih razdelimo v dve kategoriji oz. glede na sam način dožemanja dogodkov - na obremenilne (izvor obremenitev v tedanjem življenju) in krizne (večje spremembe v življenjskem poteku).

1.7.1. OBDOBJA ČLOVEKOVEGA DUŠEVNEGA RAZVOJA

Življenjski potek lahko razložimo tudi na podlagi psiholoških sprememb v razvoju človeka. Toličič (1975) navaja osem stopenj, ki si sledijo v zaporedju: prednatalna doba (0 do 280 dni), novorojenček (od rojstva do konca prvega meseca), dojenček (od konca prvega meseca do konca prvega leta), zgodnje otroštvo (od 1. do 6. leta), srednje otroštvo (od 6. do 9. leta), pozno otroštvo (od 9. do 12. leta) in adolescenca (zgodnja od 13. do 16. leta in pozna od 17. do 20. leta). Stopnje se nadaljujejo še s prehodom v odraslost (od 20. do 30. leta), srednjimi leti (od 30. do 55. leta) in staranjem oz. starostjo (od 55. leta dalje).

Za sam življenjski potek in opazovanje posledic nasilja oz. njegovega vpliva je pomembno, da poznamo razvoj in potrebe človeka od dobe dojenčka dalje. V tem času človek že čuti, kaj se dogaja okoli njega in ti dogodki nanj vplivajo. Od tu dalje ga lahko ponazorimo kot nepopisan list, ki ga dogodki in izkušnje, ki jih doživlja, zaznamujejo in vplivajo na njegovo nadaljnje življenje oz. življenjski potek.

Dojenček (od konca prvega meseca do konca prvega leta)

V prvem letu življenja otrok razvija predvsem področje čutno-motoričnega razvoja. Pri igri lahko opazimo posnemanje okolice, drugih otrok oz. odraslih. Neposredno

posnemanje pa se začne po 8. mesecu. Zmotno je zanemarjanje pomena zgodnjih obdobij otroštva. Že v svojem prvem letu otrok čuti potrebo po ljubezni. Zna izražati naklonjenost do oseb, ki zadovoljujejo njegove potrebe in se odzivajo nanj – le-to je nujno za razvoj občutka varnosti, ki je osnova za uravnovešen razvoj osebnosti. Odnos med otrokom in njegovo okolico je pogoj za kasnejše odnose in navezovanje stikov. Čeprav se nam zdi nemogoče, dojenček že lahko občuti ljubosumje. Do tega pride v situacijah, ko njemu pomembni ljudje, ljubkujejo druge. Neprimerno je, da otroka s tem izzivamo, saj s tem ogrožamo njegov čustveni in socialni razvoj. Prav tako že zna izražati jezo – ponavadi s kričanjem. Doživlja pa jo, ko njegove potrebe niso zadovoljene. Strah se pojavlja le v primeru prisotnosti neznanih oseb ali predmetov, večjo vlogo pa dobi v kasnejšem življenju. Pomembni so tudi socialni stiki, še bolj pa družina sama. Če otrok ni deležen ljubezni, topline in odziva na njegove potrebe, bo ta primanjkljaj občutil skozi celotno življenje. Pogosto je ravno to vzrok za vedenjske težave v adolescenci in način spoprijemanja z ovirami življenju. V tem obdobju nastopi prva kriza identitete – kriza prazaupanja. Ule (2008: 58) navaja, da *"gre za primarna otrokova izkustva varnosti v obdobju popolne odvisnosti"*. Za razrešitev te krize je odločilno razmerje med otrokom in ljudmi, ki so zanj v prvem letu njegovega življenja najpomembnejši. V kolikor to krizo razreši, bo imel v prihodnosti, kljub občasnim negotovostim, stabilen občutek zaupanja do sveta.

Zgodnje otroštvo (od 1. do 6. leta)

To je obdobje, v katerem otrok doživlja nasprotja in niha med različnimi skrajnostmi. Večkrat ne ve, ali je neko stvar naredil prav ali narobe oz. če je izpolnil želje in pričakovanja tako odraslih, kot tudi sebe. Pojavi se trma, ki je v naštetih situacijah zunanji izraz potrebe po samostojnosti. Otrok začne uveljavljati svojo voljo in preizkušati meje, ki jih postavljajo odrasli. Govorimo o krizi samostojnosti. Če z otrokom v obdobju trme ravnamo pravilno, se po tretjem letu ti "izpadi" umirijo, otrok se nauči obvladati in nam želi ugajati. Staršem se v tem obdobju otrok zdi "najprijetnejši". Pravilna razrešitev te krize pomeni, da bo otrok v prihodnosti lahko vzdrževal ravnovesje med potrebo po svobodi in samostojnosti ter sprejemanjem družbenih pravil in norm. Pri štirih letih otrok rad razkazuje svoje telesne in duševne zmogljivosti. Po petem letu se spet pomiri in doseže neke vrte ravnovesje oz. ravnotežje. V tem času tudi sklene svoj razvoj – popolnoma obvlada gibanje in govor. Z dopolnjenih šestim letom se ponovno pojavi nemirnost, ki pa se umiri že s sedmim letom. Za obdobje zgodnjega otroštva je značilno, da otrok sebe občuti kot vzrok uspeha oz. neuspeha. Podobno čuti tudi do drugih

ljudi. Torej, če mu oseba vzbuja dobre občutke, do nje goji pozitivna čustva in obratno čuti do tistih, ki mu vzbujajo negativne občutke. Osnove čustvenega reagiranja, ki jih otrok osvoji v zgodnjem otroštvu, se prenesejo v kasnejše življenje. V tem obdobju se ponovno pojavi strah, tokrat kot veliko močnejše čustvo. Deluje negativno, kot zavora. Otroku strah doživlja na podlagi svojih izkušenj in pripovedovanj starejših. Otroka odrasli večkrat strašimo (npr. če me boš udaril, ti bo odpadla roka), ti strahovi pa imajo lahko tudi nezaželene posledice – otrok ob upoštevanju dobi občutek, da je strahopeten, strahovi pa se lahko prenesejo tudi v odraslo dobo. Pojavi se tudi jeza, ki pride do izraza predvsem takrat, ko je otroku onemogočeno sodelovanje pri njemu zanimivih dejavnostih ali pri neprimernem ravnanju s trmo. Jeza se pojavlja tudi pri učenju deljenja igračk. Za zgodnje otroštvo je značilno, da se otrok igre z vrstniki rad udeležuje. Vseeno pa so igre dolgotrajnejše in uspešnejše, če skupino sestavljajo do trije člani, v nasprotnem primeru hitro pride do nerazrešljivih nasprotij in "skupina" razpade. Ob koncu zgodnjega otroštva nastopi še ena kriza identitete – kriza odgovornosti oz. vesti. Otroku se sooča z etičnimi pravili in se uči ravnati in živeti po njih. Z razrešitvijo krize se nauči ločevati med svojimi željami in odgovornostjo za svoja dejanja. Začne opazovati samega sebe in na podlagi tega se tudi odloča.

Srednje in pozno otroštvo (od 6. do 9. leta in od 9. do 12. leta)

Za obdobje srednjega in poznega otroštva je značilna otrokova usmerjenost v zunanji svet. Od 6. do 9. leta se otrok zanima predvsem za objektivne lastnosti, naprej do 12. leta pa raziskuje splošne odnose in zakonitosti med konkretnimi predmeti in pojavi. Pomemben mejnik je vstop v šolo. Uspehi, ki jih otrok dosega v šoli, so pokazatelj njegove duševne zrelosti. Nastopi kriza ustvarjalnosti. To obdobje se opira na razvoj otrokovih znanj in sposobnosti, ki ga zaznamuje nasprotje med zadovoljstvom nad svojim delom in občutek neuspešnosti. V šoli se tako vzgojitelji srečujejo z različnimi oblikami obnašanja otrok, največ pozornosti pa je posvečene neprimernemu vedenju. V tem času je pomembno, da se vprašamo, od kod otrokovo vedenje prihaja, kaj je njegov vzrok in kaj nam z njim sporoča. Šele ko odgovorimo na ta vprašanja, se lahko odločimo za pravilne ukrepe in načine obravnavanja otroka. Šele ko bomo odpravili izvor, bomo lahko odpravili neprimerno obnašanje. Zavedati se moramo tudi, da imajo otroci med seboj različne zmožnosti oz. sposobnosti in z njimi delati individualno, kolikor je to mogoče. Sprejeti jih moramo take, kot so. V tem času so zelo pomembne pohvale in spodbude. Tudi "pretirana" uspešnost v šoli je lahko pokazatelj problematičnih razmer. Otroci se želijo znebiti vsaj enega bremena oz. krivde, zato se trudijo, da

so v šoli uspešni in ne povzročajo težav oz. ne vzbujajo pozornosti. To je lahko odgovor na ambicioznost staršev, izpolnjevanje njihovih želja, zahtev in pričakovanj. Ti otroci se redko vklopijo v družbo in sprostijo.

Adolescenca

Strokovnjaki se v poimenovanju adolescence razlikujejo med seboj. Eni pravijo, da gre za prehod od otroških let do relativne zrelosti, drugi kot obdobje pozne mladosti, tretji pa kot obdobje spolnega zorenja. Civilizirane družbe se najmanj strinjajo z zadnjim pojmovanjem. Bolj ko je družba civilizirana, daljše je obdobje adolescence. To ni le čas spolnega dozorevanja, temveč gre tudi za socialno in emocionalno zrelost, zmožnost opravljanja dela in poklica in tudi življenjski in svetovni nazor. Zgolj za obdobje spolnega dozorevanja je primernejši izraz puberteta. Za obdobje adolescence je zaradi hormonskih sprememb značilno močno in pogosto vznemirjenje, le-to pa spremlja izrazita čustvena odzivnost. V tem obdobju so pogosta trenja z odraslimi, predvsem s starši. Vzrok so kritike, spori in nesoglasja, na katera adolescent odreagira burno in neodobravajoče. Ule (2008: 55) zanimivo povzame besede psihologa Stanleya Halla: *"Adolescenca naj bi bila kritična stopnja v človeškem razvoju, za katero naj bi bila značilna prevrat in nered, ki naj bi pomenila ponavljanje nekaterih prejšnjih evolucijskih obdobjev prevrata in nereda. V človeški revoluciji so namreč obdobja, ki naj bi bila ekstremno težavna in divja in spomin na to obdobje naj bi se prenašal iz ene generacije v drugo ter dosegel vrhunec v vsaki od njih v obdobju adolescence."* Ta čas mladi namenljajo predvsem druženju z vrstniki in iskanju prijateljev. Kriteriji, po katerih "izbirajo" prijatelje so izoblikovani. Večini je pomembno, da so prijatelji iskreni, odkriti, zvesti, pravični in spoštljivi. Te lastnosti cenijo in jih od prijateljev tudi pričakujejo. Vodja KCO Palčica, Manuela Ham opozarja, da je čas pubertete oz. adolescence tudi čas, v katerem imajo starši in drugi odrasli priložnost, da popravijo napake, ki so jih storili v preteklosti. V tem obdobju se mladostniki ponovno spopadejo z dogodki in travmami in zgodnjega otroštva. Priporoča, da mladostniku, ki več kot 14 dni kaže znake utrujenosti, brezvoljnosti in depresije poiščemo strokovno terapevtsko pomoč. Takšno stanje je alarmantno, ne glede na to da se zavedamo, da se mladostniki med seboj razlikujejo. V času adolescence nastopi kriza identitete. Zanj je kot že omenjeno značilno, da mladostnik občuti nasprotje med potrditvijo identitete, sebstvom, razvojem ugodne samopodobe, umikom in pobegom pred potrditvijo identitete. Mladostnik tako preizkuša različne socialne vloge, strategije, nabira socialne izkušnje in preizkuša svoje moči. Erikson (Ule, 2008) adolescenco označuje kot most med tem, kar je posameznik bil kot

otrok, in tem, kaj namerava postati. Za pozitivno razrešitev te krize je potrebno, da mladostnik sprejme samega sebe in razvije ustrezno samopodobo. Sprejeti pa ga mora tudi okolica, saj mu njeno priznanje veliko pomeni.

1.8. PROCES OKREVANJA IN OBRAVNAVA ŽRTEV NASILJA

Ob prebiranju življenjskih zgodb žrtev nasilja sem spoznala, da se proces okrevanja pri večini preživelih odvija zelo podobno. Stopnje okrevanja bom razložila na podlagi zapisov Bass in Davis (1998) in jih dopolnila s spoznanji, do katerih sem prišla skozi zgodbe iz knjig Obžalovanje in Pega na soncu ter spremljanju dela socialne delavke na področju nasilja. V svojem delu Pogum za okrevanje sta raziskovali življenja žrtev spolnega nasilja v družini v otroštvu in navedli 14 stopenj okrevanja. Stopnje sem, sicer ne vedno v povsem enakih oblikah, prepoznala tudi v drugih zgodbah o nasilju, četudi pri njih ni šlo zgolj za spolno nasilje, ampak predvsem za psihično in fizično nasilje. Žrtve gredo v procesu okrevanja skozi proces, ki pa ne poteka za vse enako. Odvisen je od vrste zlorabe, trajanja, tega, kdo je bil storilec in kako se preživeli z nasiljem sooči. Prav tako stopnje lahko potekajo v različnem vrstnem redu, trajajo različno dolgo, lahko pa se tudi večkrat ponovijo. Gre za proces, skozi katerega morajo, če želijo, da bodo po nasilju okrevali.

Odločitev za okrevanje

Vsaka žrtev se mora tako kot storilec nasilja za korake odločiti sama. Pri žrtvah gre za to, da si morajo okrevanje želeli in imeti zanj voljo. Odločiti se morajo za nov začetek in spremeniti svoje vzorce in navade. Žrtve odločitev za okrevanje sprejemajo npr. ko partnerski odnosi postanejo nevzdržni. Do tega pride, ker partnerju ne zaupajo, od kod izvira njihovo obnašanje, partner pa je posledično v stiski, saj ne ve, kaj dela narobe. Sčasoma razmerje postane nevzdržno in žrtev nasilja spozna, da mora posledice nasilja premagati, da bo lahko normalno zaživela, namesto, da stiske, ki jih preživlja, vplivajo tudi na druge ljudi okoli nje.

Obdobje krize

Ko se žrtev nasilja odloči, da bo opravila s svojimi travmami, na plano spusti spomine, ki jih je dolgo potlačevala. To lahko povzroči, da se znajde v krizi, ki njeno življenje popolnoma vrže iz tira. V tem času moramo žrtve opominjati in jih spodbujati, da je to samo faza, ki bo kot vse ostale minila. Spominjam se

predvsem pripovedi žrtev spolnega nasilja v otroštvu, ki so po spoznanju, da se jim je nasilje dogajalo zapadle v alkohol, droge, tolažile so se s hrano, poskušale so si vzeti življenje ipd. Imele so občutek, da kriza ne bo nikoli minila.

Spominjanje

Znanstveno je dokazano, da smo ljudje sposobni tako zelo potlačiti spomine, da se jih nikoli več ne spomnimo. Največ spominov se potlači do 6. leta starosti. V fazi spominjanja žrtve s pomočjo različnih tehnik (meditacija, hipnoza, pogovori ...) pridobijo nazaj svoje potlačene spomine. Večina šele takrat lahko razume svoje strahove, razmišljanje in reakcije v določenih situacijah, ki spominjajo na zlorabo, ki se jim je zgodila. Tako npr. žrtev opisuje, da se je bala luči, ki se vidi pod vrati. Šele ko se je dokopala do svojih spominov o zlorabi, je ugotovila, da se luči boji zato, ker je to, da je pod vrati videla senco, pomenilo, da bo storilec nasilja spet prišel in jo zlorabil. Ko se je s tem spominom soočila, je spet lahko spala pri ugasnjeni luči in ni ves čas gledala, ali se bo pod vrati pojavila senca. Spomini lahko popolnoma spremenijo življenje in odnose z določenimi osebami, vseeno pa so nujni za okrevanje.

Verjemite, da se je zares zgodilo

Spominom moramo verjeti. V kolikor se žrtev nečesa spomni si mora zaupati, da se je to res zgodilo in da to ni le plod njene domišljije. Žrtve večkrat naletijo na gluha ušesa, ko omenijo nasilje ali zlorabo. Okolica pripovedi pogosto minimalizira, češ: "Ah, sej to se pa ni moglo zgoditi", "Ah, sej to pa ni res, on pa že ne" ipd. Zato žrtve opisujejo občutek olajšanja, ko izvedo, da je bil v nasilje ali zlorabo vključen še kdo, ali ko izvedo, da si s kom delijo podobno zgodbo. Opisujejo tudi občutek veselja in potrditve, da res govorijo resnico in da v tem niso same. Pred drugimi žrtvami tudi lažje spregovorijo in opišejo podrobnosti.

Pretrgajte molk

Pogovor o tem, kaj se je v času zlorabe in/ali nasilja dogajalo, je nujen, da žrtev nasilja "ozdravi". Pogovor o zlorabi ima zdravilen učinek. Žrtve opisujejo tudi občutke olajšanja, saj s pogovorom (ali pisanjem) dogodke in občutke spravijo iz sebe in se ponavadi bolje počutijo. Veliko se jih odloči celo za javno nastopanje ali javno obsodbo storilca. Za to je potrebno veliko poguma in podpore ljudi, ki vedo, kaj se je zgodilo. Zavedati pa se je potrebno, da po izpovedi veliko žrtev naleti na očitke, da so si to zaslužile, da so same izzivale, da gre samo za izmišljotine, ipd.

A vendar, ko se žrtev odloči, da bo o dogodkih spregovorila, se na to ne ozira, ampak ji je glavno, da o dogodkih spregovori.

Razumite, da ni bila vaša krivda

Zavedati se moramo, da je krivda vedno na strani storilca. Žrtev ne glede na to kako se obnaša, kakšna sporočila s svojim obnašanjem in načinom življenja daje okolici, nikoli ni kriva oz. odgovorna, za dejanja nasilja, ki se ji zgodijo. Vsak se sam odloča za dejanja, ki jih stori – tudi ko gre za nasilje. Občutek krivde je prisoten predvsem pri otrocih, sploh ko gre za nasilje v družini. Trudijo se, da so uspešni v šoli, da ne vzbujajo pozornosti ipd., vse, da bi preprečili nasilje. V kolikor se nasilje zgodi, četudi npr. niso prisotni, se zanj čutijo krivega. Razloge iščejo v sebi in potrebujejo dolgo časa, da se zavedo, da je za nasilje kriv zgolj in samo storilec. Šele ko se zavedo tega, se lahko znebijo krivde, da so za zlorabe krivi sami.

Vzpostavljanje stika z otrokom v vas

Ljudje, ki se z zlorabo oz. nasiljem soočijo v otroštvu, niso več otroci. Niso več brezskrbni, igrivi, sproščeni, navihani, nasmejani ipd. Njihov vsakdan je poln stresa, strahu in skrbi. Večkrat prevzemajo vloge odraslih in stremijo k temu, da bodo čim prej odrasli in se umaknili iz tega okolja. Zato je pomembno, da se žrtve nasilja vrnejo v obdobje otroštva in do sebe kot otroka občutijo usmiljenje in jezo do dogajanja, ki jo bodo lahko usmerile v storilca. Žrtve ponavadi opisujejo, da so doma prevzele gospodinjska opravila, opravljale delo za odrasle (npr. sekanje in pospravljanje drv, kopanje jam, ubijanje in kosanje zajcev oz. kar se je od njih zahtevalo). Malokrat oz. nikoli se niso brezskrbno igrale, preživljale časa s prijatelji ali navezovalle novih stikov. Otroštvo je bilo tako, kot ga je narekoval nasilen odnos oz. storilec nasilja.

Samozaupanje

Ljudje smo eksperti iz izkušenj. Zaupati moramo svojemu notranjemu glasu, zaznavam, občutkom in intuiciji. Ena izmed žrtev opisuje, da je v svojem novem partnerju videla svojega nasilnega očeta. Žal si ni priznala, da se ji zgodba o nasilju lahko ponovi in je do tega žal prišlo tudi v njene partnerskem odnosu. Se je pa naučila, da besede in obljube nasilneža ne pomenijo nič, in odnos zapustila pravočasno. Vnaprej je zaupala svojim občutkom in bila kasneje srečna v partnerski zvezi brez nasilja.

✚ **Žalovanje in obžalovanje**

Za žrtve je nujno, da imajo priložnost čutiti bolečino ob prestajanju nasilja in zlorab. Nujno je tudi, da jo izrazijo in začnejo živeti v sedanjosti. Žalovati morajo za osebo, ki je obstajala pred nasiljem, in obžalovati, da je do nasilja prišlo. Ko si bodo dale priložnost, da nasilje obžalujejo, bodo lahko okrevale. Najti morajo način, skozi katerega bodo bolečino prebolele in se je "znebile".

✚ **Jeza – steber okrevanja**

Ko govorimo o jezi, govorimo o močnem čustvu, ki je lahko ne samo negativno, ampak tudi pozitivno. O pozitivni jezi govorimo, ko jo žrtev usmeri v storilca, kar ji posledično daje moč, da popolnoma okreva. Žrtve opisujejo, da so v sebi že tekom dejanj občutile močno jezo, a je niso znale in upale izraziti. Večkrat so si želele, da bi jo sprostile nad storilcem, a so se še bolj bale posledic svojih dejanj. Tako so jo raje potlačile. V času okrevanja pa opisujejo, da je bila jeza eden izmed glavnih faktorjev, ki so jim bili v pomoč, da niso obupale. Dala jim je moč in zagon, da so vztrajale.

✚ **Razkritje in soočenje**

Le-to ni primerno za vsako žrtev nasilja. V kolikor pa se žrtev za to odloči, lahko razkritje pred svojci in drugimi ljudmi deluje zelo blagodejno in očiščujoče. Spomnim se pripovedi žrtve, ki o svojem nasilju ni nikoli govorila. Ko se je nekega dne odločila, da ima dovolj, da dedka vsi spoštujejo in o njem govorijo samo lepo, je razkrila svojo zlorabo. Po razkritju se je počutila razbremenjeno in samozavestno.

✚ **Odpuščanje**

Odpuščanje storilcu je eno izmed najbolj priporočljivih. Vse žrtve tega ne zmorejo, in do storilca lahko gojijo le gnus, sovraštvo, jezo ... Za take je pomembno, da so sposobne odpustiti sebi. Žrtev spolnega nasilja, ki se je zgodilo, ko je imela tri leta, opisuje, da je verjela, da je bila za zlorabo kriva in da je nanjo pozabila, ker jo je bilo sram in ker so ji tako rekli drugi. Potlačeni spomini so močno vplivali na njeno življenje in spolnost. Šele ko je ugotovila, kaj se je z njo resnično dogajalo, si je lahko odpustila tudi za dogodke, ki so se dogajali kasneje v življenju. Storilcu nasilja se je trudila odpustiti, ko pa ta svojih dejanj ni priznaval, temveč jih je zanikal, tega ni bila več zmožna.

Duhovnost

Žrtve se po svoji naravi razlikujejo. Mnogo jih opisuje, da so mir in voljo do življenja našle v duhovnosti. Nekatere se odločijo za meditacijo, druge za izbiro in ali poglobitev vere, veliko jih pomoč in podporo poišče v raznih podpornih skupinah (za žrtve nasilja, za preživele nasilja, za duševne težave ...). Pri duhovnosti gre za enkratno osebno doživetje, ki ga občuti le žrtev sama, kolikor si dovoli. Misli preusmeri stran od zlorabe in se poveže z nečim plemenitim in večjim od nje. To ji je v pomoč pri okrevanju in osebni rasti.

Razrešitev in napredovanje

Za popolno okrevanje in razrešitev je vse stopnje potrebno prehoditi večkrat. Nesmiselno je pričakovati, da bo žrtev na zlorabo pozabila in da je misel na storilca nekoč ne bo več preganjala. Kljub temu bo nekoč dosegla stanje, ko zloraba nanjo ne bo več imela vpliva in bo sposobna nadzorovati svoje misli in občutke. S svojim zavedanjem, sočutjem in močjo – kot preživeli nasilja bo lahko doprinesla k okrevanju drugih žrtev. Tako se veliko žrtev kasneje odloči, da ustanovijo svoje svetovalnice in/ali centre za pomoč žrtvam, borijo se proti nasilju, opozarjajo nanj, sodelujejo pri preventivnih programih idr.

1.9. ORGANIZACIJE, PRISTOJNE ZA ZAŠČITO IN POMOČ ŽRTVAM NASILJA

Na področju nasilja deluje veliko organizacij in društev. Nekateri delujejo na področju preprečevanja nasilja, drugi na področju, dela z žrtvami oz. preživeli. V Sloveniji na tem področju kot navaja Pond (2014), delujejo:

Policija

varne hiše, zatočišča in materinski domovi

- Krizni center društva Ženska svetovalnica
- Krizni center za ženske in odrasle žrtve nasilja (CSD Maribor in Piran)
- Društvo KLJUČ – Center za boj proti trgovini z ljudmi

delo z osebami, ki povzročajo nasilje

- Društvo za nenasilno komunikacijo

vladne organizacije

- Centri za socialno delo

- Krizni centri za mlade in otroke (KCO Palčica)
- Svetovalnica ta žrtve nasilja in zlorab Maribor (CSD Maribor)
- ✚ nevladne organizacije
 - Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
 - Društvo za nenasilno komunikacijo
 - Društvo Ženska svetovalnica
 - Društvo KLJUČ – Center za boj proti trgovini z ljudmi
 - Društvo življenje brez nasilja Novo mesto
 - Združenje proti spolnemu zlorabljanju
 - Zavod Emma
 - Študijsko-raziskovalni center za družino

Podrobneje bom predstavila tiste, s katerimi sem v empiričnem delu diplomskega dela izvedla intervju. Za razumevanje njihovih odgovorov je pomembno, da poznamo njihovo poslanstvo, način in namen dela. Predstavila bom delovanje policije, centra za socialno delo, Društva za nenasilno komunikacijo in Kriznega centra za otroke Palčica

1.9.1.1. POLICIJA

Policija je organ, ki deluje pod vodstvom Ministrstva za notranje zadeve. Svoje delo opravlja na treh ravneh oz. v sestavi:

✚ **Generalna policijska uprava**

Njihova naloga je strateško usmerjanje, načrtovanje, organiziranje in nadzorovanje dela celotne policije. Opravljajo naloge policije, spremljajo in proučujejo delo drugih policistov in opravljajo analize, pripravljajo poročila.

✚ **Policijske uprave**

V Sloveniji je osem policijskih uprav (Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica in Novo mesto). Le-te skrbijo za varnost ljudi in njihovega premoženja v regijah. Direktorje samih uprav imenuje in razrešuje generalni direktor policije.

Policijske postaje

Omogočajo neposredno opravljanje nalog policije na določenem območju in za določeno področje dela. Posamične policijske postaje vodijo komandirji, ki načrtujejo, organizirajo in nadzorujejo opravljanje dela zaposlenih. V okviru policijskih postaj "delujejo" policijske pisarne, ki omogočajo svetovanje, sprejemanje obvestil, zbiranje informacij in drugih opravil, ki niso vezana na interventno delovanje policije.

Policija letno obravnava več tisoč primerov nasilja v družini, od prepirov do umorov. Tudi policisti opozarjajo na to, da ni dovolj, da nasilje opazimo in o njem govorimo, ampak da je nujno, da ga prijavimo. Prijavo lahko vloži kdorkoli in kadarkoli, javne ustanove (vrtci, šole, zdravstveni domovi, CSD ...) pa morajo nasilje prijaviti po uradni dolžnosti. Pomembno je, da žrtev nasilja poda čim več podatkov o nasilju, saj to policistom omogoča, da naredijo vse, kar je v njihovi moči, da bodo žrtev nasilja lahko zaščitili in se nasilje ne bo več ponovilo.

1.9.1.2. CENTRI ZA SOCIALNO DELO (CSD)

Centri za socialno delo so glede na družbene spremembe in stiske, ki se dogajajo, vedno bolj potrebni in obremenjeni. Strokovne naloge centrov za socialno delo v Sloveniji obsegajo:

- *varstvo otrok in družine* (dovolitev sklenitve zakonske zveze, urejanje starševstva, razveza zakonske skupnosti ali razpad zunajzakonske skupnosti, urejanje odnosov v družini in ukrepi centra za socialno delo)
- *varstvo otrok* (rejništvo, posvojitve, skrbništvo, obravnava otrok izven sodnega postopka, obravnava mladoletnih v sodnem postopku)
- *varstvo odraslih* (obrnava storilcev kaznivih dejanj, skrbništvo, urejanje statusa invalida, urejanje pravice do družinskega pomočnika, obravnavanje starejših oseb, obravnava oseb s težavami)
- *denarne socialne pomoči*
- *starševsko varstvo in družinski prejemki*
- *koordinacija* (lokalna, regijska, koordinatorji – za preprečevanje nasilja, izvrševanje nadomestne kazni zapora in obrnavo oseb v skupnosti s težavami v duševnem zdravju)

- ✚ storitve (socialna preventiva, prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom, pomoč družini na domu, vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji, oprostitev pri plačilu storitev – pomoč na domu in institucionalno varstvo, programi)

Ustanovitelj centrov za socialno delo je Republika Slovenije. Trenutno je v Sloveniji 62 centrov. Njihova naloga je, kot navaja skupnost CSD, koordiniranje aktivnosti v okviru dejavnosti in sodelovanje pri oblikovanju politike razvoja socialnega varstva. Centri tako sodelujejo pri opredeljevanju pogojev za opravljanje storitev ter uresničujejo skupne naloge in interese centrov na posameznih področjih. Uporabnikom so dostopni v času uradnih ur oz. po predhodnem dogovoru. Njihovo delo ne zajema le dela v pisarni, ampak tudi na terenu, v življenjskem svetu uporabnikov.

Ko govorimo o nasilju v družini in na splošno, imajo centri zelo pomembno vlogo. Pristop strokovnjakov ima velik vpliv na to, ali se bo žrtev odločila za prijavo in kakšno stališče bo zavzela do nasilja in do samega storilca, ne glede na to, v kakšnem razmerju je z njim. Socialno delo doživlja kritiko, ker ne posveča dovolj pozornosti nasilju v družini, ampak se še vedno ravna po prepričanju, da je to problem, ki se mora rešiti znotraj družine in se drugi lahko vmešavajo le potem, ko vpleteni zaprosijo za pomoč. Prav tako podpirajo teorijo, da sta za uspešno vzgojo in odraščanje otrok potrebna oba starša. S tem ko zagovarjajo ta model, marsikatero žrtev odvrnejo od tega, da bi prijavila nasilje, saj bi to lahko pomenilo razpad družine. Vseeno v primeru nasilja skupaj z drugimi državnimi organi delujejo v dobrobit otroka, ne glede na to, ali je dejanska žrtev nasilja ali mu je bil priča. Pristop, ki ga socialni delavci pri delu z žrtvami izberejo, je odvisen od njihovih osebnih odločitev. Problem nastane, ko izberejo napačen pristop, posledica česar je lahko vnovično viktimiziranje žrtev. (Bezenšek Lalić, 2009)

1.9.1.3. DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO (DNK)

Društvo za nenasilno komunikacijo (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010) je nevladna, neprofitna in humanitarna organizacija, katere področje dela zajema preprečevanje nasilja v družbi in širjenje principov nenasilne komunikacije. Nasilje dojemajo kot problem celotne družbe, predvsem pa tistih, ki nasilje povzročajo. Od same ustanovitve se trudijo zmanjšati toleranco do nasilja, nudijo pomoč osebam, ki nasilje doživljajo. Pomoč nudijo tudi povzročiteljem z namenom, da bi svoj način

komunikacije in vedenja spremenili oz. nadomestili z ustreznimi vzorci. Zavedajo se, da ni dovolj, če pomoč nudijo le žrtvam. Odpraviti je potrebno vzroke in zato so se kot prvi in zaenkrat edini odločili tudi za delo s storilci. S pomočjo preventivnih in izobraževalnih dejavnosti ozaveščajo strokovno in laično javnost o nasilju. Opažajo, da se je na področju nasilja veliko spremenilo – v pozitivnem smislu. Število organizacij se je povečalo, kar dokazuje, da jih ljudje potrebujejo in se njihove pomoči tudi poslužujejo. Z zmanjševanjem tolerance do nasilja ljudje postajajo bolj občutljivi in spoznavajo, da nasilje ni zgolj fizično in v obliki tepeža. Raznolikost programov omogoča tako žrtvam kot tistim, ki nasilje prijavljajo, da se odločijo za sebi primeren program. DNK se zato trudi, da svoje programe in projekte izboljšuje, posodablja in prilagaja uporabnikom in njihovim potrebam. Z različnimi izobraževanji izboljšujejo tudi svoje znanje. Za svoje delo so vsi zaposleni ustrezno usposobljeni in tudi sami izvajajo in načrtujejo projekte.

Pri svojem delu se držijo treh načel:

✚ Dolžnost vseh je preprečevati nasilje in delovati v smeri povečevanja varnosti žrtev.

Dolžnost nas vseh je, da na nasilje opozarjamo in žrtvam nudimo pomoč, ki je v naših zmožnostih. Nasilje se pojavlja v vseh družbenih slojih, narodnostih, ne glede na osebne lastnosti in življenjsko stanje vključenih. Zavedati se moramo, da povzročitelji z nasiljem ne bodo nehali sami od sebe. Najprej se morajo svojih dejanj zavedati in spremeniti svoja prepričanja o nasilju. Ravno njegova prepričanja usmerjajo njegova vedenja in mu dovoljujejo oz. opravičujejo njegovo vedenje.

✚ Za nasilje je odgovorna izključno oseba, ki nasilje povzroča.

Ljudje, ki v nasilje niso neposredno vključeni, ga pogosto minimalizirajo, opravičujejo in/ali zanikajo. Društvo za nenasilno komunikacijo se trudi ozaveščati ljudi, da je vsakršna uporaba fizične sile oz. kakršnega koli nasilja z namenom doseganja želja ali ciljev nedopustna. Vsak je odgovoren zase in vsak se sam odloči za svoja ravnanja. Zato za nasilje ne moremo okriviti nikogar drugega kot samega storilca.

✚ Nasilje je naučeno vedenje. Vsak se lahko nauči nenasilne komunikacije.

Ljudje se vzorcev vedenja in ravnanja naučimo. Največ povzamemo iz svoje matične družine. Zato je pomembno, da ljudi o tem ozaveščamo in se trudimo spremeniti vzorce vzgoje in vedenja v medsebojnih odnosih, saj le-ti pogojujejo

odnose in vedenje predvsem mlajših članov, v kasnejšem življenju. Od družbe in njene tolerance do nasilja je odvisno, ali bodo ljudje takšne vzorce nasilja povzeli zase ali bodo v družbi in pristojnih organizacijah našli programe, ki jih bodo poučili o drugačnih, primernejših vzorcih.

1.9.1.4. KCOP PALČICA

Krizni center za otroke – Hiša zavetja Palčica, ki se nahaja v Grosuplju, je namenjen otrokom za katere je pristojni CSD ugotovil, da je zanje in za zaščito njihovih interesov edina rešitev, ki je še ostala ta, da se jih takoj umakne iz okolja, v katerem prebivajo. V tem primeru jih pripeljejo v Palčico, kjer so lahko nastanjeni do 21 dni. V tem času pristojni za njih najdejo ustrezno namestitev, bodisi rejniško družino, svojce, zavod idr., v redkih primerih pa se otroci vrnejo nazaj domov.

Enota Palčica je namenjena otrokom od 0 do 6 let, bivanje pa je kot že prej omenjeno, omenjeno na tri tedne (21 dni), saj naj bi otrok po 21 dneh začel vzpostavljati čustveno navezanost. Če bi otroci v Palčici prebivali dlje, bi bil odhod iz nje ponoven šok, kar pa ni v interesu zaposlenih. V ta krizni center pripeljejo otroke iz celotne Slovenije, saj je edini, ki deluje s takim namenom. CSD otroka namesti na pravni podlagi zakona o socialnem varstvu, Zakonu o zakonski zvezi in Zakonu o upravnem postopku. Lokacija centra ni tajna ali posebej zavarovana (razen v skrajnih primerih, ko bi lahko bilo ogroženo življenje uporabnikov ali sosedov). Cilj delovanja Palčice je, da se otroke namesti v varno okolje, kjer jim je nudena oskrba, ki jo potrebujejo, kjer se z njimi ukvarjajo strokovnjaki, ki vedo, kako z njimi ravnati in jim pomagati v stiskah, ki jih doživljajo. Delo zaposlenih je tudi sodelovanje v multidisciplinarnih timih, kjer strokovnjaki iz različnih področij združijo moči in poskrbijo, da bodo imeli otroci, ki so prepeljeni tja, lepšo in varnejšo prihodnost, pa četudi to zahteva iskanje rejniške družine.

V organizaciji je trenutno zaposlenih 7 oseb. Med njimi je 6 oseb, ki so posebej strokovno usposobljeni za področje dela, ki ga opravljajo. Organizacijo vodi ga. Manuela Ham, dipl. socialna delavka. Osnovno financiranje (plače zaposlenih, stroški vzdrževanja prostorov in osnovno bivanje otrok) zagotavlja Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Nadstandard (kvalitetnejše bivanje in življenje uporabnikov) pa zagotavljajo zaposleni s pomočjo donatorjev. Le-ti so vsako leto novi.

Organizacija deluje 24 ur dnevno, vse dni v letu. Uporabniki prihajajo tako urgentno (odvzem zaradi življenjske ogroženosti) kot preko postopka odvzema otroka (dolgotrajni postopki dokazovanja, da okolje, v katerem otroci živijo, ni primerno oz. ogroža njihov razvoj, življenje). V času bivanja se v zvezi z nameščenimi otroki vodi spis z vsemi uradnimi zaznamki in opažanji. V čim krajšem možnem času po namestitvi otroka se skliče strokovni tim, z namenom iskanja najboljših trajnejših rešitev za otroka. Poleg tega KCO Palčica ves čas sodeluje z otrokovim matičnim CSD. Obiski so dovoljeni v primeru, da matični CSD presodi, da niso v otrokovo škodo. Vedno so vnaprej dogovorjeni. Prav tako se obiski lahko prepovedo. Ob odhodu otroka iz KCO se izpolni zapisnik o odhodu, matičnemu CSD pa se po odpustu v roku 8 dni oz. po dogovoru pošlje poročilo o bivanju otroka. Zaradi narave dela se v KCO Palčica posebnih programov ne izvaja. Njihov namen je otrokom nuditi varno zavetje, jih umiriti in pripraviti na odhod v urejene družinske razmere. (Manuela Ham, KCO Palčica, zasebni intervju, 19.11.2014)

2. PROBLEM

2.1. OPREDELITEV PROBLEMA

Tekom študija na Fakulteti za socialno delo, sem se v okviru obvezne prakse vsako leto srečala z nasiljem v družini. Posebej pretresljivo je bilo opravljanje prakse v KCO Palčica, kjer sem spoznala, kaj vse doživljajo otroci za zaprtimi vrati, v družini, ki bi jim morala nuditi zavetje, varnost in toplino. Področje nasilja me je vsako leto bolj zanimalo, veliko sem si o njem tudi prebrala in spremljala odmevne primere, ki so jih v zadnjem času predstavljali mediji. Vedno sem se spraševala, kako lahko otroci po tako travmatičnih izkušnjah sploh živijo normalno, zaupajo drugim ljudem, sklepajo nova poznanstva, prenesejo, da se jih kdorkoli dotika ... Z zanimanjem sem prisluhnila izpovedim žrtev, prebrala spise, sodelovala pri multidisciplinarnih timih. Žal sem večkrat ugotovila, da žrtve nasilja v družini v otroštvu v takšne odnose zaidejo tudi v svojih kasnejših partnerskih zvezah. Krog nasilja se tako vrti celo življenje, žrtve pa iz njega ne najdejo poti oz. jih hitro posrka nazaj v vrtinec lepih trenutkov in nasilja. Začela sem se spraševati, kaj žrtve resnično potrebujejo, da lahko premagajo ta začarani krog, kdo jim nudi največjo oporo, katere organizacije jim priskočijo na pomoč, kakšen premik se mora zgoditi v njih samih,

da si lahko pomagajo in naredijo korake, ki so potrebni. Na temo nasilja je napisanega že veliko, a večina opozarja zgolj na vzroke in posledice nasilja, ne pa na same postopke pomoči, ki se izvajajo v praksi in ne zgolj na papirju. Poleg tega ugotavljam, da nasilje postaja čedalje večji problem. Kljub temu, da razsežnosti ne moremo realno oceniti, pa menim, da lahko storimo več v smeri ozaveščanja ljudi, kako lahko žrtvam pomagamo, da bodo živele normalno življenje in se izvile iz primeža nasilja.

Osrednji problem diplomske naloge je torej ugotoviti, kakšen je življenjski potek oseb z izkušnjo nasilja v družini v otroštvu. Natančneje, raziskovala bom vpliv nasilja na kasnejše partnerske odnose, odnos do nasilja, vpliv nasilja na uspešnost (šolanje, odnosi z drugimi ljudmi, zaposlitev, delo) ter kdo je bil žrtvam v pomoč, kako in zakaj.

2.2. NAMEN IN CILJI

Namen in cilj raziskovanja je bil izvedeti, kaj žrtvam nasilja resnično pomaga pri okrevanju, katere osebe in organizacije jim nudijo največ podpore, kakšen vpliv ima nasilje in od česa je odvisen. Osredotočila sem se predvsem na sam življenjski potek, torej, pot posameznika skozi življenje oz. njegov življenjski cikel. Dogodki v življenjskem poteku so pomembni zato, ker je to tudi element socializacije posameznika, posamezniki se tekom življenja izoblikujejo. S pomočjo intervjujev sem poskušala raziskati, kako nasilje v otroštvu vpliva na sam razvoj človeka od otroka, preko adolescence in v odraslost. Zanimalo me je, kako in v katerem obdobju razvoja so se posledice pojavile. Prav tako sem želela raziskati vpliv na posamezna življenjska področja (izobraževanje, odnosi z drugimi ljudmi, socialna mreža, zaposlovanje oz. delo, odnosi z matično družino, partnerski odnosi, odnos do nasilja na splošno, osamosvojitve, zaupanje do drugih ljudi ...). Posebno pozornost sem namenila virom moči, ki so žrtvam omogočale preživeti nasilna obdobja in temu, kaj so jim pomenila oz. jim pomenijo v življenju brez nasilja. Pripovedi žrtev nasilja oz. preživelih sem primerjala z odgovori organizacij, ki se z njimi ukvarjajo. Pri primerjavi sem se osredotočila na to, kaj žrtve dejansko potrebujejo in kaj prejemajo ter kaj dejansko prejemalo in kaj po mnenju organizacij nujno potrebujejo. Iz tega sem poskušala izluščiti bistvo – na katerih področjih so še potrebne spremembe in izboljšave. Pri tem so mi bili v pomoč tudi predlogi in ideje tako žrtev nasilja oz. preživelih kot strokovnjakov. Strokovnjake sem vključila zato, ker so pomemben člen normalizacije in posameznikom olajšajo prehode med posameznimi obdobji, dogodki ipd. Prav tako so pomembni za okrevanje žrtev nasilja.

2.3. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- ✚ Kaj žrtve nasilja oz. preživeli potrebujejo, da je njihovo okrevanje uspešno?
- ✚ Kakšna je vloga organizacij pri okrevanju žrtev nasilja oz. preživelih?
- ✚ Ali ima nasilje vedno vpliv na življenjski potek žrtev ali je vpliv oz. posledice nasilja z ustrežno obravnavo mogoče preprečiti?
- ✚ Kakšen je vpliv nasilja na njegov življenjski potek, če se osredotočimo na otroštvo, mladost in odraslo dobo?
- ✚ Kakšen je vpliv nasilja na področja v življenju posameznika, ki je v otroštvu doživel nasilje v družini (področja: izobraževanje, medosebni odnosi, socialna mreža, zaposlovanje oz. delo, odnosi z matično družino, partnerski odnosi, odnos do nasilja, osamosvojitvev, zaupanje do drugih ljudi...)?
- ✚ Kaj je v času nasilja za žrtve nasilja predstavljalo vir moči in kakšno vlogo je imel ta vir moči v nadaljnjem življenju?
- ✚ Kateri so predlogi ukrepov za zmanjševanje tolerance do nasilja?

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je empirična, saj osnovno gradivo sestoji iz izkustvenega gradiva, ki je bilo zbrano na podlagi pogovorov z ljudmi, ki so preživeli nasilje in strokovnjaki, ki z žrtvami oz. preživelimi delajo. Gre tudi za kvalitativno raziskavo, saj gre za zbiranje besednih opisov in pripovedi žrtev nasilja oz. preživelih (Mesec, 2014) Pri pridobivanju podatkov sem uporabila vodila za intervjuja in vprašalnike. Opravljena raziskava je opisna oz. deskriptivna, saj je bil moj namen oceniti ustreznost pomoči žrtvam nasilja in vpliv nasilja na njihov življenjski potek. Izsledke intervjujev s preživelimi sem primerjala z intervjuji strokovnjakov iz organizacij, ki so pristojni za delo z žrtvami nasilja oz. preživelimi. Zato je raziskava tudi komparativna oz. primerjalna.

3.2. MERSKI INSTRUMENT

Merski instrument je bil standardiziran vprašalnik. Vprašanja sem sestavila vnaprej in intervjuje ločila na žrtve nasilja oz. preživele in tiste, ki so bili namenjeni strokovnjakom iz organizacij, ki delajo z žrtvami nasilja oz. preživelimi. Vsem žrtvam oz. preživelim sem zastavila enaka vprašanja. Prav tako sem enaka vprašanja zastavila tudi strokovnjakom. Zase sem izdelala tudi navodila za opravljanje intervjujev, da sem bila pri vseh sogovornikih pozorna na to, ali sem pridobila podatke, ki me zanimajo. Vir podatkov so bili, kot sem že omenila, žrtve nasilja oz. preživeli in strokovnjaki, ki z žrtvami nasilja delajo. Naj omenim še, da sem intervjuje po predhodnem dogovoru s sogovorniki snemala, da sem bila lahko bolj pozorna na njihove odgovore in ves čas komunicirala z njimi tudi neverbalno.

Intervjuje sem izdelala na podlagi prebrane literature in zanimanja, ki sem ga imela do teme pomoči žrtvam nasilja oz. preživelim. Sodelujočim sem pred samo izvedbo intervjujev zagotovila tudi anonimnost. Željo po tem so nekateri izrazili tudi sami že pri samem dogovarjanju za sodelovanje pri raziskovanju.

Vprašanja, ki sem jih zastavljala v intervjuju, so bila odprtega tipa.

✚ VPRAŠANJA ZA ŽRTVE NASILJA oz. PREŽIVELE:

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?
2. Kdo je nasilje prijavil oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? (*Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...*)?
3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?
4. Katere organizacije so stopile v stik s tabo kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali (*odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...*)?
5. Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš (jeza, strah, krivda ...)?
6. Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?
7. V katerem obdobju razvoja si posledice nasilja najbolj občutil/a (*otročstvo, adolescence, odrasla doba*)? Kako (*otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescence – zaprla sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imela prijateljev, bil/a sem agresiven/a ...; odrasli – težave pri*

iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave ...)?

8. Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:
- *izobraževanje (katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...)?*
 - *odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuješ stike z drugimi, če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...)?*
 - *socialna mreža (koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?*
 - *zaposlovanje oz. delo (ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se z delom lahko preživljaš ...)?*
 - *odnosi z matično družino (ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, si v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?*
 - *partnerski odnosi (ali imaš partnerja, kakšen je vajin odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč ..., kaj si od odnosa pričakoval/a, preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?*
 - *splošen odnos do nasilja (kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?*
 - *zaupanje do ljudi (ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni ...)?*
9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?
10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?
- v času nasilja
 - po končanem nasilju
11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba ... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?
12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja? Kaj ti ta vir moči pomeni danes? *(uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...)*
13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?
14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? *(Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč)*

15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a, pa bi si želel/a, da bi bil?
16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si ne bi zatiskali oči pred njim?

🚦 INTERVJU ZA STROKOVNJAKE IZ ORGANIZACIJ, KI DELAJO Z ŽRTVAMI NASILJA

- Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvami nasilja oz. pomoči le-tem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?
- Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?
- Ali kot strokovnjaki na tem področju lahko opredelite posledice nasilja v družini v otroštvu, ki jih imajo žrtve kasneje v življenju? Kako samo nasilje v otroštvu vpliva na njihovo nadaljnje življenje (nasilje v partnerski zvezi, mladostniško prestopništvo, ali žrtve same postanejo nasilne, se trudijo preprečevati nasilje ...)?
- Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat? (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže, ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.?)
- Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju ter preprečevanju posledic? Zakaj?
- Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?
- S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem? (*strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...*)?
- Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo? (*obdobja otroštva, adolescence, odraslosti*)?
- Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilje na področja življenja:
 - izobraževanje (*katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...*)?
 - odnosi z drugimi ljudmi (*kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...*)?

- socialna mreža (*koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...*)?
- zaposlovanje oz. delo (*ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...*)?
- odnosi z matično družino (*so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...*)?
- partnerski odnosi (*ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...*)?
- splošen odnos do nasilja (*kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...*)?
- zaupanje do ljudi (*ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...*)?
- Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?
- Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju? Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?
- Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo poskusili preprečiti oz. ga prijavili?
- Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Populacije zaradi netočnih statističnih podatkov ni mogoče natančno definirati. V že izvedenih raziskavah lahko najdemo zgolj podatke o žrtvah nasilja, ki o nasilju spregovorijo. To pa ni realen pokazatelj dejanske količine nasilja, saj večina nasilja še vedno ostane prikrita.

Vzorec predstavlja štiri osebe, ki so preživele nasilje in sem jih izbrala naključno. Gre torej za slučajnostni, nereprezentativni in priročni vzorec. Preživele so stare od 19 do 39 let. Vsem je skupno, da so bile žrtve nasilja v družini, v otroštvu. Prihajajo iz različnih koncev Slovenije.

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Že ko sem se odločala, o čem bi v svojem diplomskem delu pisala, sem sproti spraševala ljudi, ki prihajajo s področja nasilja, na koga se lahko obrnem, kdo bi bil pripravljen sodelovati ipd. V veliko pomoč so mi bile delavke CSD Logatec, ki so me usmerjale na razne institucije in tudi do žrtev, ki so jih same predhodno kontaktirale in vprašale, ali bi bile pripravljene sodelovati. Nato sem sama stopila v stik z vsemi žrtvami in strokovnjaki na različnih področjih. Sogovornike sem iskala tudi s pomočjo družbenih omrežij in poznanstev (znance sem spraševala, ali poznajo koga, ki je bil žrtev nasilja). Za pomoč pri iskanju sogovornikov sem prosila tudi Društvo za nenasilno komunikacijo Ljubljana. Odgovorili so mi, da zaradi prevelikega povpraševanja po intervjujih z žrtvami kontaktov ne dajejo več, saj je to za žrtve preveč obremenjujoče. So mi pa omogočili, da sem intervju opravila z enim izmed zaposlenih na društvu. Intervjuje sem izvajala v terminu od 2.8. 2017 do 22.8.2017. Intervjuje sem snemala s snemalnikom, saj mi je to omogočilo natančnejšo obdelavo podatkov, obenem pa odgovorov nisem prekinjala zaradi zapisovanja. Intervjuji so se izvajali na različnih lokacijah, po dogovoru z žrtvami, saj sem želela, da se počutijo varno, da mi zaupajo svojo zgodbo. Z njimi sem se srečala na njihovih domovih in na CSD Logatec. S strokovnjaki sem intervjuje opravljala v njihovih organizacijah. Izvajanje intervjujev sem izvajala sama, saj sem vedela kaj želim izvedeti in tako lažje postavljala podvprašanja, če mi sogovorniki sami niso podali ustreznega odgovora na vprašanje.

3.5. OBDELAVA PODATKOV

Intervjuje, ki sem jih zbirala s pomočjo zvočnih posnetkov, sem najprej prepisala. Sledilo je določanje enot za kodiranje. Intervjuje sem pozorno prebrala in označila oz. oštevilčila pomembne dele. Dele, ki za raziskavo niso bili pomembni, sem izključila. Nadaljevala sem z odprtim kodiranjem. V stolpce sem razvrstila oznake izjav, enote (prepis označenega dela), kode (povzetek oz. parafraziranje označenega dela), skupne kode (poiskala sem sopomenke) in osnovne kode (nadpomenke skupnih kod). Zaključila sem s odnosnim kodiranjem, v katerem sem združila obdelane podatke, posebej za preživele in organizacije. S tem sem prišla do ustreznih podatkov za razpravo.

Primer kodiranja:

1. Korak: Prepis zvočnega posnetka intervjuja

Vprašanje: Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?

Odgovor: Nasilje je izvajal moj oče. Do tega je prihajalo, ko je prihajal z dela utrujen in opit. Takrat se je velikokrat s tepežem znesel nad mamo. Nad mano se ni nikoli. Sem pa bila priča nasilju. Z mamo sva večkrat skupaj pobegnili.

2. Korak: Določitev enot kodiranja

1/Nasilje je izvajal moj oče. 2/Do tega je prihajalo, ko je prihajal z dela utrujen in opit. 3/Takrat se je velikokrat s tepežem znesel nad mamo. Nad mano se ni nikoli. 4/Sem pa bila priča nasilju. 5/Z mamo sva večkrat skupaj pobegnili.

3. Korak: Odprto kodiranje. Določitev kode (Izjave sem parafrazirala, da sem izluščila njihovo bistvo.)

A1: Nasilje izvajal oče.

A2: Z dela prihajal utrujen in opit.

A3: Tepež mamo.

A4: Bila priča nasilju.

A5: Pobeg pred nasiljem.

4. Korak: Določitev skupne kode (Kode sem skrčila na jedro.)

A1: Oče

A2: Počutje, substance

A3: Fizično nasilje

A4: Priča nasilja

A5: Reakcija na nasilni dogodek

5. Korak: Določitev osnovne kode (Skupnim kodam sem poiskala nadpomenko, ki lahko združuje več skupnih kod.)

A1: Storilec nasilja (4. Korak = oče)

A2: Vzrok nasilja (4. Korak = počutje, substance)

A3: Oblika nasilja (4. Korak = fizično nasilje)

A4: Oblika nasilja (4. Korak = priča nasilja)

A5: Strategije preživetja (4. Korak = reakcija na nasilni dogodek)

S pomočjo kodiranja intervjujev s preživelimi, sem prišla do osemnajstih osnovnih kod: storilec nasilja, vzrok nasilja, oblika nasilja, žrtev nasilja, strategije preživetja, prekinitvev nasilja, ureditev razmer, oblika pomoči in organizacije, občutki v času nasilja, vpliv nasilja na življenjski potek, vpliv nasilja na življenjska obdobja, vpliv nasilja na področja življenja, možnost odprave posledic nasilja, osebe ki so žrtvam oz. preživelim v pomoč, vir moči za preživetje nasilja, pozitivna izkušnja nasilja, potrebe žrtev nasilja in predlogi za zmanjševanje tolerance do nasilja. Pri kodiranju intervjujev s strokovnjaki iz organizacij, sem poleg naštetih osnovnih kod pridobila še pet drugih: vloga organizacije, oblike pomoči in storitve, posledice nasilja – splošno, izkušnje pri delu in pomembnost organizacije, ki so mi kasneje pomagale odgovoriti na raziskovalna vprašanja in predstaviti rezultate.

	ENOTA	KODA	SKUPNA KODA	OSNOVNA KODA
A1	Policija se odzove na klic, oz. prijavo nasilja in opozorila oz. prijave okoliških ustanov.	Odziv na nasilje	Osrednja vloga	Vloga organizacije
A2	Odzove se z intervencijo na kraju dogodka.	Intervencija na kraju dogodka	Osrednja vloga	Vloga organizacije

6. Korak: Osno kodiranje

Ko sem vsem intervjujem določila enote za kodiranje in jih odprto kodirala, sem jih v skupni tabeli kodirala še osno. Poiskala sem enote, ki so imele enako skupno kodo (in osnovno kodo). V prvi stolpec tabele, sem tako zapisala osnovno kodo, ki je bila skupna vsem kasneje naštetim izjavam. V drugem stolpcu sem naštel vse skupne kode, ki so spadale pod navedeno osnovno kodo. V tretjem stolpcu sem zbrala vse enote, ki so spadale pod navedeno skupno kodo. V zadnjem stolpcu pa sem zapisala oznake izjav, v katerih so se pojavljale navedene enote.

OSNOVNA KODA	SKUPNA KODA	ENOTA	IZJAVE
Vloga organizacije	Osrednja vloga	Odziv na prijavo nasilja, intervencija na kraju dogodka, zapisnik, sodelovanje, preventivno delo...	A1 – A10, A19 B1 – B5 C1 – C5 D1 – D6

4. REZULTATI

4.1. REZULTATI INTERVJUJEV Z ŽRTVAMI NASILJA OZ. PREŽIVELIMI

Intervju sem izvedla s štirimi osebami, ki so preživele nasilje v družini v otroštvu. Nasilje so v treh od štirih primerov izvajali očetje (A1, B1, C1) le v enem primeru je nasilje izvajala mama (D1). Vzrok za nasilje so bile predvsem opojne substance (alkohol), pa tudi počutje napadalca (A2, C10). Nasilje se je najpogosteje dogajalo v fizični (A3, B1, B2, C2, D2) in psihični obliki (B1, B2, C2, D2), bile pa so tudi priča (A4, B1, B2, C4, D2) nasilja nad drugimi člani družine.

Pri vseh je bila prisotna želja po prekinitvi nasilja. Pred nasiljem so večkrat pobegnile in za pomoč poklicale tudi policijo (A5, D4). Pri eni izmed preživelih je mama očetu – povzročitelju nasilja – postavila ultimat (A6): *"Nasilje se je končalo zaradi mame. Očetu je postavila ultimat, da bo odšla in se ločila, če jo udari samo še enkrat."* Oče se je odločil prenehati piti alkohol in s tem ohranil svojo družino in svoje zdravje (A7, A8). V ostalih primerih, se nasilje kljub prošnjam ni prenehalo. Preživele so nasilje tudi prijavile, a je obstajalo premalo dokazov, da bi policija lahko ukrepala (B3): *"Nasilje so večkrat prijavili sosedje in bolnišnica, saj je bila mama včasih nezavestna in smo klicali rešilca. /.../ Institucije niso ukrepale"*. Pristojne institucije v teh primerih niso opravljale svojega dela, saj so preživele opozorile na to, da je za nasilje vedelo mnogo ljudi, a niso ukrepali. V eni družini so po prijavi nasilja celo nadaljevali s skupnim življenjem, kljub strahu, da se bodo dejanja ponovila (C8). Nenazadnje sta se dve preživele odločili, da se od doma odselita (B5, D6) in se tako umakneta iz nasilnega okolja. Pri eni izmed sogovornic pa se je nasilje stopnjevalo in nazadnje je bilo dovolj dokazov, da je oče dobil prepoved približevanja (C11) *"...oče je imel hud izpad jeze in nasilja. /.../... dobil pa je tudi prepoved približevanja"*.

Preživele so organizacije obravnavale zelo različno. Z nekaterimi niso stopile v stik (A12, D5), saj do prijave nasilja ni prišlo. Druge so poleg policije in CSD spoznale in obiskovale še Zavod Emma, psihiatre in psihologe (A14, B9, C7, C13, C14). Druge organizacije z njimi niso stopile v stik. Pri navajanju nujenih pomoči so si bile zelo enotne. Navedle so: prijavo nasilja, sklic multidisciplinarnega tima, sodelovanje različnih strokovnjakov, prepoved približevanja, pogovor in možnost namestitve v varno hišo (A13, A15, A16, C7, C13, C15).

V času nasilja so občutile predvsem negativne občutke. Navedle so strah, žalost, jezo, občutek manjvrednosti in krivde, osamljenost, nemoč, izdanost in hrepenenje po družini (A17, A18, A20, B10, C16, C17, C19, D10, D11, D12). Prisotna je bila tudi želja po prijavi nasilja, obenem pa tudi strah, kaj bi se po prijavi zgodilo (A21) in samo-spraševanje, zakaj se to dogaja in zakaj njim (A22): *"Želela sem si, da bi nasilje kdo prijavil, po drugi strani, pa sem se bala, kaj bi se zgodilo po tem"*.

Opažajo vpliv na življenjski potek, predvsem na partnersko zvezo (A23, B11), starševstvo (B11): *"Mislim, da je imelo zelo velik vpliv na potek mojega življenja, čeprav sem to spoznala šele kasneje, ko sem se poročila in sama postala starš."*, pa tudi splošno. Nasilje do neke mere zagotovo ima vpliv (C20, C21, C22, C23, D13): *"Bila je posebna izkušnja, ki je ni deležen vsak. Na svet sem gledala z nekoliko drugačnega vidika, kar se je verjetno poznalo tudi pri mojih odločitvah"*.

Posledice oz. vpliv nasilja so opazile v vseh življenjskih obdobjih. Otroštva (A24, A28, A25, A26, A29, B12, B13, C24, D14, D15) pravzaprav niso imele, saj so morale prevzeti vlogo odraslih, skrbeti za druge žrtve nasilja (predvsem mamo): *"Z mamo sva zamenjali vlogi."*, ena izmed njih je celo razvila avtoimunski odziv na nasilje v obliki prekomernega potenja. V mladosti (A30-A37, B15-B17, C25, D19, D20) niso imele svobode, starše so opisale kot zelo stroge (postavljali so prepovedi in grožnje), institucijam niso zaupale, saj jim niso pomagale, konflikti so se stopnjevali. Ena izmed njih je, potem ko je poiskala strokovno pomoč, ki ji ni ustrezala, naredila poskus samomora. Pri vseh je bila prisotna želja po odselitvi in ko je bilo to možno, so to tudi storile. V odrasli dobi (A40, A41, B18, D22) je ena izmed njih doživljala nasilje s strani partnerjev: *"Partnerji so po rojstvu otrok postali nasilni. Ne hodim več v službo in sem odvisna od socialne pomoči"*. Ostale sogovornice so s svojo izobrazbo zadovoljne in se s svojim delo tudi lahko oz. vsaj delno preživljajo.

Nasilje je vplivalo tudi na različna področja njihovega življenja. Tekom izobraževanja (A42-A46, B19, B26-B29, D23-D25) niso imele podpore družine: *"Zaključila sem višjo šolo, podpore doma nisem imela nobene."* Pomoč so morale poiskati same. Vseeno to ni vplivalo na njihovo uspešnost, ena izmed sogovornic je celo omenila, da ji je bilo dogajanje v spodbudo: *"Nasilje nas je pahnilo v denarno krizo. Izkušnja me žene, da bi pridobila kar se da dobro izobrazbo in nato tudi dobro zaslužila."* Pri navezovanju stikov z drugimi (A47-A49, B20, B21, C30-C32, D21, D26-D28) niso imele večjih težav. Vse so komunikativne in hitro vzpostavijo stik z drugimi ljudmi: *"Ja, res rada govorim, sem prava klepetulja in mi ni težko navezati stikov ali govoriti z neznanci"*. Od ljudi pričakujejo pozornost, zanimanje zanje in da jim lahko zaupajo. Opažajo pa, da potrebujejo več časa,

da "preberejo" človeka. Njihova socialna mreža (A50, A52-A54, B22, C33,C34, D30-D32) je skromna. Večina ima sicer veliko znancev, a med svoje bližnje, s katerimi imajo pogoste stike, štejejo zelo malo ljudi. Mednje spadajo predvsem njihovi sorodniki in nekateri izmed prijateljev: *"Imam veliko znancev in tudi kar nekaj prijateljev. Za tiste prave pa štejem le svojo družino in še dve prijateljici"*. Ljudem okoli sebe težko zaupajo (A51, B22), da jim zaupajo (A72- A74, B31, B32, C45-C48, D49, D50) potrebujejo več časa.

Tako kot na izobraževanje, nasilje ni imelo večjega vpliva na zaposlovanje in delo(A55- A58, B23, B23-B25, C35, C36, D33-D35). Ker so vse zaključile želeno izobrazbo, so našle tudi delo, ki jim omogoča preživetje. Pri delu je večina uspešna, ena izmed sogovornic pa navaja, da kljub svojemu položaju občasno doživlja strah pred avtoriteto. Le ena iz med njih trenutno ni zaposlena. Njena brezposelnost je posledica nasilja v partnerski zvezi, saj je partner želel, da ostane doma.

Njihovi odnosi z matično družino (A59-A62, B26, C37-C39, D36-D40) se razlikujejo. Pri eni je izkušnja nasilja člane družine zelo povezala med seboj, stika nimajo samo z očetom, ki je nasilje izvajal: *"Z matično družino sem zelo dobrih odnosih. Pogosto se slišimo in vidimo. Z očetom nimamo stikov."* Pri dveh so stiki zelo slabi oz. jih je toliko, kolikor je nujno. V enem primeru, pa so razmere in odnosi v družini veliko boljši, kot so kdaj bili. Oče te sogovornice, ki je v njenem otroštvu izvajal nasilje nad njeno mamo, je kasneje prijavil njenega nasilnega partnerja, ker sama tega ni zmogla: *"Ko se je nasilje končalo, so se odnosi izboljšali. Zdaj se zelo dobro razumemo, veliko mi pomagata, veliko se družimo."*

V partnerske zveze (A63, A64, A66-A68, B27-B29, C40-C42, D41-D45) so vstopale brez pričakovanj: *"Ko sem se spustila v odnos s partnerjem, od njega nisem nič pričakovala."* Tri imajo dolgoletne partnerje (dve preko 15 let) in svoje odnose ocenjujejo kot dobre. Od partnerjev pričakujejo predvsem ljubezen, varnost in sprejemanje. Opažajo, da so iz svojih družin nezavedno prevzele vzorce ravnanja v konfliktih in je njihovo obnašanje večkrat sporno: *"Najin odnos je bil na začetku z moje strani nerazumevajoč in nasilen ..."*. Ena izmed sogovornic je v svojih treh partnerskih zvezah doživela nasilje, sedaj je sama z otroki, ki jih ima z različnimi partnerji in pravi, da bo tako ostalo.

Sogovornice si delijo podoben, negativen odnos do nasilja (A69- A71, B30, C43, C44, D46- D48), predvsem si ne želijo, da se še kdaj ponovi. Zavedajo se, da je nasilje problem, ki ga je potrebno rešiti. *"Zelo sem čustvena in to opažam tudi pri svojem otroku. Prizadene me že gledanje filmov s kakšno nasilno vsebino. Podoživljam domače nasilje, hitro se vživim v vlogo lika, ki je žrtev."*

Menijo, da je odprava nasilja možna (A75, B33, D51), ne vedo pa, kaj vse je za uspešnost potrebno (A76, C49). V času nasilja (A77, B34, C50, C51, D52, D53) so si bile najbolj v pomoč same, pa tudi njihovi bližnji. Po koncu nasilja (A78 – A80, B35, C35, D54) so pomoč in podporo našle pri psihologinji, partnerjih, prijateljih in bližnjih. Med organizacijami, ki so jim nudile pomoč (A81 A84, D55) navajajo: CSD, Zavod Emma, psihologe, psihiatre in splošne zdravnike. Tudi oblike pomoči (A82-A86, B34, C54-57, D56, D57), za katere menijo, da so najučinkovitejše, naštevajo podobne: pridobivanje podatkov, podporo, pogovor, prepoved približevanja in njeno podaljšanje, samopomoč, spoznanje ljudi s podobnimi izkušnjami idr. Pri preživljanju nasilja so jim bili v pomoč tudi viri moči. Naštele so izobraževanje (A8), hobije (A88, A89, C58, C59, D58, D59) in sanjarjenje (B38, D60): *"Sanjarjenje, da bom nekega dne daleč od tega pekla in da bom srečna."* Z njihovo pomočjo so se lahko ali sprostile ali miselno umaknile iz stresnega okolja, krepile svojo samozavest, spoznavale, kaj si želijo v življenju idr. Viri moči so zanje pomembni še danes.

Tudi pri naštevanju potreb žrtev nasilja, so si bile sogovornice zelo enotne. Po njihovem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo pogovor (A95, A96, B43, B44) tekom katerega sogovorniku povedo, kaj nosijo v sebi, znebijo se bremena in občutka krivde in sprostijo svoja čustva: *"Pogovor. Da dam ven kar se nabira v meni"*. Individualna obravnava (A97, B42, B41, B44, C63) jim omogoča, da nimajo občutka, da so samo še ena izmed žrtev, da začutijo ljubezen in sočutje, občutijo razumevanje, varnost in sprejemanje. Zaupnost (A99) je zanje pomembna, saj spregovorijo o svojih najintimnejših občutkih. Medsebojna pomoč žrtev (A100-A102, B44, C64) je pomembna zaradi povezovanja žrtev, ki si med seboj lahko pomagajo, delijo izkušnje. Želijo si več srečanj in podpornih skupin: *"Jaz bi si želela kakšne podporne skupine, da bi me kdo naučil tehnik sproščanja..."*. Omenjajo tudi pomen časa (V65), ki je potreben, da se umirijo in si uredijo življenje. Njihovi predlogi za zmanjševanje tolerance do nasilja, se povezujejo s potrebami žrtev nasilja. Poudarjajo pomen poznavanja posledic nasilja (A103): *"Tudi sama nisem hotela prijaviti nasilja, pa kam me je to pripeljalo."* Veliko je treba še storiti na področju izobraževanja (A104-A106, B45-B48, C66, C67, D66, D68). Predlagajo več preventivnega delovanja, ozaveščanje ljudi, da je nasilje še vedno preveč splošno sprejeto, izobraževanje o oblikah, v katerih se nasilje lahko pojavlja, učenje ravnanja v konfliktnih situacijah in sproščanja in več programov za žrtve nasilja. Več pozornosti je potrebno nameniti tudi pomoči žrtvam nasilja (C66, D67, D69) in alkoholizmu (D65), ki je vzrok mnogih težav: *"Alkoholizem je po mojem mnenju dovolj velik razlog za prisilno hospitalizacijo. Ljudje ga po mojem mnenju podcenjujejo."*

4.2. REZULTATI INTERVJUJEV Z ORGANIZACIJAMI, KI DELAJO Z ŽRTVAMI NASILJA

Intervju sem opravila s policistom Boštjanom Jeramom, socialno delavko iz CSD Logatec Jernejo Kunc, vodjo Kriznega centra za otroke Palčica, Manuelo Ham in z zaposlenim na Društvu za nenasilno komunikacijo, Gašperjem Mlakarjem. Za sogovornike sem se odločila na podlagi izkušenj, ki sem jih o pomembnosti določenih institucij pridobila tekom prakse, na centru za socialno delo.

Vsi sogovorniki navajajo, da imajo organizacije v katerih delajo, osrednjo vlogo (A1-A11, A19, B1-B5, C1-C5, D1-D6) pri preprečevanju nasilja in delu z žrtvami . Njihovo delo je različno. Policija se z intervencijo odzove na prijavo nasilja, naredi zapisnik o dogajanju, odredi pripoved približevanja, denarno kazen v primeru prekrška ali ovadbo za kaznivo dejanje. Njihovo delo je sestavljeno iz preventive in zaščite žrtev. V multidisciplinarnih timih sodelujejo še z drugimi organizacijami. Predvsem s centri za socialno delo in Društvom za nenasilno komunikacijo. Center za socialno delo je pristojen za sklicevanje multidisciplinarnih timov in obveščanje sodelujočih. Skupaj z žrtvami izdelajo načrt pomoči in varnostni načrt. Delo z vsako žrtvijo je individualno. Žrtve nasilja preusmerjajo na različna društva, ki jim nudijo nadaljnjo obravnavo. Med najpomembnejšimi je Društvo za nenasilno komunikacijo. Tu so žrtve deležne terapevtske obravnave, spremstva, pravne pomoči, učenja nenasilne komunikacije, idr. Društvo za nenasilno komunikacijo je pomemben člen, saj dela tako z žrtvami nasilja, kot tudi s preživelimi. V kriznih situacijah se pristojne organizacije obrnejo na Krizni center za otroke Palčica, ki otrokom do 6. leta nudi zavetje. V center namestijo otroke, katerih življenje je ogroženo oz. bivajo v neustreznih razmerah. Tu otroci spoznajo družinsko življenje, naučijo se primerne vedenja in se umirijo. Pristojne organizacije pa imajo čas, da za otroke najdejo primerno namestitev.

Oblike pomoči in storitve, ki jih nudijo organizacije, so prilagojene žrtvam. Najpomembnejša je individualna obravnava (A12, A13, B11, C6, C10, C11, D8, D10-D15), ki lahko zajema oblikovan multidisciplinarni tim, razgovore z žrtvami, spremljanje razmer, časovno neomejenost, izdelavo načrta pomoči, svetovanje, zagovorništvo, pravno svetovanje, umik v varno okolje, upoštevanje želja in iskanje ustrezne namestitve. Hitrost in način ukrepanja pogojujeta posledice. Žrtvam nudijo usmerjanje na kompetentne organizacije (A14, B6, B15). Med oblike pomoči sodi tudi prva socialna in materialna pomoč (B7, B8). Za ukrepe je nujno tudi zbiranje podatkov o nasilju (B9) in ocena ogroženosti (B10). Za vsak primer nasilja se skliče multidisciplinarni tim (B12, B14), ki ga

sestavljajo predstavniki različnih institucij in nevladnih organizacij, ki se kasneje tudi obveščajo o dogajanju. Za žrtve na centru za socialno delo izdelajo tudi varnostni načrt (B13). Vsebuje vire moči, zakonske ukrepe, prepovedi in možnost namestitve na varno mesto. Velik pomen ima tudi podpora (B16), ki zajema krepitev moči žrtve, podporo pri urejanju razmer in odnosov. Pomembno je tudi druženje in sodelovanje na delavnicah za žrtve (C7, C8). Pomoč in storitve so za žrtve brezplačne (C9): *"Programi za pomoč žrtvam nasilja so brezplačni"*. Pristojni so pozorni, da jim tekom obravnave dajejo občutek varnosti (D8): *"Ne takoj na začetku, ko so nastanjeni v KCO, saj mora otrok najprej nekje pognati korenine, začutiti varnost, da se lahko umiri."*

Strokovnjaki opažajo različne posledice nasilja. *"Pri nasilju gre za družbeni in politični problem, z ekonomskimi posledicami"* (B24, C12, C13, C15, C16). *"Posledice nasilja so številne in zelo hude. Dolgotrajnejša kot je zloraba, hujše so posledice"*. Odvisne so od večih dejavnikov (C14): *"Od značilnosti zlorabe, od odziva okolice na zlorabo, odziva pristojnih institucij, podpore otrokove socialne mreže, ter osebnostnih značilnosti."* Ni nujno, da so prisotne celotno življenje in na vseh področjih. Lahko jih omilimo, vseeno pa se moramo zavedati, da *"Nasilje vedno rodi neko nasilje"* in da so žrtve gotovo zaznamovane (C17-C19, D20-D26). Strokovnjaki navajajo naslednje vidne posledice nasilja (A15-A18, B17, B18, B20-B23, C17): zaradi neustrezne obravnave storilec nasilje ponovi v drugi družini, prevzemanje vzorcev vedenja iz otroštva, težave z vrstniki in na ulici, vpliv na zdravje in kakovost življenja, ter psihološki in čustveni razvoj, možne so tudi učne težave, pomanjkanje starševskih veščin, nizka samopodoba, samokritičnost, občutki krivde, povzročanje nasilja v sekundarni družini, neprepoznavanje svojih želja in potreb. Posledice se pojavijo že v otroštvu (B19, C18): *"Prve posledice zaznajo že v vrtcu in kasneje v osnovni šoli."*

Izkušnje pri delu so različne. Med negativne (A21, A23, C21, C23) prištevajo ponovno obravnavanje žrtev in storilcev, med pozitivne (A24, C20, C22, C24) pa izhod žrtve iz kroga nasilja, hitro izvedene postopke, samokritičnost storilcev in žrtev in vključevanje uporabnikov v dodatne programe. Le Krizni center za otroke Palčica, o svojem delu nima podatkov (D27, D28): *"O izkušnjah in razpletih ni mogoče govoriti. Niti nimamo podatkov o tem, kaj se z otroci dogaja kasneje, razen če se ne vrnejo k nam."*

Ker gre za osrednje organizacije je tudi njihov pomen velik (A25-A28, A39, B28-B30, C26-C33, D29-D37). Njihovo delo ima vpliv. S sodelovanjem med seboj nudijo celostno obravnavo in so učinkoviti. Delujejo tako na področju preventive, kot kurative in na področju izobraževanja in ozaveščanja. Nepomembni (A29) so v situacijah, ko ne zaleže noben ukrep in obravnava.

Opažajo, da so potrebe žrtev raznolike (B31, B32): *"Žrtve potrebujejo informacije, strokovno obravnavo, razumevanje in sočutje, zaupno osebo, podporno mrežo, znanje za ravnanje, podporo in pomoč. Delo skupaj z njimi in ne za njih, krepitev lastnih virov moči v procesu prepoznavanja nasilja, uvida v situacijo in izhoda iz nje"*. Poudarjajo potrebo žrtev po varnosti (D41, D42, D45), ki jo zadovolji umik v varen prostor in umiritev. Žrtve morajo biti obravnavane individualno (D46), storitve pa jim morajo biti dostopne (D47): *"Storitve so ali brezplačne ali dostopne po nizkih cenah, da so dostopne vsem..."*

Pri delu z žrtvami nasilja zaznavajo predvsem negativna čustva (A34, A36, B36-B39, C45, C46, D48) kot so jeza, sram, nezaupanje, strah in nemoč. Pozitivna čustva (A35, B35) se pojavijo predvsem po koncu nasilja. Prisotno je olajšanje, veselje, pripravljenost na spremembe. Prisotnost čustev je odvisna od dogajanja (B33, B34): *"Srečujejo se z veliko raznolikimi čustvi. Katero prevladuje je odvisno ali gre za obdobje pred, med ali po nasilju."*

Nasilje vpliva na različna področja življenja. V otroštvu (B42, B43, C49) *"se posledice kažejo kot motnje pozornosti, otroci agresivno reagirajo na konfliktne situacije ali so čustveno otopeli. Lahko se pojavijo tudi fizični znaki, kot so zanemarjenost, pre/podhranjenost, podplutbe..."* pa tudi psihosomatska obolenja, akutne in kronične bolezni in slabši razvoj možganov. V mladosti (B44, B45, B46, C50, C51) se pojavijo težave v medosebnih odnosih, potreba po pozornosti, motnje razpoloženja, hranjenja, spanja in osebnosti, panični napadi, oblikovanje obrambnih mehanizmov, ki niso vedo ustrezni, samopoškodovanje, strah pred intimnostjo, pretirano otroško ali odraslo vedenje in pomanjkanje socialnih veščin. Posledice, ki so vidne v mladosti, se prenesejo tudi v odraslo dobo in se okrepijo (B47- B49, C52, C53). Pojavijo se še težave v partnerskem odnosu, ponavljanje vzorcev vedenja iz matične družine, težave v spolnosti in vzpostavljanju odnosov, slaba samopodoba in potreba po varnosti.

Nasilje vpliva tudi na različna področja v življenju. Vpliv na področje izobraževanja je odvisen od žrtev (B50-B52, C54-C56). Dosegajo lahko visoko ali nizko izobrazbo. Značilno je, da pri izobraževanju nimajo podpore, soočajo se z učnimi težavami, slabim spominom, sanjarjenjem, depresijo, nihanjem razpoloženja in manjšo učinkovitostjo. Podobno različne možnosti imajo tudi na področju zaposlovanja in dela (B60, B61, C64, C65). Pri odnosih, ki jih sklepajo z drugimi ljudmi (B53-B56, C57-C60) *"so manj zaupljivi, stik iščejo s sebi podobnimi, dobro se počutijo v središču pozornosti ali pa se umaknejo vase"*, imajo težave z intimnostjo in pomanjkanjem socialnih veščin. Njihova socialna mreža je zelo šibka (B57-B59, C61-C63). Sestavljajo jo bližnji, ki jim lahko zaupajo in nanje računajo. Na socialno mrežo vpliva tudi možna izolacija žrtve s strani storilca. Na

odnos z matično družino pa vplivajo razmere v družini (B62-B65, C66, C67). Če so se razmere uredile, se lahko uredijo tudi odnosi, v nasprotnem primeru so odnosi slabi ali so popolnoma prekinjeni. V partnerskem odnosu (B66-B69, C68, C69) strokovnjaki opažajo podobnosti med storilcem nasilja in partnerjem, ki ga žrtve izberejo. Od samih odnosov pa pričakujejo, da jim bodo nudili, kar jim je primanjkovalo v času nasilja – ljubezen, pripadnost in varnost. Pri splošnem odnosu do nasilja (B70, B71, C70, C71) "*strokovnjaki zaznavajo visoko toleranco, občutek krivde, zanikanje dogajanja, potenciranje, potlačevanje, idr. Nasilja ne dojemajo takega, kot je v resnici.*"

Možnost odprave posledic nasilja sicer obstaja, ni pa jih mogoče odpraviti v celoti. Za odpravo je pomembno (A39, B77-B82, B84, C74, C75) sodelovanje različnih organizacij, pravočasno odkritje nasilja in obravnava, razvoj varnega odnosa, priznanje, da se je zgodilo in soočenje s posledicami, sprememba vzorcev vedenja itd. Posledice lahko odpravimo (B76) "*z odpravo motenj in urejanjem odnosov, ter učenjem drugačnega stila življenja*". Zavedati pa se je potrebno, da vsaka izkušnja nasilja ostane za vedno in popolna odprava posledic ni možna (C73, D52, D53). Viri moči za preživetje nasilja so raznoliki. Naštevajo suportivno okolje (B85), socialno mrežo (B85, C76, D54, D55), zaposlitev oz. delo (B85), finančno neodvisnost in stabilnost (B85, C78), pozitivne izkušnje (C77) in strokovnjake v institucijah.

Med najpomembnejše ukrepe za zmanjševanje tolerance do nasilja prištevajo ozaveščanje (A41, A43, A44, C79-C82, C84-C86, D53, D57, D59, D62, D63), izobraževanje (A42, D60) in pomembno vlogo organizacij (B88, C83). Navajajo tudi predloge za zmanjšanje tolerance do nasilja (B89-B92, C87-C96, D61, D62) in sicer povečanje števila preventivnih programov, učenje nenasilne komunikacije in vedenja, treninge socialnih veščin, sodelovanje vladnih organizacij, nevladnih organizacij in medijev, v smislu ozaveščanja širše javnosti, informiranja o oblikah nasilja in oblikah pomoči itd.

Mnenje o samem sistemu dela na področju nasilja je deljeno. Kritike so deležne predvsem organizacije, ki ne izpolnjujejo svoje dolžnosti prijavljanja nasilja in nasilje minimalizirajo, njihovo neenotno delovanje, nekoordiniran pristop, slabo oz. neprioritetno financiranje preventivnih programov, slaba izobraženost o specifikah nasilja v institucijah, itd. Pozitivno mnenje (A45-A49, B95, D64, D65) si delijo o izboljšanju zakonodaje in večanju števila pooblastil, ki jih imajo pri svojem delu... "*Kar se tiče KCO sem resnično ponosna, da imamo tak krizni center prav v Sloveniji. Slovenija je resnično dobro pokrita.*"

5. RAZPRAVA IN SKLEPI

Intervju sem izvedla s štirimi preživeli (različnih starosti in iz različnih koncev Slovenije) in štirimi zaposlenimi v organizacijah, ki delajo z žrtvami nasilja (policija, CSD, DNK in KCO Palčica). Imena preživelih niso navedena, saj je bila anonimnost njihov pogoj za sodelovanje.

S pomočjo intervjujev, ki sem jih izvajala s sogovorniki, sem poskušala priti do odgovorov na zastavljena raziskovalna vprašanja in do vpogleda v življenjski potek žrtev nasilja (v nadaljevanju preživeli) v družini v otroštvu. Za lažje razumevanje celotnega poteka življenja, sem preživele spraševala tudi o njihovi starosti, obliki nasilja in storilcu nasilja, četudi to ni bil glavni namen moje diplomske naloge. Tako strokovnjake, kot preživele, sem na koncu poprosila, da razmislijo še o predlogih za zmanjševanje tolerance do nasilja in podelijo svoje mnenje o sistemu, da bi lahko dobila ideje oz. predloge, za ukrepe na tem področju.

Preživele so v svojih družinah nasilje doživljale v fizični in psihični obliki, bile pa so tudi priče nasilju nad drugimi člani družine. Opažajo, da je opazovanje nasilja na njih pustilo enake posledice, kot če bi ga doživljale same. S tem potrjujejo umestitev pričanja nasilju, med psihične oblike nasilja (Domiter Protner, 2014). Prekinitev nasilja je bila za večino preživelih težavna in dolgotrajna.

Pri navajanju oblik pomoči, ki so jih bile deležne, preživele opozarjajo na to, da žrtve nasilja v večini primerov niso obravnavane, če do prijave nasilja ne pride. Sporno je tudi pomanjkanje dokazov, ki vodijo v prepoved približevanja ali druge ukrepe, ki zaščitijo žrtve in umaknejo storilca. S tem se strinja tudi policist, ki je opozoril, da imajo pri izdajanju ukrepov veliko vlogo tudi žrtve nasilja in priče, ki s podajanjem podatkov o nasilju lahko prispevajo potrebne dokaze, za izdajo ukrepov. Pomoč, ki jo žrtve dobijo, mora biti izbrana s pomočjo individualne obravnave, saj gre pri nasilju za specifične situacije, katerih dejavniki se med seboj razlikujejo.

Nasilje definitivno ima vpliv na življenjski potek oseb, ki ga doživljajo. Še večji pa je vpliv nasilja, ki se dogaja v družinskem okolju, ki naj bi predstavljalo vzor za otrokove nadaljnje stike z ljudmi in partnerske zveze v prihodnosti, kot navaja Štirn (2014) in v otroštvu, ki je pomembno tudi za razvoj možganov (Repinc Zupančič, 2017). Posledice nasilja so tako vidne v vseh obdobjih življenja. V otroštvu, mladosti in odrasli dobi. V otroštvu gre predvsem za pomanjkanje koncentracije, motnje pozornosti, agresijo, čustveno otopelost, zanemarjenost, slabše zdravstveno stanje, slabši razvoj možganov ipd. Posledice, ki se

kažejo v mladosti, se kasneje nadaljujejo in stopnjujejo še v odraslo dobo. Pojavijo se različne motnje, kot so motnje hranjenja, razpoloženja, spanja in osebnosti, zloraba raznih psihoaktivnih substanc, prevzemanje vzorcev vedenja iz matične družine, samopoškodovanje, strah pred odnosi in intimnostjo, pomanjkanje socialnih veščin in primernih vzorcev ravnanja. Možnih posledic je ogromno, njihov razvoj in vpliv pa je odvisen od osebnostnih lastnosti žrtve nasilja oz. preživelega in dejavnikov nasilja (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010).

Tako preživele, kot tudi strokovnjaki, opažajo vpliv nasilja na različna področja v življenju. Nasilje najbolj vpliva na odnose z drugimi ljudmi, socialno mrežo, odnos z matično družino partnerski odnos in zaupanje do ljudi. Pri odnosih navajajo, da za poglobljanje odnosov potrebujejo veliko časa. V svojo bližino pustijo malo ljudi, kar vpliva tudi na njihove socialne mreže, ki so posledično zelo skromne. V partnerskem odnosu se lahko zgodi, da prevzamejo vlogo iz otroštva in ponovno postanejo žrtve nasilja, lahko pa tudi storilci. V odnose s partnerji ne vstopajo namensko, od njih pa pričakujejo predvsem tisto, kar jim je v času nasilja primanjkovalo – ljubezen, varnost in občutek pripadnosti. Pri ustvarjanju družine se soočajo z vzorci vedenja, ki so jih prevzeli iz svojih matičnih družin, ne vedo kako poteka družinsko življenje in tako preživele kot strokovnjaki opažajo, pomanjkanje starševskih veščin. Na področje izobraževanja in zaposlovanja nasilje nima pretiranega vpliva. Pri odnosu do nasilja se odgovori preživelih in strokovnjakov razlikujejo. To je posledica drugačnega zornega kota, s katerega gledajo na toleranco do nasilja. Preživele nasilje opisujejo kot problem, svojo toleranco kot nično in nasilje močno obsojajo. Na drugi strani, pa strokovnjaki predstavljajo svoj pogled na žrtve in opažajo, da nasilje minimalizirajo, projecirajo, imajo do njega visoko toleranco, ga ne prepoznavajo in ne dojemajo takega, kot je.

Možnosti za odpravo posledic obstajajo, a vendar jih v celoti ni mogoče odpraviti. Veliko vlogo pri tem ima pravočasno ukrepanje in ustrezna obravnava, tako preživelim, kot tudi storilcev. Preživeli najprej potrebujejo varen prostor, kamor se lahko umaknejo in začnejo s procesom okrevanja (Bass in Daviss, 1998). Sledi sodelovanje različnih organizacij, ki preživelim lahko omogočijo individualno in celostno obravnavo, ki jo potrebujejo.

Pri ukrepih za zmanjševanje tolerance do nasilja se moramo zavedati, da je v praksi potrebno narediti še veliko. O nasilju se še vedno premalo govori, ljudje niso dovolj ozaveščeni o vseh oblikah nasilja, kam se lahko obrnejo po pomoč in kaj lahko oz. morajo storiti v primeru nasilja. Na tem področju je potrebne več preventivnega dela, predvsem z mlajšimi in starši, saj je velik problem tudi vzgoja, ki večkrat vsebuje tako imenovane "vzgojne udarce", ki se prenašajo iz generacije v generacijo.

Organizacije se strinjajo, da so se na sistemskem in zakonskem področju v Sloveniji v zadnjem času zgodile pozitivne in potrebne spremembe. Organizacije imajo tako urejeno zakonsko podlago za svoje delovanje in lažje ukrepajo, ko je to potrebno. Vseeno opozarjajo predvsem na problem financiranja programov, ki jih izvajajo in na neopravljanje dolžnosti prijavljanja nasilja, ki je dolžnost nas vseh. Ko bomo ljudje ozavestili, da je nasilje nedopustno in da ni del zasebnega življenja in odločitev posameznikov, ga bomo lahko tudi preprečevali in zmanjšali.

5.1. ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

S pomočjo svojih sogovornikov, sem lahko odgovorila na raziskovalna vprašanja.

Kaj žrtve nasilja oz. preživeli potrebujejo, da je njihovo okrevanje uspešno?

Tako preživeli kot strokovnjaki se strinjajo, da preživeli najbolj potrebujejo varen kraj, kamor se lahko umaknejo in čas, da v miru izpeljejo vse korake, ki so potrebni za okrevanje. Potrebujejo informacije, podporo, usmeritve in spremstvo. Od ljudi s katerimi imajo stike pričakujejo zaupanje, razumevanje, spoštljiv odnos in sočutje. Pri okrevanju ima veliko vlogo terapevtska obravnava, sodelovanje različnih institucij, ki celostno poskrbijo za posameznika in zanj naredijo individualni načrt pomoči, kot je individualna tudi njegova izkušnja nasilja.

Strokovnjaki navajajo, da je pomembno, da dovolj zgodaj prepoznamo nasilje, ga prijavimo in omogočimo organizacijam, ki so za to pristojne, da ukrepajo. Žrtve potrebujejo pogum, spodbudo in pomoč, da nasilje prepoznajo, se mu uprejo, spremenijo svoje vzorce ravnanja in prekinejo krog nasilja. Strokovnjaki delajo z njimi in ne za njih, učijo jih novih načinov spoprijemanja z nasilnimi situacijami in kje poiskati pomoč, ko jo potrebujejo.

Kot najpomembnejši člen na poti k okrevanju je bil izpostavljen pogovor. Preživeli so opisovali, da so s pogovorom in izpovedjo o tem, kaj se jim je dogajalo začutili, da so se znebili bremena. Postalo jim je lažje, počutili so se bolje. S pripovedovanjem o dogodkih so priklicali tudi čustva, ki so jih dolgo časa skrivali v sebi, kar je še bolj vplivalo na njihovo slabo počutje in zdravje.

✚ **Kakšna je vloga organizacij pri okrevanju žrtev nasilja oz. preživelih?**

Osrednja naloga policije je, da se na prijavo o nasilju ali opozorila okoliških ustanov (vrtci, šole, zdravstveni domovi, ipd.) odzove z intervencijo. Na samem kraju dogodka se na podlagi dokazov in izjav prisotnih odločijo ali gre zgolj za lažjo obliko, katere posledica je prekršek in denarna globa ali pa za hujšo obliko, ki se obravnava kot kaznivo dejanje. V tem primeru izdelajo zapisnik in ugotavljajo razsežnost kaznivega dejanja. Možni ukrepi v tem primeru so ali prepoved približevanja ali pridržanje. Poleg tega policija opravlja tudi kasnejše razgovore z žrtvami nasilja in pričami, ter žrtve usmerja k drugim usposobljenim organizacijam (policist je navedel CSD in DNK). Izvajajo tudi preventivni program v šolah, z naslovom Policist Leon svetuje, ki je med drugim namenjen tudi ozaveščanju o medvrstniškem nasilju in nasilju v družini. V nadaljnji obravnavi žrtev nastopi center za socialno delo. Zakon o preprečevanju nasilja (ZPND) navaja dolžnost prijave nasilja vsem organizacijam, ki ga zaznajo. CSD v ta namen oblikuje in skliče multidisciplinarni tim (MDT) katerega sestavljajo različni strokovnjaki (policija, zdravstvo, šolstvo, socialne službe, terapevti), ki skupaj z žrtvijo poskušajo najti primerno rešitev in izdelati načrt pomoči. Naloga CSD je tudi izdelava varnostnega načrta, ki žrtvam nasilja omogoča, da v času nevarnosti lahko ukrepajo in se umaknejo na varen kraj, oz. se zaščitijo. CSD se pri svojem delu ravna po Kodeksu etičnih načel, navodilih in strokovnih izhodiščih, ki jih navaja Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev. Le to omogoča, da so žrtve, ne glede na to, na kateri CSD se obrnejo po pomoč, obravnavane enako. CSD z namenom pomoči žrtvam nasilja sodeluje z drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami. Med najpomembnejše prištevajo Društvo za nenasilno komunikacijo. Društvo za nenasilno komunikacijo se ukvarja s preprečevanjem in ustavljanjem nasilja v družini in družbi, ter zmanjševanjem posledic nasilja in širjenjem principov nenasilne komunikacije. Izvaja različne programe in sodeluje z drugimi institucijami. Njihovo delo je predvsem terapevtsko, žrtvam nudijo spremstvo in pomoč, delavnice, izobraževanja, delujejo pa tudi na področju preventive. Njihova posebnost je, da se ne ukvarjajo samo z žrtvami nasilja ampak tudi s storilci. Ko govorimo o nasilju se moramo zavedati, da je hitro ukrepanje ključnega pomena. Na tem mestu moramo omeniti Krizni center za otroke Palčica, ki deluje zadnjih 9 let. CSD-jem in drugim pristojnim organom omogoča, da iz okolja, ki je nevarno in ogroža preživetje ali normalen razvoj, lahko umaknejo otroke (stare do 6 let). Otroci v času 21 dni, kolikor lahko traja namestitev, spoznajo, kakšno je normalno družinsko življenje, kakšni naj bi bili odnosi med

odraslimi in odraslimi in otroci ter kako je biti otrok. Predvsem pa otroci dobijo občutek varnosti, lahko se umirijo in dobijo potrebno terapevtsko in zdravniško oskrbo.

✚ Ali ima nasilje vedno vpliv na življenjski potek žrtev ali je vpliv oz. posledice nasilja z ustrežno obravnavo mogoče preprečiti?

Posledice nasilja lahko omilimo, popolnoma preprečiti pa jih ne moremo. Pojav posledic in njihova oblika je odvisna od večih dejavnikov. Med njimi so najpomembnejši trajanje zlorabe, oblika zlorabe, storilec in obdobje v katerem se je zloraba dogajala. Otroci do 6 oz. 7 leta dogodke ponotranjijo. Prej, ko otroka umaknemo iz nasilnega okolja, več možnosti imamo, da posledice preprečimo. Manuela Ham iz KCO Palčica opozarja, da v času pubertete večini mladostnikov na plano izbruhne dogajanje v notranjosti, ki je lahko posledica dogajanja v otroštvu. Zato imajo starši oz. skrbniki v puberteti priložnost, da otroku ponudijo ustrežno pomoč, da premaga svojo stisko. Ustrezna obravnava je tako nujna, da žrtev lahko okreva, ni pa zagotovilo, da posledic nikoli ne bo. Sogovorniki pojasnjujejo, da so večino posledic odkrili šele kasneje v partnerskih odnosih oz. ko so se znašli pod pritiskom. Nevede so ponotranjili obnašanje svojih staršev in ga prenesli v svoje partnerske zveze oz. odnose z ljudmi. Drugi so posledice ozavestili in se trudijo, da njihova preteklost oz. izkušnja nasilja nebi vplivala na njihovo življenje.

✚ Kakšen je vpliv nasilja na njegov življenjski potek, če se osredotočimo na otroštvo, mladost in odraslo dobo?

Posledice nasilja, se v otroštvu kažejo kot motnje pozornosti, agresija v konfliktih, čustvena otopelost, zanemarjenost, pod oz. prehranjenost, podplutbe, slabše zdravstveno stanje, psihosomatska obolenja, akutne in kronične bolezni, glavoboli, slabši razvoj možganov, pomanjkanje koncentracije, vzbujanje pozornosti idr. Preživele so otroštvo opisovale kot nekaj česar ni bilo, saj so bile zaradi okoliščin nasilja primorane hitro odrasti in prevzeti vloge odraslih. Ni bilo otroške sproščenosti in brezskrbnosti.

V mladosti se težave oz. vplivi nasilja stopnjujejo. Pojavijo se težave v medsebojnih odnosih, potreba po pozornosti, motnje razpoloženja, motnje hranjenja, motnje spanja, motnje osebnosti, panični napadi, oblikovanje obrambnih mehanizmov, ki niso vedno ustrezni, zloraba alkohola in psihoaktivnih substanc, kazniva dejanja, agresija, samopoškodovanje, strah pred intimnostjo,

samomorilnost, rizična vedenja, pomanjkanje socialnih večin, pasivnost, izolacija in manjša delovna zmožnost. Mladost je bilo obdobje brez svobode, konflikti so naraščali, preživele pa so že vedno prevzemale naloge odraslih. Želele so se čim prej odseliti in si ustvariti življenje izven kroga nasilja.

Znaki, ki nastopijo v mladosti se nadaljujejo tudi v odraslo dobo. V partnerskih odnosih so težave predvsem z intimnostjo, ponavljajo se vzorci iz matične družine, težave imajo pri vzpostavljanju novih odnosov, so podrejeni, ne vedo kje so njihove meje. Imajo težave z duševnim zdravjem, prevzemanjem odgovornosti, strah pred izgubo ljubezni, slabo samopodoba in so apatičnost. V odrasli dobi se ponavadi začnejo soočati s posledicami nasilja v otroštvu. Preživele, ki so osnovale svojo družino navajajo še, da so zmedene, kaj je to družinsko življenje in da jim primanjkuje starševskih veščin.

Ne gledajo pa na izkušnjo nasilja zgolj negativno. Menijo, da so zaradi tega močnejše in da se znajo v življenju boriti za svoje cilje. To, da so prevzele vlogo svojih staršev in hitreje odrasle jim omogoča, da se danes brez težav soočajo s svojimi obveznostmi. So samostojne in znajo poskrbeti zase. Prav tako prepoznavajo nasilje in so odločene, da ga bodo, če se v taki situaciji še kdaj znajdejo, prijavile. Tiste, ki že imajo otroke, se trudijo, da ne ponavljajo napak svojih staršev, ampak jim omogočajo, da izkoristijo vsa obdobja življenja, na način, kot je zanje primeren.

✚ **Kakšen je vpliv nasilja na področja v življenju posameznika, ki je v otroštvu doživel nasilje v družini (področja: izobraževanje, medosebni odnosi, socialna mreža, zaposlovanje oz. delo, odnosi z matično družino, partnerski odnosi, odnos do nasilja, osamosvojitve, zaupanje do drugih ljudi...)**

Vpliv nasilja na področja življenja je različen. Določene žrtve pri določenih področjih posledic niso opazile, oz. je nasilje nanje vplivalo pozitivno, pri drugih področjih je vpliv večji. Dejavniki so različni. Prevladujejo pa oblika zlorabe, trajanje zlorabe, soočanje z zlorabo, osebnostne lastnosti, idr. Tudi strokovnjaki se pri svojem delu srečujejo z različnimi življenjskimi razpleti.

Na področju izobraževanja žrtve nasilja občutijo predvsem pomanjkanje podpore družine in pomoči, ki bi jo potrebovale. Vse sogovornice so svoje izobraževanje dokončale (dve z njim še nadaljujeta) in imajo svoj poklic. S svojim delom se lahko oz. vsaj delno preživljajo. Navajajo tudi, da jim je situacija doma (predvsem denarne težave, ki so bile posledice nasilja) dala motivacijo, da se izšolajo in pridobijo dobro zaposlitev, ki jim bo omogočala lažje preživetje. Tekom šolanja se lahko pojavijo predvsem težave s koncentracijo, sanjarjenje, občutek

nesposobnosti ob neuspehu, manjša učinkovitost, lahko pa se pojavita tudi strah in odpor do šole (predvsem če je v šoli prisotno medvrstniško nasilje).

Z vzpostavljanjem odnosov z drugimi ljudmi nimajo težav. V večini so komunikativni in jim stika ni težko navezati. Težave se pojavijo, ko je odnose potrebno poglobiti. Za to potrebujejo več časa kot običajno, oz. je to odvisno od osebe, s katero so v odnosu. Če je odnos grajen na zaupanju, če jim oseba nudi pomoč, podporo in je do njih razumevajoča, ji bodo hitro zaupali. Nekateri so zelo radi v središču pozornosti, saj se bojijo ostati sami. V odnose ponavadi vstopajo brez pričakovanj, ko pa so z nekom v odnosu od njega pričakujejo zaupanje in iskrenost, predvsem pa, da opazi njihovo stisko in jim ponudi pomoč. Za nekatere je značilen tudi umik vase. Opažajo tudi, da slabo presojujejo ljudi in so zaradi tega večkrat razočarani nad odnosi, svoje prijatelje tudi večkrat menjajo.

Največ težav imajo z zaupanjem do ljudi. Njihovo splošno mnenje ni negativno nastrojeno, njihovo prepričanje oblikujejo njihove izkušnje. Za poglobljanje odnosov potrebujejo veliko časa, saj jih je strah in so nezaupljivi. Ker imajo za seboj težke življenjske preizkušnje o njih težko spregovorijo z neznanci. Svoje težave tako zaupajo le ljudem, ki jim resnično zaupajo in teh je ponavadi zelo malo.

Njihova socialna mreža je šibka. Zelo je odvisna od storilca nasilja, ki je žrtev v času nasilja lahko izoliral in ji s tem preprečil stike z drugimi. Socialno mrežo sestavljajo predvsem sorodniki in nekaj prijateljev. Ti ljudje so jim tudi dostopni.

Na področju zaposlovanja in dela so razpleti zelo različni. Žrtve nasilja se lahko pojavijo tudi na zelo visokih in vplivnih položajih, lahko pa so tudi nezaposleni in odvisni od socialne podpore ali celo brezdomci. Vpliv ima omejevanje pridobivanja kompetenc, vpliv storilca na žrtev in samoiniciativnost. Ena izmed žrtev je navedla, da kljub vplivnemu položaju v podjetju, še vedno opaža, da ima strah pred avtoriteto, kar jo občasno ovira pri njenem delu.

Odnos z matično družino je odvisen od urejenosti razmer. V primerih, ko se razmere ne uredijo stika z družino ni, oz. je ta omejen na nujne stike in stike z ostalimi člani družine, s storilcem pa stika ni. Če je družina razmere uspela urediti, se lahko uredijo tudi odnosi. Za to je potreben čas, a ena od preživelih pojasnjuje, da ima z družino zdaj boljše odnose, kot kdaj koli prej. Prav tako odnose z matično družino kot odlične opisuje druga preživela, ki celo pravi, da je nasilje v družini druge člane zelo povezal med seboj. Ker pa razmer z očetom, ki je bil nasilen niso uredili, stika z njim nimajo. Nekateri si stika nikoli več ne želijo, saj so rane, ki jih je pustilo nasilje, prehude. Odnos je odvisen tudi od odnosa matične družine do žrtve nasilja.

V partnerskem odnosu, v katerega se vključijo žrtve nasilja je možno opaziti povezave oz. podobnosti z matično družino, predvsem med storilcem nasilja in partnerjem žrtve. Žrtev se tako kasneje v odnosu lahko ponovno znajde v vlogi žrtve, lahko pa tudi storilca nasilja. Od partnerskega odnosa pričakujejo predvsem to, kar jim je v času nasilja primanjkovalo. To pa so varnosti, ljubezen in pripadnost. Želijo se sprostiti. Opaziti je tudi vzorce obnašanja, ki so se prav tako prenesli iz otroštva. Ob sebi potrebujejo nekoga, ki jih razume in jim pomaga, da se znebijo ponotranjenih vzorcev in naučijo ustreznega ravnanja. Vse preživele so v dolgotrajnih partnerskih zvezah. V odnose so se, tako kot z drugimi ljudmi, spustile brez pričakovanj.

Preživele navajajo, da je njihov odnos do nasilja negativen. Ko se znajdejo v situacijah, katerih del je tudi nasilje, se jim zgodi, da podoživijo nasilje, ki se jim je dogajalo, vživijo se v vlogo žrtve, nasilje jih zelo prizadene. Do njega imajo ničelno toleranco, poskušajo ga preprečiti in se od njega umaknejo. Dojemajo ga kot problem in si želijo, da ga nikoli več nebi doživele. Na drugi strani organizacije predstavljajo drug pogled, ki ga zaznavajo pri delu z žrtvami. Opažajo, da imajo žrtve do nasilja visoko toleranco, občutek krivde, ga zanikajo, potencirajo, potlačujejo, idealizirajo in projekcirajo. Nasilja v resnici ne dojemajo takšnega, kot je. Slabše ga tudi prepoznavajo in razloge iščejo v sebi in ne v storilcu.

✚ Kaj je v času nasilja za žrtve nasilja predstavljalo vir moči in kakšno vlogo je imel ta vir moči v nadaljnjem življenju?

Viri moči, ki jih navajajo sogovorniki so različni. Vsem pa je skupno, da žrtvam nasilja pomagajo, da preživijo obdobja nasilja, kasneje pa v njih lahko najdejo tudi svoj smisel življenja oz. prihodnost. Preživeli navajajo hobije (npr. ples, šivanje, branje), sanjarjenje, šolo (obveznosti, veselje do učenja), idr. Virov moči iz preteklosti se poslužujejo še danes. Še vedno jim pomenijo sprostitev, krepijo samozavest (ker v njih napredujejo), z njimi služijo denar in osebnostno rastejo. Nasprotno strokovnjaki kot vire moči navajajo suportivno okolje, socialno mrežo, prijatelje (ki so predvsem v mlajših letih tisti, ki žrtev opozarjajo, da nasilje ni ustrezen način ravnanja), zaposlitev oz. delo in delovno zmožnost, finance (dobro finančno stanje je vir moči), življenjske pogoje, podporo in zaupanje drugih ljudi, svoje in tuje pozitivne izkušnje, poznavanje svojih sposobnosti, pa tudi strokovnjake v institucijah, ki jih pomagajo.

✚ Kateri so predlogi ukrepov za zmanjševanje tolerance do nasilja?

Kot predlog za zmanjševanje tolerance do nasilja so sogovorniki navajali predvsem izobraževanje. Toleranca do nasilja je v teoriji ničelna, v praksi, pa je še vedno zelo visoka. Ljudje načine vzgoje, reševanje konfliktov in ravnanje v različnih situacijah prevzemajo od svojih staršev. Nasilje je bilo včasih del vzgoje in je bilo sprejemljivo. Danes vemo, da ni tako. Ljudi je potrebno izobraziti, da obstajajo drugi načini, ne jih samo kaznovati, če ravnajo narobe. Sogovorniki tako predlagajo predvsem več preventivnih programov, v smeri izobraževanja otrok in mladih o tem kaj je nasilje, v kakšnih oblikah se pojavlja, kam se lahko obrnejo po pomoč in zakaj morajo nasilje (če se jim dogaja ali ga opazijo) prijaviti. Poleg izobraževanja mlajše generacije se je potrebno posvetiti tudi (bodočim) staršem in jih v šoli za starše, raznih delavnicah ali seminarjih poučiti o medsebojnih odnosih, nenasilni komunikaciji in vedenju in nenasilnem vzgajanju otrok, ki je mogoče. Opozarjajo tudi na pomen sodelovanja vladnih in nevladnih organizacij. Pri tem imajo lahko veliko vlogo mediji, ki hitro širijo informacije. Ljudi je potrebno ozaveščati v kakšnih oblikah se nasilje pojavlja, na koga se lahko obrnejo, kaj lahko storijo in predvsem, kaj so njihove dolžnosti. Nasilja ne smemo ignorirati ampak žrtvam priskočiti na pomoč, saj si v večini primerov same ne morejo oz. ne znajo pomagati. Lahko pa pomagamo tudi na drugačne načine, da npr. žrtvam nasilja damo prednost pri najemu stanovanja, zaposlitvi, delujemo kot prostovoljci, darujemo v dobrodelne namene, ipd.

6. PREDLOGI

Pri predlogih se bom osredotočila predvsem na predloge, kako zmanjšati toleranco do nasilja, saj le ta vodi v uspešno preprečevanje nasilja, brez katerega tudi ni vpliva na življenjski potek.

Na področju zakonodaje je prišlo do sprememb, ki opozarjajo na ničelno toleranco do nasilja. V praksi pa se večkrat izkaže nasprotno – toleranca do nasilja je še vedno zelo visoka.

Zato je potrebno več izobraževanja in ozaveščanja ljudi. Naučiti jih moramo pravilnega ravnanja in ustreznih načinov vzgoje. To lahko storimo z vključitvijo učenja nenasilne komunikacije, ustreznih medosebnih odnosov in nenasilnega vzgajanja otrok v program šole za starše. Prav tako je potrebno več pozornosti nameniti preventivnim programom v vrtcih in šolah, ki bi otroke ozaveščali o oblikah nasilja in temu, kam se lahko v primeru le tega obrnejo po pomoč. Ne smemo le govoriti kaj se sme in kaj ne, ljudem moramo dati konkretne predloge in navodila, kako delati drugače, saj drugače ne znajo.

V sam proces ozaveščanja in izobraževanja lahko vključimo tudi medije, ki lahko hitro in učinkovito razširijo informacije, ki so potrebne za prepoznavanje nasilja in ukrepanje ob njegovem pojavu. Tako lahko olajšamo delo vladnim in nevladnim organizacijah, ki sodelujejo pri izobraževanju in ozaveščanju.

Povečati moramo nadzor nad delom organizacij, njihovo koordinacijo in sodelovanjem, ki je nujno za celostno obravnavo žrtev. Opozarjati moramo na dolžnost in pomembnost prijavljanja nasilja, saj večina žrtev nima moči in glas, da nasilje prijavijo same.

Opozarjati moramo na posledice nasilja, saj se večina ljudi ne zaveda, kako hude in obsežne so. Tudi žrtve same navajajo, da bi nasilje prijavile, če bi vedele, kakšne posledice bo imelo.

Spremembe so potrebne tudi na področju financiranja, saj se veliko projektov in programov ne realizira zaradi pomanjkanja sredstev. Predvsem primanjkuje programov na območjih, ki so oddaljena od mestnih središč. Prav tako tam primanjkuje programov za žrtve nasilja.

7. VIRI IN LITERATURA

Aničić, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T. & Sušnik, A. (2015). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Bass, E. & Davis, L. (1998). *Pogum za okrevanje*. Ljubljana: Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo.

Bešter Bertoncelj, A. (2017). *Kaj je družina*. Pridobljeno 17.7.2017 s <https://zastarse.si/druzina/kaj-je-druzina/>

Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Domiter Protner, K. (2014). *Zloraba otrok v družini: Možnosti ukrepanja*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2010). *Zakaj je pomembno, da spregovorimo, če smo bili žrtev spolnega nasilja?* Pridobljeno 11.8. 2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/dejavnosti/osebe-z-izkusnjo-nasilja/svetovalnica-za-zrtve-spolnega-nasilja/334.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2010). *Kaj je nasilje?* Pridobljeno 17.7.2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2010). *Nasilje nad otroki*. Pridobljeno 19.7.2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/nasilje-nad-otroki.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2010). *Predstavitev društva za nenasilno komunikacijo*. Pridobljeno 10.8.2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/onas.html>

Društvo za nenasilno komunikacijo. (2010). *Osnovna načela Društva za nenasilno komunikacijo*. Pridobljeno 10.8.2017 s <http://www.drustvo-dnk.si/osnovna-naela.html>

Filipčič, K. & Klemenčič, I. (2011). *Obravnavanje nasilja v družini: priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Kordič, B. (2007). Etiologija, dinamika in posledice nasilja v družini. *Socialna pedagogika*, vol.11, 429-452.

Karlin, V. (2011). *Obžalovanje*. Rakek: T&D Založništvo s.p.

Mesec, B. (2014). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Kvalitativne raziskave* (Študijsko gradivo) Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Obran, N. (2014). *Nasilje nad ženskami: prav(n)e poti v varno življenje žensk in otrok*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Palaić, T. (2012). *Nasilje v družinah: Institucionalna intervencija*. Časopis za kritiko znanosti, vol. 40, 101-115.

Pavšič Mrevlje, T. (2014). *Kaj nam povedo slovenske raziskave in podatki policije o nasilju v družini?* Zbornik prispevkov, Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno 10.7.2017 s <https://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Pavsic-Mrevlje.pdf>

Pogačnik, K. (2016). *Pomoč otroku z izkušnjo nasilja*. (diplomska naloga). Škofja Loka: Fakulteta za socialno delo.

Prepoznava in obravnava žrtev nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti (2014). *Pomoč žrtvam*. Pridobljeno 22.8.2017 s <http://www.prepoznajnasilje.si/nasilje-v-druzini/pomoc-zrtvam>

Prepoznavanje in obravnava nasilja v družini v okviru zdravstvene dejavnosti – POND. (2014). *Nasilje v družini*. Pridobljeno 19.7.2017 (<http://www.prepoznajnasilje.si/nasilje-v-druzini>)

Repinc Zupančič, B. *Vpliv družine v zgodnjem otroštvu na naše življenje*. Pridobljeno 10.7.2017 s <http://www.psihoterapevt.si/clanki/druzina.pdf>

Sivec, I. (2014). *Pege na soncu*. Ljubljana: Založba Karantanija

Štirn, M. (2014). Poti do otroka z izkušnjo nasilja – Kako otroku nuditi ustrezno podporo in pomoč pri soočanju s posledicami nasilja. V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke-žrtve nasilja. 139-157.

Toličič, I. (1975). Duševni razvoj otroka in mladostnika. V Krneta, L., & Potkonjak, N., & Schmidt, V., & Šimleša, P. (ur.), *Pedagogika 1* (str.189-262). Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Ule, M. & Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2008). *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Založba FDV.

Ule, M., Remer, T., Miheljak, V., Mencin Čeplak, M., Tivadar, B., Kuhar, M., Kamin, T. & Štebe, J. (2002). *Mladina 2000*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Van der Ent, D., Evers, T., & Komduur, K. (2001). *Nasilje nad ženskami – odgovornost policije*. Ljubljana: Ženska svetovalnica.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (*ZPN*) (2016). Ur.l. RS 86/2016

8. PRILOGE

8.1. VPRAŠALNIK INTERVJUJA ZA ŽRTVE NASILJA OZ. PREŽIVELE

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?
2. Kdo je nasilje prijavil oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? *(Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...)?*
3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?
4. Katere organizacije so stopile v stik s tabo kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali *(odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...)?*
5. Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš (jeza, strah, krivda ...)?
6. Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?
7. V katerem obdobju razvoja si posledice nasilja najbolj občutil/a *(otročstvo, adolescenca, odrasla doba)?* Kako *(otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescenca – zaprla sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imela prijateljev, bil/a sem agresiven/a ...; odrasli – težave pri iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave ...)?*
8. Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:
 - izobraževanje *(katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...)?*
 - odnosi z drugimi ljudmi *(kako navezuješ stike z drugimi, če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...)?*
 - socialna mreža *(koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?*
 - zaposlovanje oz. delo *(ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se z delom lahko preživljaš ...)?*
 - odnosi z matično družino *(ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, si v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?*
 - partnerski odnosi *(ali imaš partnerja, kakšen je vajin odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč ..., kaj si od odnosa*

- pričakoval/a, preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?*
- splošen odnos do nasilja (*kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...*)?
 - zaupanje do ljudi (*ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni ...*)?
9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?
 10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?
 - v času nasilja
 - po končanem nasilju
 11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba ... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?
 12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja? Kaj ti ta vir moči pomeni danes? (*uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...*)
 13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?
 14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? (*Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč*)
 15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a, pa bi si želel/a, da bi bil?
 16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si ne bi zatiskali oči pred njim?

8.2. VPRAŠALNIK INTERVJUJA ZA ORGANIZACIJE, KI DELAJO Z ŽRTVAMI NASILJA

1. Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvami nasilja oz. pomoči letem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?
2. Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?
3. Ali kot strokovnjaki na tem področju lahko opredelite posledice nasilja v družini v otroštvu, ki jih imajo žrtve kasneje v življenju? Kako samo nasilje v otroštvu vpliva na njihovo nadaljnje življenje (nasilje v partnerski zvezi,

- mladostniško prestopništvo, ali žrtve same postanejo nasilne, se trudijo preprečevati nasilje ...)?
4. Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat? (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže, ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.?)
 5. Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju ter preprečevanju posledic? Zakaj?
 6. Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?
 7. S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem? (*strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...*)?
 8. Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo? (*obdobja otroštva, adolescence, odraslosti*)?
 9. Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilje na področja življenja:
 - izobraževanje (*katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...*)?
 - odnosi z drugimi ljudmi (*kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...*)?
 - socialna mreža (*koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...*)?
 - zaposlovanje oz. delo (*ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...*)?
 - odnosi z matično družino (*so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...*)?
 - partnerski odnosi (*ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...*)?
 - splošen odnos do nasilja (*kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...*)?
 - zaupanje do ljudi (*ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...*)?
 10. Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?
 11. Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju? Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?
 12. Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo poskusili preprečiti oz. ga prijavili?
 13. Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

8.3. TRANSKRIPTI INTERVJUJEV IN DOLOČITEV ENOT KODIRANJA

ŽRTVE NASILJA

8.3.1. INTERVJU Z OSEBO A

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?

1/ Nasilje je izvajal moj oče. 2/Do tega je prihajalo, ko je prihajal z dela utrujen in opit. 3/Takrat se je velikokrat s tepežem znesel nad mamó. Nad mano se ni nikoli. 4/Sem pa bila priča nasilju. 5/Z mamó sva večkrat skupaj pobegnili pred njim.

2. Kdo je nasilje prijavil oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? *(Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...)?*

6/Nasilje se je končalo zaradi mame. Očetu je postavila ultimat, da bo odšla in se ločila, če jo udari samo še enkrat. 7/Oče je imel v tistem času tudi zdravstvene težave. Zdravniki so odkrili, da ima vnetje trebušne slinavke in mu povedali, da bo umrl, če si ne uredi življenja in preneha s pitjem alkohola. 8/Oče se za zdravljenje ni odločil, z alkoholom je prenehal sam.

3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?

Po tem, ko je mama očetu postavila ultimat in ko je izvedel za diagnozo, 9/se je očetu videlo, da ne želi umreti ali izgubiti svoje družine. 10/Mami se je za svoja dejanja opravičil in od tistega dne, nasilja nikoli ni več ponovil. 11/Lepo so živeli, njihovi odnosi so bili boljši, oče se je usmeril v delo ...

4. Katere organizacije so stopile v stik s tabo kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali *(odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...)?*

12/V otroštvu nisem prišla v stik z nobeno organizacijo, saj ni prišlo do prijave nasilja in je za dogajanje redko kdo sploh kdaj izvedel. Sem pa imela kasneje v življenju tri nasilne partnerje. Prvega sem zapustila sama, brez prijave. Drugega sem prijavila, a sem kasneje prijavo umaknila, saj sva se med seboj dogovorila, da se sporazumno razideva in vsak po svoje poskrbiva za otroka. Nasilje zadnjega

partnerja pa je bilo tako hudo, da ga je policiji prijavil moj oče. 13/Po prijavi so na pristojnem CSD sklicali tim, na katerem so bile prisotne socialne delavke, zdravnica in policisti. Skupaj smo dorekli korake za naprej. 14/Center me je usmeril na Zavod Emma, kjer sem 15/imela možnost govoriti o svojih težavah. Pomagali so mi tudi pri podaljševanju prepovedi približevanja, ki mi je dala občutek varnosti in vedno sem se lahko obrnila na zaposlene na CSD, ki so mi bile res v veliko pomoč in podporo. 16/Želeli so me namestiti v varno hišo, a tega sama nisem hotela, saj sem se začasno lahko umaknila k svojim staršem, ki so mi bili tudi v pomoč z otroci.

5. Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš (jeza, strah, krivda ...)?

17/Največ je bilo strahu, tudi kasneje v partnerskih zvezah. 18/Bila sem žalostna in veliko prejkala. 19/Bilo mi je zelo hudo, ker je oče pretepal mamo in sem čutila kako se počuti, da je tudi njo strah, da jo boli. 20/Na očeta sem bila tudi jezna ampak sem ga imela vseeno rada, saj je skrbel za to, da nismo bili lačni, da je bilo doma urejeno. Pomagal mi je tudi pri učenju. Bilo pa mi je hudo ker nisem vedela zakaj je tak. Ves čas sem si 21/želela, da bi nasilje kdo prijavil, po drugi strani pa sem se bala, kaj bi se zgodilo po tem. 22/Krivde nikoli nisem občutila, sem se pa spraševala, zakaj se to dogaja in kaj se z očetom dogaja, da se tako obnaša.

6. Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?

23/Ja zagotovo. Predvsem na moje partnerske zveze. Vem, da je vplivalo tudi na moje partnerje, saj so bili v otroštvu vsi žrtve nasilja v družini, njihovi starši so bili tudi alkoholiki – ravno taki so postali tudi sami.

7. V katerem obdobju razvoja, si posledice nasilja najbolj občutil/a (otročstvo, adolescenca, odrasla doba)? Kako (otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescenca – zaprl/a sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imel/a prijateljev, bil/a sem agresiven/a...; odrasli – težave pri iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave...)?

24/Otroštvo je bilo kljub nasilju lepo. Spomnim se, da me je pazila starejša gospa, ki me je naučila tudi gospodinjskih opravil. Nanjo sem se res lahko zanesla. Vedela je tudi kaj se doma dogaja in mi je bila v oporo. Večkrat sem se ji tudi zaupala, jokala. 25/Doma sem imela zadolžitve ampak sem delo videla tudi sama. Ni bilo na tak način, da sem morala prevzeti recimo naloge mame. 26/Pri nas je

vsak poskrbel za svoje obveznosti. Če si videl delo, si ga naredil. Starši so bili, kar se tega tiče, res strogi in tudi pridni. Jaz pa sem tudi od nekdaj rada delala, predvsem kuhala in pospravljala. 27/Veliko sem se tudi igrala s sosedovimi otroci. 28/Živeli smo na vasi in na ta čas imam lep spomin. Imela sem le uro, do katere sem morala biti doma, starša sta bila glede tega zelo stroga.

29/V mladosti se je nasilje že končalo. Vseeno imam na mladost malo manj lepe spomine. 30/Ko sem bila punca, ko sem odraščala, nisem smela nikamor. 31/Starša sta bila zelo zaščitniška do mene. 32/Veliko je bilo prepovedi in groženi, češ kaj bo, če bom naredila to in to. Moje prijateljice so že hodile okoli, na zabave, na pijače, jaz tega nikoli nisem smela. 33/Nisem smela imeti fanta, veste kaj v mladosti pomeni imeti fanta?! 34/Nikoli nisem vedela kaj je diskač, halo? Nikamor nisem smela. Imela sem tudi prijateljice, ki so se zadrogirale. No, hvala bogu, pred tem sta me ubranila. 35/Če nisem bila pravi čas doma je bilo že hudo. Ne predstavljam si, da bi sedaj svoji hčeri postavljala takšne meje. 36/Zato sem se takoj, ko sem dopolnila 18 let, ko sem postala polnoletna, preselila k svojem fantu in zelo hitro zanosila. 37/Če pogledam nazaj, od svoje mladosti nisem imela prav nič. Nisem se znorela, nisem poskusila stvari. Zato mi je žal.

38/Imela sem tri partnerje. 39/Z vsakih partnerjem imam tudi otroka. V začetku je bilo vse okej. S časoma sem izvedela za njihovo preteklost. Da je v njihovih družinah vladalo nasilje in alkohol. 40/Vsi so, potem ko sem rodila, postali nasilni. 41/Sedaj ne hodim več v službo in sem odvisna od socialne pomoči.

8. Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:

- **izobraževanje (katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...)?**

42/V šoli sem imela ves čas učno pomoč, ki mi je res pomagala. Veliko sem se učila tudi sama. 43/Podporo sem imela tudi od staršev. Oče je bil tisti, ki je hodil na govorilne ure in roditeljske sestanke, ko je imel čas mi je pomagal tudi pri učenju. 44/Mama je bila iz kmetije in v šolo nikoli ni hodila, zato mi tudi ni mogla pomagati pri učenju. Imela pa je prijateljico, ki jo je prosila za pomoč. Hodila je k nam in mi razložila, če kaj nisem razumela ali znala. 45/V srednji šoli sem si sama poiskala pomoč pri učiteljici. 46/Končala sem dvoletno šolo in pridobila naziv pomožne šivilje.

- **odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuješ stike z drugimi, če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...)?**

47/Ja, res rada govorim, sem prava klepetulja in mi ni težko navezati stikov ali govoriti z neznanci. 48/Od prijateljev pa pričakujem, da so pozitivni, da jim zaupam in oni meni, da lahko računam na njihovo pomoč. 49/Sovražim izkoriščanje. Tega res ne prenesem. Želim si lep odnos, pa ne da se tako obnašam samo jaz.

- **socialna mreža (koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?**

50/Znancev imam veliko, bližje k sebi pa spustim le redko koga. 51/Težko se odprem in povem svojo zgodbo. Veliko ljudi me je zaradi tega, kar se mi je dogajalo v življenju tudi obsojalo, tako da sem se naučila, da ne smem zaupati vsakomur. 52/Sedaj imam samo eno prijateljico, ki pa mi resnično veliko pomeni, mi je v pomoč in ji lahko zaupam. Dovolj mi je, da je ena. 53/Veliko mi pomenijo tudi moji starši. 54/Vsi ljudje, ki so mi lahko v pomoč in ki mi veliko pomenijo so v moji bližini, to imam srečo.

- **zaposlovanje oz. delo (ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se s delom lahko preživljaš ...)?**

55/Zaposlena sem bila 16 let. 56/Plačilo je bilo sicer skromno, ampak se je dalo preživeti. 57/Delo sem dobila po vezah, zato ni bilo težko. Takrat so šivilje iskali in dela ni bilo težko dobiti. Kasneje so partnerji raje videli, da sem doma in oni nosili denar. Zelo pogrešam to, da sem hodila v službo in služila svoj denar. Zdaj so drugi časi. 58/Službo dobiš zelo težko, pa vseeno je z njo težko preživeti, še posebej če imaš še otroke.

- **odnosi z matično družino (ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, ste v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?**

59/Ko se je nasilje končalo so se odnosi izboljšali. Res smo se imeli radi. Vse se je spremenilo v moji mladosti, takrat se nismo več razumeli. Ko sem odšla od doma sta bila starša zelo razočarana nad mano. Edinka sem in jima je bilo res hudo. Povedala sem jima, da druge možnosti nisem imela. 60/Zdaj se zelo dobro razumemo, veliko mi pomagata, veliko se družimo. 61/Nekaj časa sem celo živela pri njima. 62/Odnos imamo veliko boljši, kot v mladosti.

- **partnerski odnosi (ali imaš partnerja, kakšen je vaju odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj si od odnosa pričakoval/a preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?**

Ko sem se v odnos spustila sem si želela samo, da me ima nekdo rad, da bi me znal ljubiti, da bi nekomu pripadala. Pa ne kot lastnina. 62/Želela sem si odnos brez kreganja, kjer se da stvari dogovoriti. Da laufa, da je lepo. Da mi pove da me ima rad, mi pomaga.

63/Imela sem tri partnerje. Z vsakim imam tudi otroka. 64/Pri vsakem je bilo na začetku vse tako, kot sem si želela, no zamislila. S časoma so se začeli kazati pravi obrazi. Spoznala sem, iz kakšnih družin prihajajo (nasilje, alkoholizem) in tudi sami so postali taki. Vse sem želela rešiti na lep način, s pogovorom ... 66/Pri vseh je prišlo do nasilja in od vseh treh sem odšla. 67/Tekom življenja sem spoznala, da je najbolje da sem sama in trenutno sem. Zdaj vem, da potrebujem mir, da ne prenesem nasilja in da tega nočem več. 68/Zdaj si želim samo varen in ljubeč dom brez nasilja in napetosti.

- **splošen odnos do nasilja (kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?**

69/Definitivno si ne želim, da se mi kaj takega še kdaj zgodi. Sigurno pa če se mi, tega nebi več trpela. Postavila bi se po robu in takoj ukrepala. Ne tako kot do sedaj, ko sem vedno čakala in upala, da bo bolje, da se bo partner spremenil, tako kot je obljubljal. 70/Zdaj obljubam ne nasedam več. Postala sem močna in ne pustim več nikomur, da moji lastnini (telesu) karkoli naredi. 71/Nasilje je nekaj česar ne prenašam in čim se znajdem v situaciji, ki nasilje vključuje jo prekinem in odidem. Tolikokrat sem šla že čez to, da vem, kaj je potrebno storiti.

- **zaupanje do ljudi (ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ, da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni ...)?**

72/Sigurno zaradi izkušenj v življenju rabim več časa da zaupam. Veliko ljudi je tudi že izdalo moje zaupanje in kar sem jim zaupala povedalo naprej. 73/Zato o svojih težavah težko še komu govorim. Imam eno prijateljico in njej zaupam vse. Z drugimi se mi ni problem pogovarjati. To je pa vse. 74/Ne obsojam pa ljudi.

9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?

75/Mislím, da je možno. 76/Ne vem kdaj in kako ampak sigurno pa je možno. Zato se trudim, da bi moji otroci dobili pravo pomoč. Če ne od drugih pa vsaj od mene.

10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?

○ **v času nasilja**

77/V času nasilja sem se večkrat (tudi z mamo) zatekla h gospe, ki me je pazila. V bistvu je bilo varno že samo če sva šli ven iz hiše. Gospa mi je bila tudi v pomoč, veliko sem se pogovarjala z njo in mi je bilo potem lažje.

○ **po končanem nasilju**

78/Po nasilju, ko sem odšla do doma, mi je bil v največjo pomoč in podporo partner. 79/Kasneje pa prijateljica. 80/Na varen kraj, ko se mi je dogajalo nasilje v partnerski zvezi, sem se lahko umaknila k staršem.

11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba ... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?

81/Najbolj so mi bili v pomoč na CSD. 82/Tu sem dobila potrebne podatke, pomoč in podporo. Oblika, hm, ne vem. Rekla bi da pogovor. 83/Ko sem komu povedala, kaj se je dogajalo, sem se zjokala in mi je bilo bolje. Zato bi rekla, da mi je največ pomenilo to, da sem se lahko nekemu zaupala. 84/To sem dobila na Zavodu Emma, na CSD in pri svoji prijateljici. 85/Veliko mi je pomenila tudi prepoved približevanja in to, da sem jo imela možnost podaljšati. 86/Dalo mi je občutek varnosti in čas, da sem si uredila življenje.

12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja. Kaj ti ta vir moči pomeni danes (*uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...*)?

Nimam ideje, kaj bi to res bilo. 87/Ampak lahko rečem, da je bila to šola in vzgoja, ki sem jo imela doma. Navajena sem bila delati in sem delala (gospodinjska opravila), tako v otroštvu, mladosti in v odrasli dobi. 88/Rada sem tudi šivala. Za to sem se izučila in vem, da to znam. 89/To mi je omogočalo preživetje in sem bila ponosna na to. Danes sicer manj šivam, vseeno pa rada naredim nekaj sama.

13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?

Seveda. 90/O nasilju sem veliko prebrala. Čez izkušnjo nasilja sem šla štirikrat. Prvič v otroštvu in kasneje še v treh svojih partnerskih zvezah. 91/Mislím, da zdaj res lahko rečem, da vem kaj je nasilje, da vem, kdaj ljudje manipulirajo z mano, vem kdaj moram reči stop. Veliko znanja so mi dale tudi knjige, ki sem jih prebrala. Seveda sem se naučila veliko novega. Predvsem spoštovanja do sebe in tega, da si tega ne zaslužiš. 92/Zaslužiš si mir in ljubezen. Nasilja je bilo dovolj. 93/Zato si želim pomagati še drugim. Res imam to željo. Predvsem pa bom pomagala svojim otrokom, da se ne bodo znašli v takih situacijah, če pa se bodo, bom prva, ki bo pomagala. 94/Te izkušnje so me naučile, da ne potrebujem nikogar, da sem srečna, preživljam se lahko tudi sama.

14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? (Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč)

95/Pogovor! 96/Da dam ven kar se nabira v meni. Vso stisko, strah, bolečino. Tega bi si želela več. Nekaj časa sem hodila na Zavod Emma ampak je bil to prevelik finančni zalogaj. 97/Pogrešala sem tudi ljubezen, da z menoj ne delajo kot še z eno žrtvijo, ampak mogoče da me objamejo, pustijo da se pred njimi zjokam. 98/Želela bi si bolj osebnega pristopa in več razumevanja. Veliko mi je pomenilo tudi to, da sem imela terapije vedno z eno in isto osebo. 99/Ne predstavljám si, da bi morala svojo zgodbo razlagati vsakič drugemu.

15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a pa bi si želel/a da bi bil/a?

100/Predvsem bi si želela, da bi poznala več žrtev nasilja, s katerimi bi se lahko pogovarjala. Mislím, da noben strokovnjak ne more čutiti kako se žrtev počuti. 101/Zato mislím, da žrtev lahko razume in čuti le druga žrtev. 102/Zato bi si želela predvsem več podpornih skupin, v katere bi bile vključene žrtve in bi si med seboj povedali svoje zgodbe, si pomagali. Sama sem res lažje govorila s kom, za katerega sem vedela, da je doživel isto kot jaz.

16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si nebi zatiskali oči pred njim?

Ne vem. 103/Tudi sama nisem hotela prijaviti nasilja, pa kam me je to pripeljalo. Mislím, da največ lahko naredimo s pogovorom. 104/Da ljudi naučimo kako se

ravna v konfliktih. 105/Da otrokom povemo, da tepež ni pravi način vzgoje. 106/Naučiti se moramo pogovarjati, se sprostiti drugače kot z nasiljem.

8.3.2. INTERVJU Z OSEBO B

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?

1/Nasilje v družini je izvajal oče, psihično, kot tudi fizično. 2/Na začetku samo nad mamo, kasneje pa tudi nad polsestro in mano.

2. Kdo je nasilje prijavil oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? (Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...)?

3/Nasilje so večkrat prijavili sosede in bolnišnica, saj je bila mama včasih nezavestna in smo klicali rešilca, 4/zgodilo se ni praktično nič razen kazni za očeta, po kateri je še bolj besnel. 5/S polsestro sva ga prekinili tako, da sva se odselili od doma, ko sva bili polnoletni.

3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?

6/Oče je od policije dobil kazen, mi pa smo bili zaradi tega naslednjič še huje tepeni. 7/Institucije niso ukrepale.

4. Katere organizacije so stopile v stik s tabo, kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali (odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...)?

8/V stik z mano ni stopil nihče. 9/Mama je bila napotena k psihiatru.

5. Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš (jeza, strah, krivda ...)?

10/Počutila sem se manjvredno, jezno, krivo, ujeto, osamljeno. Bilo me je sram tega, kar oče počne, saj so vsi prijatelji in sošolci vedeli.

6. Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?

11/Mislim, da je imelo zelo velik vpliv na potek mojega življenja, čeprav sem to spoznala šele kasneje, ko sem se poročila in sama postala starš.

7. V katerem obdobju razvoja, si posledice nasilja najbolj občutil/a (*otročstvo, adolescenca, odrasla doba ...*)? Kako (*otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescenca – zaprla sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imela prijateljev, bil/a sem agresiven/a...; odrasli – težave pri iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave ...*)?

12/Posledice sem občutila že zelo hitro v otroštvu, saj je telo zaradi nenehnega strahu in stresa razvilo avtoimunski odgovor na stresne situacije, tako da so se mi prekomerno potile roke in noge in to tako močno, da v šoli nisem mogla pisati z nalivnikom ali v rokah držati lista papirja. 13/Otroštva praktično nisem imela, s polsestro sva skrbeli zase in za mamo, ki je bila čustveno nedostopna in otopela. 14/Najhuje je bilo v času adolescence, saj sem razvila motnje hranjenja (anoreksija, bulimija). 15/Takrat sem sama poiskala pomoč pri psihologinji, ki pa se med pogovori ni kaj dosti dotikala tematike nasilja in me je bolj prepričevala, naj se osredotočam na šolo in bodo moje težave izginile. 16/Odšla sem tudi do psihiatra, ki mi je zaradi depresije predpisal antidepresive in pomirjevala, zaradi katerih sem po dveh mesecih jemanja poskušala narediti samomor. Po neuspelem poskusu samomora sem se odločila, da se moram boriti. 17/Institucijam nisem več zaupala, sama sem si pomagala iz brezna depresije in motenj hranjenja. To obdobje je trajalo tri leta, nato sem 18/pri 21ih letih spoznala svojega sedanjega moža, kjer sem v začetku zveze ponavljala vedenjske vzorce svojih staršev (verbalno nasilje, zaničljiv odnos do partnerja). Skozi pogovore z njim in veliko potrpežljivosti sem te vzorce uspela spremeniti.

8. Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:

- **izobraževanje (*katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...*)?**

19/Zaključila sem višjo šolo. Podpore doma nisem imela nobene. Šolanje pa sem zaključila v izobraževanju za odrasle(Doba Maribor).

- **odnosi z drugimi ljudmi (*kako navezuješ stike z drugimi če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...*)?**

20/Tujcem zelo težko zaupam, vedno pričakujem iskrenost od ljudi, 21/hitro navežem stike,vendar večinoma ljudi ne spustim blizu.

- **socialna mreža (koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?**
22/Zelo malo prijateljev, ki jim popolnoma zaupam.
- **zaposlovanje oz. delo (ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se z delom lahko preživljaš ...)?**
23/Z delom nimam težav. V službi sem do zdaj vedno napredovala na višji položaj. 24/Služim svoj denar. 25/Imam pa še vedno zelo velik strah pred avtoriteto.
- **odnosi z matično družino (ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, si v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?**
26/Oče je umrl, z mamo imam stike, s polsestro ne
- **partnerski odnosi (ali imaš partnerja, kakšen je vajin odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč ..., kaj si od odnosa pričakoval/a, preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?**
27/Imam partnerja 18 let. 28/Najin odnos je bil na začetku iz moje strani nerazumevajoč in nasilen, sem pa te negativne vzorce zaradi njegovega razumevanja in ljubezni uspela spremeniti. 29/Sedaj sem srečna in optimistična, za kar je v veliki meri zaslužna prav njegova pomoč in podpora.
- **splošen odnos do nasilja (kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?**
30/Nasilja ne odobravam, se mi pa včasih zgodi, da ko se znajdem v položaju »napadene«, se nasilno branim z besedami.
- **zaupanje do ljudi (ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni)?**
31/Drugim zelo težko zaupam. Rabim zelo dolgo časa, da ljudi spustim blizu. 32/Od človeka pričakujem popolno odkritost, ne maram laži.

9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?

33/Zagotovo.

10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?

o **v času nasilja**

Nisem imela nikogar. Le polsestro, ki je bila tudi sama žrtev nasilja. 34/Obrnila sem se nase in kasneje na partnerja, varnega kraja ni bilo. Ljudje (sosedje, CSD, policija) so vsi vedeli, da se to dogaja ampak nihče ni pomagal.

o **po končanem nasilju**

35/Lahko sem se obrnila na partnerja. 36/Sama sem poiskala pomoč pri različnih strokovnjakih, ki mi niso bili v pomoč.

11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?

37/Moj partner, ki mi je pokazal, da sem vredna ljubezni in da nisem jaz kriva za to, kar se mi je dogajalo.

12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja. Kaj ti ta vir moči pomeni danes (*uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...*)?

38/Sanjarjenje da bom nekega dne daleč od tega pekla in da bom srečna (upanje v lepšo prihodnost ko bom sama odločala o svojem življenju). 39/Danes se zavedam da je vsaka še tako težka situacija rešljiva z voljo in željo po uspehu

13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?

40/Okrepilo me je toliko, da ne odneham zlahka in da vsaki stvari najdem nekaj pozitivnega.

14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? (Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč)?

41/Razumevanje, občutek, da je nekemu mar.

15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a, pa bi si želel/a da bi bil?

Sama nisem bila deležna pomoči oziroma je bila pomoč, ki sem jo poiskala v adolescenci neprimerna. 42/Žrtve nasilja potrebujejo razumevanje in občutek, da nekaj pomenijo, da je nekemu mar za njih. 43/Za take stvari ne obstaja nobena

tableta, ampak samo skozi res intenzivno poglobljanje vase, lahko pridejo do spoznanja, da niso same krive in da so vredne ljubezni.

16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si nebi zatiskali oči pred njim?

45/Mi smo živeli v obdobju, ko je bilo nasilje vsesplošno sprejeto. 46/Z mlajšimi generacijami je te tolerance vedno manj. 47/Posebej bi bilo potrebno že osnovnošolce in dijake podučiti, da nasilje ni normalno in da obstajajo institucije in ljudje, ki jim bodo stali ob strani. 48/Predvsem pa, da to ni nobena sramota in da to ni njihova krivda.

8.3.3. INTERVJU Z OSEBO C

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?

1/V družini je izvajal nasilje moj oče, 2/to pa je bilo fizično in verbalno. 3/V nasilje sem bila neposredno vključena, hkrati pa sem bila 4/tudi priča nasilja nad ostalimi člani družine.

2. Kdo je nasilje prijavil, oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? (Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...)?

Nasilje je na center za socialno delo 5/prijavila mama, kmalu zatem pa je tudi 6/na osnovno šolo, ki smo jo obiskovali, prišla anonimna prijava.

3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?

Po prijavi nasilja smo 7/otroci v šoli obiskovali psihologinjo in se z njo pogovarjali o stanju doma (kaj se dogaja ipd.). Vse skupaj pa si je tudi zapisovala. 8/Še vedno pa smo živeli skupaj, ker zaradi 9/pomanjkanja dokazov očetu policija nič ni mogla. Kasneje pa se je vse obrnilo, saj je 10/oče imel hud izpad jeze in nasilja, pri čemer je bilo več kot dovolj dokazov, da ga je policija odvedla iz hiše, 11/dobil pa je tudi prepoved približevanja. 12/Starša sta se nato tudi ločila.

4. **Katere organizacije so stopile v stik s tabo, kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali (*odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...*)?**

Pravzaprav je z nami 13/v stik stopila le psihologinja, policija in delavke na centru za socialno delo, 14/prav kakšna druga organizacija pa ne. 15/Pri psihologinji je šlo za pogovor.

5. **Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš (*jeza, strah, krivda ...*)?**

16/Počutila sem se nemočno, prizadeto, na nek način tudi izdano. Definitivno je bila 17/velika posledica nasilja strah, ki me je spremljal pogosto, ko oče ni bil v treznem stanju (18/nasilje je običajno izbruhnilo, kadar je bil opit). Ko pa se je vse skupaj končalo in sem se zavedala, da smo varni, se je v meni pojavila 19/jeza na očeta, njegova dejanja in na splošno, na to obdobje življenja.

6. **Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?**

20/Do neke mere ja, 21/saj je bila posebna izkušnja, ki je ni deležen vsak. 22/Prisilila me je nekoliko hitreje odrasti, 23/na svet sem gledala z nekoliko drugačnega vidika, kar se je verjetno poznalo tudi pri mojih odločitvah.

7. **V katerem obdobju razvoja, si posledice nasilja najbolj občutil/a (*otročstvo, adolescenca, odrasla doba*)? Kako(*otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescenca – zaprla sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imela prijateljev, bil/a sem agresiven/a...; odrasli – težave pri iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave ...*)?**

24/V otroštvu - ne morem reči, da ga nisem imela, ker sem ga, le da je na nekaterih mestih vezano na neprijetne spomine. 25/Morala pa sem nekoliko prej odrasti in opravljati naloge odraslih.

8. **Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:**

- **izobraževanje (*katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...*)?**

26/Nasilje nas je pahnilo tudi v denarno krizo, zato me ta cela 27/izkušnja žene, da bi pridobila kar se da dobro izobrazbo in nato tudi dobro službo. 28/Doma me podpirajo in spodbujajo, 29/trenutno pa sem se vpisala v prvi letnik diplomskega študija.

- **odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuješ stike z drugimi če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...)?**
30/Stike navezujem ponavadi preko pogovora in zabave. Definitivno mi je 31/pri izbiri prijateljev pomembno, da se lahko zanesem nanje, da se z njimi lahko odkrito pogovarjam o sebi, osebnih zadevah, čustvih ... pomembno mi je, da to počnejo tudi oni in 32/da opazijo, ko je kaj narobe in pokažejo zanimanje zame.
- **socialna mreža (koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?**
33/Imam veliko znancev in tudi kar nekaj prijateljev. A za 34/tiste prave, na katere se lahko vedno zanesem, jim povem praktično vse in so na tekočem z dogajanjem v mojem življenju, pa štejem svojo družino in še 2 prijateljici iz srednje šole. Z ostalimi se vidim občasno, skupaj žuramo ipd.
- **zaposlovanje oz.. delo (ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se z delom lahko preživljaš ...)?**
 Ker sem še v obdobju šolanja, 35/delam preko študentskega servisa, 36/povsem v celoti pa se ne preživljam sama.
- **odnosi z matično družino (ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, si v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?**
 Kot sem že omenila, 37/z matično družino smo v zelo dobrih odnosih. 38/pogosto se slišimo in tudi vidimo, kolikor je le to mogoče. 39/Z očetom stikov nimamo.
- **partnerski odnosi (ali imaš partnerja, kakšen je vajin odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč ..., kaj si od odnosa pričakoval/a, preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?**
40/Imam partnerja, s katerim menim, da imava dober in razumevajoč odnos. 41/Od samega razmerja pa nisem prav veliko pričakovala, 42/saj je šlo za zgodnjo najstniško ljubezen, ki je obstala.
- **splošen odnos do nasilja (kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?**
43/Nasilje nikoli ni rešitev in predstavlja velik problem. Pri takih situacijah 44/poskušam čim prej prekiniti nasilje in napeljati rešitev problema na mirno pot.

- **zaupanje do ljudi (ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ, da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni ...)?**

45/Lahko zaupam drugim ljudem, a le če tudi oni zaupajo meni. Koliko 46/časa rabim pa je povsem odvisno od drugega človeka, ampak načeloma, 47/če je človek odkrit in iskren, se zaupanje kmalu razvije. 48/Medsebojno zaupanje mi je zelo pomembno, saj se na tem gradi trden odnos.

9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?

49/Nisem prepričana, da bi to lahko preprečili.

10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?

- **v času nasilja**

50/Najbolj v pomoč mi je bil kar preostali del družine in šolska psihologinja, na katere sem se lahko kadarkoli obrnila, zanesla. 51/Moj varen kraj je bilo nadstropje nižje-tam živi babica, pa še to 52/ne vem če bi lahko imenovala res varen kraj, saj je bil dostopen tudi očetu.

- **po končanem nasilju**

53/Družina, sorodniki in psihologinja. Da, lahko sem se umaknila na varen kraj.

11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba ... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?

54/V veliko pomoč mi je bila psihologinja in pogovor z njo, saj sem to prvič dala ven iz sebe. Definitivno pa 55/pomaga, ko srečaš še koga s podobnimi težavami in te povsem razume, poleg tega pa 56/spoznaš, da biti žrtev nasilja ni tako redka zadeva, kot bi človek pričakoval in da nisi edini, ki mu je bila storjena krivica. Mislim da je razlog, da smo 57/v družini tako povezani ravno to, da smo delili isto izkušnjo in zato podobno gledamo na svet, razmišljamo, se razumemo.

12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja. Kaj ti ta vir moči pomeni danes (*uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...*)?

58/Zelo rada plešem. 59/Ples mi je od nekdanj pomenil sprostitev. V njem sem tudi zelo uspešna, zato vztrajam že dlje časa. V preteklosti mi je pomenil pobeg od nasilja in težav, ki sem jih imela, danes pa gre za sprostitev in ostaja moj hobi.

13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?

Kot sem že prej omenila je 60/dobra stran naše izkušnje ravno ta močna povezanost z ostalimi člani družine, ki je v marsikateri družini ni. 61/Zdaj imam varen dom, kjer sem deležna močne ljubezni in sprejemanja in se z veseljem vračam vanj. Vse skupaj pa mi je tudi dalo vedeti, da se 62/vsemu da narediti konec, le pogumen in močen moraš biti.

14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? (*Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč*)

63/Najbolj sem potrebovala občutek varnosti, sprejemanja in biti ljubljena. Če sem kaj pogrešala pa zdaj pravzaprav ne vem, mogoče to, 64/da bi se udeležila kakšnega srečanja z ostalimi žrtvami nasilja.

15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a pa bi si želel/a da bi bil?

Sama mislim, da sem kar dobro prebrodila to obdobje s sredstvi, ki so mi bila na razpolago. 65/Največ pa seveda naredi čas, da si postaviš življenje nazaj na normalne tire in mirno živiš naprej.

16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si nebi zatiskali oči pred njim?

66/Ljudje, ki so neposredno žrtve nasilja, tega mogoče ne opazijo takoj ali pa si tega nočejo priznati in je zato potreben nekdo tretji. Mislim, da je 67/problem nasilja treba bolj oglaševati, s tem začeti že v osnovni šoli itd. Sama se ne spomnim ali smo pri pouku sploh kdaj imeli kakšno uro s tako temo oz. če smo jih, je teh gotovo bilo zelo malo.

8.3.4. INTERVJU Z OSEBO D

1. Kdo je v družini izvajal nasilje in katero obliko? Ali si bil/a v nasilje neposredno vključen/a ali si bil/a priča nasilju v družini?

1/Nasilje je nad mano izvaja moja mama in ga še vedno izvaja. 2/Gre za fizično in psihično nasilje. Oče je bil priča nasilju in tudi žrtev. 3/Vzrok nasilja so mamine težave z alkoholom.

2. Kdo je nasilje prijavil oz. preprečil njegovo nadaljevanje in na kakšen način? *(Je bila to policija, sosedi, kdo iz družine; s prijavo, ultimatom, selitvijo ...)?*

4/Za obvestilo policije smo se odločili enkrat. Ker bi bil izdan le plačilni nalog smo prijavo umaknili, saj bi morala stroške kazni pokriti midva z očetom (mama vsa sredstva nameni za pijačo). 5/Nasilja ni prijavil nihče drug. 6/Obrnila sem se tudi na CSD, a nihče ni ukrepal. Nasilje še vedno traja.

3. Kaj se je zgodilo po prekinitvi oz. prijavi nasilja?

7/Nasilje se še ni prekinilo, še vedno traja.

4. Katere organizacije so stopile v stik s tabo, kot žrtvijo nasilja in kako so te obravnavali *(odhod v krizni center, pogovor, prijava nasilja, terapije ...)?*

Nihče. 8/Sama sem iskala pomoč na policiji in CSD, a mi niso znali pomagati.

5. Kako si se kot žrtev nasilja počutil/a? Katerih občutkov se spominjaš *(jeza, strah, krivda ...)?*

9/Počutila sem se grozno in se še vedno. Občutila sem vsa mogoča čustva.10/ Jezo, strah, krivdo, predvsem pa nemoč, ker ne vem kako bi lahko pomagala mami in sebi, da se nam to nebi več dogajalo. 11/V mladosti me je bilo tudi sram tega kaj se nam dogaja. 12/In seveda žalost, saj sem si želela normalne družine.

6. Ali meniš, da je imelo nasilje vpliv na tvoj življenjski potek?

13/Da.

7. V katerem obdobju razvoja, si posledice nasilja najbolj občutil/a *(otročstvo, adolescenca, odrasla doba)? Kako (otročstvo – nisem ga imel/a, opravljal/a sem naloge odraslih; adolescenca – zaprla sem se pred drugimi, konflikti so se še zaostriili, nisem imela prijateljev, bil/a sem agresiven/a...; odrasli –*

težave pri iskanju partnerjev, strah pred ponovnim nasiljem oz. ponovno nasilen odnos, zdravstvene težave ...)?

Otroštvo – 14/zelo hitro sem morala odrasti. Mama je začela piti, ko sem bila stara 7 let in od takrat dalje, 15/sva zamenjali vloge. Jaz sem prevzela vlogo mame, ona pa vlogo otroka.

Mladost – hitro sem odrasla. 16/Konflikti z mamo so naraščali. Nikoli se nisem zapirala pred drugimi, 17/bila pa sem zelo lahko vodljiva. Ker sem potrebovala družbo, ljudi okoli sebe, sem za to, da bi jih obdržala, naredila marsikaj. 18/Bala sem se, da bi me vsi zapustili. Nikoli pa se nisem agresivno obnašala. S tem, ko sem prevzela vlogo mame, sem postala tudi močnejša. Iz 19/mirne punce sem postala zelo močna oseba, ki se je borila za preživetje. V srednji šoli sem večino časa preživela, tudi prespala pri prijateljih oz. sošolcih v Ljubljani. 20/Po koncu srednje šole sem se preselila na obalo k partnerju. Tam sem ostala nekaj let.

Odrasla doba – Imela sem še 21/enega partnerja, s katerim sva si tudi ustvarila družino. Veliko 22/časa namenjam soočanju z mamo in njenimi dejanji (mama ima težave, saj "ne mara kar je njeno" in mene in očeta krivi za svojo "nesrečno" mladost), Oče še vedno ne dojema popolnoma kaj se dogaja, saj je deloholik. Šele ko sem se dokončno odselila od doma je uvidel za kako resno situacijo gre. Partner s katerim imam družino je zelo karakterno močan in se je lahko spoprijel s situacijo oz. sprejel mojo družino.

8. Razmisli, kakšen vpliv je imelo nasilje na določena področja tvojega življenja in prepričanja:

- **izobraževanje (katero stopnjo si zaključil/a, si imel/a podporo in spodbudo pri šolanju, si imel/a pomoč ...)?**

23/Nikoli nisem imela podpore. 24/Ves čas sem bila odvisna sama od sebe. Podpore nisem deležna niti zdaj, v partnerski zvezi. 25/Še vedno se šolam, končujem drugi diplomski študij.

- **odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuješ stike z drugimi če jih, kaj ti je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakuješ od odnosov z drugimi ...)?**

26/Odnosi so različni. 27/Vanje vseeno vstopim z zaupanjem. Imam pa težave, saj še vedno 28/ne morem prepoznati znakov, ki kažejo, da je človek slab in da me bo samo izkoristil. Te težave se zavedam in jo poskušam odpraviti. Ni mi problem stopiti v stik z ljudmi. 29/Si pa vedno postavim visoka pričakovanja, zato sem v večini primerov razočarana.

- **socialna mreža (koliko imaš prijateljev in znancev, ali lahko nanje računaš in kako, ali so vsi v tvoji bližini ali ne ...)?**

30/Imam veliko znancev. 31/Prijatelje menjam, saj želim biti to kar sem, ne da se moram zaradi drugih spreminjati. 32/Večina sorodnikov ne živi v Sloveniji, zato tudi njih ne morem šteti za svojo socialno mrežo.

- **zaposlovanje oz. delo (ali služiš svoj denar, si težko dobil/a delo, se z delom lahko preživljaš ...)?**

33/Denar služim sama. Zaposlena sem pri partnerju in 34/delam, kar sem si vedno želela. Moje delo me osrečuje in je povezano z mojo izobrazbo. Na Zavodu za zaposlovanje nikoli nisem našla primerne dela, zato sem se zanašala na priporočila iz ust do ust in bila uspešna. Kar zaslužim, mi 35/omogoča skromno preživetje.

- **odnosi z matično družino (ste po koncu nasilja prekinili stike, ste še vedno v stikih, si v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med vami ...)?**

Večkrat sem 36/pomislila na to, da bi prekinila stike, to si tudi želim. A vseeno 37/vem, da je moja mama in tega še vedno ne morem storiti. 38/Mamo sedaj dojemam kot znanko in me njena dejanja ne prizadenejo več toliko. Ker je prisoten 39/alkoholizem, so odnosi zelo oteženi. 40/Oče je deloholik, a vseeno imam z njim boljši odnos kot z mamom. Je pa zelo labilen, en dan na moji strani, drug dan na mamini.

- **partnerski odnosi (ali imaš partnerja, kakšen je vaju odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj si od odnosa pričakoval/a preden si se podala vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj si v svojem mišljenju spremenil/a ...)?**

41/Partnerja s katerim imam družinom imam že 16 let. Najin 42/odnos ocenjujem kot zelo razumevajoč. 43/Ko sem se spustila v odnos, od njega nisem nič pričakovala. Tekom let skupaj rasteva in se dopolnjujeva. Poznava meje drug drugega. Vseeno si 44/želim sprostiti in prepustiti moškemu. 45/Želim si, da bi on prevzel vlogo vodje, jaz pa bi mu lahko sledila.

- **splošen odnos do nasilja (kaj meniš o nasilju na splošno, kaj ti predstavlja, kako se spoprimeš s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?**

Sama sem 46/zelo čustvena in to opažam tudi pri svojem otroku. Zelo me 47/prizadene že gledanje filmov s kakršno koli nasilno vsebino – to povzroči 48/podoživljanje domačega nasilja, hitro se vživim v vlogo lika, ki

je žrtev. Zato takih filmov, igrice ne maram. V zadnjem času ima sin v šoli težave, ki mi jih zaupa. Vedno mu razložim dogajanje z njemu primernimi besedami, v kolikor v šoli ne ukrepajo pa se sama obrnem na učitelje, da se takšne situacije ne ponavljajo več.

- **zaupanje do ljudi (ali lahko zaupaš drugim ljudem, koliko časa potrebuješ da zaupaš, kaj ti medosebno zaupanje pomeni ...)?**

Zaupanje je 48/zame temelj odnosa. Brez njega ni odnosa in je brez veze vstopati vanj. 49/Ljudem prekomerno zaupam, zato pa sem večinoma razočarana.

- 9. Ali meniš, da bi posledice na razvoj in področja s primerno in pravočasno obravnavo lahko preprečili?**

50/Absolutno.

- 10. Kdo ti je bil najbolj v pomoč? Na koga si se v težkih trenutkih lahko obrnil/a, zanesel/zanesla? Si se lahko umaknil/a na varen kraj?**

- **v času nasilja**

51/Nihče. 52/Prijatelji so mi omogočali le umik na varen kraj.

- **po končanem nasilju**

53/Največ mi je pomenil partner in to, da sem se odselila na svoje.

- 11. Katera oblika pomoči, organizacija, oseba ... ti je bila najbolj v pomoč in zakaj?**

54/Zanesla sem se lahko samo na mamino zdravnico. Ta 55/mi je prisluhnila in mi dala občutek, da me razume, saj je tudi sama videla, da ima mama resne težave z alkoholom. 56/Nekaj časa mi je tudi pomagala, da bi mama spoznala svoje težave, a je bila tudi ona neuspešna. Največ mi je pomenil pogovor z nekom, ki me je razumel in mi vsaj skušal pomagati.

- 12. Kaj je bil tvoj vir moči, ki ti je omogočal preživetje nasilja. Kaj ti ta vir moči pomeni danes (uspešnost v športu ali šoli, dobra prijateljica, zmožnost miselnega odhoda drugam, zmožnost predvidevanja dogajanja ...)?**

57/Veliko sem brala. Predvsem o duhovni rasti. To mi je 58/omogočalo umik od stresa. Še vedno rada berem. 59/V knjigah sem našla svoj cilj oz. moto in se izobrazila.

13. Ali lahko iz izkušnje nasilja za svoje življenje povzameš kaj, kar te je okrepilo, te naučilo kaj novega, ti dalo kaj pozitivnega?

Moj vir moči so knjige. 60/Pridobila sem veliko novega znanja. Udeležila sem se različnih delavnic, iskala po spletu ... Ker sem želela napredovati, sem se zaradi šibkega znanja odločila tudi za tečaj angleščine, da bi lahko sledila svetovnim smernicam. 61/Nasilje mi je dalo veliko vztrajnosti. 62/Kar si zadam, tudi izvedem. Vedno grem do konca.

14. Kaj si kot žrtev nasilja najbolj potreboval/a? Kaj si pogrešal/a? (Vprašanja se nanašajo na organizacije in ljudi, ki so ti nudili pomoč)

63/Mamo! Ne boš verjela, ampak ko sem sama postala mama, nisem vedela kaj to pomeni. Tudi o tem sem si morala prebrati. Imam dva otroka, za katera se sedaj trudim, da bi bila kar se da dobra mama. Pogrešala sem družinsko življenje, saj sploh nisem vedela kaj to je. Vedno se je vse vrtelo le okoli nasilja. Potrebovala sem in jo še vedno, materino ljubezen.

15. Ali imaš kakšen predlog, kako bi žrtvam nasilja lahko bolje pomagali? Česa ti nisi bil deležen/a pa bi si želel/a da bi bil?

Moje mnenje je, da je 64/alkoholizem dovolj resen razlog za prisilno hospitalizacijo. Ljudje ga podcenjujejo. Poleg tega si želim in menim, da to potrebujejo vse žrtve, da bi 65/prejemala pomoč, usmeritve in da bi pristojni tudi kaj naredili, ne samo analizirali situacije. Veliko bi mi pomenilo tudi, če bi 66/spoznala še katero izmed žrtev, da bi mi zaupala kako je sama rešila težave.

16. Kaj je po tvojem mnenju potrebno storiti, da bi se toleranca do nasilja med ljudmi zmanjšala? Da bi ljudje nasilje, ko ga opazijo, prijavili in si nebi zatiskali oči pred njim?

67/Potrebno je izobraževanje, opozarjanje na nasilje. Ne smemo ga spregledati in se delati kot da se ne dogaja. 68/Zgodí se lahko vsakomur in žrtev nikoli ni kriva zanj. To morajo ljudje vedeti.

ORGANIZACIJE

8.3.5. POLICIJA (A)

1. Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvami nasilja oz. pomoči le tem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?

1/Policija se odzove na klic oz. prijavo nasilja in opozorila oz. prijave okoliških ustanov (šola, vrtec, CSD, zdravstveni dom...). 2/Odzove se z intervencijo na kraju dogodka (oblika intervencije je odvisna od dogodka samega). V primeru da gre za 3/enkratni dogodek lažje oblike, gre za prekršek in prisotni policisti izdajo plačilni nalog. V 4/primeru, da gre za hujši enkratni dogodek ali za ponavljajoče hujše dejanje, se ga obravnava kot kaznivo dejanje. V tem primeru se 5/izdela zapisnik s pomočjo katerega se ugotavlja ponavljanje dejanja oz. stopnjevanje ali telesne poškodbe. Pri pisanju zapisnika je zelo pomembno sodelovanje žrtve nasilja, saj je le od te odvisno, kaj se v zapisnik zapiše, kako natančno opiše dogodke in ali je pripravljena sploh sodelovati in podati prijavo. V kolikor se ugotovi naštetá dejstva se obvezno izrečejo ukrepi. 6/Možni ukrepi so:

- Prepoved približevanja

Ovadba storilca se pošlje na državno tožilstvo. Policija najprej izda prepoved približevanja za 48ur. Po tem akte predamo preiskovalnemu sodniku, ki ukrep potrdi oz. ga podaljša na 15 dni (vključno z 48urami, ki jih je odredila policija). Sam ukrep prepovedi približevanja se lahko na predlog žrtve podaljša na 60 dni.

- Pridržanje

Do pridržanja pride, ko je iz zapisnika razbrati, da obstaja ponovitvena nevarnost. Preiskovalnemu sodniku se posreduje kazenska ovadba in o vsem seznaní državnega tožilca. Državni tožilec lahko v določenih primerih pridržanje tudi prekine in izreče prepoved približevanja. Preiskovalni sodnik lahko odredi sodno pridržanje (ki ni omejeno) ali odredi pripor.

Poleg interveniranja, policija 7/opravlja tudi kasnejše oz. ponovne razgovore o dejanjih, spremlja razmere, žrtve in storilce usmerja na druge vladne in nevladne organizacije. 8/Sodelujemo predvsem s CSD, DNK, šolami, zdravstvenimi domovi... 8/Naše delo na področju nasilja je tudi preventivno. 9/Na šolah izvajamo preventivni projekt Policist Leon svetuje(<http://www.policija.si/index.php/dravljani>

[in-policija/1162-policist-leon-svetuje](#)). Velik 10/del projekta je namenjen medvrstniškemu nasilju in nasilju v družini.

2. Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?

Žrtve obravnavamo oz. jim nudimo pomoč 11/preko sodelovanja v različnih multidisciplinarnih timih, preko ponovnih razgovorov, spremljanja razmer... Naša 12/obravnavna ni časovno omejena, je pa osredotočena predvsem na samo preprečevanje nasilnih dejanj, zaščito žrtev in prijavo nasilja. 13/Glede pomoči žrtve preusmerjamo na nevladne organizacije (predvsem DNK).

3. Ali kot strokovnjaki na tem področju lahko opredelite posledice nasilja v družini v otroštvu, ki jih imajo žrtve kasneje v življenju? Kako samo nasilje v otroštvu vpliva na njihovo nadaljnje življenje (nasilje v partnerski zvezi, mladostniško prestopništvo, ali žrtve same postanejo nasilne, se trudijo preprečevati nasilje ...)?

Kot policist poznam kar 14/nekaj primerov, v katerih je storilec nasilja v družini dejanja ponovil tudi v drugih partnerskih zvezah. Večkrat se zgodi, da 15/žrtev nasilja nasilnega partnerja zapusti, oblikuje novo partnersko zvezo in je ponovno žrtev nasilja. Če se osredotočimo predvsem na 16/otroke, kot žrtve nasilja v družini, opažam, da povzamejo vzorec nasilja kot pravičen način reševanja konfliktov in doseganja svojih želja. Zaradi tega imajo 17/najprej težave s svojimi vrstniki, v šolah, na ulici, saj različne situacije rešujejo z nasiljem, ker so se tega naučili doma. V primerih, ko policisti spoznajo, da so bili v nasilje vključeni tudi otroci oz. so bili priče nasilja, lahko povzročitelja nasilja 18/ovadimo tudi za zanemarjanje otrok. Za samo kazensko ovadbo zanemarjanja pa potrebujejo strokovno mnenje šole, zdravnika, psihologa idr. ki z otrokom, ki je bil v nasilje vključen, sodelujejo.

4. Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže, ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.)?

Kot sem že omenil, so 19/razpleti primerov različni. Zagotovo pa 20/se dogaja, da žrtve nasilja obravnavamo tudi kasneje v življenju. 21/Bodisi kot storilce nasilja ali ponovno kot žrtve. Začne se že kasneje v otroštvu, mladosti in tudi v odrasli dobi.

22/Dogodki pa se po navadi stopnjujejo. Seveda pa 23/niso izjeme tudi tisti, ki se iz nasilja izvlečejo in živijo normalno življenje. Vse je mogoče.

5. Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju, ter preprečevanju posledic? Zakaj?

24/Policija definitivno ima vpliv. Iz evidenc je razvidno, da so 25/kršitve prepovedi zelo redke, obravnava storilcev torej zaleže. 26/Veliko težo ima tudi sodelovanje s CSD. Naša 27/moč oz. vpliv se poveča s tem, ko sodelujemo z različnimi organizacijami in strokovnjaki in tako nudimo celostno obravnavo. Celostno obravnavo primerov označujemo kot zelo uspešno. Vseeno 28/obstajajo tudi primeri, v katerih ne zaleže nič. 29/Policija kot sama, ima vlogo predvsem v preventivnem izobraževanju, preprečevanju nasilja, posredovanju na samem kraju nasilja, izdajanja ukrepov in kasnejše sodelovanje v multidisciplinarnih timih in spremljanju tako storilcev kot žrtev.

6. Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?

Menim da je pomoč žrtvam in samo preprečevanje posledic 30/delo predvsem nevladnih organizacij. 31/Policija nima kadra, ki bi se posebej ukvarjala z žrtvami nasilja v terapevtskem smislu. Zato 32/žrtve usmerjamo na usposobljene vladne in nevladne organizacije. V prvi vrsti je to CSD, veliko sodelujemo tudi z DNK.

7. S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem (*strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...*)?

Policiisti pri svojem delu 33/opažamo predvsem jezo, sram, nezaupanje in seveda strah. Jeza je prisotna tako pri storilcih, kot tudi žrtvah. Pri nekaterih žrtvah je 34/prisotno tudi olajšanje, predvsem ko so izrečene prepovedi približevanja, saj vedo, da so končno zaščitene. 35/Veliko pa je sramu in nezaupanja. Zaradi tega žrtve ne želijo prijaviti nasilja, bodisi, ker so to že storile, pa policija ni imela dovolj dokazov za ukrepanje ali enostavno zaradi sramu, kaj bodo rekli drugi ljudje.

8. Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo (*obdobja otroštva, adolescence, odraslosti*)?

O tem težko govorim, saj 36/delo z žrtvami nasilja preusmerjamo na organizacije kot sta CSD in DNK. Menim pa, da 37/nasilje zagotovo ima vpliv.

9. Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilje na področja življenja:

- *izobraževanje (katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...)?*
 - *odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...)?*
 - *socialna mreža (koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...)?*
 - *zaposlovanje oz. delo (ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...)?*
 - *odnosi z matično družino (so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...)?*
 - *partnerski odnosi (ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...)?*
 - *splošen odnos do nasilja (kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?*
 - *zaupanje do ljudi (ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...)?*
- Žrtve preusmerjamo na druge organizacije (CSD, DNK).

10. Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?

38/S sodelovanjem različnih organizacij, pravočasnim odkritjem in prekinitvijo nasilja in seveda s pravilno obravnavo žrtev je to možno.

11. Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju. Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?

39/Žrtve preusmerjamo na druge organizacije (CSD, DNK).

12. Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo poskusili preprečiti oz. ga prijavili?

40/Opozarjati in ozaveščati je potrebno, kaj vse je nasilje (veliko ljudi niti ne ve, v kakšnih oblikah se nasilje pojavlja). Pri tem je 41/potrebno poudariti pomen preventive. Ljudje se morajo zavedati, da 42/nobena oblika nasilja ni dovoljena in da je nasilje potrebno prijaviti. Policija resno jemlje tudi neuradna opozorila o nasilju in se nanje odzove. Po sami intervenciji se naslednji dan sestane vodstvo policijske postaje in preveri ali je bilo strojeno vse, kar je bilo potrebno. V kolikor ugotovijo nepravilnosti oz. pomanjkljivosti v postopkih napake popravijo v najkrajšem možnem času oz. nemudoma. Prav tako se morajo 43/tudi žrtve zavedati, da je njihovo sodelovanje ključnega pomena.

13. Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

Pohvala gre izboljšanju zakonodaje. V zadnjih letih se je na področju ničelne tolerance do nasilja in kaznovanju storilcev oz. zaščiti žrtev veliko spremenilo. Policija in druge organizacije imajo več pooblastil, zakonsko so navedene posamezne kršitve in njihovo kaznovanje. Policija je največ "pridobila" z možnostjo odreditve prepovedi približevanja. Le ta omogoča, da žrtev takoj zaščitimo oz. iz njene bližine odstranimo povzročitelja nasilja, dokler niso izrečeni drugi ukrepi. Opažamo tudi, da se število prijav nasilja povečuje. To je spodbudno, saj lahko ukrepamo le ob prijavi in tako preprečimo nadaljevanje ali celo stopnjevanje nasilja. Vseeno pa iz tega ne moremo potegniti zaključka, da je narasla tudi sama količina nasilja.

8.3.6. CSD (B)

1. Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvami nasilja oz. pomoči le tem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?

Pri preprečevanju nasilja v družini in zaščiti žrtev, ter pomoči povzročiteljem nasilja 1/ima center za socialno delo (v nadaljevanju CSD) osrednjo vlogo. 2/Zakon o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND) opredeljuje odgovornost celotne družbe za nudenje pomoči vsem, ki želijo izstopiti iz kroga nasilja, saj nalaga vsem, ki pri svojem delu zaznajo nasilje dolžnost prijavljanja, ter dolžnost

sodelovanja v multidisciplinarnih timih (v nadaljevanju MDT), ki jih za vsak konkreten primer ustanovi CSD.

Danes zakon zavezuje 3/vse, ki pri svojem delu zaznajo nasilje, da o tem obvestijo CSD, razen v primerih, ko polnoletna žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Pri obveščanju o nasilju brez soglasja žrtve gre vedno za visoko etična vprašanja spoštovanja avtonomnosti in pravice samoodločanja, zato je naloga vseh, ki imamo posebna znanja o nasilju v družini, da ta znanja posredujemo tistim, ki se v okviru svojega dela srečujejo z žrtvami nasilja v družini. 4/CSD ima navodila za ravnanje, kot tudi strokovna izhodišča za ravnanja strokovnih delavcev pri nudenju pomoči žrtvam nasilja kot tudi protokole. 5/Namen navodil za ravnanje je izenačiti položaj vseh, ki iščejo pomoč na katerem koli CSD v Sloveniji.

2. Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?

6/CSD nudi pomoč tako žrtvam nasilja, kot tudi povzročiteljem. 7/Gre za storitve prve socialne pomoči in materialnih pomoči. Ko pride do obvestila oz. prijave o nasilju CSD v ta namen 8/opravi ločen pogovor tako z žrtvijo, kot tudi s povzročiteljem nasilja. 9/Pridobi podatke o vrsti in obliki nasilja, času trajanja, intenziteti, dejavnikih tveganja, posledicah nasilja in zgodovini iskanja pomoči. Na podlagi vedenja povzročitelja nasilja, psihičnega in fizičnega stanja žrtve ter podpora socialne mreže pri iskanju rešitev, 10/CSD izdelava oceno ogroženosti. 11/Glede na stopnjo ogroženosti izbere sorazmerno način ukrepanja ter oceni potrebo po izdelavi načrta pomoči. Pri izdelavi načrta pomoči ima odločujočo vlogo odrasla žrtev nasilja, saj je aktivna tako pri ustvarjanju, kot tudi pri realizaciji načrta. CSD k izdelavi načrta povabi še druge strokovnjake za katere strokovni delavci ali žrtve nasilja ocenijo, da bi lahko bistveno vplivali na učinkovito realizacijo načrta. 12/Pri tem se skliče MDT, katerega so dolžni ustanoviti vsi CSDji. Člani tima so tako predstavniki javnih institucij kot tudi NVO ter žrtve sama. Načrt pomoči je usmerjen k vzpostavitvi varnega okolja, odpravi neposredne ogroženosti ter odpravi razlogov, ki so pripeljali do zlorabe moči v družini. 13/V načrtu se posebej izpostavi ocena virov za reševanje nastale situacije, sprejmejo se potrebni zakonski ukrepi, prepoved približevanja, ovadbe, varnostni ukrepi po ZPND, namestitvev v varno hišo ali vključitev v socialno varstvene storitve na CSD. CSD je dolžan spremljati izvajanje načrta pomoči ter izdelati evalvacijo učinkovitosti. 14/O ugotovitvah center obvešča vse člane MDT.

Pri izbiri ukrepov je potrebno upoštevati naslednje: pristanek; soglasje uporabnika; sposobnost, da sam ali s pomočjo drugih zaščiti sebe in razume tveganje; dogovor o aktivnostih; sodelovanje ključnih dejavnikov iz okolja ter ustrezna mreža stalnih sodelavcev.

15/Naloge in potek delovanja CSD so navedene v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo na CSD. Citiram: "16/Namen nalog za preprečevanje nasilja v družini je preprečiti izvajanje nasilja v družini, krepitev moči žrtve, podpora pri urejanju statusnih in odnosnih zadev, podpora povzročitelju nasilja pri prepoznavanju neustreznih vzorcev vedenja in njihovem spreminjanju.

Pred izvedbo naloge za preprečevanje nasilja, če je izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, je potrebno z žrtvijo in povzročiteljem opraviti socialno varstveno storitev prva socialna pomoč. Podlaga za izvajanje so: konvencija o otrokovih pravicah, zakon o preprečevanju nasilja v družini, pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju CSD, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini, ZPol – člena 39.a in 39.b, pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi – členi 15,16 in 17, ZSV, ZZZDR in kazenski zakonik.

3. Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat? (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže, ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.)?

17/Posledice nasilja v družini se kažejo tudi v nadaljnjem življenju žrtev. 18/Načeloma velja, da žrtve nasilja v otroštvu kasneje v življenju prevzamejo eno od vlog (povzročitelja nasilja, žrtve nasilja). 19/Prve posledice zaznajo že v vrtcu in kasneje v osnovni šoli. 20/Nasilje zagotovo vpliva na zdravje in kakovost življenja žrtve (dolgotrajne duševne stiske, fizične poškodbe, težave pri vzpostavljanju odnosov v družbi). 21/Pri otrocih žrtvah nasilja, posebej kadar govorimo o spolnem nasilju ali hudem fizičnem nasilju, trpi čustveni in psihološki razvoj. 22/Težje v popolnosti razvijejo svoje potenciale. Otroci, ki so žrtve nasilja 23/tvegajo krajše življenje, slabšo telesno in duševno zdravje, učne težave, odnosne težave, pomanjkanje starševskih kompetenc, brezdomstvo ...24/Nasilje predstavlja tako družbeni kot politični problem, z ekonomskimi posledicami (stroški zaradi zmanjšanja produktivnosti, ter višjih stroškov zdravstvenih in socialnih storitev).

Glede na 25/izkušnje pri delu bi lahko rekla, da so "rezultati" različni. Pri nekaterih primerih je 26/prišlo do prenehanja nasilnih vedenj, ker je bila motivacija na obeh

straneh tako pri povzročitelju, kot žrtvi za spremembe. Oba sta šla skozi proces obravnave, motivacija je bila npr. otroci, uvid obeh.

Obstajajo primeri, ko so žrtve uspešno naredile korak naprej v smeri osamosvojitve, s podporo storitev centra in ob sodelovanju NVO – zapustile povzročitelja – niso v novih zvezah. 27/V določenih primerih so zapustile povzročitelja in šle v nove zveze s povzročitelji, nekatere so se vrnile k povzročiteljem in smo jih ponovno obravnavali.

4. Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju ter preprečevanju posledic? Zakaj?

Menim, da je CSD 28/pomemben člen pri preprečevanju nasilja v družini (kot sem povedala v uvodu). 29/Opravlja naloge po ZPND, nudi storitve po ZSV, podporo žrtvam in povzročiteljem, je usmerjevalec in koordinator, motivator, spremljevalec..
30/Nudi multidisciplinaren pristop in celostno obravnavo.

5. Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?

31/Žrtve potrebujejo informacije, strokovno obravnavo, razumevanje in sočutje, zaupno osebo, podporno mrežo, znanje za ravnanje, podporo in pomoč (da se jih jemlje resno), 32/delo skupaj z njimi in ne za njih, krepitev lastnih virov moči v procesu prepoznavanja nasilja, uvida v situacijo in izhoda iz nje.

6. S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem (*strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...*)?

Žrtve se 33/srečujejo z zelo veliko in raznolikimi čustvi. Katero 34/prevladuje pa je odvisno ali gre za obdobje pred, med ali po nasilju. 35/Veselje, olajšanje in pripravljenosti na spremembe so značilni za konec nasilja. 36/Po nasilju in med njim pa prevladuje predvsem nezaupanje. Do njega pride bodisi zaradi slabih izkušenj z institucijami, zaupanje žrtve je zaradi dogodkov porušeno, 37/žrtev tudi dvomi, ali bo sploh zmogla zapustiti nasilni odnos. Nezaupanje lahko občutijo tudi do podpornih skupin – ali sploh spadajo vanje, kaj bodo od njih dobili..? 38/Pred nasiljem je pogosto prisoten strah, kdaj se bo zgodilo. Ta se prenese tudi v čas samega nasilja, saj žrtev ne ve, kako daleč bo šlo. 39/Prisoten je tudi sram, kaj bo na nasilje porekla okolica. Čustvovanje je pomembno tudi po koncu nasilja in v samem procesu pomoči.

7. **Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo (*obdobja otroštva, adolescence, odraslosti*)?**

40/Nasilje ima vpliv. 41/Kdaj se bodo posledice pojavile je odvisno od tega, kdaj se je nasilje dogajalo, koliko časa je trajalo in v kakšni obliki.

42/V otroštvu se posledice kažejo kot motnje pozornosti, otroci agresivno reagirajo na konfliktno situacije ali so čustveno otopeli. 43/Lahko se pojavijo tudi fizični znaki, kot so zanemarjenost, pre ali pod hranjenost, podplutbe ipd.

V mladosti že lahko nastopijo resnejše težave, ki se lahko nadaljujejo ali celo stopnjujejo v odraslo dobo. 44/Značilne so težave v medsebojnih odnosih, povečana potreba po pozornosti, motnje razpoloženja in hranjenja, motnje spanja, panični napadi, motnje osebnosti, idr. 45/Žrtve tekom nasilja oblikujejo obrambne mehanizme, ki jih uporabljajo tudi kasneje v življenju, ko se znajdejo v situaciji, ki jih spomni na nasilje, ki se jim je dogajalo. 46/Ti obrambni mehanizmi pa niso vedno primerni (agresija, odmaknjenost...).

V odrasli dobi poleg naštetih lahko 47/nastopijo še težave v partnerskih odnosih in v spolnosti. V partnerskih odnosih žrtve 48/pogosto ponavljajo vzorce iz matične družine, ki se v njih pojavljajo nezavedno. 49/Težave v spolnosti nastopijo predvsem pri tisti žrtvah, ki so bile žrtve spolnega nasilja.

8. **Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilje na področja življenja:**

- **izobraževanje (*katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...*)?**

Odvisno v katerem obdobju ima oseba izkušnjo nasilja (50/v otroštvu je posledica lahko nižja izobrazba, če se zgodi v odrasli dobi, to ni nujno).

Poznamo tudi žrtve, ki so bile po izobrazbi doktorji. 51/Nekateri želijo pozornost preusmeriti na svoje dobre rezultate in stremijo k odličnosti, drugim je popolnoma vseeno. V večini primerov pa 52/doma nimajo podpore predvsem zato, ker se toliko dogaja in je skrb za šolo potisnjena stran, vsaj dokler ne pride do vidnih težav.

- **odnosi z drugimi ljudmi (*kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...*)?**

Lahko 53/so manj zaupljivi, iščejo ljudi s podobnimi izkušnjami. 54/Za navezovanje stikov potrebujejo veliko časa, po drugi strani pa se 55/lahko

dobro počutijo v središču pozornosti. 56/Od odnosov pričakujejo predvsem iskrenost, zaupanje in medsebojno pomoč.

- **socialna mreža (koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...)?**

Žrtve nasilja imajo 57/navadno šibko socialno mrežo. Ta je 58/sestavljena iz njihovih bližnjih in prijateljev, ki jim zaupajo in navadno poznajo njihovo situacijo oz. življenje. Nanje 59/lahko računajo, ko potrebujejo pomoč.

- **zaposlovanje oz. delo (ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...)?**

Zelo različno. 60/Žrtve so lahko zaposlene na uveljavljenih mestih, prejemajo dobro plačilo in se z njim preživljajo. 61/Lahko pa so nezaposlene (bodisi ker nimajo izobrazbe, so izgubile službo) in živijo od socialne podpore, ali pa so odvisne od partnerja.

- **odnosi z matično družino (so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...)?**

62/Odvisno je od obdobja, ko se je nasilje dogajalo, nad kom in kakšen vpliv je imajo. V določenih primerih, v katerih so se razmere uredile, 63/imajo družine lahko zelo dober odnos. 64/Slab odnos oz. odnos brez stikov pa je predvsem pri tistih, ki odnosa niso uredili, niso poiskali pomoči oz. v proces niso vložili dovolj truda. 65/Razumeti moramo tudi, da v nekaterih družinah odnos ni več mogoč, saj so rane žrtev prehude.

- **partnerski odnosi (ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...)?**

Pogosto je 66/zaznati podobnosti med storilcem nasilja in partnerjem, ki si ga poišče oz. izbere žrtev. Velikokrat se 67/zgodi, da je tudi partner nasilen, da se žrtev ne znebi svoje vloge iz otroštva in jo obdrži tudi v svoji partnerski zvezi. Tako lahko 68/zapusti nasilnega partnerja, a vendar se pri drugem partnerju nasilje spet ponovi. Od odnosa 69/pričakujejo predvsem varnost, ljubezen in pripadnost, to kar jim je v času nasilja primanjkovalo.

- **splošen odnos do nasilja (kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?**

Pri žrtvah 70/zaznavamo visoko toleranco do nasilja, občutek krivde, zanikanje, potenciranje, potlačevanje, miselni pobeg, idealizacijo, obračanje proti sebi, projekcijo, regresijo.... 71/Nasilja ne dojemajo takega, kot v resnici je.

- **zaupanje do ljudi (ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...)?**

Zaupanje je 72/odvisno od izkušenj in ljudi, s katerimi vstopajo v odnose. Do njega 73/lahko pride zelo hitro, če se ob osebi počutijo varno ali je bila mogoče tudi sama žrtev nasilja. 74/Če pa je njihovo zaupanje izdano, se ta čas neprimerno podaljša. 75/S samim stikom z ljudmi ponavadi nimajo težav, ko pa je treba odnose poglobiti, je za vse skupaj potrebnega več časa.

9. Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?

76/To lahko dosežemo z odpravo motenj in urejanjem odnosov, ter učenjem drugačnega stila življenja. 77/Zelo pomembno je tudi, da pristojne organizacije sodelujejo med seboj. Le tako se žrtvam lahko nudi celostna podpora in pomoč.

Potrebno je:

- 78/Razviti varen odnos (npr. s terapevtom), ki je povezovalen, varen, vključujoč in s katerim uravnava intenzivna čustva.
- 79/Soočenje s posledicami nasilja. 80/Priznati morajo, da se je zgodilo, pripovedovati o tem, se spominjati in podoživljati, izražati potlačena čustva, rahljati obrambne mehanizme.
- 81/Spremeniti vzorce čustvovanja, mišljenja in ravnanja (doseganje bolj umirjenega čustvovanja, krepitev čustvene stabilnosti, spremembe prepričanj, učenje komunikacije)
- 82/Osebnostno rasti in se razvijati. Spremeniti je potrebno življenjski slog, žrtev se mora osamosvojiti.

83/Dejavniki, ki pogojujejo okrevanje žrtev so različni. Mednje štejemo osebnostno strukturo, občutek za realiteto, občutek lastne vrednosti (koliko se cenijo), sposobnost komuniciranja (ali čuti potrebo po pripovedovanju), kapaciteta za

odnos (ali bo zmogla), nivo obramb, kontrolo impulzov (kako se čustveno odziva) in zmožnost čustvenega uravnavanja.

Ne smemo pozabiti tudi na to, 84/da otroci, ki niso vzpostavili varne navezanosti, te težave občutijo tudi v odrasli dobi.

10. Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju. Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?

85/Žrtve navajajo: suportivno okolje po travmatski izkušnji, socialno mrežo, delovno zmožnost, zmožnost zaposlitve, finančno neodvisnost, urejenost življenjskih pogojev, motivacijo ...

11. Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo poskusili preprečiti oz. ga prijavili?

86/V družbi je še vedno zelo visoka toleranca do nasilja in pot do ničelne tolerance je dolga. 87/Obstaja neko splošno prepričanje, da je družina polje zasebnosti, kamor država naj ne bi posegala. Zakon o preprečevanju nasilja v družini je samo podlaga za strokovne delavce. 88/Nevladne organizacije in CSD imamo pomembno vlogo pri ozaveščanju javnosti, odkrivanju zlorab in učinkovitem načrtovanju pomoči. 89/Menim, da bi bilo potrebno s ponudbo preventivnih programov, učenjem nenasilnega vedenja, obujanju vrednot, treningi socialnih veščin pristopiti že v osnovnih šolah, kar bi v začetku predstavljalo izziv.

90/Morda več sodelovanja z mediji v smislu ozaveščanja, aktivno povezovanje z NVO pri pripravi programov. 91/V šolah za starše spregovoriti o pomembnosti medsebojnih odnosov, prepoznavanju nasilnega vedenja, možnostih sprememb vedenja, dolžnosti prijavljanja (odgovornost posameznika za nenasilno družbo, zdrave odnose). 92/Torej usklajeno in odločno delovanje vseh institucij (sociala, šolstvo, zdravstvo, sodstvo, policija), jasna pravna podlaga in dosledno izvajanje, preventivne dejavnosti, ozaveščanje, kaznovanje povzročiteljev in pomoč za spreminjanje vedenja, ustrezna in celostna pomoč žrtvam, sprotno odzivanje sistema na nove pojave in nove predpise.

12. Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

Menim, da 93/nekateri strokovnjaki, šolstvo, vrtci še vedno ne opravljajo svojih nalog v zvezi z dolžnostjo prijavljanja suma kaznivega dejanja nasilja v družini, 94/se ne želijo izpostavljati, minimalizirajo nasilna ravnanja in so nekritični do svoje

odgovornosti in nadaljnjih posledic pri žrtvah nasilja (dolga pot do prijave, usmeritev žrtve in obravnave). S spremembami in dopolnitvami Zakona o preprečevanju nasilja v družini je narejen korak naprej v smislu širjenja definicij družinskih članov in širitve definicije nasilja v družini. V zakonu je opredeljena prepoved telesnega kaznovanja otrok s strani staršev, ki je pomembna z vidika siceršnje prakse v različnih državah po svetu. 95/Konkretno bi pohvalila naše sodelovanje in odzivnost policije, šolstva in zdravstva pri prav vseh obravnavah nasilja, kadar gre za multidisciplinarne time in izvajanje načrta pomoči. Po potrebi smo žrtvi vsi na voljo in o nadaljnjih korakih se vsi vpleteni sproti obveščamo. Menim, da le na tak način damo žrtvi sporočilo, da ni sama, da se jo jemlje resno, da se jih prisluhne, ter ob tem nudi vso potrebno pomoč in podporo, ki jo potrebuje.

8.3.7. DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO (DNK) (C)

1. Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvam nasilja oz. pomoči le tem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?

Društvo za nenasilno komunikacijo se 1/ukvarja s preprečevanjem in ustavljanjem nasilja v družini in družbi, zmanjševanjem posledic nasilja ter širjenjem principov nenasilne komunikacije. Pri delu z žrtvami nasilja društvo 2/pristopa celostno, zato poleg 3/programov za pomoč in krepitev moči žrtev nasilja izvaja tudi programe za delo z osebami, ki nasilje povzročajo, da bi s tem povečala varnost žrtev nasilja.

Društvo pri svojem delu z žrtvami nasilja 4/deluje in sodeluje s centri za socialno delo, policijo, tožilstvi, sodišči in drugimi organi države ter organizacijami, saj verjamemo, da 5/morajo vse organizacije in institucije skupaj delati v smeri varnosti žrtev nasilja.

2. Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?

Društvo žrtvam nasilja 6/nudi individualno svetovalno pomoč, telefonsko informacijsko-svetovalno pomoč na področju nasilja in informacijsko-svetovalno pomoč preko elektronske ali navadne pošte, socialno zagovorništvo, spremstvo na institucije, pravno svetovanje in možnost umika v varno hišo za ženske in otroke, žrtve nasilja, ter varno namestitev za ženske in otroke, žrtve nasilja. 7/Nudi tudi individualno svetovanje za žrtve spolnega nasilja, individualno pomoč otrokom in

mladim, ki imajo izkušnjo nasilja v obliki druženja ter individualnega svetovalnega dela, ter razne delavnice za krepitev moči žrtev nasilja in skupine za samopomoč. Društvo 8/izvaja tudi preventivne in interventne delavnice ter izobraževanja na šolah in v drugih institucijah. Vsi 9/programi društva za pomoč žrtvam nasilja so brezplačni.

10/Svetovalni proces in delo z uporabnicami je vedno prilagojen potrebam in željam posameznice. Od tega je 11/odvisno, koliko časa bo posameznica v program vključena in katere programe bo izbrala. Nekatere ženske pridejo le nekajkrat, nekatere pa so lahko v različne programe vključene tudi nekaj let.

- 3. Ali kot strokovnjaki na tem področju lahko opredelite posledice nasilja v družini v otroštvu, ki jih imajo žrtve kasneje v življenju? Kako samo nasilje v otroštvu vpliva na njihovo nadaljnje življenje (nasilje v partnerski zvezi, mladostniško prestopništvo, ali žrtve same postanejo nasilne, se trudijo preprečevati nasilje ...)?**

12/Nasilje ima številne in pogosto zelo hude posledice za otroka, ki ga doživlja ali ga je doživel. Same 13/posledice so odvisne od več dejavnikov, na primer 14/od značilnosti zlorabe, odziva okolice na zlorabo, odziva pristojnih institucij, podpore otrokove socialne mreže ter osebnostnih značilnosti otroka ter drugih okoliščin. Če je 15/zloraba dolgotrajnejša, so praviloma tudi posledice hujše in bolj daljnosežne. Posledice nasilja nad otrokom se 16/pogosto odražajo tudi v odraslosti. Oseba, ki je v otroštvu doživljala nasilje, 17/ima lahko nizko samopodobo, neprizanesljivo samokritiko, težave z zaupanjem, varnostjo in intimnostjo, prekoračevanje osebnih mej zavoljo sprejetosti, izolacija, občutki krivde, pretirana lojalnost, ne sprejemanje pohval, ne prepoznavanje svojih želja in potreb, perfekcionizem, pretirano iskanje potrditve, močna potreba po nadzoru, povečana možnost za doživljanje ali povzročanje nasilja v sekundarni družini.... Potrebno je upoštevati, da se otrok na doživeto nasilje lahko odzove tudi na druge načine.

18/Ni nujno, da so posledice nasilja pri otroku prisotne njegovo celotno življenje ali da segajo v vse pore njegovega življenja. Z 19/ustreznim ukrepanjem lahko otroku pomagamo, da bo kljub izkušnji nasilja živel kakovostno in zadovoljno življenje.

4. Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.)?

20/Nekatere zgodbe imajo ugoden razplet, s hitro rešenimi postopki; 21/nekateri povzročitelji pridejo večkrat, ko ponovno začnejo povzročati nasilje do druge partnerke, ali pa jim je v istem razmerju vročena nova prepoved približevanja. 22/Nekaj povzročiteljev nasilja obiskuje program več zaporednih ciklov (več let) zaradi lastne motivacije oz. ker pogostokrat izpostavijo neko težavo in si želijo pomoči, mnenja. 23/Nekateri pridejo ponovno po večletnem premoru, saj so ponovno povzročali nasilje v drugem odnosu in dobili navodilo obiskovanja.

Včasih se zgodi, da je žrtev zapustila partnerja in je prenehala prihajati na svetovanje, potem pa se je nasilje z njegove strani spet začelo pojavljati in je morala v varno hišo. 24/Uporabnice, nameščene v varnih hišah se pogosto vključijo v druge programe, kot so npr. skupine za samopomoč, delavnice asertivnosti ...

5. Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju ter preprečevanju posledic? Zakaj?

V Društvu za nenasilno komunikacijo smo si ob ustanovitvi zadali tri osnovna načela:

- Dolžnost vseh je preprečevati nasilje in delovati v smeri povečevanja varnosti žrtev.
- Za nasilje je odgovorna izključno oseba, ki nasilje povzroča.
- Nasilje je naučeno vedenje. Vsak se lahko nauči nenasilne komunikacije.

Društvo svoje programe in dejavnosti organizira v luči teh načel in 25/s programi za delo z žrtvami in s povzročitelji nasilja neposredno vpliva na preprečevanje nasilja in povečevanje varnosti žrtev nasilja.

Z istim namenom Društvo 26/opozarjanja tudi na delovanje nekaterih strokovnih služb, ki nasilja pogosto ne vidijo kot resen problem ali ga vidijo kot del drugega problema, na primer alkoholizma ali revščine. Ukrepi strokovnih služb, ki nasilja ne obravnavajo kot problem, ki zahteva posebno pozornost, žrtev nasilja še bolj ogrozijo in ji povzročajo občutke krivde. S tem zmanjšajo možnosti, da bi se nasilje prenehalo.

27/Organizacije, ki se ukvarjajo z nasiljem v družini, so pomemben člen, ker povečujejo in zagotavljajo varnost, za katero žrtev nasilja, kljub mnogim poskusom večinoma sama ne more poskrbeti. V nekaterih primerih organizacije

28/pripomorejo tudi k temu, da nasilje ne ostane zakrito ter dajo glas žrtvam nasilja, ki zaradi posledic nasilja ne zmorejo ustrezno uveljaviti svojih pravic ali moči.

Pomemben del preprečevanja nasilja in pomoči žrtvam nasilja so tudi 29/programi dela s povzročitelji nasilja, ki jih nudi Društvo, saj z delom s povzročitelji nasilja v družini povečuje varnost žrtev nasilja. 30/V programih dela s povzročitelji nasilja nudimo povzročiteljem t. i. Training socialnih veščin za osebe, ki povzročajo nasilje, ki dopolnjuje obstoječi sistem sankcioniranja povzročiteljev nasilja. Temelji na prepričanju, da je povzročanje nasilja posledica zavestne in namerne odločitve posameznika, da bo z nadzorovanjem in zlorabo moči (uporaba katerekoli vrste nasilja) jemal moč drugi osebi. Dolžnost družbe in države je, da poda jasno sporočilo o nedopustnosti povzročanja nasilja. To lahko državne institucije storijo tudi z napotitvijo povzročiteljev v ustrezne programe, kjer se soočajo z zahtevo, da prenehajo povzročati nasilje ter s posledicami svojega nasilnega vedenja.

Ena izmed prednostnih nalog programa je 31/povečevanje varnosti žrtev, saj se 32/povzročitelji nasilja v programu soočajo s sprejemanjem lastne odgovornosti za povzročeno nasilje, učijo novih socialnih veščin in prepoznavanja svojih čustev ter vedenja.

Pomembno se nam zdi tudi 33/osveščanje širše javnosti, zato Društvo ponuja tudi delavnice in izobraževanja na institucijah in šolah ter je aktivistično dejavno, saj s tem prispeva k zmanjševanju nasilja tudi preventivno.

6. Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?

Pomembni vidiki pri zaščiti žrtve so 34/učenje prepoznavanja raznih oblik nasilja; sporočilo, 35/da žrtev nasilja ne išče odgovornosti za doživljanje nasilja pr sebi; 36/kontinuirano delo z žrtvami nasilja in povzročitelji nasilja; 37/povezovanje z več institucijami, ki lahko pripomorejo h krepitvi moči žrtve nasilja; 38/finančna stabilnost žrtve nasilja (pomoč pri premagovanju morebitne finančne stiske); 39/močna socialna mreža; 40/možnost, da žrtev nasilja predela svojo izkušnjo in da dobi jasna sporočila o tem, kdo je odgovoren za nasilje; 41/možnost krepitve moči in učenja asertivnosti; 42/razumevanje, neobsojanje, nemoraliziranje, spoštljiv in nepokroviteljski odnos.

7. S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem (strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...)?

42/Soočajo se s celotno paletno čustev, 43/odvisno od specifik zlorabe, dolgotrajnosti postopkov, osebnosti posameznice ali posameznika, zgodovine odnosa, prepričanij, morebitne finančne odvisnosti...

Posledice doživljanja nasilja se lahko kažejo v 44/pretirani samokritičnosti in občutku lastne krivde in sramu, ko ima žrtev partnerja še vedno rada; 45/občutki manjvrednosti, nesposobnosti, nemoči, nezaupanja, strahu zaradi posledic nasilja in podrejenega položaja v razmerju... 46/čustva so zelo povezana s tem, koliko moči ima žrtev nasilja v odnosu in v postopku prekinitve odnosa.

8. Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo (obdobja otroštva, adolescence, odraslosti)?

Deloma je odgovor na vprašanje podan že v odgovoru na vprašanje št. 3. 47/Nasilje pa ima številne posledice na človeka, ki se kažejo od samega začetka doživljanja nasilja ter praviloma v vseh obdobjih človekovega življenja, ne samo v otroštvu.

48/Posledice so zelo raznovrstne in odvisne od velikega števila dejavnikov. Zgolj nekatere 49/splošne posledice nasilja, ki ga doživlja otrok, so slabše zdravstveno stanje, psihosomatska obolenja, akutne ali kronične bolezni, glavoboli, številne motnje, slabši zgodnji razvoj možganov...

50/V obdobju adolescence in odraslosti so nekatere splošne posledice poleg zgoraj naštetih, ki ne prenehajo, tudi zloraba alkohola in drugih psihoaktivnih substanc, povzročanje kaznivih dejanj, agresivni izbruhi, samopoškodbeno vedenje, strah pred dotikom in intimnostjo, samomorilna vedenja, 51/pretirano navidezno odraslo vedenje, pretirano otroško vedenje, rizična vedenja, pomanjkanje socialnih veščin, pasivnost, izolacija, zmanjšana delavna storilnost, 52/težave pri vzpostavljanju stabilnih odnosov, pretirana podredljivost, težave pri spoštovanju osebnih mej, težave v duševnem zdravju, pretiran občutek strahu, 53/prevzemanje odgovornosti za nasilja, ki ga povzročajo drugi, strah pred izgubo ljubezni, slaba samopodoba, občutek nesposobnosti, apatičnost, pretirana potreba po varnosti, 54/učne težave in težave s spominom, pretirano sanjarjenje, depresija, pogosta jeza, nihanje razpoloženja...

9. Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilja na področja življenja:

- **izobraževanje (katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...)?**

Nasilje ima številne 55/posledice, ki vplivajo na učenje, motivacijo ter druge dejavnike, ki vplivajo na izobraževanje. Pogosto so 56/posledice nasilja strah ali odpor do šole (vrstniško nasilje), depresija, težave s spominom in koncentracijo, občutek nesposobnosti, nizka motivacija, pomanjkanje samoiniciativnosti, manjša učinkovitost pri delu...

- **odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...)?**

56/Posledice nasilja se med drugimi kažejo v težavah pri zaupanju, intimnosti, vzpostavljanju stabilnih odnosov z ljudmi, 57/pretirano izolacijo in umikom vase, pomanjkanjem socialnih veščin, v težavah pri spoštovanju osebnih mej, 58/slabo samopodobo, nihanjem razpoloženja. 59/Mnoge posledice, tudi neomenjene, vplivajo na odnose z drugimi ljudmi.

- **socialna mreža (koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...)?**

60/Podobno kot pri odnosih z ljudmi. 61/Praviloma je pri žrtvah nasilja socialna mreža manjša ali skoraj nična zaradi nadzora nad žrtvijo nasilja, omejevanja njenega socialnega prostora ter neenakomerno razporejene moči v razmerju. K 62/temu botruje tudi strah pred nasiljem, saj se lahko žrtev nasilja zaradi strahu izolira in ne vzpostavlja stika z drugimi osebami v njenem življenju.

- **zaposlovanje oz. delo (ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...)?**

Poleg že omenjenih posledic 63/na zaposlovanje vpliva tudi omejevanje in nadzor nad žrtvijo nasilja, prepovedovanje zaposlovanja, 64/omejevanje socialne mreže in pridobivanja kompetenc.

- **odnosi z matično družino (so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...)?**

Poleg že omenjenih posledic nasilja 65/je žrtev nasilja pogosto »odrezana« od svoje matične družine ali je interakcija med žrtvijo nasilja in matično družino omejena. 66/Pomemben je tudi odnos matične družine do žrtve, ki doživlja nasilje.

- **partnerski odnosi (ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa**

pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...)?

67/Na partnerske odnose vplivajo skoraj vse posledice doživljanja nasilja.

68/Težko je opredeliti bolj specifično.

- ***splošen odnos do nasilja (kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?***

Na splošen odnos do nasilja prav tako vpliva vrsta posledic nasilja; 69/žrtev nasilja v otroštvu lahko slabše prepozna nasilje ali 70/pogosto za doživeto nasilje išče razloge v sebi.

- ***zaupanje do ljudi (ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...)?***

Posledice 71/nasilja vplivajo na nezaupanje, izolacijo žrtve nasilja, strah pred vzpostavljanjem stabilnih odnosov in povezovanjem z ljudmi.

10. Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?

72/Vsaka izkušnja nasilja ostane, 73/je pa pravočasno in ustrezno ukrepanje, ki vključuje tudi odziv različnih organov in institucij in delo s povzročiteljem nasilja zelo pomembno za krepitev moči in odpravljanje posledic nasilja. V samem postopku preprečevanja posledic nasilja je 74/zelo pomemben tudi odziv javnosti ter socialne mreže, t.j. sporočil, ki jih žrtev nasilja dobi od svojih bližnjih, prijateljev, kolegov, javnosti.

11. Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju? Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?

Najpogostejši viri moči, ki pomagajo žrtvam nasilja, so: 75/socialna mreža (sorodniki, sodelavci, sosedi, svetovalci, terapevti, zdravniki: dobra sporočila s strani socialne mreže, podpora, zaupnost.); 76/pozitivne izkušnje iz preteklosti; poznavanje lastnih močnih strani in šibkosti ter 77/finančna stabilnost.

12. Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo, poskusili preprečiti oz. ga prijavili?

Za zmanjšanje tolerance do nasilja 78/je nujno zavzeti in širiti ničelno toleranco do nasilja; to vključuje družbena sporočila o ničelni toleranci in nedopustnosti nasilja, ki morajo biti jasna in prisotna povsod. 79/Za nasilje je vedno odgovoren tisti, ki nasilje povzroča in si s tem daje dovoljenje za uporabo nasilja. 80/Nasilje nikoli ne smemo opravičiti s kakršnim koli ravnanjem žrtve, saj imamo vedno izbiro.

81/Kljub temu, da obstajajo dejavniki tveganja, ki vplivajo na povzročanje nasilja, ti dejavniki nikakor ne smejo vzeti odgovornosti povzročitelju.

Velik 82/vpliv na to ima intervencija vseh pristojnih državnih institucij, k s svojim delovanjem pritrdi temu sporočilu in daje jasno sporočilo o ničelni toleranci do nasilja.

83/Mnogi z nasiljem prenehajo, ko dobijo jasno sporočilo, da njihovo ravnanje ni le nedopustno, temveč tudi kaznivo dejanje. Pri preprečevanju nasilja 84/je tako ključen ustrezen odziv okolice na vsak konkreten dogodek nasilja.

Pomembno se je 85/zavedati, da lahko vsak od nas prispeva svoj delež k temu cilju. Nekateri načini prispevanja k zmanjšanju nasilja so sledeči:

1. 86/Informirajte se o nasilju, tako ga boste lažje prepoznali in vedeli, kako ravnati.
2. 87/Če imate otroke, jih vzgajajte nenasilno.
3. 88/V medosebnih odnosih ne uporabljajte nasilnih vedenj. Ne zlorablajte svoje moči nad drugimi.
4. 89/Kadar opazite nasilje, ga ne ignorirajte. Prijavite ga na pristojni center za socialno delo ali policijsko postajo.
5. 90/Kadar ste priča izbruhu nasilja, pokličite 113.
6. 91/Lahko postanete prostovoljka ali prostovoljec Društva za nenasilno komunikacijo.
7. Del svoje dohodnine lahko namenite DNK ali drugim organizacijam za pomoč žrtvam nasilja.
8. 92/Če ste najemodajalka ali najemodajalec, dajte prednost ženski, ki je morala zaradi nasilja zapustiti svoj dom.
9. 93/Če ste delodajalka ali delodajalec, razmislite o možnosti, da zaposlite žrtev nasilja.
10. 94/Stvari, ki jih ne potrebujete, podarite žrtvam nasilja

13. Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

95/Dobro je, da je vzpostavljen sistem, ki deluje in nam omogoča delovanje (kazenske sankcije, naporitev v program, sodelovanje s centri za socialno delo in policijo..).

Nekateri sistemski problemi so: 96/neenotno delovanje raznih institucij (različna sporočila žrtvam in povzročiteljem nasilja, različne prakse..) – 97/potreben je bolj koordiniran pristop; 98/regijska dostopnost programov pomoči je ponekod prešibka; financiranje programov je velikokrat šibko - ni prioriteto; 99/premajhna

izobraženost o specifikah in dinamiki nasilja v družini v institucijah, ki vstopajo v stik z žrtvami in povzročitelji; 100/pomanjkanje specializirane pomoči za žrtve in povzročitelje s težavami v duševnem zdravju, izkušnje spolnega nasilja,... 101/ter premalo vlaganja v preventivne programe, ki so zelo šibko financirani.

8.3.8. KRIZNI CENTER ZA OTROKE PALČICA (KCO PALČICA) (D)

1. Kakšna je vloga vaše organizacije pri delu z žrtvami nasilja oz. pomoči le tem? Kakšno je vaše poslanstvo na tem področju?

Krizni center za otroke, ravno zaradi tega, ker je 1/edini krizni center za otroke v Sloveniji ima pri tem najbolj pomembno vlogo. V tem, da so 2/otroci, ki so življenjsko ogroženi oz. katerih starši ne izpolnjujejo, nekako minimalnega starševstva, lahko končno umaknjeni in so na varnem, toliko časa, toliko kolikor se potrebuje, da se za njih najde neka konstantna rešitev, ki je v njihovo korist. Včasih, ko še ni bilo Palčice, so te otroke nameščali v rejniške družine, ki so bile proste v tistem trenutku (kar niti slučajno ne pomeni, da so bile kompatibilne za te otroke) ali pa celo v bolnice. CSDji niso imeli toliko časa, kot ga imajo sedaj, da najdejo za otroka resnično najboljšo rešitev, ki je tudi dolgoročna. *Povzemam: Poglavitna vloga Palčice je, umik ogroženih otrok v varno okolje. Seveda. 4/Umik v varno okolje, kjer otrok začuti, kaj je varno okolje, se odpočije in končno zaživi nekako normalno življenje* - brez konstantnega stresa, 5/pravzaprav otroci v Palčici doživijo pozitiven stres. Spoznajo kako družinsko življenje sploh poteka. Na začetku, ko otroci pridejo k nam, nam v resnici ne verjamejo, da se otrok ne tepe. Ne poznajo drugačnega načina komuniciranja in vzgoje. Omeniti moram, da so 6/otroci v Palčico nastanjeni predvsem zaradi fizičnega nasilja in na drugem mestu hude zanemarjenosti.

2. Katere oblike pomoči oz. storitve nudite žrtvam nasilja? Koliko časa jih obravnavate?

Po pravilniku so 7/otroci pri nas lahko do 21 dni, s tem, da teh 21 dni velja samo na papirju. Če omenim samo letošnje poletje, so otroci pri nas že po več mesecev. Vedno večji problem so postale tudi rejniške družine, tako da bo večina otrok, ki so letos poleti nameščeni v Palčici, potem nastanjenih v zavode. *V kakšne zavode pa se kasneje namesti najmlajše?* Ker so pri nas nastanjeni otroci od 0 do 6 let

(kadar gre za brate in sestre, pa sprejmemo tudi starejše) bodo kasneje nastanjeni v zavod Malči Belič, triletnica, ki pa je tako hudo telesno in čustveno poškodovana, da zanjo v Sloveniji ni primerne rejniške družine, pa bo nastanjena v zavod Dobrna. Ima tudi hudo obliko avtizma, zaradi česar ji je še težje najti ustrezne skrbnike. *Kaj pa same oblike pomoči? Katere uporabljate?* 8/Kadar gre za res hude zlorabe (govorim o spolnih zlorabah, hudem fizičnem nasilju), potem se otroke v dodatno obravnavo vključi ko so že v varnem okolju. Tu je pomembno poudariti, da 9/ne takoj na začetku, ko so nastanjeni v Palčico, saj mora otrok najprej nekje pogrnati korenine, začutiti varnost, da se lahko umiri. Karkoli početi prej je nesmiselno. Spominjam se lanskoletnega primera, ko je oče umoril mamo, otroka so nastanili pri nas. Deklica si je v začetku, kljub smrti matere, oddahnila, da je oče v zaporu, saj je bilo to nasilje njej tako nevzdržno. Vsako noč se je bala za življenje, saj je oče blaznel z noži in ves čas grozil in si je kljub temu, da je zaradi tega izgubila mamo oddahnila, saj je vedela, da je te agonije konec. Če nadaljujem s tem primerom smo se pogovorili tudi s strokovnjaki, prisluhnili smo tudi njej (imela je že 9 let) in povedala nam je kaj si želi in v bistvu, si takrat niti ni želela pogovora o tem. "Pustili" smo jo in deklica se je v nadaljnjo terapevtsko pomoč vključila šele po pol leta. Sedaj je v krasni rejniški družini, ki ji še naprej omogoča okrevanje. Tudi mi smo ji 10/dali to možnost a smo vseeno upoštevali, kar si je ona želela. 11/Otroci torej potrebujejo predvsem čas in seveda varnost. *Povzemam: Najpomembnejša je torej varnost. Otroku je potrebno dati čas in seveda upoštevati njegove potrebe.* 12/Razlikovati moramo med posameznimi primeri. Otroci so različno stari in če že zelo majhnega otroka namestimo v primerno rejniško družino, ki se odziva na njegove potrebe, potem je možno, da otrok terapij sploh ne potrebuje. 13/Prej, ko otroku pomagamo, boljše je. 14/Otroci naj bi do 7 leta dogajanje ponotranjili, zato je to obdobje odločilno. 15/Pozornost moramo zato nameniti puberteti, ki je obdobje, ko težave iz otročja "butnejo" na plano in takrat lahko rečemo, da imajo starši in/ali rejniki zadnji popravni izpit. V puberteti imamo možnost, da marsikaj popravimo in takrat se mi zdi smiselno, da v primeru simptomov kot so huda utrujenost, brezvoljnost, agresija, ipd. trajajo več kot 14 dni, 16/poiščemo terapevtsko pomoč. Seveda so najstniki med seboj različni a vseeno ko simptomi trajajo več časa, lahko govorimo o depresiji, hudi tesnobi... in takrat najstnik potrebuje pomoč. Na tem mestu moram žal povedati, da je 17/zelo slabo urejeno nudenje terapevtske pomoči. Čakalne dobe so zelo dolge, mladostniki na obravnavo čakajo tudi pol leta ali več, predvsem pa je terapevtov, glede na potrebe, veliko premalo. O tem je potrebno govoriti.

3. **Ali kot strokovnjaki na tem področju lahko opredelite posledice nasilja v družini v otroštvu, ki jih imajo žrtve kasneje v življenju? Kako samo nasilje v otroštvu vpliva na njihovo nadaljnje življenje (nasilje v partnerski zvezi, mladostniško prestopništvo, ali žrtve same postanejo nasilne, se trudijo preprečevati nasilje ...)?**

18/Nasilje nekako vedno rodi nasilje. Palčica je zelo, zelo pomembna ravno zaradi tega, ker je 19/namenjena najmlajšim, v tem najbolj občutljivem obdobju. In če takrat otroka odvzamemo staršem in ga damo v neko varno okolje je to zanj zelo pomembno. Če mu že samo v Palčici 20/pokažemo, da je lahko drugače in kaj zares pomeni varno okolje, pomeni, da je ta otrok dobil, poleg stvari zaradi katerih je bil odvzet, tudi drugo plat. Potem nekako ponotranji tudi to. Ravno zaradi teh dobrih izkušenj, ki jih dobi v Palčici, 21/lahko kasneje v življenju poišče tudi pomoč, če bi ugotovil, da je njegov način reševanja situacij napačen. 22/Ko poišče pomoč, se mu šele lahko pomaga. Če pa 23/otrok ne dobi ustrezne pomoči in je v nasilnem okolju pa to ponotranji in drugačnega načina ne pozna in niti ne išče pomoči. Nasilje mu je žal najbolj normalno. 24/Kar ponotranjiš, te spremlja celo življenje. 25/Glede razpleta življenj otrok, ki so bili žrtev nasilja v družini o primerih iz Palčice ne morem govoriti, saj obstaja "šeše" 10 leto. Otroci nastanjeni pri nas so tako majhni, da teh statističnih podatkov še nimamo. Vem pa zagotovo, iz medijev in iz mojega dela na CSD, da otroci, ki so bili fizično zlorabljeni, seveda da to potem kasneje v življenju uporabljajo kot edini mehanizem. Drugega niso navajeni, drugega ne poznajo. *Mogoče se raje osredotočiva na vaše delo na CSD. Kakšne so izkušnje.* Absolutno obstaja vzorec povezave med nasiljem v otroštvu in kasnejšim nasiljem najprej v mladosti in kasneje v odrasli dobi. 25/To kar dobimo v otroštvu nas zaznamuje in kasneje tako delujemo. Tu ne govorimo samo o nasilju ampak o vseh vzorcih, ki jih prejmemo v otroštvu in kasneje uporabljamo. Seveda pa to ni pravilo. Ravno zato poudarjam 26/pomembnost Palčice, ki omogoča, da se vzorci spremenijo in se ne prenašajo v nadaljnje življenje.

4. **Kakšne so vaše izkušnje (razplet primerov, ki ste jih obravnavali)? Ali ste iste žrtve obravnavali večkrat (npr. najprej nasilje v družini, nato njih kot nasilneže, ali njihove otroke kot žrtve nasilja ipd.)?**

27/O izkušnjah in razpletih ni mogoče govoriti, saj KCO Palčica obstaja šeše dobrih 9 let. Ker gre za krizni center za otroke, sprejemamo otroke od 0 do 6 let, zato je za zaključke še prezgodaj. 28/Niti nimamo podatkov o tem, kaj se z otroci dogaja kasneje, razen če se vrnejo k nam.

5. Ali menite, da je vaša organizacija pomemben člen pri preprečevanju nasilja in pomoči žrtvam pri okrevanju ter preprečevanju posledic? Zakaj?

Palčica je 29/zelo pomemben člen. Ko danes govorim s 30/CSD-ji mi večkrat omenijo, da ne vedo, kako so sploh funkcionirali brez Palčice. Že prej sem omenila problematiko nameščanja otrok v preteklosti, ko so jih nameščali v bolnice ali v tistem trenutku proste rejniške družine. Skratka, 31/prej kot je otrok umaknjen iz škodljivega okolja in prej ko se prekine krog nasilja oz. zlorab in zanemarjanja, manjša škoda je. Kot sem omenila že prej nas 32/obdobje do 6 oz. 7 leta najbolj zaznamuje in prej ko je otrok na varnem, lažje mu bo. Palčica je ravno zato pomembna, saj 33/otrok v njej dobi izkušnjo, kakšno je lahko otroštvo. Da je to obdobje brezskrbnosti, spoštljivega odnosa, nenasilja, obdobje v katerem je blazno pomembna varnost in vse to otrok v Palčici dobi. In predvsem to, 34/da so otroci lahko otroci. Zato otroke najprej 35/razbremenimo krivde, saj otroci, ki so pri nas nameščeni mislijo, da je prav, da so bili tepeni in razlagajo, da se jim je to dogajalo, ker so bili poredni. Otrokom je potrebno razložiti, predvsem pa pokazati, kako je potrebno pravilno ravnati. 36/Otroci pri nas vidijo, kako poteka normalno življenje in to lahko ponotranjijo zase, zato smo tako zelo pomembni. Obenem pa ima 37/pristojni CSD čas, da za otroke najde primerno rešitev. Zelo pomembno je, da bi se te situacije razrešile v 21 dneh, saj je to čas, ko se otroci čustveno navežejo in je ponovni odhod zanje stres, v določenih primerih lahko na otrocih pusti tudi posledice. Zaradi tega se trudimo, da se rešitev najde v tem času, vseeno pa velikokrat to ni možno. V tistih primerih je otrok pač dlje časa nastanjen pri nas, saj je najbolj važno, da se zanj najde primerna namestitvev.

6. Kaj po vašem mnenju žrtve nasilja najbolj potrebujejo, da so posledice v nadaljnjem življenju čim manj vidne oz. ima izkušnja nasilja nanje čim manjši vpliv?

38/Žrtve najbolj potrebujejo zgled, kako mi ravnamo z njimi. 39/Pri nas delujemo po konceptu družine. V dnevni izmeni sta vedno dve osebi. 40/Otroci tako lahko opazujejo tudi interakcijo med nami. Pomembno je, da imamo zaposlena tudi dva moška – da smo mešan kolektiv. Otroci tako v dneh, ko so pri nas, opazujejo odnose med nami, kot odraslimi (na nek način starši) in kako delamo z njimi. Če razmislim na splošno o žrtvah je 41/najpomembnejše, da imajo prostor, kamor se umaknejo in umirijo. 42/Zato so zelo pomembne varne hiše, materinski domovi, krizni centri za odrasle žrtve nasilja, kamor se lahko umaknejo, da se umirijo. 43/Žrtve nasilja so bile neverjetno zmanipulirane in vedno znova krivdo jemljejo nase. Zato je zanje 44/pomembna socialna mreža, ki je v Sloveniji zelo dobra.

45/Ko se žrtev odloči, da je nasilja dovolj, se res lahko umakne. Kar se tega tiče, je Slovenija zelo dobro opremljena in pokrita. Potem, 46/ko se umiri in nekako zaceli rane pa se začne proces svetovanja. V tem procesu sodelujejo tudi varne hiše in materinski domovi in že v svojih okvirjih nudijo pomoč, obenem pa so povezani tudi z drugimi psihoterapevti. Te 47/storitve si ali brezplačne ali dostopne po res nizkih cenah, da so dostopne vsem, in kar se tega tiče je to v Sloveniji res dobro organizirano.

7. S kakšnimi čustvi se žrtve nasilja oz. preživeli soočajo tekom nasilja in po njem (*strah, jeza, sram, nezaupanje, veselje, olajšanje, pripravljenost ...*)?

48/Tekom nasilja se žrtve srečujejo predvsem z občutkom jeze in sramu, seveda pa jih je tudi strah. Sram izvira predvsem iz situacij, ko na primer v šoli ali med prijatelji govorijo o svojih družinah, sami pa o tem ne želijo razpravljati, saj vejo, da nasilje ni običajno in da s tem njihova družina (pa tudi oni sami) odstopa. Strah je seveda pogojen z nepredvidljivim vedenjem nasilneža. Včasih so vzorci izbruha nasilja ponavljajoči, spet drugič lahko nasilje sprožijo čisto vsakdanje reči. Žrtev torej nikoli ne more predvidevati kaj in kdaj bo nasilnež izbruhnil, zato stalno živijo v strahu. Vse to spremlja tudi jeza - jeza nad nasilnežem, pogosto pa tudi jeza nad sabo in širšo družbo, ki pa izvira predvsem iz občutka nemoči, da bi lahko spremenili svojo situacijo.

Ko žrtev nasilja poišče in dobi pomoč, seveda sprva čuti olajšanje, vseeno pa vsa prej naštetá čustva še vedno pridejo v ospredje. Odnosna dinamika z nasilnežem je ponavadi zelo kompleksna, običajno nad žrtvami nasilje izvajajo ljudje, ki jih žrtve dobro poznajo in do njih gojijo čustva. Kljub temu, da je oseba našla pomoč in se "rešila", se boji, da bo to nasilneža še bolj razjezilo in jo bo poiskal, hkrati pa to v življenje osebe prinese tudi veliko spremembo, na katero se je potrebno navaditi in je zato povezana z ogromno mero strahu. Sram je še vedno posledica tega, da je oseba sploh "dopustila", da se ji kaj takega zgodi, to se kaže skozi to, da neradi govorijo o tem problemu. Pogosto nasilneža tudi ščitijo.

8. Če pomislite na sam razvoj človeka, ali ima nasilje nanj vpliv? Kdaj se posledice pokažejo, s kakšnimi težavami se žrtve v posameznih obdobjih srečujejo (*obdobja otroštva, adolescence, odraslosti*)?

49/Seveda, da ima nasilje vpliv na razvoj človeka. Posledice so sicer odvisne od same narave, pogostosti in časa trajanja nasilja, nikoli pa ne moremo reči, da posledic za žrtve nasilja ni. 50/Te pa so povsem individualne. Vsak človek svoje (negativne in pozitivne) izkušnje predela na svoj način, zato je težko posplošiti

težave, s katerimi se žrtve nasilja srečujejo. Tudi spekter nasilja je tako širok, da težko primerjamo žrtve ene vrste nasilja z drugo. Je pa 51/običajno, da imajo težave z zaupanjem v odnosih.

9. Kakšen vpliv ima po vašem mnenju in izkušnjah nasilje na področja življenja:

- *izobraževanje (katero stopnjo so zaključili, so imeli podporo in spodbudo pri šolanju, so imeli pomoč ...)?*
- *odnosi z drugimi ljudmi (kako navezuje stike z drugimi, če jih, kaj jim je pomembno pri izbiri prijateljev, kaj pričakujejo od odnosov z drugimi ...)?*
- *socialna mreža (koliko imajo prijateljev in znancev, ali lahko nanje računajo in kako, ali so vsi v bližini ali ne ...)?*
- *zaposlovanje oz. delo (ali služijo svoj denar, so težko dobili delo, se z delom lahko preživljajo ...)?*
- *odnosi z matično družino (so po koncu nasilja prekinili stike, so še vedno v stikih, so v stikih samo z določenimi člani, kakšni so stiki in odnosi med njimi ...)?*
- *partnerski odnosi (ali imajo partnerje, kakšen je njihov odnos – dober/slab/nasilen/nenasilen/razumevajoč..., kaj so od odnosa pričakovali preden so se podali vanj, kaj se je uresničilo in kaj ne, kaj so v svojem mišljenju spremenili ...)?*
- *splošen odnos do nasilja (kaj menijo o nasilju na splošno, kaj jim predstavlja, kako se spoprijemajo s situacijami, ki nasilje vključujejo ...)?*
- *zaupanje do ljudi (ali lahko zaupajo drugim ljudem, koliko časa potrebujejo, da zaupaš, kaj jim medosebno zaupanje pomeni ...)?*

Velja enako kot pri 4. vprašanju.

10. Ali menite, da je posledice nasilja s pravočasno in ustrezno obravnavo možno popolnoma preprečiti?

52/Popolnoma ne. 53/Se jih da zmanjšati in omiliti, popolnoma preprečiti pa ne.
Kljub vsemu nimamo nikoli vpliva, v kakšnih situacijah se bodo žrtve nasilje znašle v prihodnosti in kakšna čustva in spomine bodo te situacije iz njih izvlekle.

11. Katere vire moči žrtve ponavadi navajajo pri okrevanju po nasilju. Zakaj so jim bili v pomoč in kako jih uporabijo kasneje v življenju?

54/Pri mladostnikih vire moči predstavljajo predvsem prijatelji, ki jih 55/opozarjajo na to, da vedenje nasilneža ni dopustno, dostikrat so tudi oni tisti, ki pokličejo policijo in povedo, kaj se dogaja. Pri 56/odraslih pa so to povečini zaposleni v varnih hišah, društvih za nenasilno komunikacijo in kriznih centrih. Če imajo s tem pozitivno izkušnjo, se nanje obračajo tudi kasneje, če naletijo na nerešljiv problem.

12. Kaj je potrebno storiti, da se bo toleranca do nasilja zmanjšala in da ga bodo ljudje, ki ga opazijo poskusili preprečiti oz. ga prijavili?

57/V Sloveniji so še vedno preveč tolerantni do nasilja. Še vedno slišim ljudi, ki 58/pravijo, da je par udarcev po riti vzgojnih. Sama potem te ljudi vprašam, ali si njihov partner, ko zažge kosilo tudi zasluži udarce in takrat me čudno pogledajo češ, kaj mislim s tem in potem rečejo, da tega pa ne počnejo. Vprašam jih še, če udarijo sodelavca, ki nekaj narediti drugače, kot bi želeli in ponovno odgovorijo, da tega pa ne počnejo. Iz tega lahko sklepamo, da se lažje spravimo na šibkejše. V Sloveniji torej 59/manjka pogovora o tem, da je nasilje nedopustno, da tudi "vzgojne po riti" niso primerne. Vse delamo prav, manjka nam le to, da bi 60/starše poučili o načinih, saj drugače ne znajo. 61/Manjka delavnic, manjka seminarjev kako drugače ravnati. Ljudje enostavno ne znajo, ker je bilo tako ravnanje do sedaj popolnoma normalno, prenašalo se je iz generacije v generacijo. Sprejeli smo odličen zakon, Slovenija je zelo dobro institucionalno pokrita, manjka nam še izobraževanje ljudi, kako ravnati drugače. 62/Pomembno in prav je, da govorimo da je potrebno delati drugače ampak obenem moramo ponuditi tudi načine, kako v praksi drugače delati. Eno je torej, da so ljudje preveč tolerantni, drugo pa menim da je to, da je ljudi strah prijaviti nasilje. Skrbi jih kaj bo potem, kaj bo ko bo za vse izvedel sosed in tako naprej. Tu je spet pomembno govoriti o tem, da se posledično zmanjšajo tudi strahovi. 63/Pojavljajo se tudi primeri, ko ljudje nimajo dobrih izkušenj s prijavo – govorimo o samih žrtvah nasilja in o pričah, ki so nasilje videle/slišale. Naj omenim izkušnjo izpred parih dni. V trgovini sem videla primer, ko je mama po glavi tolkla svojega devet letnega sina. Nekaj časa sem počakala in opazovala ali se bo kateri izmed mimoidočih vmešal. Ker se nihče ni, sem do mame pristopila sama in zahtevala, da z nasiljem preneha. Najprej se je branila češ, da to ni moja stvar, kaj se sploh vmešavam. Pokazala sem ji izkaznico interventne službe in ji pojasnila, da je to tudi moja stvar. Šele takrat je z nasiljem prenehala in se začela opravičevati. Iz tega sem razbrala, da je bila tudi ona ustrahovana s pozicije avtoritete oz. moči, da je šele to zaleglo pri njenih dejanjih.

Ni pa zaleglo, da je do nje pristopil zgolj nekdo tretji... Po tem sem tudi otroku razložila, na koga se lahko obrne, oz. kako naj ukrepa v primeru, da bi se nasilje ponovilo. *Tudi sama opažam, da ljudje ne želijo ukrepati oz. se vmešavati v omenjene situacije, saj se bojijo, kako bodo obravnavani, kakšne bodo posledice in kaj jih čaka kasneje.* Seveda in o tem je potrebno govoriti. Ljudje imajo o tem premalo informacij. 64/Dogajanje lahko prijavijo tudi anonimno. Pri žrtvah govorimo o zmanipuliranosti, druge ljudi pa je strah in o teh strahovih je potrebno govoriti.

13. Vaši predlogi/pohvale/kritike glede na sistem, ki predpisuje vaše delovanje, obravnavo oz. pomoč žrtvam?

65/Kar se tiče Palčice sem resnično ponosna, da imamo tak krizni center prav v Sloveniji. V Evropi to tudi slučajno ni praksa. Ko k nam pridejo strokovnjaki iz drugih držav so navdušeni. Celo Skandinavci, pri katerih je pojem socialne države realiziran tudi v praksi so pozitivno presenečeni nad Palčico. Na obisku so bili Švedski in deležni smo bili samih pohval, ko so videli, kako funkcioniramo. Kar se tiče zaščite žrtev, tu mislim na varne hiše, materinske domove, kriznih centrov za mlade in otroke, ipd. je 66/Slovenija resnično dobro pokrita. 67/Problem pa je v prejšnji točki – prijavljanju nasilja. Ko je sama prijava opravljena se žrtvam šele lahko pomaga oz. lahko šele uporabimo vse ustanove in projekte, ki jih imamo. 68/Če ljudje sami vedo, kaj se dogaja sosedu, pa dejanj ne prijavijo, tudi socialne službe ne morejo pomagati same od sebe. Na koncu pa je odgovornost vedno na CSD, češ da niso ničesar naredili. Težko karkoli naredimo, če ljudje ne sodelujejo. Ravno zato pozivamo ljudi k temu, da pomagajo, da sam proces steče. *Povzemam: Sistemsko je v Sloveniji za pomoč dobro poskrbljeno, težava je v toleriranju nasilja oz. prijavljanju, kar je dolžnost družbe.* Pri predlogih ponovno 69/opozarjam na izobraževanje in pomoč staršem, da bi se več govorilo o tem kako pa, če ne tako (s "tepežem"). Ljudje resnično ne znajo, bili so deležni takih družinskih vzorcev in to je vse kar poznajo. Tukaj je potrebno začeti spreminjati stvari.

8.4. ODPRTO KODIRANJE INTERVJUJEV

8.4.1. PREŽIVELI

Tabela 1: Odprto kodiramke - preživeli

	ENOTA	KODA	SKUPNA KODA	OSNOVNA KODA
A1	Nasilje je izvajal moj oče.	Nasilje izvajal oče	Oče	Storilec nasilja
A2	Do tega je prihajalo, ko je prihajal z dela utrujen in opit.	Z dela prihajal utrujen in opit	Počutje, substance	Vzrok nasilja
A3	Takrat se je s tepežem znesel nad mamo.	Tepež mame	Fizično nasilje	Oblika nasilja
A4	Sem pa bila priča nasilju.	Videla nasilje	Priča nasilju	Oblika nasilja
A5	Z mamo sva večkrat skupaj pobegnili pred njim.	Pobeg pred nasiljem	Reakcija na nasilni dogodek	Strategije preživetja
A6	Nasilje se je končalo zaradi mame. Očetu je postavila ultimatum, da bo odšla in se ločila, če jo še enkrat udari.	Postavitev ultimata, grožnja z zapustitvijo	Ultimat žrtve	Prekinitev nasilja
A7	Oče je imel v tistem času tudi zdravstvene težave – vnetje trebušne slinavke – in če nebi prenehal z alkoholom in stresom bi umrl.	Zdravstvene težave očeta	Zdravstvene težave storilca	Prekinitev nasilja
A8	Oče se za zdravljenje ni odločil, z alkoholom je prenehal sam.	Odklonitev zdravljenja, prostovoljna abstinenca	Abstinenca	Prekinitev nasilja
A9	Očetu se je videlo, da ne želi umreti, ali izgubiti svoje družine.	Želja po ohranitvi družine	Motivacija za ureditev	Ureditev razmer
A10	Za svoja dejanja se je mami opravičil in od tistega dne, nasilja nikoli ni več ponovil.	Opravičilo, prenehanje z nasiljem	Postopek ureditve	Ureditev razmer
A11	Naši odnosi so bili boljši, oče se je usmeril v delo...	Izboljšanje odnosov, preusmeritev energije	Postopek ureditve	Ureditev razmer
A12	V otroštvu nisem prišla v stik z nobeno organizacijo, saj ni prišlo	V otroštvu ni prijave in ni stika z organizacijo	Brez prijave ni stika z organizacijo in	Oblike pomoči in organizacije

	do prijave nasilja in je za dogajanje izvedel redko kdo.		pomoči	
A13	Po prijavi so na pristojnem CSD sklicali tim, na katerem so bile prisotne socialne delavke, zdravnica in policisti.	Prijava, sklic tima na CSD, prisotni različni strokovnjaki	Oblike pomoči	Oblike pomoči in organizacije
A14	CSD me je usmeril na Zavod Emma.	CSD usmeri na Zavod Emma	Organizacije	Oblike pomoči in organizacije
A15	Tam sem imela možnost govoriti o svojih težavah, pomagali so mi pri podaljšanju prepovedi približevanja.	Možnost pogovora o težavah, podaljševanje prepovedi približevanja	Oblike pomoči	Oblike pomoči in organizacije
A16	Želeli so me namestiti v varno hišo, a tega sama nisem hotela.	Zavrne namestitev v varno hišo	Oblike pomoči	Oblike pomoči in organizacije
A17	Največ je bilo strahu.	Občutek strahu	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
A18	Bila sem žalostna in veliko sem jokala.	Žalostna in jokala	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
A19	Bilo mi je zelo hudo, ker je oče pretepal mamo.	Hudo za mamo	Sočutje	Občutki v času nasilja
A20	Na očeta sem bila jezna.	Jezna na očeta	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
A21	Želela sem si, da bi nasilje kdo prijavil, bala sem se kaj bi se zgodilo po tem.	Želja po prijavi, strah pred tem kaj se bo zgodilo	Želja po prijavi	Občutki v času nasilja
A22	Krivde nikoli nisem občutila, spraševala sem se zakaj se to dogaja.	Krivde ni čutila, spraševanje o vzrokih	Spraševanje o vzrokih	Občutki v času nasilja
A23	Zagotovo. Predvsem na moje partnerske zveze.	Vpliv na partnerske zveze	Partnerske zveze	Vpliv nasilja na življenjski potek
A24	Otroštvo je bilo kljub nasilju lepo.	Kljub nasilju lepo	Otroštvo	Vpliv nasilja na obdobja življenja
A25	Doma sem imela zadolžitve, ampak sem delo videla tudi sama, ni bilo na tak način da sem morala prevzeti recimo naloge mame.	Doma imela zadolžitve, delo videla tudi sama	Otroštvo	Vpliv nasilja na obdobja življenja
A26	Pri nas je vsak poskrbel za svoje obveznosti. Če	Vsak skrbel za svoje obveznosti, kdor je	Otroštvo	Vpliv nasilja na obdobja

	si videl delo si ga naredil.	videl delo ga je naredil		življenja
A27	Veliko sem se tudi igrala s sosedovimi otroci.	Igra s sosedovimi otroci	otročstvo	Vpliv nasilja na obdobja življenja
A28	Živelimo smo na vasi in na ta čas imam lepe spomine.	Življenje na vasi, lepi spomini	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A29	V mladosti se je nasilje že končalo.	Nasilje se zaključi	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A30	Ko sem bila punca, ko sme odraščala nisem smela nikamor.	Ko je odraščala, ni smela nikamor	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A31	Starša sta bila zelo zaščitniška.	Starša zelo zaščitniška	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A32	Veliko je bilo prepovedi in groženj, češ kaj bo če bom naredila to in to.	Veliko prepovedi in groženj če kaj nebi ubogala	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A33	Nisem smela imeti fanta.	Ni smela imeti fanta	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A34	Nikoli nisem vedela kaj je diskač.	Nikoli ni bila v diskaču	mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A35	Če nisem bila pravi čas doma je bilo že hudo.	Kazen če je zamudila določeno uro	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A36	Zato sem se takoj ko sem dopolnila 18 let, ko sem postala polnoletna, preselila k svojem fantu in zelo hitro zanosila.	Po dopolnjenem 18 letu se odseli h fantu in zanosila	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A37	Če pogledam nazaj, od svoje mladosti nisem imela prav nič.	Ni imela mladosti	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A38	Imela sem tri partnerje.	Več partnerjev	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A39	Z vsakim partnerjem imam tudi otroka.	Trije otroci	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A40	Vsi so potem ko sem rodila postali nasilni.	Po porodu postali nasilni	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A41	Ne hodim več v službo in sem odvisna od socialne pomoči.	Ne hodi v službo, odvisna od socialne pomoči	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
A42	V šoli sem imela ves čas učno pomoč.	Učna pomoč v šoli	Izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja

A43	Podporo sem imela tudi od staršev.	Ima podporo staršev	Izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja
A44	Mama je bila iz kmetije in v šolo nikoli ni hodila, zato mi tudi ni mogla pomagati pri učenju.	Mama iz kmetije, nikoli šolana, ne more pomagati	Izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja
A45	V srednji šoli sem si sama poiskala pomoč pri učiteljici.	Sama poiskala pomoč	izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja
A46	Končala sem dvoletno šolo in pridobila naziv pomožne šivilje.	Zaključila dvoletno šolo, postala pomožna šivilja	Izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja
A47	Ja res rada govorim, sem prava klepetulja in mi ni težko navezati stikov ali govoriti z neznanci.	Rada govori, ni ji težko navezati stikov, govoriti z neznanci	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na področja življenja
A48	Od prijateljev pričakujem, da so pozitivni, da jim zaupam in oni meni, da lahko računam na njihovo pomoč.	Od prijateljev pričakuje pozitivnost, zaupanje in medsebojno pomoč	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na področja življenja
A49	Sovražim izkoriščanje.	Ne prenese izkoriščanja	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na področja življenja
A50	Znancev imam veliko, bližje k sebi spustim le redko koga.	Ima veliko znancev, redko koga spusti k sebi	Socialna mreža	Vpliv nasilja na področja življenja
A51	Težko se odprem in povem svojo zgodbo.	Težko zaupa svojo zgodbo	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
A52	Sedaj imam samo eno prijateljico, ki pa mi resnično veliko pomeni, mi je v pomoč in ji lahko zaupam.	Ima eno prijateljico, ki ji je v pomoč in ji zaupa	Socialna mreža	Vpliv nasilja na področja življenja
A53	Veliko mi pomenijo tudi moji starši.	Starši ji veliko pomenijo	Socialna mreža	Vpliv nasilja na področja življenja
A54	Vsi ljudje, ki so mi lahko v pomoč in mi veliko pomenijo so v moji bližini, to imam srečo.	Ljudje ki nudijo pomoč so v bližini	Socialna mreža	Vpliv nasilja na področja življenja
A55	Zaposlena sem bila 16 let.	16 let delovne dobe	Zaposlovanje in delo	Vpliv nasilja na področja življenja
A56	Plačilo je bilo sicer skromno, ampak se je dalo preživeti.	Skromno plačilo, zadoščalo za preživetje	Zaposlovanje in delo	Vpliv nasilja na področja življenja
A57	Delo sem dobila po vezah, zato ni bilo težko.	Delo dobi po vezah, ni težko	Zaposlovanje in delo	Vpliv nasilja na področja življenja

A58	Službo danes dobiš zelo težko in vseeno je z njo težko preživeti, še posebej, če imaš otroke.	Danes težko dobiš službo, ni dovolj za preživetje	Zaposlovanje in delo	Vpliv nasilja na področja življenja
A59	Ko se je nasilje končalo so se odnosi izboljšali.	Boljši odnosi po koncu nasilja	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na področja življenja
A60	Zdaj se zelo dobro razumemo, veliko mi pomagata, veliko se družimo.	Zdaj dober odnos, pomoč in druženje	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na področja življenja
A61	Nekaj časa sem celo živel pri njima.	Živela pri njima	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na področja življenja
A62	Odnos imamo veliko boljši kot v mladosti.	Boljši odnos kot v mladosti	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na področja življenja
A63	Želela sem si odnos brez kreganja, kjer se da stvari dogovoriti.	Želja po nekonfliktnem odnosu	Partnerski odnosi	Vpliv nasilja na področja življenja
A64	Imela sem tri partnerje.	Imela tri partnerje	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
A65	Pri vsakem je bilo na začetku vse tako kot sem si želela, no zamislila.	Odnos v začetku kot si ga je zaželela.	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
A66	Pri vseh je prišlo do nasilja in od vseh treh sem odšla.	Nasilje pri vseh partnerjih	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
A67	Tekom življenja sem spoznala, da je najbolje da sem sama in trenutno sem.	Spoznala, da je najbolje da je sama, trenutno je.	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
A68	Zdaj si želim samo varen in ljubeč dom brez nasilja in napetosti.	Želi si varen, ljubeč in nenasilen dom	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
A69	Definitivno si ne želim, da se mi kaj takega še kdaj zgodi.	Ne želi, da se nasilje ponovi	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na področja življenja
A70	Zdaj obljubam ne nasedam več.	Ne zaupa več obljubam	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na področja življenja
A71	Nasilje je nekaj česar ne prenašam in čim se znajdem v situaciji, ki nasilje vključuje jo prekinem in odidem.	Ne prenaša nasilja, v nasilnih situacijah nasilje prekine in se umakne	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na področja življenja
A72	Sigurno zaradi izkušenj v življenju rabim več časa da zaupam.	Zaradi izkušenj za zaupanje potrebuje več časa	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
A73	Zato o svojih težavah težko še komu govorim.	Težko govori o svojih težavah	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja

A74	Ne obsojam pa ljudi.	Ne obsoja ljudi	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
A75	Mislim da je možno.	Možna odprava posledic	Možno je	Možnost odprave posledic
A76	Ne vem kdaj in kako ampak sigurno pa je možno.	Ne ve kdaj in kako	Nevednost	Možnost odprave posledic
A77	V času nasilja sem se večkrat (tudi z mamo) zatekla h gospe, ki me je pazila.	Z mamo se večkrat zatečeta h gospe, ki jo pazi	Bližnji	Pomoč v času nasilja
A78	Po nasilju, ko sem odšla od doma mi je bil v največjo pomoč in podporo partner.	Po koncu nasilja pomoč podpora partnerja	Bližnji	Pomoč po končanem nasilju.
A79	Kasneje pa prijateljica.	Pomoč prijateljice	Bližnji	Pomoč po končanem nasilju.
A80	Na varen kraj, ko se mi je dogajalo nasilje v partnerski zvezi sem se lahko umaknila k staršem.	Varen kraj pri starših	Bližnji	Pomoč po končanem nasilju.
A81	Najbolj so mi bili v pomoč na CSD.	Pomoč dobi na CSD	Organizacija	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A82	Tu sem dobila potrebne podatke, pomoč in podporo.	Dobi potrebne podatke, pomoč in podporo	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A83	Ko sem komu povedala kaj se je dogajalo, sem se zjokala in mi je bilo bolje.	Pove kaj se dogaja, se zjoka, počuti se bolje	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A84	To sem dobila na Zavodu Emma, na CSD in pri svoji prijateljici.	Pogovor dobi na Zavodu Emma	Organizacija in oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A85	Veliko mi je pomenila tudi prepoved približevanja in to, da sem jo imela možnost podaljšati.	Prepoved približevanja in možnost podaljšanja veliko pomeni.	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A86	Dalo mi je občutek varnosti in čas, da sem si uredila življenje.	Daje občutek varnosti in časa za ureditev razmer	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
A87	Ampak lahko rečem, da je bila to šola in vzgoja, ki sem jo imela doma.	Vpliv šole in vzgoje, ki jo je imela doma	Šola, vzgoja	Vir pomoči za preživetje nasilja
A88	Rada sem tudi šivala.	Rada šiva	Hobiji, poklic	Vir pomoči za

				preživetje nasilja
A89	To mi je omogočalo preživetje in sem bila ponosna na to.	Omogočalo preživetje, ponosna na sposobnosti	Hobiji, poklic	Vir pomoči za preživetje nasilja
A90	O nasilju sem veliko prebrala.	Branje o nasilju	Izobraževanje	Pozitivna izkušnja nasilja
A91	Mislim da zdaj res lahko rečem, da vem kaj je nasilje, da vem kdaj ljudje manipulirajo z mano, vem kdaj moram reči stop.	Zdaj ve kaj je nasilje, kdaj ljudje manipuliranje in kdaj je dovolj	Postavljanje meja	Pozitivna izkušnja nasilja
A92	Zaslužim si mir in ljubezen.	Zasluži mir in ljubezen	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
A93	Zato si želim pomagati še drugim.	Želi pomagati drugim	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
A94	Te izkušnje so me naučile, da ne potrebujem nikogar, da sem srečna, preživljam se lahko tudi sama.	Ve, da za srečo ne potrebuje nikogar, tudi preživlja se lahko sama	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
A95	Pogovor.	Pogovor.	Pogovor	Potrebe žrtev nasilja
A96	Da dam ven kar se nabira v meni.	Dati ven kar se nabira v nas	Pogovor	Potrebe žrtev nasilja
A97	Pogrešala sem tudi ljubezen, da z menoj ne delajo kot še z eno žrtvijo, ampak da me objamejo, pustijo da se pred njimi zjokam.	Pogrešala je ljubezen in individualno obravnavo, sočutje	Individualna obravnava	Potrebe žrtev nasilja
A98	Želela bi si bolj osebnega pristopa in več razumevanja.	Želja po osebnem pristopu in razumevanju	Individualna obravnava	Potrebe žrtev nasilja
A99	Ne predstavljam si, da bi morala svojo zgodbo razlagati vsakič drugemu.	Ne želi ponavljati zgodbe različnim ljudem	Zaupnost	Potrebe žrtev nasilja
A100	Predvsem bi si želela, da bi poznala več žrtev nasilja, s katerimi bi se lahko pogovarjala.	Želela bi poznati več žrtev nasilja, se z njimi pogovarjati	Medsebojna pomoč žrtev	Predlogi pomoči žrtvam
A101	Zato mislim, da žrtve lahko razume le druga žrtve.	Žrtve se lahko razumejo med seboj	Medsebojna pomoč žrtev	Predlogi pomoči žrtvam
A102	Zato bi si želela predvsem več podpornih skupin, v katere bi bile vključene žrtve in bi si med seboj povedale	Želja po podpornih skupinah, v katere bi bile vključene žrtve in si med seboj zaupale svoje izkušnje	Medsebojna pomoč žrtev	Predlogi pomoči žrtvam

	svoje zgodbe, si pomagale.			
A103	Tudi sama nisem hotela prijaviti nasilja, pa kam me je to pripeljalo.	Ni želela prijaviti nasilja, zaveda se posledic.	Poznavanje posledic	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
A104	Da ljudi naučimo, kako se ravna v konfliktih.	Ljudi naučimo ravnanja v konfliktih	Izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
A105	Da otrokom povemo, da tepež ni pravi način vzgoje.	Poučevanje otrok o nasilju	Izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
A106	Naučiti se moramo pogovarjati, se sprostiti drugače kot z nasiljem.	Učenje pogovora in tehnik sproščanja	Izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
B1	Nasilje v družini je izvajal oče, psihično kot tudi fizično.	Psihično in fizično nasilje izvajal oče	Oče Psihično in fizično	Storilec Oblika nasilja
B2	Na začetku samo nad mamo, kasneje tudi nad polsestro in mano.	Nad mamo, kasneje nad njo in polsestro	Mama, polsestra, otrok	Žrtve nasilja
B3	Nasilje so večkrat prijavili sosede in bolnišnica saj je bila mama večkrat nezavestna in smo klicali rešilca.	Nasilje prijavili sosednje, bolnišnica prijavila oskrbo	neuspešna prijava nasilja	Prekinitev nasilja
B4	Zgodilo se ni praktično nič, razen kazni za očeta, po kateri je še bolj besnel.	Oče dobil kazen, še bolj nasilen	neuspešna prijava nasilja	Prekinitev nasilja
B5	S polsestro sva ga prekinili, da sva se odselili od doma, ko sva bili polnoletni.	Prekinitev nasilja z odselitvijo	Uspešna prekinitev nasilja	Prekinitev nasilja
B6	Oče je od policije dobil kazen, mi pa smo bili naslednjič še huje tepeni.	Storilec dobi kazen, postane še bolj nasilen	Neuspešna prijava nasilja	Prekinitev nasilja
B7	Institucije niso ukrepale.	Institucije ne ukrepajo	Neuspešna prijava nasilja	Prekinitev nasilja
B8	V stik z mano ni stopil nihče.	Nihče ne stopi v stik z žrtvijo	neuspešna prijava nasilja	Prekinitev nasilja
B9	Mama je bila napotena k psihiatru.	Mama napotena k psihiatru	organizacije	Oblike pomoči in organizacije
B10	Počutila sem se manjvredno, jezno, krivo, ujeta, osamljeno, bilo me je sram, tega kar oče počne, saj so vsi prijatelji in sošolci vedeli.	Občutki manjvrednosti, jeze, krivde, ujetosti, osamljenosti, sramu	Negativni občutki	Občutki v času nasilja

B11	Mislím da je imelo zelo velik vpliv na potek mojega življenja, čeprav sem to spoznala šele kasneje, ko sem se poročila in sama postala starš.	Velik vpliv, predvsem v partnerskih zvezah in na starševstvo	vpliv na partnersko zvezo, starševstvo	Vpliv nasilja na življenjski potek
B12	Posledice sem občutila že zelo hitro v otroštvu, saj je telo zaradi nenehnega strahu in stresa razvilo avtoimunski odgovor na stresne situacije, tako da so se mi prekomerno potile roke in noge in to tako močno, da v šoli nisem mogla pisati z nalivnikom ali v rokah držati list papirja.	Telo zaradi strahu pred nasiljem razvilo avtoimunski odgovor na stresne situacije v obliki prekomernega potenja rok in nog	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B13	Otroštva praktično nisem imela, s polsestro sva skrbeli zase in za mamo, ki je bila čustveno nedostopna in otopela.	Otroštva ni imela, skrbela za čustveno otopelo mamo	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B14	Najhuje je bilo v času adolescence, saj sem razvila motnje hranjenja.	V mladosti razvoj motenj hranjenja	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B15	Takrat sem sama poiskala pomoč pri psihologinji, ki pa se med pogovori ni kaj dosti dotikala tematike nasilja in me je bolj prepričevala naj se osredotočam na šolo in bodo moje težave izginile.	Poiskala pomoč psihologinje, ki ni bila v pomoč	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B16	Odšla sem tudi do psihiatra, ki mi je zaradi depresije predpisal antidepresive in pomirjevala, zaradi katerih sem po dveh mesecih jemanja poskušala narediti samomor.	Obiskala psihiatra, predpisal antidepresive in pomirjevala, poskušala narediti samomor	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B17	Institucijam nisem več zaupala, sama sem si pomagala iz brezna depresije in motenj hranjenja.	Nezaupanje institucijam, sama si pomaga iz depresije in motenj hranjenja	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
B18	Pri 21 letih sem	Pri 21 spozna moža,	Odrasla	Vpliv nasilja

	spoznala svojega sedanjega moža, kjer sem v začetku zveze ponavljala vedenjske vzorce svojih staršev.	v začetku zveze ponavlja vzorce staršev		na življenjska obdobja
B19	Zaključila sem višjo šolo, podpore doma nisem imela nobene, šolanje pa sem zaključila v izobraževanju za odrasle.	Zaključila višjo šolo in izobraževanje za odrasle, doma ni podpore	Izobraževanje	Vpliv nasilja na področja življenja
B20	Tujcem zelo težko zaupam, vedno pričakujem iskrenost od njih.	Težko zaupa tujce, pričakuje iskrenost	Odnos do drugih ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
B21	Hitro navežem stike, vendar večinoma ljudi ne spustim blizu.	Hitro navezovanje stikov, ljudi ne spusti blizu	Odnos do drugih ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
B22	Zelo malo prijateljev, ki jim popolnoma zaupam.	Malo prijateljev, popolno zaupanje	Socialna mreža	Vpliv nasilja na področja življenja
B23	Z delom nimam težav, saj sem v službi do sedaj vedno napredovala na višji položaj.	Z delom nima težav, v službi napreduje na višji položaj	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na področja življenja
B24	Služim svoj denar.	Sama služi denar	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na področja življenja
B25	Imam še vedno zelo velik strah pred avtoriteto.	Ima velik strah pred avtoriteto	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na področja življenja
B26	Oče je umrl, z mamo imam stike, s polsestro ne.	Z mamo ima stike, s sestro in očetom ne	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na področja življenja
B27	Imam partnerja 18 let.	Dolgoletni partner	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
B28	Najin odnos je bil na začetku iz moje strani nerazumevajoč in nasilen, sem pa te negativne vzorce zaradi njegovega razumevanja in ljubezni uspela spremeniti.	Odnos v začetku nerazumevajoč in nasilen, vzorce spremeni zaradi partnerjevega razumevanja	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
B29	Sedaj sem srečna in optimistična, za kar je v veliki meri zaslužena njegova pomoč in podpora.	Srečna, da ima partnerja	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na področja življenja
B30	Nasilja ne odobravam, se mi pa včasih zgodi, da ko se znajdem v položaju "napadene" se	Nasilja ne odobrava, včasih se nasilno brani z besedami	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na področja življenja

	nasilno branim z besedami.			
B31	Drugim zelo težko zaupam, rabim zelo dolgo časa, da ljudi spustim blizu.	Težko zaupa drugim, potrebuje veliko časa	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
B32	Od človeka pričakujem popolno odkritost, ne maram laži.	Pričakuje odkritost, ne mara laži	Zaupanje od ljudi	Vpliv nasilja na področja življenja
B33	Zagotovo.	Zagotovo	Možnost je	Možnost odprave posledic nasilja
B34	Obrnila sem se se nase, varnega kraja ni bilo, ljudje so vsi vedeli da se to dogaja ampak nihče ni pomagal.	Obrne se nase, nima varnega kraja, vsi vedo, noben ne pomaga	samopomoč	Pomoč v času nasilja
B35	Lahko sem se obrnila na partnerja.	Obrne se na partnerja	Pomoč partnerja	Pomoč po nasilju
B36	Sama sem poiskala pomoč pri različnih strokovnjakih, ki mi niso bili v pomoč.	Sama poišče pomoč pri strokovnjaki, neuporabna pomoč	Neuporabna pomoč strokovnjakov	Pomoč po nasilju
B37	Moj partner, ki mi je pokazal, da sem vredna ljubezni in da nisem jaz kriva za to, kar se mi je dogajalo.	Partner pokaže ji pokaže da je vredna ljubezni in ni kriva za dogajanje	Pomoč partnerja	Uporabna oblika pomoči
A38	Sanjarjenje, da bom nekega dne daleč od tega pekla in da bom srečna.	Sanjarjenje o koncu nasilja in sreči	Sanjarjenje	Vir moči
A39	Danes se zavedam, da je vsaka še tako težka situacija rešljiva z voljo in željo po uspehu.	Zavedanje da je vse rešljivo in želja po uspehu	Optimizem	Pozitivna izkušnja nasilja
B40	Okrepilo me je toliko, da ne odneham zlahka in da v vsaki stvari najdem nekaj pozitivnega.	Okrepitev v smeri neobupanja in iskanje pozitivnega	Vztrajnost, pozitivnost	Pozitivna izkušnja nasilja
B41	Razumevanje, občutek da je nekomu mar.	Razumevanje in občutek neosamljenosti	Občutek razumevanja	Potrebe žrtev nasilja
B42	Žrtve nasilja potrebujejo razumevanje in občutek, da nekaj pomenijo, da je nekomu mar za njih.	Žrtve potrebujejo razumevanje, občutek vrednosti	Razumevanje, občutek vrednosti	Potrebe žrtev nasilja
B43	Za take stvari ne obstaja nobena tableta, ampak samo skozi res intenzivno poglobljanje vase lahko preidejo do spoznanja da niso same	Ne obstaja tableta, učinkovanje intenzivnega poglobljanja vase, spoznanje da niso sami krivi in da so	Intenzivno poglobljanje vase, znebitev krivde	Potrebe žrtev nasilja

	krive in da so vredne ljubezni.	vredni ljubezni		
B44	Jaz bi si želela kakšne podporne skupine, da bi me nekdo naučil tehnik sproščanja in pa seveda psihoterapijo z zelo dobrim poslušalcem.	Želi si več podpornih skupin, učenje tehnik sproščanja in psihoterapijo z dobrimi poslušalci	Podporne skupine, tehnike sproščanja, psihoterapija	Potrebe žrtev nasilja
B45	Mi smo živeli v obdobju, ko je bilo nasilje vse splošno sprejeto.	Včasih nasilje vse splošno sprejeto.	Včasih nasilje sprejeto.	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
B46	Z mlajšimi generacijami je te tolerance vedno manj.	Toleranca se manjša iz generacije v generacijo	Zmanjševanje tolerance s časom	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
B47	Posebej bi bilo potrebno že osnovnošolce in dijake podučiti, da nasilje ni normalno in da obstajajo institucije in ljudje, ki jim bodo stali ob strani.	Poučevanje osnovnošolcev in dijakov o netoleranci nasilju, predstavljanje institucij, ki lahko pomagalo	Ozaveščanje osnovnošolcev in dijakov	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
B48	Predvsem pa da to ni nobena sramota in da to ni njihova krivda.	To ni sramota in krivda žrtve	Ozaveščanje žrev	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
C1	V družini je izvajal nasilje moj oče	Oče je storilec nasilja	oče	Storilec nasilja
C2	To je bilo fizično in verbalno	Fizično in verbalno nasilje	Fizično verbalno	Oblika nasilja
C3	V nasilje sem bila neposredno vključena	Vključena v nasilje	Sogovornik	Žrtev nasilja
C4	Tudi priča nasilja nad ostalimi člani	Videla nasilje nad drugimi člani	Priča nasilja	Oblika nasilja
C5	Nasilje je prijavila mama	Mama prijavi nasilje	Neuspešna prekinitev	Prekinitev nasilja
C6	Na osnovno šolo, ki smo jo obiskovali, prišla tudi anonimna prijava	Anonimna prijava na osnovno šolo	Neuspešna prekinitev	Prekinitev nasilja
C7	Otroci v šoli smo obiskovali psihologinjo in se z njo pogovarjali o stanju doma	Pogovori s psihologinjo o stanju doma	Organizacije Oblika pomoči	Oblike pomoči in organizacije
C8	Še vedno smo živeli	Skupno življenje kljub	Neuspešna	Prekinitev

	skupaj	prijavi nasilja	prekinitev nasilja	nasilja
C9	Zaradi pomanjkanja dokazov policija očetu ni mogla nič	Policija ima premalo dokazov	Neuspešna prekinitev	Prekinitev nasilja
C10	Oče imel hud napad jeze in nasilja	Napad jeze in nasilja	Fizično nasilje	Oblike nasilja
C11	Dobil je prepoved približevanja	Storilec dobi prepoved približevanja	Uspešna prekinitev	Prekinitev nasilja
C12	Starša sta se nato tudi ločila	Ločitev staršev	Ločitev	Ureditev razmer
C13	V stik je stopila le psihologinja, policija in delavke na CSD	Psihologinja, policija in CSD ponudijo pomoč	Organizacije	Oblike pomoči in organizacije
C14	Prav kakšna druga organizacija pa ne	Ni pomoči drugih organizacij	Organizacije	Oblike pomoči in organizacije
C15	Pri psihologinji je šlo za pogovor	Pogovor s psihologinjo	Oblike pomoči	Oblike pomoči in organizacije
C16	Počutila sem se nemočno, prizadeto, na nek način tudi izdano	Občutki nemoči, prizadetosti, izdanosti	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
C17	Velika posledica nasilja je bil strah, ki me je spremljal pogosto, ko oče ni bil v treznem stanju	Strah pred opitim očetom	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
C18	Nasilje je običajno izbruhnilo, kadar je bil oče opit.	Oče nasilen ko je opit	Substance	Vzrok nasilja
C19	Jeza na očeta, njegova dejanja in na splošno, na to obdobje življenja.	Jeza do očeta in nasilja	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
C20	Do neke mere ja.	Vpliv neke mere	Da	Vpliv nasilja na življenjski potek

C21	Saj je bila posebna izkušnja, ki je ni deležen vsak	Posebna izkušnja, ki je ni deležen vsak	Da	Vpliv nasilja na življenjski potek
C22	Prisilila me je nekoliko hitreje odrasti	Prisilila jo je hitreje odrasti	Da	Vpliv nasilja na življenjski potek
C23	Na svet sem gledala z nekoliko drugačnega vidika, kar se je verjetno poznalo tudi pri mojih odločitvah	Drugačen pogled na svet, pozna se pri odločitvah	Da	Vpliv nasilja na življenjski potek
C24	Otroštvo je na nekaterih mestih vezano na neprijetne spomine	Neprijetni spomini na otroštvo	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
C25	Morala sem nekoliko prej odrasti in opravljati naloge odraslih	Prevzela naloge odraslih, prej odrasla	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
C26	Nasilje nas je pahnilo v denarno krizo	Denarne težave	Izobraževanje	Vpliv na področja življenja
C27	Izkušnja me žene, da bi pridobila kar se da dobro izobrazbo in nato tudi dobro službo	Želi dobro izobrazbo in službo	Izobraževanje	Vpliv na področja življenja
C28	Doma me podpirajo in me spodbujajo	Spodbuda in podpora družine	Izobraževanje	Vpliv na področja življenja
C29	Trenutno sem se vpisala v prvi letnik diplomskega študija	Prvi letnik študija	Izobraževanje	Vpliv na področja življenja
C30	Stike navezujem ponavadi preko pogovora in zabave	Navezovanje stikov preko pogovora in zabave	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
C31	Pri izbiri prijateljev je pomembno, da se lahko zanesem nanje, da se z	Od prijateljev pričakuje odkritost, zaupanje, da se	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja

	njimi odkrito pogovarjam o sebi, osebnih zadevah, čustvih	nanje lahko zanese		
C32	Da opazijo, ko je kaj narobe in pokažejo zanimanje zame	Morajo biti pozorni in pokazati zanimanje	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
C33	Imam veliko znancev in tudi kar nekaj prijateljev	Veliko znancev in nekaj prijateljev	Socialna mreža	Vpliv na področja življenja
C34	Za tiste prave štejem svojo družino in še dve prijateljici	Najpomembnejši družina in dve prijateljici	Socialna mreža	Vpliv na področja življenja
C35	Delam preko študentskega servisa	Delo prek študentskega servisa	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv na področja življenja
C36	Povsem v celoti se ne preživljam sama	Priložnostno delo ne omogoča preživljanja	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv na področja življenja
C37	Z matično družino smo v zelo dobrih odnosih	Z družino v zelo dobrih odnosih	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
C38	Pogosto se slišimo in vidimo	Veliko stikov in pogovorov	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
C39	Z očetom nimamo stikov	Z očetom nimajo stikov	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
C40	Imam partnerja	V zvezi	Partnerska zveza	Vpliv na področja življenja
C41	Od samega razmerja nisem veliko pričakovala	Do razmerja ni imela pričakovanj	Partnerska zveza	Vpliv na področja življenja
C42	Šlo je za najstniško ljubezen, ki je obstala	Najstniška ljubezen	Partnerska zveza	Vpliv na področja življenja

C43	Nasilje nikoli ni rešitev in predstavlja velik problem	Nasilje ni rešitev, je problem	Splošen odnos do nasilja	Vpliv na področja življenja
C44	Poskušam čim prej prekiniti nasilje in napeljati rešitev problema na mirno pot	Nasilje skuša prekiniti in najti rešitev	Splošen odnos do nasilja	Vpliv na področja življenja
C45	Lahko zaupam drugim ljudem, a le če oni zaupajo meni	Zaupaj, če zaupajo njej	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
C46	Potreben čas je odvisen od drugega človeka	Čas odvisen od posameznikov	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
C47	Če je človek odkrit in iskren, se zaupanje kmalu razvije	Odkritost in iskrenost sta pogoj za zaupanje	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
C48	Medsebojno zaupanje mi je zelo pomembno, saj se na tem gradi trden odnos	Medsebojno zaupanje temelji na trdnih odnosih	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
C49	Nisem prepričana, da bi to lahko preprečili	Nisem prepričana	Nevednost	Možnost odprave posledic nasilja
C50	Najbolj v pomoč mi je bil kar preostali del družine in šolska psihologinja	Družina in šolska psihologinja	V času nasilja	Osebe, ki so v pomoč
C51	Moj varen kraj je bil nadstropje nižje – tam živi babica	Umik v babičino stanovanje	V času nasilja	Osebe, ki so v pomoč Varen kraj
C52	Ne vem če bi to lahko imenovala res varen kraj, saj je bil dostopen tudi očetu	"Varen" kraj dostopen tudi očetu	V času nasilja	Varen kraj
C53	Družina, sorodniki in psihologinja	Bližnji in psihologinja	Po nasilju	Osebe, ki so v pomoč

C54	V veliko pomoč mi je bila psihologinja in pogovor z nji, saj se to prvič dala ven iz sebe	Pogovor s psihologinjo	Oblika pomoči Organizacije	Oblika pomoči in organizacije
C55	Pomaga, ko srečaš nekoga s podobnimi težavami in te povsem razume	Spoznanje nekoga, ki ima podobno izkušnjo	Oblika pomoči	Oblika pomoči in organizacije
C56	Spoznaš, da biti žrtev nasilja ni tako redka zadeva, kot bi človek pričakoval in da nisi edini, ki mu je bila storjena krivica	Spoznanje, da nisi edini	Oblika pomoči	Oblika pomoči in organizacije
C57	V družini smo tako povezani zato, ker smo delili isto izkušnjo in podobno gledamo na svet, razmišljamo, se razumemo	Povezanost z družino	Oblika pomoči	Oblika pomoči in organizacije
C58	Zelo rada plešem	Ljubezen do plesa	Hobiji	Vir moči za preživetje nasilja
C59	Ples mi je od nekdaj pomenil sprostitev. V njem sem tudi zelo uspešna.	Ples kot način sprostitve in potrditve	Hobiji	Vir moči za preživetje nasilja
C60	Dobra stran naše izkušnje je ravno ta močna povezanost z ostalimi člani družine	Družina je zelo povezana med seboj	Povezanost članov družine	Pozitivna izkušnja nasilja
C61	Zdaj imam varen dom, kjer sem deležna močne ljubezni in sprejemanja in se z veseljem vračam vanj	Ureditev razmer doma, zdaj se rada vrne domov in je deležna ljubezni in sprejemanja	Varen dom	Pozitivna izkušnja nasilja

C62	Vsemu se da narediti konec, le pogumen in močen moraš biti	Vse je mogoče, potrebna sta le pogum in moč	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
C63	Najbolj sem potrebovala občutek varnosti, sprejemanja in biti ljubljena	Potreba po občutku varnosti, sprejemanja, ljubezni	Individualna obravnava	Potrebe žrtev nasilja
C64	Da bi se udeležila kakšnega srečanja z ostalimi žrtvami nasilja	Srečevanje z ostalimi žrtvami nasilja	Medsebojna pomoč žrtev	Potrebe žrtev nasilja
C65	Največ pa seveda naredi čas, da si postaviš življenje nazaj na normalne tire in mirno živiš naprej.	Čas, da si urediš življenje in mirno zaživiš naprej	Čas	Potrebe za žrtev nasilja
C66	Ljudje, ki so neposredno žrtve nasilja, tega mogoče ne opazijo takoj ali pa si tega nočejo priznati in je zato potreben nekdo tretji.	Žrtvam moramo pomagati, da nasilje prepoznajo in ga preprečijo.	Pomoč žrtvam nasilja izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
C67	Mislím da je problem nasilja treba bolj oglaševati, s tem začeti že v osnovni šoli.	Izobraževanje že v osnovnih šolah.	izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
D1	Nasilje je nad mano izvajal moja mam in ga še vedno izvaja	Storilka nasilje ja mama, nasilje še vedno traja	Mama Otrok in partner	Storilec nasilja Žrtev nasilja
D2	Gre za fizično in psihično nasilje	Fizično in psihično nasilje	Fizično Psihično	Oblika nasilja
D3	Vzrok nasilja so mamine težave z alkoholom	Mama ima težave z alkoholom	Substance	Vzrok nasilja
D4	Za obvestilo policije smo se odločili enkrat.	Enkrat obvestijo policijo	Klic na policijo	Strategije preživetja
D5	Nasilja ni prijavil nihče drug	Nasilja nihče ne prijavi	Brez prijave ni stika z organizacijo in pomoči	Oblike pomoči in organizacije
D6	Obrnila sem se tudi na CSD, a nihče ni ukrepal.	Pomoč išče na CSD, nihče ne ukrepa	Neuspešna prekinitev nasilja	Prekinitev nasilja
D7	Nasilje se še ni prekinilo,	Nasilje še vedno traja	Neuspešna	Prekinitev

	še vedno traja.		prekinitev	nasilja
D8	Sama sem iskala pomoč na CSD in policiji a mi niso znali pomagati.	Na CSD in policiji ne znajo pomagati	Neuspešna prekinitev	Prekinitev nasilja
D9	Počutila sem se grozno in še vedno se.	Grozno počutje	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
D10	Jeza, strah, krivdo, predvsem pa nemoč, ker ne vem kako bi lahko pomagala mami in sebi, da se nam to nebi več dogajalo.	Jeza, strah, krivda, nemoč kako pomagati mami	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
D11	V mladosti me je bilo tudi sram tega, kaj se nam dogaja.	Sram zaradi dogajanja	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
D12	In seveda žalost, saj sem si želela normalne družine.	Žalost, hrepenenje po družini	Negativni občutki	Občutki v času nasilja
D13	Da	Da	splošno	Vpliv nasilja na življenjski potek.
D14	Zelo hitro sem morala odrasti.	Hitro odraščanje	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D15	Z mamo sva zamenjali vlogi. Prezela sem vlogo mame.	Menjava vlog, postane mama	Otroštvo	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D16	Konflikti z mamo so naraščali	Naraščanje konfliktov	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D17	Bila sem zelo lahko vodljiva.	Zelo vodljiva	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D18	Bala sem se, da bi me vsi zapustili.	Boji se osamljenosti	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D19	Iz mirne punce sem postala zelo močna oseba, ki se je borila za preživetje.	Iz mirne v močno in bojevito	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D20	Po koncu srednje šole sem se preselila na obalo k partnerju.	Hitro selitev h partnerju	Mladost	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D21	Imam partnerja s katerim sva si ustvarila tudi družino.	Ima družino	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D22	Čas namenjam soočenju z mamo in njenimi dejanji.	Sooča se z mamo in njenimi dejanji	Odrasla doba	Vpliv nasilja na življenjska obdobja
D23	Nikoli nisem imela podpore.	Brez podpore	izobraževanje	Vpliv na področja življenja
D24	Ves čas sem bila odvisna sama od sebe	Odvisna od sebe	Izobraževanje	Vpliv na področja

				življenja
D25	Še vedno se šolam, končujem drugi diplomski študij.	Nadaljuje s šolanjem	Izobraževanje	Vpliv na področja življenja
D26	Odnosi so različni	Različni odnosi	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
D27	Vanje vseeno vstopam z zaupanjem	Vstopa z zaupanjem	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
D28	Ne morem prepoznati znakov, ki kažejo, da je človek slab in da me bo samo izkoristil	Ne prepozna znakov slabih ljudi	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
D29	Si pa vedno postavim visoka pričakovanja, zato sem v večini primerov razočarana	Postavlja visoka pričakovanja, je razočarana	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv na področja življenja
D30	Imam veliko znancev	Veliko znancev	Socialna mreža	Vpliv na področja življenja
D31	Prijatelje menjam	Menja prijatelje	Socialna mreža	Vpliv na področja življenja
D32	Večina sorodnikov ne živi v Sloveniji, zato tudi na njih ne moram računati.	Sorodniki oddaljeni	Socialna mreža	Vpliv na področja življenja
D33	Denar služim sama	Služi denar	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv na področja življenja
D34	Moje delo me osrečuje in je povezano z mojo izobrazbo	Delo jo osrečuje	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv na področja življenja
D35	omogoča skromno preživetje	Omogoča preživetje	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv na področja življenja
D36	Pomislila na to, da bi prekinila stike, to si želim	Želi si prekiniti stike	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
D37	Vem, da je moja mama in tega še vedno ne morem storiti	Še vedno je mama	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
D38	Mamo sedaj dojemam kot znanko	Dojema jo kot znanko	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
D39	Alkoholizem, odnosi so zelo oteženi	Težava v alkoholu	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
D40	Oče je deloholik, a vseeno imam z njim boljši odnos kot z mamo	Boljši odnos z očetom	Odnos z matično družino	Vpliv na področja življenja
D41	Partnerja s katerim imam družino imam že 16 let	Partnerja ima 16 let	Partnerski odnosi	Vpliv na področja

				življenja
D42	Odnos ocenjujem kot zelo razumevajoč	Razumevajoč odnos	Partnerski odnos	Vpliv na področja življenja
D43	Ko sem se spustila v odnos od njega nisem nič pričakovala	Brez pričakovanj v odnos	Partnerski odnos	Vpliv na področja življenja
D44	Želim se sprostiti in prepustiti moškemu	Želi se sprostiti in prepustiti	Partnerski odnos	Vpliv na področja življenja
D45	Želim si, da bi on prevzel vlogo vodje, jaz pa bi mu lahko sledila	Želi si da bi samo sledila	Partnerski odnos	Vpliv na področja življenja
D46	Zelo čustvena in to opažam tudi pri svojem otroku	Čustveno dojetanje	Splošen odnos do nasilja	Vpliv na področja življenja
D47	Prizadene me že gledanje filmov s kakšno nasilno vsebino	Prizadenejo vse, tudi filmi	Splošen odnos do nasilja	Vpliv na področja življenja
D48	Podoživljanje domačega nasilja, hitro se vživim v vlogo lika, ki je žrtev	Podoživlja, se vživi	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
D49	Zame je temelj odnosa, brez njega ni odnosa in je brez veze vstopati vanj	Temelj odnosa, nujno potreben	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
D50	Ljudem prekomerno zaupam, zato pa sem večinoma razočarana	Prekomerno zaupa, razočaranje	Zaupanje do ljudi	Vpliv na področja življenja
D51	Absolutno	Absolutno	Absolutno	Možnost odprave posledic nasilja
D52	Nihče	Ni pomoči	V času nasilja	Osebe, ki so bile v pomoč
D53	Prijatelji so mi omogočali le umik na varen kraj	Umik k prijateljem	V času nasilja	Vpliv na področja življenja
D54	Največ mi pomeni partner in to, da sem se odselila na svoje	Partner, selitev na svoje	Po končanem nasilju	Vpliv na področja življenja
D55	Zanesla sem se lahko samo na mamino zdravnico	Splošna zdravnica	Organizacije	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
D56	Mi je prisluhnila in mi dala občutek da me razume	Poslušanje, občutek razumevanja	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
D57	Nekaj časa mi je tudi pomagala	Pomoč	Oblika pomoči	Najugodnejša oblika pomoči in organizacije
D58	Veliko sem brala o duhovni rasti	Branje o duhovni rasti	Hobiji	Vir moči za preživetje
D59	Omogočalo mi je umik od stresa	Umik od stresa	Hobiji	Vir moči za preživetje

D60	V knjigah sem našla svoj cilj, moto in se izobrazila.	Cilji, moto in izobraževanje	Sanjarjenje	Vir moči za preživetje
D61	Pridobila sem veliko novega znanja, udeležila sem se različnih delavnic, iskala po spletu...	Novo znanje, iskanje informacij	Izobraževanje	Pozitivna izkušnja nasilja
D62	Nasilje mi je dalo veliko vztrajnosti	Vztrajnost	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
D63	Kar si zadam, tudi izvedem. Vedno grem do konca	Vedno gre do konca	Postavljanje ciljev	Pozitivna izkušnja nasilja
D64	Mamo. Pogrešala sem družinsko življenje, saj sploh nisem vedela kaj to je.	Normalno družinsko življenje	Družinsko življenje	Potrebe žrtev nasilja
D65	Alkoholizem je dovolj resen razlog za prisilno hospitalizacijo. Ljudje ga podcenjujejo.	Alkoholizem je problem in bolezen	Diagnostika Ukrepi	Potrebe žrtev nasilja
D66	Želela sem si da bi prejela pomoč, usmeritve in da bi pristojni tudi kaj naredili, ne samo analizirali situacije.	Želja po pomoči, usmeritvi in dejanjih	Individualna obravnava	Potrebe žrtev nasilja
D67	Spoznala bi še katero izmed žrtev, da bi mi zaupala kako je sama rešila težave	Spoznanje drugih žrtev	Medsebojna pomoč žrtev	Potrebe žrtev nasilja
D68	Potrebno je izobraževanje, opozarjanje na nasilje	Izobraževanje in opozarjanje na nasilje	Izobraževanje	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja
D69	Zgodi se lahko vsakomur in žrtev nikoli ni kriva zanj.	Vsak je lahko žrtev in ni kriv za to	Pomoč žrtvam nasilja	Predlogi za zmanjšanje tolerance do nasilja

8.4.2. ORGANIZACIJE

Tabela 2: Odprto kodiranje - organizacije

	ENOTA	KODA	SKUPNA KODA	OSNOVNA KODA
A1	Policija se odzove na klic oz. prijavo nasilja in opozorila in oz. prijave okoliških ustanov	Odzove se na prijavo nasilja	Osrednja	Vloga organizacije
A2	Odzove se z intervencijo na kraju dogodka	Intervencija na kraju dogodka	Osrednja	Vloga organizacije
A3	Enkratni dogodek lažje oblike, gre za prekršek in prisotni policisti izdajo plačilni nalog	Prekršek za enkraten dogodek	Osrednja	Vloga organizacije
A4	V primeru da gre za hujši enkratni dogodek ali za ponavljajoče hujše dejanje, se ga obravnava kot kaznivo dejanje	Hujše dejanje je kaznivo dejanje	Osrednja vloga	Vloga organizacije
A5	Izdela zapisnik s pomočjo katerega se ugotavlja ponavljanje dejanja oz. dejanj, stopnjevanje ali telesne poškodbe	Zapisnik, ki ugotavlja resnost nasilja	Osrednja	Vloga organizacije
A6	Možni ukrepi so: prepoved približevanja, pridržanje	Ukrepi prepovedi približevanja in pridržanja	Osrednja	Vloga organizacije
A7	Opravlja tudi kasnejše oz. ponovne razgovore o dejanjih, spremlja razmere, žrtve in storilce usmerja na druge vladne in nevladne organizacije	Razgovori, spremljanje razmer, sodelovanje z drugimi organizacijami	Osrednja	Vloga organizacije
A8	Sodelujemo predvsem s CSD, NKD, šolami, zdravstvenimi domovi	Sodelovanje	Osrednja	Vloga organizacije
A9	Naše delo je tudi preventivno	Preventivno delo	Osrednja	Vloga organizacije
A10	Na šolah izvajamo preventivni projekt, policist Leon svetuje	Preventivno delo	Osrednja	Vloga organizacije
A11	Velik del projekta je namenjen medvrstniškemu nasilju	Preventivno delo	Osrednja	Vloga organizacije

	in nasilju v družini			
A12	Preko sodelovanja v različnih multidisciplinarnih timih, preko ponovnih razgovorov, spremljanje razmer...	MDT, razgovori, spremljanje razmer	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve
A13	Obravnava ni časovno omejena, je pa osredotočena predvsem na samo preprečevanje nasilnih dejanj, zaščite žrtev in prijavo nasilja	Časovno neomejeno, namen preprečevanja in zaščite	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve
A14	Glede pomoči žrtve preusmerjamo na nevladne organizacije, predvsem DNK	Kompetentne organizacije	Usmerjanje	Oblike pomoči in storitve
A15	Nekaj primerov v katerih je storilec nasilja v družini dejanja ponovil tudi v drugih partnerskih zvezah	Storilec dejanja nasilje ponovi v drugi družini	Vidne	Posledice nasilja – splošno
A16	Žrtev nasilja nasilnega partnerja zapusti, oblikuje novo partnersko zvezo in je ponovno žrtev nasilja	Zapustitev nasilnega partnerja in v novi zvezi ponovno žrtev	Vidne	Posledice nasilja – splošno
A17	Otroci povzamejo vzorec nasilja kot pravilen način reševanja konfliktov in doseganja svojih želja	Prevzemanje vzorca vedenja iz otroštva	Vidne	Posledice nasilja – splošno
A18	Najprej težave s svojimi vrstniki, v šolah, na ulici, saj različne situacije rešujejo z nasiljem, ker so se tega naučili doma.	Težave z vrstniki, na ulici	Vidne	Posledice nasilja – splošno
A19	Ovadijo tudi za zanemarjanje otrok	Ovadbna za zanemarjanje otrok	Osrednja	Vloga organizacije
A20	Razpleti primerov različni	Različni razpleti	Splošno	Izkušnje si delu
A21	Se dogaja, da žrtve nasilja obravnavamo tudi kasneje v življenju	Ponovno obravnavanje žrtev	Negativno	Izkušnje si delu
A22	Bodisi kot storilce nasilja ali ponovno kot žrtve	Žrtve kasneje storilci ali žrtve	Splošno	Izkušnje si delu
A23	Dogodki pa se ponavadi stopnjujejo	Stopnjevanje dogodkov	Negativno	Izkušnje si delu
A24	Niso izjeme tudi tisti, ki se iz nasilja izvlečejo in živijo normalno življenje	Izhod iz kroga nasilja	Pozitivno	Izkušnje si delu

A25	Policija definitivno ima vpliv	Ima vpliv	Pomembna	Pomembnost organizacije
A26	Kršitve prepovedi približevanja zelo redke, obravnava storilcev torej zaleže	Kršitve prepovedi približevanja so pomembne	Pomembna	Pomembnost organizacije
A27	Veliko težo ima tudi sodelovanje s CSD	Sodelovanje s CSD	Pomembna	Pomembnost organizacije
A28	Moč oz. vpliv se po večja s tem, ko sodelujemo z različnimi organizacijami in strokovnjaki in tako nudimo celostno obravnavo	Sodelovanje v MDT, celostna obravnava	Pomembna	Pomembnost organizacije
A29	Obstajajo tudi primeri, v katerih ne zaleže nič	V določenih primerih ne zaleže nič	Nepomembnost	Pomembnost organizacije
A30	Policija kot sama ima vlogo predvsem v preventivnem izobraževanju, preprečevanju nasilja, posredovanju na samem kraju nasilja, izdajanje ukrepov in kasnejše sodelovanje v MDT in spremljanje tako storilcev kot žrtev	Preventivna in izobraževalna vloga, preprečevanje nasilja	Pomembnost	Pomembnost organizacije
A31	Delo predvsem nevladnih organizacij	Delo NVO	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
A32	Policija nima kadra, ki bi se posebej ukvarjal z žrtvami nasilja v terapevtskem smislu	Policija nima terapevtskega kadra	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
A33	Žrtve usmerjamo na usposobljene vladne in nevladne organizacije	Preusmerjanje žrtev do ustrezne pomoči	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
A34	Opažamo predvsem jezo, sram, nezaupanje in seveda strah	Jeza, sram, nezaupanje, strah	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
A35	Prisotno tudi olajšanje, predvsem ko so izrečene prepovedi približevanja, saj vedo, da so končno zaščitene	Olajšanje	Pozitivno	Čustva s katerimi se srečujejo
A36	Veliko pa je sramu in nezaupanja	Nezaupanje	Negativno	Čustva s katerimi se srečujejo
A37	Delo z žrtvami nasilja preusmerjamo na organizacije kot so CSD in DNK	Preusmerjajo na druge organizacije	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
A38	Nasilje zagotovo ima	Nasilje ima vpliv	Splošno	Vpliv nasilja na

	vpliv			razvoj človeka
A39	S sodelovanjem različnih organizacij, pravočasnim odkritjem in prekinitvijo nasilja in seveda s pravilno obravnavo žrtev je to možno	Sodelovanje različnih organizacij, pravočasno odkritje in obravnavo	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
A40	Žrtve preusmerjamo na druge organizacije.	Preusmerjanje na druge organizacije	Nevednost	Viri moči za preživetje
A41	Opozarjati in ozaveščati je potrebno kaj vse je nasilje	Kaj je nasilje in kako ukrepati	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
A42	Potrebno je poudariti pomen preventive	Pomen preventive	Izobraževanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
A43	Nobena oblika nasilja ni dovoljena, nasilje je potrebno prijaviti	Nobeno nasilje ni dovoljeno	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
A44	Tudi žrtve se morajo zavedati, da je njihovo sodelovanje ključnega pomena	Pomen sodelovanja žrtev	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
A45	Pohvala gre izboljšanju zakonodaje	Izboljšanje zakonodaje	Pohvala	Mnenje o sistemu
A46	Policija in druge organizacije imajo več pooblastil, zakonsko so navedene posamezne kršitve in njihovo kaznovanje	Več pooblastil in zakonska podlaga	Pohvala	Mnenje o sistemu
A47	Pridobitev z možnostjo odreditve prepovedi približevanja,	Prepoved približevanja	Pohvala	Mnenje o sistemu
A48	žrtev lahko takoj zaščitimo oz. iz njene bližine odstranimo povzročitelja nasilja	Možnost takojšnje zaščite žrtev	Pohvala	Mnenje o sistemu
A49	Opažamo tudi da število prijav nasilja narašča, to je spodbudno	Število prijav narašča	Pohvala	Mnenje o sistemu
B1	CSD ima osrednjo vlogo	Osrednja vloga	Osrednja	Vloga organizacije
B2	Zakon o preprečevanju nasilja v družini nalaga vsem, ki pri svojem delu zaznajo nasilje dolžnost prijavljanja, ter dolžnost sodelovanja v MDT, ki jih za vsaj	Dolžnost prijavljanja in sodelovanja v MDT	Osrednja	Vloga organizacije

	konkreten primer ustanovi CSD			
B3	Zakon zavezuje vse, ki pri svojem delu zaznajo nasilje, da o tem obvestijo CSD, razen v primerih, ko polnoletna žrtev izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti	Obveščanje CSD o nasilju, razen če žrtev to izrecno zavrne	Osrednja	Vloga organizacije
B4	CSD ima navodila za ravnanje kot tudi strokovna izhodišča za ravnanje strokovnih delavcev pri nujenju pomoči žrtvam nasilja, kot tudi protokole	Navodila, izhodišča in protokoli za ravnanje	Osrednja	Vloga organizacije
B5	Namen navodil za ravnanje je izenačenje položaja vseh, ki iščejo pomoč na katerem koli CSD v Sloveniji	Izenačena obravnava na vseh CSD	Osrednja	Vloga organizacije
B6	CSD nudi pomoč tako žrtvam nasilja, kot tudi povzročiteljem	Pomoč žrtvam in povzročiteljem	Pomoč	Oblike pomoči in storitve
B7	Gre za storitve prve socialne pomoči in materialne pomoči	Storitve prve socialne in materialne pomoči	Prva socialna pomoč Materialna pomoč	Oblike pomoči in storitve
B8	Opravi ločen pogovor tako z žrtvijo kot tudi s povzročiteljem nasilja	Pogovor z žrtvijo in povzročiteljem nasilja	Pogovor	Oblike pomoči in storitve
B9	Pridobi podatke o vrsti in obliki nasilja, času trajanja, intenziteti, dejavnikih tveganja, posledicah nasilja in zgodovini iskanja pomoči	Pridobivanje podatkov o nasilju	Podatki o nasilju	Oblike pomoči in storitve
B10	CSD izdelava oceno ogroženosti	Izdelava ocene ogroženosti	Ocena ogroženosti	Oblike pomoči in storitve
B11	Glede na stopnjo ogroženosti izbere sorazmerno način ukrepanja, ter oceni potrebo po izdelavi načrta pomoči	Izbira načina ukrepanja in ocena potrebe po izdelavi načrta pomoči	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve
B12	Pri tem se skliče MDT, katerega so dolžni ustanoviti vsi CSDji. Člani tima so predstavniki javnih	Sklic MDT, katerega člani so predstavniki javnih institucij in NVO	MDT	Oblike pomoči in storitve

	institucij kot tudi NVO, ter žrtev sama			
B13	V načrtu se posebej izpostavi ocena virov za reševanje nastale situacije, sprejmejo se potrebni zakonski ukrepi, prepoved približevanja, ovadbe, varnostni ukrepi po ZPND, namestitve v varno hišo ali vključitev v socialno varstvene storitve na CSD. CSD je dolžan spremljati izvajanje načrta pomoči ter izdelati evalvacijo učinkovitosti.	Načrt pomoči obsega: oceno virov za reševanje, zakonske ukrepe, prepoved približevanja, ovadbe, ukrepi po ZPND, namestitve varno hišo.. CSD mora izvajanje spremljati.	Varnostni načrt	Oblike pomoči in storitve
B14	O ugotovitvah CSD obvešča vse člane MDT.	Obveščanje članov	MDT	Oblike pomoči in storitve
B15	Naloge in potek delovanja CSD so navedene v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo na CSD	Naloge navedene v Katalogu javnih pooblastil...	Oblike pomoči	Oblike pomoči in storitve
B16	Namen nalog za preprečevanje nasilja v družini je preprečiti izvajanje nasilja v družini, krepitev moči žrtve, podpora pri urejanju statusnih in odnosnih zadev, podpora povzročitelju nasilja pri prepoznavanju neustreznih vzorcev vedenja in njihovem spreminjanju.	Namen je krepitev moči žrtve, podpora urejanju statusnih in donosnih zadev in podpora povzročitelju	Podpora	Oblike pomoči in storitve
B17	Posledice nasilja v družini se kažejo v nadaljnjem življenju žrtev	Se kažejo v nadaljnjem življenju	Vidne	Posledice nasilja – splošno
B18	Načeloma velja da žrtve nasilja v otroštvu, kasneje v življenju prevzamejo eno od vlog (povzročitelj/žrtev)	V odrasli dobi prevzemanje vloge iz otroštva	Vidne	Posledice nasilja – splošno
B19	Prve posledice zaznajo že v vrtcu in kasneje v OŠ	Prve posledice v otroštvu	Pojav v otroštvu	Posledice nasilja - splošno
B20	Nasilje zagotovo vpliva	Vpliv na zdravje in	Vidne	Posledice

	na zdravje in kakovost življenja žrtve	kakovost življenja		nasilja - splošno
B21	Pri otrocih žrtvah nasilja, posebej kadar govorimo o spolnem nasilju ali hudem fizičnem nasilju trpi čustveni in psihološki razvoj	Vpliv na čustveni in psihološki razvoj	Vidne	Posledice nasilja - splošno
B22	Težje v popolnosti razvijejo svoje potenciale	Težji razvoj potencialov	Vidne	Posledice nasilja - splošno
B23	Tvegajo krajše življenje, slabše telesno in duševno zdravje, učne težave, odnosne težave, pomanjkanje starševskih kompetenc, brezdomstvo...	Tveganje krajšega življenja, slabše zdravje, učne težave, pomanjkanje starševskih kompetenc, brezdomstvo	Vidne	Posledice nasilja - splošno
B24	Nasilje predstavlja tako družbeni kot politični problem z ekonomskimi posledicami	Družben in politični problem z ekonomskimi posledicami	Širše	Posledice nasilja - splošno
B25	izkušnje pri delu kažejo da so "rezultati" različni	Različni razpleti	Ponavljanje nasilja	Posledice nasilja - splošno
B26	Lahko pride do prenehanja nasilnih vedenj, ker je na obeh straneh prisotna motivacija	Prenehanje zaradi motivacije	Ponavljanje nasilja	Posledice nasilja - splošno
B27	V določenih primerih so žrtve zapustile povzročitelja in šle v nove zveze s povzročitelji; nekatere so se vrnile k povzročiteljem in smo jih ponovno obravnavali	Vračanje k povzročitelju nasilja	Ponavljanje nasilja	Posledice nasilja splošno
B28	Pomemben člen pri preprečevanju nasilja	Pomembna za preprečevanje nasilja	Pomembna	Pomembnost organizacije
B29	Opravlja naloge po ZNPD, nudi storitve po ZSV, podpora žrtvam in povzročiteljem, je usmerjevalec in koordinator, motivator, spremljevalec...	Naloge po ZPND, storitve po ZSV, podpora udeležnim, usmerjevalec, motivator, koordinator in spremljevalcev	Pomembna	Pomembnost organizacije
B30	Nudi multidisciplinaren pristop in celostno	Nudi multidisciplinarnost	Pomembna	Pomembnost organizacije

	obravnavo			
B31	Žrtve potrebujejo informacije, strokovno obravnavo, razumevanje in sočutje, zaupno osebo, podporno mrežo, znanje za ravnanje, podporo in pomoč	Potreba po informacijah, strokovni obravnavi, razumevanju, sočutju, zaupnosti, podpori, znanju za ravnanje in pomoči	Raznolike potrebe	Potrebe žrtev nasilja
B32	Delo skupaj z njimi in ne za njih, krepitev lastnih virov moči v procesu prepoznavanja nasilja, uvida v situacijo in izhoda iz nje	Delo z njimi, krepitev njihovih moči, prepoznavanje nasilja, uvida v situacijo in izhoda	Raznolike potrebe	Potrebe žrtev nasilja
B33	Srečujejo se z veliko in raznolikimi čustvi	Veliko in raznolika čustva	Splošno	Čustva s katerimi se srečujejo
B34	Katero prevladuje je odvisno ali gre za obdobje pred, med ali po nasilju	Odvisno od dogajanja	Splošno	Čustva s katerimi se srečujejo
B35	Veselje, olajšanje in pripravljenost na spremembe so značilni za konec nasilja	Na koncu veselje, olajšanje in pripravljenost na spremembe	Pozitivna	Čustva s katerimi se srečujejo
B36	Po nasilju in med njim pa prevladuje predvsem nezaupanje,	Nezaupanje	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
B37	Žrtev tudi dvomi, ali bo sploh zmogla zapustiti nasilni odnos	Dvom ali bo zmogla	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
B38	Pred nasiljem je pogosto prisoten strah, kdaj se bo zgodilo	Strah	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
B39	Prisoten je tudi sram, kaj bo na nasilje porekla okolica	Sram	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
B40	Nasilje ima vpliv	Ima vpliv	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B41	Kdaj se bodo posledice pojavile je odvisno od tega kdaj se je nasilje dogajalo, koliko časa je trajalo in v kakšni obliki	Pojav posledic odvisen od različnih dejavnikov	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B42	V otroštvu se posledice kažejo kot motnje pozornosti, otroci agresivno reagirajo na konfliktne situacije ali so čustveno otopeli	Motnje pozornosti, agresiven odziv na konflikte, čustvena otopelost	Otroštvo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B43	Lahko se pojavijo tudi fizični znaki, kot so zanemarjenost, pre ali	Fizični znaki zanemarjenosti, pre/podhranjenost,	Otroštvo	Vpliv nasilja na razvoj človeka

	podhranjenost, podplutbe, itd.	podplutbe		
B44	Značilne so težave v medsebojnih odnosih, povečana potreba po pozornosti, motnje razpoloženja in hranjenja, motnje spanja, panični napadi, motnje osebnosti, itd.	Težave v medsebojnih odnosih, potreba po pozornosti, motnje razpoloženja, hranjenja, spanja, osebnosti, panični napadi	Mladost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B45	Žrtve tekom nasilja oblikujejo obrambne mehanizme, ki jih uporabljajo tudi kasneje v življenju, ko se znajdejo v situaciji, ki jih spomnijo na nasilje, ki se jim je dogajalo	Oblikovanje obrambnih mehanizmov	Mladost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B46	Ti obrambni mehanizmi niso vedno primerni	Neprimerni obrambni mehanizmi	Mladost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B47	Nastopijo še težave v partnerskih odnosih	Težave v partnerskih odnosih	Odrasla doba	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B48	Pogosto ponavljajo vzorce iz matične družine, ki se v njih pojavljajo nezavedno	Ponavljanje vzorcev iz matične družine	Odrasla doba	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B49	Težave v spolnosti nastopijo predvsem pri tistih žrtvah, ki so bile žrtve spolnega nasilja	Težave v spolnosti	Odrasla doba	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B50	V otroštvu je posledica lahko nižja izobrazba, če se zgodi v odrasli dobi to ni nujno	Lahko nižja izobrazba	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B51	Nekateri želijo pozornost preusmeriti na svoje dobre rezultate in stremijo k odličnosti, drugim je popolnoma vseeno	Preusmerjanje pozornosti, strmenje k dobrim rezultatom	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B52	Doma nimajo podpore	Brez podpore	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B53	So manj zaupljivi, iščejo ljudi s podobnimi izkušnjami	Manj zaupljivi, iščejo podobne sebi	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B54	Za navezovanje stikov potrebujejo veliko časa	Potrebujejo veliko časa	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B55	Lahko se dobro počutijo v središču pozornosti	Dobro počutje v središču pozornosti	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B56	Od odnosov pričakujejo iskrenost, zaupanje in	Pričakujejo iskrenost, zaupanje	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka

	medsebojno pomoč	in pomoč		
B57	Navadno šibka socialna mreža	Šibka socialna mreža	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B58	Sestavljena iz njihovih bližnjih in prijateljev, ki jim zaupajo in navadno poznajo njihovo situacijo oz. življenje	Bližnji, ljudje, ki jih zaupajo in jih poznajo	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B59	Lahko računajo ko potrebujejo pomoč	Nanje lahko računajo	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B60	Žrtve so lahko zaposlene na uveljavljenih mestih, prejemajo dobro plačilo in se z njim preživljajo	Zaposlene na uveljavljenih mestih, dobro plačilo	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B61	Lahko pa so nezaposlene in živijo od socialne podpore ali pa so odvisne od partnerja	Nezaposlene, odvisne od socialne podpore ali partnerja	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B62	Odvisno od obdobja, ko se je nasilje dogajalo, nad kom in kakšen vpliv ima	Odvisno od dejavnikov dogajanja	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B63	Družine imajo lahko zelo dober odnos	Dober odnos, če uredijo razmere	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B64	Slab odnos oz. odnos brez stikov pa je prisoten pri tistih, ki odnosa niso uredili, niso poiskali pomoči oz. v proces niso vložili dovolj truda	Slab odnos ali brez stikov, če razmere niso urejene	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B65	Razumeti moramo tudi, da v nekaterih družinah odnos ni več mogoč, saj so rane žrtev prehude	Nekje odnos ni več mogoč, rane prehude	Odnos z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B66	Zaznati je podobnosti med storilcem nasilja in partnerjem, ki si ga žrtev poišče oz. izbere	Podobnosti med storilcem nasilja in kasnejšim partnerjem žrtve	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B67	Zgodi se, da je tudi partner nasilen, da se žrtev ne znebi svoje vloge iz otroštva in jo obdrži tudi v svoji partnerski zvezi	Prenos vloge iz otroštva na odraslo dobo – v odnos	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B68	Lahko zapusti nasilnega partnerja, a vendar se pri drugem partnerju nasilje spet ponovi	Prehajanje med nasilnimi partnerji	Partnerski odnos	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B69	Pričakujejo predvsem	Pričakujejo kar je v	Partnerski	Vpliv nasilja na

	varnost, ljubezen in pripadnost in kar jim je v času nasilja primanjkovalo	času nasilja primanjkovalo – ljubezen, varnost in pripadnost	odnos	razvoj človeka
B70	Zaznavamo visoko toleranco do nasilja, občutek krivde, zanikanje, potenciranje, potlačevanje, miselni pobeg, idealizacijo, obračanje proti sebi, projekcijo, regresijo...	Visoka toleranca do nasilja, občutek krivde, zanikanje, potenciranje, potlačevanje, idealizacija, projekcija, regresija...	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B71	Nasilja ne dojemajo takega kot v resnici je	Ne dojemajo takega kot je	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B72	Odvisno od izkušenj in ljudi, s katerimi vstopajo v odnose	Odvisno od izkušenj z odnosi	Zaupanje od ljudi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B73	Lahko pride zelo hitro, če se ob osebi počutijo varno, ali je bila mogoče tudi sama žrtev nasilja	Zelo hitro, če se dobro počutijo	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B74	Če pa je zaupanje izdano, se ta čas neprimerno podaljša	Dolgotrajno, če je bilo zaupanje izdano	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B75	S samim stikom z ljudmi ponavadi nimajo težav, ko pa je treba odnose poglobiti je za vse skupaj potrebnega več časa	Prvi stik brez težav, poglobljanje odnosov je dolgotrajno	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
B76	To lahko dosežemo z odpravo motenj in urejanjem odnos, ter učenjem drugačnega stila življenja	Dosežemo z odpravo motenj in urejanjem odnosov, učenjem drugačnega stila življenja	Možnost je	Možnost odprave posledic nasilja
B77	Zelo pomembno je tudi, da pristojne organizacije sodelujejo med seboj	Sodelovanje pristojnih organizacij	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
B78	Razvoj varnega odnosa	Razvoj varnega odnos	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
B79	Soočenje s posledicami nasilja	Soočenje s posledicami	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
B80	Priznavanje, da se je zgodilo, pripovedovati o tem	Priznati, da se je zgodilo, pripovedovati	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
B81	Spremeniti vzorce čustvovanja, mišljenja in ravnanja	Spremeniti vzorce vedenja	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja

B82	Osebnostno rasti in se razvijati; spremeniti je potrebno življenjski slog, žrtev se mora osamosvojiti	Osebnostna rast in razvoj, sprememba sloga, osamosvojitve	Pomembno za odpravo posledic	Možnost odprave posledic nasilja
B83	Dejavniki, ki pogojujejo okrevanje žrtev so različni	Različni dejavniki	Splošno	Možnost odprave posledic nasilja
B84	Otroci, ki niso vzpostavili varne navezanosti, te težave občutijo tudi v odrasli dobi	Pomen varne navezanosti v otroštvu	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
B85	Žrtve navajajo suportivno okolje po travmatski izkušnji, socialno mrežo, delavno zmožnost, zmožnost zaposlitve, finančno neodvisnost, urejenost življenjskih pogojev, motivacija...	Suportivno okolje, socialna mreža, delavna zmožnost, zaposlitev, finančna neodvisnost, življenjski pogoji, motivacija	Okolje Socialna mreža Zaposlitev, delo, finance Motivacija Življenjski pogoji	Viri moči za preživetje nasilja
B86	V družbi je še vedno zelo visoka toleranca do nasilja in pot do ničelne tolerance je dolga	Visoka toleranca v družbi	Težave	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B87	Obstaja neko splošno prepričanje, da je družina polje zasebnosti, kamor država naj nebi posegala	Družina je polje zasebnosti	Težave	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B88	Nevladne organizacije in CSD imamo pomembno vlogo pri ozaveščanju javnosti, odkrivanju zlorab in učinkovitem načrtovanju pomoči	Vloga organizacij pri ozaveščanju, odkrivanju zlorab in načrtovanju pomoči	Vloga organizacij	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B89	Menim, da bi bilo potrebno s ponudbo preventivnih programov, učenjem nenasilnega vedenja, obujanju vrednot, treningi socialnih veščin pristopiti že v OŠ, kar bi v začetku predstavljalo iziv	Preventivni programi, učenje nenasilne komunikacije in vedenja, treningi socialnih veščin v OŠ	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B90	Morda več sodelovanja z mediji v smislu ozaveščanja, aktivno povezovanje z NVO pri	Sodelovanje z mediji in NVO v smislu ozaveščanja	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja

	pripravi programa			
B91	V šolah za starše spregovoriti o pomembnosti medsebojnih odnosov, prepoznavanju nasilnega vedenja, možnostih sprememb vedenja, dolžnosti prijavljanja	Izobraževanje o odnosih v šoli za starše	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B92	Usklajeno in odločno delovanje vseh institucij in celostna pomoč žrtvam, sprotno odzivanje sistema na nove prijave in nove predpise	Usklajenost in odločnost institucij, spremljanje novih predpisov	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
B93	Nekateri strokovnjaki, šolstvo, vrtci še vedno ne opravljajo svojih nalog v zvezi z dolžnostjo prijavljanja nasilja v družini	Neopravljanje dolžnosti prijavljanja v šolah, vrtcih...	Kritika	Mnenje o sistemu
B94	Se ne želijo izpostavljati, minimalizirajo nasilna ravnanja in so nekritični do svoje odgovornosti in nadaljnjih posledic žrtev nasilja	Strah pred izpostavljanjem, minimaliziranje nasilja, nekritičnost do odgovornosti in posledic	Kritika	Mnenje o sistemu
B95	Konkretno bi pohvalila naše sodelovanje in odzivnost policije, šolstva in zdravstva pri prav vseh obravnavah nasilja, kadar gre za MDT in izvajanje načrta pomoči	Sodelovanje CSD s policijo, šolstvom in zdravstvom na MDT in izvajanju pomoči	Pohvala	Mnenje o sistemu
C1	Ukvarja se s preprečevanjem in ustavljanjem nasilja v družini in družbi, zmanjševanjem posledic nasilja ter širjenjem principov nenasilne komunikacije	Preprečevanje in ustavljanje nasilja v družini in družbi, zmanjševanje posledic, širjenje znanja nenasilne komunikacije	Osrednja	Vloga organizacije
C2	Pristopa celostno	Celostni pristop	Osrednja	Vloga organizacije
C3	Izvaja programe za pomoč in krepitev moči žrtev nasilja, izvaja tudi programe za delo z osebami, ki nasilje povzročajo	Izvajanje programov za žrtve nasilja in storilce	Osrednja	Vloga organizacije

C4	Deluje in sodeluje s CSD, policijo, tožilstvi, sodišči in drugimi organi države ter organizacijami	Sodelovanje z drugimi organi (policija, CSD, tožilstvo, sodišče)	Osrednja	Vloga organizacije
C5	Vse organizacije in institucije morajo delati skupaj v smeri varnosti žrtev nasilja	Sodelovanje z organizacijami	Osrednja	Vloga organizacije
C6	Nudi individualno svetovalno pomoč, telefonsko informacijsko-svetovalno pomoč na področju nasilja in informacijsko-svetovalno pomoč preko elektronske ali navadne pošte, socialno zagovorništvo, spremstvo na institucije, pravno svetovanje in možnost umika v varno hišo za ženske in otroke, žrtve nasilja, ter varno namestitev za ženske in otroke, žrtve nasilja	Individualna pomoč, svetovanje, zagovorništvo, spremstvo, pravno svetovanje, umik v varno okolje	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve
C7	Nudi tudi individualno svetovanje spolnega nasilja, individualno pomoč otrokom in mladim, ki imajo izkušnjo nasilja v obliki druženja, ter individualnega svetovalnega dela, ter razne delavnice za krepitev moči žrtev nasilja in skupine za samopomoč	Pomoč otrokom in mladostnikom v obliki druženja, delavnice in skupine	Druženje Delavnice Skupine	Oblike pomoči in storitve
C8	Izvaja tudi preventivne in interventne delavnice, ter izobraževanja na šolah in v drugih institucijah	Preventivne in interventne delavnice, izobraževanja na šolah	Izvajanje delavnic Izobraževanje	Oblike pomoči in storitve
C9	Programi društva za pomoč žrtvam nasilja so brezplačni	Brezplačni programi	Brezplačno	Oblike pomoči in storitve
C10	Svetovalni proces in delo z uporabniki je vedno prilagojeno potrebam in željam posameznikov	Prilagajanje potrebam in željam posameznikov	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve

C11	Odvisno koliko časa bo posameznik v program vključen in katere programe bo izbral	Časovno neomejeno	Individualna obravnava	Oblike pomoči in storitve
C12	Nasilje ima številne in pogoste zelo hude posledice za otroka, ki ga doživlja ali ga je doživel	Številne in zelo hude posledice	Širše	Posledice nasilja – splošno
C13	Posledice so odvisne od več dejavnikov	Odvisne od več dejavnikov	Širše	Posledice nasilja – splošno
C14	Od značilnosti zlorabe, odziva okolice na zlorabo, odziva pristojnih institucij, podpore otrokove socialne mreže ter osebnostnih značilnosti	Značilnosti zlorabe, odziv okolice in pristojnih na zlorabo, podporna mreža	Dejavniki	Posledice nasilja – splošno
C15	Posledice dolgotrajnejše zlorabe so praviloma hujše in bolj daljnosežne	Dolgotrajnejša zloraba, hujše posledice tudi v odrasli dobi	Širše	Posledice nasilja – splošno
C16	Pogosto se odražajo tudi v odraslosti	Vidne tudi v odrasli dobi	Širše	Posledice nasilja – splošno
C17	Ima lahko nizko samopodobo, neprizanesljivo samokritiko, težave z zaupanjem, varnostjo in intimnostjo, prekoračevanje osebnih mej zavoljo sprejetosti, izolacija, občutki krivde, pretirana lojalnost, nesprejemanje pohval, neprepoznavanje svojih želja in potreb, perfekcionizem, pretirano iskanje potrditve, močna potreba po nadzoru, povečana možnost za doživljanje ali povzročanje nasilja v sekundarni družini	Nizka samopodoba, neprizanesljivost, samokritika, nezaupanje, izolacija, občutki krivde, potreba po nadzoru, povzročanje nasilja v sekundarni družini, perfekcionizem, neprepoznavanje svojih želja in potreb...	Vidne	Posledice nasilja – splošno
C18	Ni nujno, da so posledice nasilja pri otroku prisotne njegovo celotno življenje ali da segajo v vse pore njegovega življenja	Ne nujno prisotne celotno življenje in na vseh področjih	Splošno	Posledice nasilja – splošno

C19	Z ustreznim ukrepanjem lahko otroku pomagamo, da bo kljub izkušnji nasilja živel kakovostno in zadovoljno življenje	Z ustreznim ukrepanjem lahko pomagamo	Splošno	Posledice nasilja – splošno
C20	Nekatere zgodbe imajo ugoden razplet, s hitro rešenimi postopki	Ugoden razplet, hitro rešeni postopki	Pozitivne	Izkušnje pri delu
C21	Nekateri povzročitelji pridejo večkrat, ko ponovno začnejo povzročati nasilje	Povzročitelji ponovijo dejanja	Negativne	Izkušnje pri delu
C22	Nekaj povzročiteljev nasilja obiskuje program več zaporednih ciklov (let) zaradi lastne motivacije oz. ker pogosto izpostavijo neko težavo in si želijo pomoči, mnenja	Več zaporednih ciklov zaradi lastne motivacije in nezaupanja v svoja dejanja	Pozitivno	Izkušnje pri delu
C23	Nekateri pridejo ponovno po večletnem premoru, saj so ponovno povzročali nasilje	Ponovno vključevanje	Negativno	Izkušnje pri delu
C24	Uporabnice, nameščene v varne hiše se pogosto vključijo v druge programe kot npr. skupine za samopomoč, delavnice asertivnosti...	Posamezniki umaknjeni na varno se vključijo tudi v druge programe	Pozitivno	Izkušnje pri delu
C25	S programi za delo z žrtvami in s povzročitelji nasilja neposredno vpliva na preprečevanje nasilja in povečanje varnosti žrtev nasilja	Programi za žrtve in povzročitelje, povečanje varnosti žrtev	Pomembna	Pomembnost organizacije
C26	Opozarjanje tudi na delovanje nekaterih strokovnih služb, ki nasilja pogosto ne vidijo kot resen problem ali ga vidijo kot del drugega problema, npr. alkoholizem ali revščina	Opozarjanje na neukrepanje drugih institucij	Pomembna	Pomembnost organizacije
C27	Organizacije, ki se ukvarjajo z nasiljem v družini, so pomemben	Povečuje in zagotavlja varnost žrtev	Pomembna	Pomembnost organizacije

	člen, ker povečujejo in zagotavljajo varnost za katero žrtev večinoma sama ne more poskrbeti			
C28	Pripomorejo tudi k temu, da nasilje ne ostane zakrito, ter dajo glas žrtvam nasilja	Odkrivajo nasilje, žrtvam dajejo glas	Pomembna	Pomembnost organizacije
C29	Programi dela s povzročitelji, ki jih nudi društvo, v družini povečujejo varnost žrtev nasilja	Delo s storilci povečuje varnost žrtev	Pomembno	Pomembnost organizacije
C30	Program dela s povzročitelji nasilja temelji na prepričanju, da je povzročanje nasilja posledica zavestne in namerne odločitve posameznika, da bo z nadzorovanjem in zlorabo moči jemal moč drugi osebi	Temelj na prepričanju da je nasilje zavestno in namerno povzročil storilec	Pomembno	Pomembnost organizacije
C31	Povečanje varnosti žrtev	Večanje varnosti žrtev	Pomembno	Pomembnost organizacije
C32	Povzročitelji nasilja v programu soočanja s prejetjem lastne odgovornosti za povzročeno nasilje, učijo novih socialnih veščin in prepoznavanja svojih čustev in vedenj	Učenje novih socialnih veščin in prepoznavanja čustev in vedenj	Pomembno	Pomembnost organizacije
C33	Osveščanje širše javnosti, ponuja tudi delavnice in izobraževanja na institucijah in šolah, ter je aktivistično dejavno, saj s tem prispeva k zmanjševanju nasilja tudi preventivno	Ozaveščanje javnosti, preventiva, izobraževanje in aktivistično delovanje	Pomembno	Pomembnost organizacije
C34	Učenje prepoznavanja raznih oblik nasilja	Prepoznavanje nasilja	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C35	Da žrtve nasilja ne iščejo odgovornosti za doživljanja pri sebi	Zavedanje kdo je odgovoren	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C36	Kontinuirano delo z žrtvami nasilja in povzročitelji	Kontinuirano delo	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C37	Povezovanje z več institucijami, ki lahko	Povezovanj institucij	Splošno	Potrebe žrtev nasilja

	pripomorejo k krepitvi moči žrtve nasilja			
C38	Finančna stabilnost žrtve (pomoč pri premagovanju morebitne finančne stiske)	Finančna stabilnost	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C39	Močna socialna mreža	Socialna mreža	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C40	Možnost, da žrtev predela svojo izkušnjo in da dobi jasno sporočilo o tem, kdo je odgovoren za nasilje	Premestitev odgovornosti na storilca in predelanje izkušnje	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C41	Možnost krepitve moči in učenje asertivnosti	Možnost krepitve moči	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C42	Razumevanje, neobsojanje, nemoraliziranje, spoštljiv in nepokroviteljski odnos	Razumevanje, spoštljiv odnos, brez obsojanja in moraliziranja	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
C43	Soočajo se s celotno paleto čustev	Cela paleta čustev	Splošno	Čustva s katerimi se srečujejo
C44	Ovisno od specifik zlorabe, dolgotrajnosti postopkov, osebnosti žrtve, zgodovine odnosa, prepričanj, morebitne finančne odvisnosti	Ovisni od specifik zlorabe, trajanja postopkov, zgodovine, prepričanj, odvisnosti	Splošno	Čustva s katerimi se srečujejo
C45	Pretirana samokritičnost in občutek lastne krivde in sramu, ko ima žrtev partnerja še vedno rada	Samokritičnost, občutek lastne krivde, sramu	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
C46	Občutki manjvrednosti, nesposobnosti, nemoči, nezaupanja, strahu zaradi posledic nasilja in podrejenega položaja v razmerju, čustva so zelo povezana s tem, koliko moči ima žrtev nasilja v odnosu in v postopku prekinitve odnosa	Manjvrednost, nesposobnost, nemoč, nezaupanje, strah	Negativna	Čustva s katerimi se srečujejo
C47	Nasilje ima številne posledice na človeka, ki se kažejo od samega začetka doživljanja nasilja, ter praviloma v vseh obdobjih	Številne posledice, prisotne v vseh obdobjih	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka

	človekovega življenja, ne samo v otroštvu			
C48	Posledice so zelo raznovrstne in odvisne od velikega števila dejavnikov	Vpliv raznovrsten in odvisen od dejavnikov	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C49	Splošne posledice nasilja, ki ga doživlja otrok so slabše zdravstveno stanje, psihosomatska obolenja, akutne ali kronične bolezni, glavoboli, številne motnje, slabši zgodnji razvoj možganov	Slabše zdravstveno znanje, psihosomatska obolenja, akutne in kronične bolezni, glavoboli, motnje, slabši razvoj možganov	Otroštvo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C50	Tudi zloraba alkohola in drugih psihoaktivnih substanc, povzročanje kaznivih dejanj, agresivni izbruhi, samopoškodbeno vedenja, strah pred dotikom in intimnostjo, samomorilna vedenja	Zloraba alkohola in psihoaktivnih substanc, kazniva dejanja, agresija, samopoškodovanje, strah pred intimnostjo, samomorilnost	Mladost, odraslost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C51	Pretirano navidezno odraslo vedenje, pretirano otroško vedenje, rizična vedenja, pomanjkanje socialnih veščin, pasivnost, izolacija, zmanjšana delovna storilnost	Navidezno odraslo ali otroško vedenje, rizična vedenja, pomanjkanje socialnih veščin, pasivnost, izolacija, manjša delovna storilnost	Mladost, odraslost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C52	Težave pri vzpostavljanju stabilnih odnosov, pretirana podrejenost, težave pri spoštovanju osebnih mej, težave v duševnem zdravju, pretiran občutek strahu	Težave pri vzpostavljanju odnosov, podrejenost, osebne meje, duševno zdravje, strah	Odraslost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C53	Prezemanje odgovornosti za nasilje, ki ga povzročajo drugi, strah pred izgubo ljubezni, slaba samopodoba, občutek nesposobnosti, apatičnost, pretirana potreba po varnosti	Prezemanje odgovornosti za dogajanje, strah pred izgubo ljubezni, slaba samopodoba, apatičnost, potreba po varnosti	Odraslost	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C54	Učne težave in težave s spominom, pretirano sanjarjenje, depresija,	Učne težave, težave s spominom, sanjarjenje,	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka

	pogosta jeza, nihanje razpoloženja	depresija, nihanje razpoloženja		
C55	Posledice, ki vplivajo na učenje, motivacijo ter druge dejavnike, ki vplivajo na izobraževanje	Učna motivacija	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C56	Posledice nasilja, strah ali odpor do šole (vrstniško nasilje), depresija, težave s spominom in koncentracijo, občutek nesposobnosti, nizka motivacija, pomanjkanje samoiniciativnosti, manjša učinkovitost pri delu	Strah in odpor do šole, depresija, težave s spominom in koncentracijo, občutek nesposobnosti, nemotiviranost, manjša učinkovitost	Izobraževanje	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C57	Posledice nasilja se med drugim kažejo v težavah pri zaupanju, intimnosti, vzpostavljanju stabilnih odnosov z ljudmi	Težave z zaupanjem, intimnostjo, vzpostavljanjem odnosov	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C58	Pretirana izolacija in umik vase, pomanjkanje socialnih veščin v težavah pri spoštovanju osebnih mej	Izolacija, umik vase, pomanjkanje socialnih veščin	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C59	Slaba samopodoba, nihanje razpoloženja	Nizka samopodoba, nihanje razpoloženja	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C60	Mnoge posledice vplivajo na odnose z drugimi ljudmi	Mnoge posledice	Odnosi z drugimi ljudmi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C61	Podobno kot pri odnosih z ljudmi	Kot pri vzpostavljanju odnosov	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C62	Praviloma je nasilje pri žrtvah socialna mreža manjša ali skoraj nična zaradi nadzora storilca nad žrtvijo nasilja, omejevanje njenega socialnega prostora ter neenakomerno razporejene moči v razmerju	Manjša oz. skoraj nična	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C63	Temu botruje tudi strah pred nasiljem, saj se lahko žrtve nasilja zaradi strahu izolirajo	Izolacija žrtve v času nasilja	Socialna mreža	Vpliv nasilja na razvoj človeka

	in ne vzpostavljajo stika z drugimi osebami v njenem življenju			
C64	Na zaposlovanje vpliva tudi omejevanje ali nadzor nad žrtvijo nasilja, prepovedovanje zaposlovanja	Vpliv storilca na žrtev	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C65	Omejevanje socialne mreže in pridobivanja kompetenc	Omejevanje pridobivanja kompetenc	Zaposlovanje oz. delo	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C66	Žrtev nasilja je pogosto "odrezana" od svoje matične družine in interakcija med žrtvijo in matično družino je omejena	Odrežanost od matične družine, omejena interakcija	Odnosi z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C67	Pomemben je tudi odnos matične družine do žrtve, ki doživlja nasilje	Pomemben odnos matične družine do žrtve	Odnosi z matično družino	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C68	Na partnerski odnos vplivajo skoraj vse posledice doživljanja nasilja	Vpliv vseh posledic nasilja	Partnerski odnosi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C69	Težko je opredeliti bolj specifično	Težko opredeliti	Partnerski odnosi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C70	Žrtev nasilja v otroštvu lahko slabše prepozna nasilje	Slabše prepoznavanje nasilja	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C71	Pogosto za doživeto nasilje išče razloge v sebi	Iskanje razlogov v sebi	Splošen odnos do nasilja	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C72	Nasilje vpliva na nezaupanje, izolacijo žrtve, strah pred vzpostavljanjem stabilnih odnosov in povezovanjem z ljudmi	Nezaupanje, izolacija, strah pred vzpostavljanjem odnosov	Zaupanje do ljudi	Vpliv nasilja na razvoj človeka
C73	Vsaka izkušnja nasilja ostane	Vsaka izkušnja ostane	Delna	Možnost odprave posledic nasilja
C74	Je pa pravočasno in ustrezno ukrepanje, ki vključuje tudi odziv različnih organov in institucij in delo s povzročiteljem zelo pomembno za krepitev moči in odpravljanje posledic nasilja	Pravočasno ukrepanje, odzivnost organov, delo s povzročitelji	Pomembno za odpravo	Možnost odprave posledic nasilja
C75	Zelo pomemben je tudi odziv javnosti, ter	Odziv javnosti in socialne mreže	Pomembno za odpravo	Možnost odprave

	socialne mreže in sporočil, ki jih žrtev nasilja dobi od svojih bližnjih in javnosti			posledic nasilja
C76	Socialna mreža (sorodniki, sodelavci, sosedi, svetovalci, terapevti), dobra sporočila z njene strani, podpora, zaupnost	Socialna mreža, pozitivna sporočila, podpora, zaupnost	Socialna mreža Podpora Zaupanje	Viri moči za preživetje nasilja
C77	Pozitivne izkušnje iz preteklosti, poznavanje lastnih močnih strani in šibkosti	Pozitivne izkušnje, poznavanje sposobnosti in šibkosti	Pozitivne izkušnje, poznavanje sposobnosti	Viri moči za preživetje nasilja
C78	Finančna stabilnost	Finančna stabilnost	Ekonomsko stanje	Viri moči za preživetje nasilja
C79	Je nujno zavzeti in širiti ničelno toleranco do nasilja, to vključuje družbena sporočila o ničelni toleranci in nedopustnosti nasilja, ki morajo biti jasna in prisotna povsod	Nujnost ničelne tolerance, družbena ozaveščenost	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C80	Za nasilje je vedno odgovoren povzročitelj in si s tem daje dovoljenje za uporabo nasilja	Vedno je odgovoren povzročitelj	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C81	Nasilja nikoli ne smemo opravičiti s kakršnim koli ravnanjem žrtve, saj imamo vedno izbiro	Nasilje je neopravičljivo	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C82	Kljub temu, da obstajajo dejavniki tveganja, ki vplivajo na povzročanje nasilja, ti dejavniki nikakor ne smejo vzeti odgovornosti povzročitelju	Obstajajo dejavniki, ki pa ne opravičujejo dejanj	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C83	Vpliv na to intervencija vseh pristojnih državnih institucij, ki s svojim delovanjem pritrdijo temu sporočilu in daje jasno sporočilo o ničelni toleranci do nasilja	Intervencija vseh služb	Vloga organizacij	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C84	Mnogi z nasiljem prenehajo, ko dobijo jasno sporočilo, da	Opozarjanje na nedopustnost ravnanj	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do

	njihovo ravnanje ni le nedopustno, temveč tudi kaznivo dejanje			nasilja
C85	Je tako vključen ustrezen odziv okolice na vsak konkreten dogodek nasilja	Ključen je odziv okolice	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C86	Zavedati se moramo, da lahko vsak od nas prispeva svoj delež k temu cilju	Vsaj od nas lahko prispeva	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C87	Informirajte se o nasilju, tako ga boste lažje prepoznali in vedeli kako ravnati	Informiranje o oblikah in prepoznavanju nasilja	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C88	Če imate otroke jih vzgajajte nenasilno	Nenasilno vzgajanje otrok	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C89	V medosebnih odnosih ne uporabljajte nasilnih vedenj, ne zlorablajte svoje moči nad drugimi	Nenasilno vedenje v odnosih	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C90	Kadar opazite nasilje ga ne ignorirajte, prijavite ga na CSD ali policijo	Ne ignorirajte nasilja, prijavite na policijo ali CSD	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C91	Kadar ste priča izbruhu nasilja pokličite 113	Priče nasilja nas pokličejo 113	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C92	Lahko postanete prostovoljec DNK	Prostovoljstvo na DNK	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C93	Če ste najemodajalec, dajte pozornost ženski, ki je morala zaradi nasilja zapustiti svoj dom	Prednost najema žrtvam nasilja	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C94	Če ste delodajalec, razmislite o možnosti, da zaposlite žrtev nasilja	Prednost zaposlitve žrtvam nasilja	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C95	Stvari, ki jih ne potrebujete podarite žrtvam nasilja	Dobrodelnost žrtvam	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
C96	Dobro je, da je vzpostavljen sistem, ki deluje in nam omogoča delovanje	Vzpostavitev sistema, ki omogoča delovanje	Predlogi	Mnenje o sistemu
C97	Neenotno delovanje raznih institucij	Neenotno delovanje institucij	Kritika	Mnenje o sistemu

	(različna sporočila žrtvam in povzročiteljem, različne prakse)			
C98	Potreben je bolj koordiniran pristop	Nekoordiniran pristop	Kritika	Mnenje o sistemu
C99	Regijska dostopnost programov pomoči je ponekod prešibka, financiranje programov je ponavadi prešibko – ni prioriteto	Šibka regijska dostopnost pomoči, slabo oz. neprioritetno financiranje	Kritika	Mnenje o sistemu
C100	Premajhna izobraženost o specifikih in dinamiki nasilja v družini, v institucijah, ki vstopajo v stik z žrtvami in povzročitelji	Slaba izobraženost o specifikih nasilja v institucijah	Kritika	Mnenje o sistemu
C101	Pomanjkanje specializirane pomoči za žrtve in povzročitelje s težavami v duševnem zdravju, izkušnjo spolnega nasilja	Pomanjkanje specializirane pomoči	Kritika	Mnenje o sistemu
C102	Premalo vlaganj v preventivne programe, ki so zelo šibko financirani	Pomanjkanje in slabo financiranje preventivnih programov	Kritika	Mnenje o sistemu
D1	Edini krizni center za otroke v Sloveniji, ima najbolj pomembno vlogo	Edini krizni center za otroke	Osrednja	Vloga organizacije
D2	Otroci so umaknjeni in na varnem, toliko časa, toliko kolikor se potrebuje, da se zanje najde konstantna rešitev, ki je v njihovo korist	Umik otrok v varno okolje, dokler se ne najde primerna namestitvev	Osrednja	Vloga organizacije
D3	Umik v varno okolje, kjer otrok začuti, kaj je varno okolje, se odpočije in končno zaživi nekako normalno življenje	Umik v varno okolje, otrok se odpočije in normalno zaživi	Osrednja	Vloga organizacije
D4	Otroci v KCO doživijo pozitiven stres, spoznajo kako družinsko življenje sploh poteka	Doživljanje pozitivnega stresa, spoznavanje družinskega življenja	Osrednja	Vloga organizacije
D5	Otroci so KCO nastanjeni predvsem zaradi fizičnega nasilja in hude zanemarjenosti	Umik od fizičnega nasilja in zanemarjenosti	Osrednja	Vloga organizacije

D6	Otroci pri nas lahko do 21 dni	Nastanitev do 21 dni	Osrednja	Vloga organizacije
D7	Kadar gre za red hude zlorabe potem se otroke v dodatno obravnavo vključi ko so že v varnem okolju	Dodatna obravnavo po namestitvi v varno okolje	Varno okolje	Oblike pomoči in storitve
D8	Ne takoj na začetku, ko so nastanjeni v KCO, saj mora otrok najprej nekje pognati korenine, začititi varnost, da se lahko umiri	Poganjanje korenin in občutek varnosti, da se lahko umirijo	Občutek varnosti, umirjanje	Oblike pomoči in storitve
D9	Damo možnost a upoštevamo želje	Upoštevanje želja po obravnavi	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D10	Otroci potrebujejo predvsem čas in varnost	Potreba po času in varnosti	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D11	Razlikovati moramo med posameznimi primeri, otroci so različno stari in če že majhnega otroka namestimo v primerno rejniško družino, ki se odziva na njegove potrebe, potem je možno, da otrok terapij sploh ne potrebuje	Razlikovanje med primeri, iskanje namestitve, možno da terapije niso potrebne	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D12	Prej ko otroku pomagamo, boljše je	Hitrost intervencije pogojuje posledice	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D13	Otroci naj bi do 7 leta dogajanje ponotranjili, zato je to obdobje odločilno	Do 7 leta ponotranjenje dogajanja	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D14	Pozornost moramo zato nameniti puberteti, ki je obdobje, ko težave iz otroštva butnejo na plano in takrat lahko rečemo, da imajo starši in ali rejniki zadnji popravni izpit	Posebna pozornost puberteti, težave pridejo na plan, lahko se jih reši	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D15	Poiščemo terapevtsko pomoč	Terapevtska pomoč	Individualna obravnavo	Oblike pomoči in storitve
D16	Zelo slabo urejeno nudenje terapevtske pomoči	Slabo urejeno nudenje terapevtske pomoči	Kritika	Oblike pomoči in storitve
D17	Nasilje nekako vedno rodi nasilje	Nasilje rodi nasilje	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D18	Namenjena najmlajšim, v tem najbolj občutljivem obdobju	Namenjena najmlajšim	Otroštvo	Posledice nasilja – splošno

D19	Pokažemo, da je lahko drugače in kaj zares pomeni varno okolje, pomeni da je ta otrok dobil, poleg stvari zaradi katerih je bil odvzet, tudi drugo plat	Ne vedo kaj je varno okolje, spoznajo drugo plat	Varnost	Oblike pomoči in storitve
D20	Lahko kasneje v življenju poišče tudi pomoč, če bi ugotovil, da je njegov način reševanja situacij napačen	Kasneje znajo poiskati pomoč	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D21	Ko poišče pomoč, se mu šele lahko pomaga	Pomoč šele ko se jo poišče	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D22	Če otrok ne dobi ustrezne pomoči in je v nasilnem okolju pa to ponotranji in drugačnega načina ne pozna in niti ne išče pomoči	Ponotranjenje neustreznih vzorcev	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D23	Kar ponotranjš, te spremlja celo življenje	Ponotranjeni vzorci nas spremljajo celo življenje	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D24	Glede razpleta življenj otrok, ki so bili žrtve nasilja, o primerih iz KCO ne morem govoriti	Ne moremo govoriti o posledicah, premajhni otroci	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D25	To kar dobimo v otroštvu nas zaznamuje in kasneje tako delujemo	Otroštvo nas zaznamuje	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D26	Pomembnost KCO, ki omogoča, da se vzorci spremenijo in se ne prenašajo v nadaljnje življenje	Omogočanje spremembe vzorcev	Splošno	Posledice nasilja – splošno
D27	O izkušnjah in razpletih ni mogoče govoriti	Ni mogoče govoriti	Nedefinirano	Izkušnje si delu
D28	Niti nimamo podatkov o tem, kaj se z otroci dogaja kasneje, razen če se ne vrnejo k nam	Nimamo podatkov	Nedefinirano	Izkušnje si delu
D29	Zelo pomemben člen	Pomemben člen	Pomembno	Pomembnost organizacije
D30	CSDji večkrat omenijo, da ne vedo, kako so funkcionirali brez KCO	CSDji jo imajo za nepogrešljivo	Pomembno	Pomembnost organizacije
D31	Prej ko je otrok umaknjen iz škodljivega okolja in prej ko se prekine krog	Umik iz okolja je ključnega pomena za zmanjševanje škode	Pomembno	Pomembnost organizacije

	nasilja oz. zlorab in zanemarjenja, manjša škoda je			
D32	Obdobje do 6 oz. 7 leta najbolj zaznamuje in prej ko je otrok na varnem, lažje mu bo	Obdobje do 6/7 leta otroka najbolj zaznamuje, pomen varnosti	Pomembno	Pomembnost organizacije
D33	Otrok v njej dobi izkušnjo kakšno je lahko otroštvo	Izkušnja otroštva	Pomembno	Pomembnost organizacije
D34	Da so otroci lahko otroci	Otroci so otroci	Pomembno	Pomembnost organizacije
D35	Razbremenimo jih krivde	Razbremenitev krivde	Pomembno	Pomembnost organizacije
D36	Otroci pri nas vidijo, kako poteka normalno življenje in to lahko ponotranjijo zase	Izkušnja normalnega družinskega življenja	Pomembno	Pomembnost organizacije
D37	Pristojni CSD ima čas da za otroke najde primerno rešitev	Institucije imajo čas za ureditev razmer	Pomembno	Pomembnost organizacije
D38	Žrtve najbolj potrebujejo zgled, kako mi ravnamo z njimi	Zgled našega ravnanja	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
D39	Pri nas delujemo po konceptu družine	Koncept družine	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
D40	Otroci tako lahko opazujejo tudi interakcijo med nami	Interakcija med člani	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
D41	Najpomembnejše da imajo prostor, kamor se umaknejo in umirijo	Varen prostor in umiritev	Varnost	Potrebe žrtev nasilja
D42	Zato so zelo pomembne varne hiše, materinski domovi, krizni centri za odrasle, kamor se lahko umaknejo da se umirijo	Pomen varnih hiš, materinskih domov, kriznih centrov	Varnost	Potrebe žrtev nasilja
D43	Žrtve so bile neverjetno zmanipulirane in vedno znova krivdo jemljejo nase	Zmanipuliranost žrtev, informiranje o tem kdo je kriv	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
D44	Pomembna je socialna mreža, ki j v Sloveniji zelo dobra	Socialna mreža	Splošno	Potrebe žrtev nasilja
D45	Ko se žrtev odloči, da je nasilja dovolj, se res lahko umakne.	Možnost umika	Varnost	Potrebe žrtev nasilja
D46	Ko se umiri in nekako zaceli rane pa se začne proces svetovanja	Čas za korake	Individualna obravnava	Potrebe žrtev nasilja
D47	Storitve so ali brezplačne ali	Brezplačne storitve oz. nizke cene,	Dostopnost storitev	Potrebe žrtev nasilja

	dostopne po nizkih cenah, da so dostopne vsem in kar se tega tiče, je to v Sloveniji res dobro organizirano	organiziranost institucij		
D48	Tekom nasilja se žrtve srečujejo predvsem z občutkom jeze in sramu, seveda pa jih je tudi strah	Jeza, sram, strah	Negativna čustva	Čustva s katerimi se srečujejo
D49	Seveda da ima nasilje vpliv na razvoj človeka	Nasilje ima vpliv na razvoj	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
D50	Te pa so predvsem individualne	Individualne posledice	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
D51	Običajno imajo težave z zaupanjem v odnosih	Težave z zaupanjem v odnosih	Splošno	Vpliv nasilja na razvoj človeka
D52	Popolnoma ne	Ne povsem	Delna	Možnost odprave posledic nasilja
D53	Se jih da zmanjšati ali omiliti, popolnoma preprečiti pa ne	Zmanjšanje, popolna preprečitev ni mogoča	Delna	Možnost odprave posledic nasilja
D54	Pri mladostnikih vire moči predstavljajo predvsem prijatelji	Pri mladostnikih prijatelji	Prijatelji	Viri moči za preživetje nasilja
D55	Opozarjajo na to, da vedenje nasilneža ni dopustno	Opozarjajo na nedopustnost nasilja	Prijatelji	Viri moči za preživetje nasilja
D56	Pri odraslih so to po večini zaposleni v varnih hišah, društvih za nenasilno komunikacijo in kriznih centrih	Zaposleni v institucijah, ki delajo z žrtvami nasilja	Strokovnjaki v institucijah	Viri moči za preživetje nasilja
D57	V Sloveniji so ljudje še vedno preveč tolerantni do nasilja	Preveč toleriranja	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D58	Pravijo, da je par udarcev po riti vzgojnih	Nasilje ni vzgojno	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D59	Manjka pogovora o tem, da je nasilje nedopustno, da tudi vzgojne po riti niso primerne	Nasilje ni vzgojno	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D60	Starše moramo poučiti o načinih, saj drugače ne znajo	Poučevanje staršev o novih načinih	Izobraževanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D61	Manjka delavnic, seminarjev, kako	Delavnice in seminarji o tem	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje

	drugače ravnati	kako ravnati		tolerance do nasilja
D62	Pomembno in prav je, da govorimo, da je potrebno delati drugače, ampak obenem moramo tudi ponuditi načine kako v praksi delati drugače	Ne smemo samo govoriti, moramo učiti	Predlogi	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D62	Pojavljajo se tudi primeri, ko ljudje nimajo dobrih izkušenj s prijavo	Slabe izkušnje s prijavo	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D63	Dejanja lahko prijavijo tudi anonimno	Anonimno prijavljanje	Ozaveščanje	Ukrepi za zmanjševanje tolerance do nasilja
D64	Kar se tiče KCO sem resnično ponosna, da imamo tak krizni center prav v Sloveniji	Pomembnost KCO	Pozitivno	Mnenje o sistemu
D65	Slovenija je resnično dobro pokrita	Pokritost Slovenije s kriznimi centri	Pozitivno	Mnenje o sistemu
D66	Problem je pri prijavljanju nasilja	Neprijavljanje nasilja	Kritika	Mnenje o sistemu
D67	Če ljudje sami vedo, kaj se dogaja sosedu, pa dejanja ne prijavijo, tudi socialne službe ne morejo pomagati same od sebe	Neprijavljanje nasilja, službe ne morejo ukrepati	Kritika	Mnenje o sistemu
D68	Opozarjam na izobraževanje in pomoč staršem, da bi se več govorilo o tem, kako pa, če ne tako	Pomen izobraževanja in pomoči staršem o pravih načinih vzgoje	Predlogi	Mnenje o sistemu

8.5. OSNO KODIRANJE

8.4.1. PREŽIVELI

Tabela 3: Osno kodiranje - preživeli

OSNOVNA KODA	SKUPNA KODA	ENOTA	IZJAVE
Storilec nasilja	Oče Mama		A1, B1, C1 D1
Vzrok nasilja	Počutje Substance	Utrujenost, napad jeze Opitost	A2, C10 A2, C18, D3
Oblika nasilja	Fizično Psihično, verbalno Priča nasilja	Tepež Grožnje, zmerjanje Videla nasilje	A3,B1,B2, C2, D2 B1,B2, C2, D2 A4,B1,B2, C4, D2
Žrtev nasilja	Sogovornik Drugi	Vključena v nasilje Oče	B2, C3, D1 D1
Strategije preživetja	Reakcija na nasilni dogodek	Pobeg pred nasiljem, klic na policijo	A5, D4
Prekinitev nasilja	Ultimat žrtve Zdravstvene težave storilca Abstinenca Neuspešna prijava nasilja Uspešna prekinitev nasilja Neuspešna prekinitev nasilja	Žrtev postavi ultimatum, grožnja z odhodom Vnetje trebušne slinavke Prostovoljna Institucije ne ukrepajo Storilec dobi kazen, stopnjevanje nasilja Odselitev, prepoved približevanja Anonimna prijava nasilja na osnovno šolo, skupno življenje po prijavi, premalo dokazov za ukrepanje policije, iskanje pomoči, nasilje še traja	A6 A7 A8 B3,B7,B8, C5 B5, C11 C6, C8, C9, D6, D7, D8
Ureditev razmer	Motivacija za ureditev Postopek ureditve	Ohranitev družine Opravičilo, prenehanje nasilja, izboljšanje odnosov, preusmeritev energije, ločitev	A9 A10, A11, C12
Oblike pomoči in organizacije	Brez prijave ni stika z organizacijo in pomoči Oblike pomoči	Ljudje vedo za nasilje, ga ne prijavijo Prijava, sklic tima na CSD, različni strokovnjaki, pogovor, prepoved približevanja, varna hiša	A12, D5 A13, A15, A16, C7, C13, C15

		težav, želja po dobri izobrazbi in zaposlitvi, študij, odvisna od sebe	
	Odnosi z drugimi ljudmi	Ni težko navezovati stikov, pričakovanje zaupanja, ne prenesejo izkoriščanja, ljudi ne spusti v bližino, navezovanje stikov preko pogovora in zabave, pričakovanje pozornosti in zanimanja, ima družino, različni, ne prepozna slabih ljudi	A47, B21, A48, B20, A49, C30, C31, C32, D21, D26, D27, D28, D29
	Socialna mreža	Veliko znancev, malo globljih odnosov, pomen staršev, bližnji v bližini, družina, menja prijatelje, oddaljeni sorodniki	A50, A52, B22, A53, A54, C33, C34, D30, D31, D32
	Zaupanje do ljudi Zaposlovanje in delo	Težko zaupajo Dolga delovna doba, omogoča preživetje, delo prek vez, danes težje razmere, uspešnost, strah pred avtoriteto, delo preko študentskega servisa, ne omogoča še preživetja, delo jo osrečuje	A51, B22 A55, A56, B23, B24, A57, A58, B25, C35, C36, D33, D34, D35
	Odnosi z matično družino	Vedno boljši, pomoč, druženje, skupno življenje, ni stika, veliko pogovorov, s storilcem ni stika, želi prekiniti stike, mama kot znanka, težava je alkohol	A59, A62, A60, A61, B26, C37, C38, C39, D36, D37, D38, D39, D40
	Partnerska zveza	Želja po nenasilju, več partnerjev, nasilje v odnosu, samsko življenje, dolgoletni partner, želja po varnosti in ljubezni, negativni vzorci, v razmerje brez pričakovanj, najstniška ljubezen, želja po sprostitvi in vodenju	A63, A64, A66, A67, B27, A68, B29, B28, C40, C41, C42, D41, D42, D43, D44, D45
	Splošen odnos do nasilja	Ne želi ponovitve, nezaupanje obljubam, nasilne reakcije, netoleranca, je problem, poskus prekinitve, čustveno dojetanje, podoživljanje, vživljanje	A69, A70, B30, A71, C43, C44, D46, D47, D48
	Zaupanje do ljudi	Potrebne več časa, težko govorijo o preteklosti, ne obsojajo ljudi, pričakujejo odkritost, pogoj obojestransko zaupanje, čas odvisen od	A72, B31, A73, A74, B32, C45, C46, C47, C48, D49, D50

		sogovornika, temelj za odnose	
Možnost odprave posledic nasilja	Možno je Nevednost	Da Ne vedo kdaj in kako, ni zagotovo	A75, B33, D51 A76, C49
Osebe, ki so v pomoč	V času nasilja Po končanem nasilju	Bližnji, samopomoč, družina, šolska, psihologinja, babica, nihče Partner, prijateljica, starši, bližnji, psihologinja	A77, B34, C50, C51, D52, D53 A78, B35, A79, A80, C53, D54
Najugodnejša oblika pomoči in organizacije	Organizacije Oblike pomoči	CSD, Zavod Emma, psihologinja, splošna zdravnica Pridobivanje podatkov, podpora, pogovor, prepoved približevanja in podaljšanje, samopomoč, spoznanje nekoga s podobno izkušnjo, povezanost z družino	A81, A84, D55 A82, A83, A84, A85, A86, B34, C54, C55, C56, C57, D56, D57
Vir moči za preživetje nasilja	Šola, vzgoja Hobiji, poklic Sanjarjenje	Obveznosti doma in v šoli Šivanje, preživljanje, sposobnost, ples, sprostitvev, branje, umik od stresa O koncu nasilja in sreči, cilj, moto	A87 A88, A89, C58, C59, D58, D59 B38, D60
Pozitivna izkušnja nasilja	Izobraževanje Postavljanje meja Postavljanje ciljev Povezanost članov družine Varen dom	Branje literature na temo nasilja, novo znanje, informacije Zavedanje, kaj je nasilje Kaj si zasluži, želja pomagati drugim, ve kaj potrebuje, optimizem, vztrajnost in pozitivnost, vse je mogoče s pogumom, vedno do konca Zelo povezana družina Ureditev razmer, ljubeč dom	A90, D61 A91 A92, A93, A94, B39, B40, C62, D62, D63 C60 C61
Potrebe žrtev nasilja	Pogovor Individualna obravnava Zaupnost Medsebojna pomoč	Povedo kaj nosijo v sebi, znebijo se občutka krivde, psihoterapija Nisi samo številka, ljubezen in sočutje, osebni pristop in razumevanje, tehnike sproščanja, občutek varnosti, sprejemanja Pogovor/ terapija vedno z isto osebo Želja po spoznanju drugih	A95, A96, B43, B44 A97, B42, A97, B41, B44, C63 A99 A100, A101, A102,

	žrtev	žrtev, pogovor z njimi, podporne skupine za žrtve nasilja, srečanja	B44, C64
	Čas	Ureditev razmer, mirno življenje	C65
	Družinsko življenje	Normalne razmere	D64
Predlogi za zmanjševanje tolerance do nasilja	Poznavanje posledic	tudi sami niso želeli prijaviti nasilja	A103
	Izobraževanje	Učenje ravnanja v konfliktnih situacijah, preventivno delovanje, tehnike sproščanja, programi za žrtve, včasih je bilo nasilje splošno sprejeto, ozaveščanje o prepoznavanju nasilja	A104, A105, B47, A106, B48, B45, B46, C66, C67, D66, D68
	Pomoč žrtvam nasilja Diagnostika	Prepoznavanje nasilja, niso krive alkoholizem	C66, D67, D69 D65

8.4.2. ORGANIZACIJE

Tabela 4: Osno kodiranje - organizacije

OSNOVNA KODA	SKUPNA KODA	ENOTA	IZJAVE
Vloga organizacije	Osrednja	Odzove se na prijavo nasilja, intervencija na kraju dogodka, prekršek za enkratno dogodek, kaznivo dejanje, zapisnik o dogajanju, ukrep prepovedi približevanja, sodelovanje, preventivno delo, ovadba za zanemarjanje otrok, dolžnost prijavljanja in sodelovanja v MDT, obveščanje CSD o nasilju, razen če žrtev to izrecno zavrne, navodila, izhodišča in protokoli za ravnanje, izenačena obravnava na vsej CSD, preprečevanje in ustavljanje nasilja, zmanjševanje posledic, širjenje znanja nenasilne komunikacije, celostni pristop, izvajanje	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, B1, B2, B3, B4, B5, C1, C2, C3, C4, C5, D1, D2, D3, D4, D5, D6

		programov za storilce in žrtve nasilja, edini krizni center za otroke, umik otrok v varno okolje dokler se ne najde primerna namestitvev, otrok se odpočije in normalno zaživi, doživljanje pozitivnega stresa, spoznavanje družinskega življenja, umik od zanemarjenosti, nastanitev do 21 dni	
Oblike pomoči in storitve	<p>Individualna obravnava</p> <p>Usmerjanje Pomoč</p> <p>Prva socialna pomoč Materialna pomoč Podatki o nasilju</p> <p>Ocena ogroženosti MDT</p> <p>Varnostni načrt</p> <p>Podpora</p>	<p>MDT, razgovori, spremljanje razmer, časovno neomejeno, namen preprečevanja in zaščite, izbira načina ukrepanja in ocena potrebe po izdelavi načrta pomoči, individualna pomoč, svetovanje, zagovorništvo, pravno svetovanje, umik v varno okolje, prilagajanje potrebam in željam, upoštevanje želja po obravnavi, potreba po času in varnosti, razlikovanje med primeri, iskanje namestitve, možno da terapije niso potrebne, hitrost intervencije pogojuje posledice, do 7 leta ponotranjenje dogajanja, posebna pozornost puberteti – težave pridejo na plan, lahko se jih reši, terapevtska pomoč</p> <p>Kompetentne organizacije Pomoč žrtvam in povzročiteljem, naloge navedene v Katalogu javnih pooblastil</p> <p>Storitve prve socialne pomoči</p> <p>Denarne pomoči</p> <p>Pridobivanje podatkov o nasilju</p> <p>Izdelava ocene ogroženosti</p> <p>Sklic MDT, člani so predstavniki javnih institucij in NVO, obveščanje članov</p> <p>Viri, zakonski ukrepi, prepovedi, namestitvev v varno hišo</p>	<p>A12, A13, B11, C6, C10, C11, D9, D10, D11, D12, D13, D14, D15</p> <p>A14 B6, B15</p> <p>B7</p> <p>B8 B9</p> <p>B10</p> <p>B12, B14</p> <p>B13</p> <p>B16</p>

	<p>Druženje, delavnice, skupine Brezplačno Varno okolje</p> <p>Občutek varnosti, umerjanje Kritika</p>	<p>Krepitev moči žrtve, podpora pri urejanju razmer in odnosov Preventivne in interventne, izobraževanja</p> <p>Brezplačni programi Dodatna obravnava po namestitvi v varno okolje, ne vedo kaj je varno okolje, spoznajo drugo plat Poganjanje korenin in občutek, da se lahko umirijo Slabo urejeno nudenje terapevtske pomoči</p>	<p>C7, C8</p> <p>C9 D7, D19</p> <p>D8</p> <p>D16</p>
Posledice nasilja – splošno	<p>Vidne</p> <p>Otroštvo</p> <p>Širše</p> <p>Ponavljanje nasilja</p> <p>Dejavniki</p> <p>Splošno</p>	<p>Storilec dejanja nasilje ponovi v drugi družini, ponovno nasilna partnerska zveza, prevzemanje vzorcev vedenja iz otroštva, težave z vrstniki, na ulici, kažejo se v nadaljnjem življenju, vpliv na zdravje in kakovost življenja, vpliv na čustveni in psihološki razvoj, težji razvoj potencialov, učne težave, pomanjkanje starševskih kompetenc, nizka samopodoba, neprizanesljivost, samokritika, nezaupanje, izolacija, občutki krivde, potreba po nadzoru, povzročanje nasilja v sekundarni družini, perfekcionizem, neprepoznavanje svojih želja in potreb Pojav že v otroštvu, namenjena najmlajšim Družbeni in politični problem z ekonomskimi posledicami, številne in zelo hude, odvisne od dejavnikov, dolgotrajnejša kot je zloraba hujše so posledice, vidne tudi v odrasli dobi Različni razpleti, prenehanje zaradi motivacije, vračanje k povzročitelju nasilja Značilnosti zlorabe, odziv okolice in pristojnih na zlorabo, podporna mreža Ne nujno prisotne celo</p>	<p>A15, A16, A17, A18, B17, B18, B20, B21, B22, B23, C17</p> <p>B19, C18</p> <p>B24, C12, C13, C15, C16</p> <p>B25, B26, B27</p> <p>C14</p> <p>C18, C19, C17,</p>

		<p>življenje in na vseh področjih, z ustreznim ukrepanjem lahko pomagamo, nasilje rodi nasilje, kasneje znajo poiskati pomoč, pomoč šele ko se jo poišče, ponotranjenje neustreznih vzorce, ki nas spremljajo celo življenje, ne moremo govoriti o posledicah – premajhni otroci, otroštvo nas zaznamuje, omogočanje spremembe vzorcev</p>	<p>D20, D21, D22, D23, D24, D25, D26</p>
Izkušnje pri delu	<p>Splošno</p> <p>Negativno</p> <p>Pozitivno</p> <p>Nedefinirano</p>	<p>Različni razpleti, žrtve tudi kasneje žrtve ali storilci</p> <p>Ponovno obravnavanje žrtev, povzročitelji ponovijo dejanja, ponovno vključevanje</p> <p>Izhod iz kroga nasilja, ugoden razplet hitro rešeni postopki, več zaporednih ciklov zaradi lastne motivacije, posamezniki umaknjeni na varno vključeni v dodatne programe</p> <p>Ni mogoče govoriti, nimamo podatkov</p>	<p>A20, A22</p> <p>A21, A23, C21, C23</p> <p>A24, C20, C22, C24</p> <p>D27, D28</p>
Pomembnost organizacije	Pomembna	<p>Ima vpliv, kršitve prepovedi so redke, sodelovanje s CSD, sodelovanje v MDT, celostna obravnava, preventiva, izobraževanja, preprečevanje nasilja, naloge po ZPND, storitve po ZSV, podpora, usmerjanje, motivacija, koordinacija, spremljevalec, programi za žrtve in storilce, opozarjanje na neukrepanje drugih institucij, povečuje in zagotavlja varnost žrtev, temelj je prepričanje da je nasilje zavestno storjeno, ozaveščanje javnosti, preventiva, izobraževanje, pomemben člen, CSDji jo imajo za nepogrešljivo, umik iz okolja je ključnega pomena za zmanjševaje škode, obdobje do 6/7 leta otroka najbolj zaznamuje, pomen varnosti, izkušnje</p>	<p>A25, A26, A27, A28, A30, B28, B29, B30, C26, C27, C28, C29, C30, C31, C32, C33, D29, D30, D31, D32, D33, D34, D35, D36, D37</p>

	Nepomembnost	otročstva, otroci so otroci, razbremenitev krivde, izkušnja normalnega družinskega življenja, institucije imajo čas za ureditev razmer V določenih primerih ne zaleže nič	A29
Potrebe žrtev nasilja	Splošno	Delo NVO, policija nima terapevtskega kadra, preusmerjanje žrtev, prepoznavanje nasilja, zavedanje kdo je odgovoren, kontinuirano delo, povezovanje institucij, finančna stabilnost, socialna mreža, premestitev odgovornosti na storilca, možnost krepitev moči, razumevanje, spoštljiv odnos brez obsojanja in moraliziranja, zgled našega ravnanja, koncept družine, interakcija med člani, zmanipuliranost žrtev, informiranje o tem kdo je kriv, socialna mreža	A31, A32, A33, C34, C35, C36, C37, C38, C39, C40, C41, C42, C43, C44, D38, D39, D40, D43, D44
	Raznolike potrebe	Informacije, strokovna obravnava, razumevanje, sočutje, zaupnost, podpora, znanje za ravnanje, pomoč, delo z njimi ne za njih, krepitev moči, prepoznavanje nasilja, uvid v situacijo in izhod	B31, B32
	Varnost	Varen prostor in umiritev, pomen varnih hiš materinskih domov in kriznih centrov, možnost umika	D41, D42, D45
	Individualna obravnava Dostopnost storitev	Čas za korake Brezplačne storitve oz. nizke cene, organiziranost institucij	D46 D47